

ავთონ ფალსაფილი

საქართველოს
სამართალდამცავი
ორგანოები

გამომცემლობა „მერიდიანი“

თბილისი – 1998

67·99(21')
340(479·22)
ფ 203

ნაშრომში განხილულია ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სასწავლო პროგრამით გათვალისწინებული ყველა საკითხი.

შრომა განკუთვნილია სახელმწიფო და კომერციულ საწყისეობზე მოქმედ იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის. კურსი დახმარებას გაუწევს ასპირანტებს, სამართალდამცავი ორგანოების პრაქტიკულ მუშაკებს.

რედაქტორი: პროფ. შ. შაფიაშვილი

რეცენზენტები: დოც. ი. აქუბარდია
დოც. რ. გომეზელიძე

© გამოსცემლობა „მერიდიანი“ 1998

© ა. ფაღიაშვილი 1998

ISBN 99928-22-12-0

ა ვ ტ ო რ ი ს ა გ ა ნ

ქართულ ენაზე საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების კურსი (სახელმძღვანელო) დღემდე შედგენილი არ ყოფილა.

სამართალდამცავი ორგანოების ორგანიზაციისა და უფლებამოსილების საკითხები ისწავლებოდა 1972 წელს გამოცემული პროფ. ბეჟან ხარაზიშვილის შრომის „საბჭოთა იუსტიციის ორგანიზაციისა“ (ნარკვევები) და პროფ. შოთა ფაფიაშვილის 1994 წელს გამოცემული შრომის „საქართველოს რესპუბლიკის სამართალდამცავი ორგანოების“ (ლექციების კურსი, ნაწილი პირველი) მიხედვით.

მთითებულმა შრომებმა დადებითი როლი შეასრულეს სამართალდამცავი ორგანოების კურსის ათვისებაში.

საქართველოში უკანასკნელ პერიოდში განხორციელდა სამართლებრივი რეფორმა. 1997-1998 წლებში მიღებულ იქნა მთელი რიგი კანონები, დებულებები, რომლებიც ახლებურად წარმოაჩენენ სამართალდამცავი ორგანოების ფუნქციებს, ორგანიზაციას, უფლებამოსილებასა და საკადრო საკითხებს. ამ გარემოებამ განაპირობა საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების კურსის მომზადება.

სახელმძღვანელოში „საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოები“ საგნის პროგრამის შესაბამისად შექმდები საკითხები: საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების კურსის არსი და წყაროები, სამართალდამცავი ორგანოების ურთიერთკავშირი, სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობისა და ორგანიზაციის პრინციპები, მოსამართლეთა კორპუსის ფორმირება და სასამართლო სისტემა, იუსტიციის სამინისტროს ორგანიზაცია და უფლებამოსილება, საკონსტიტუციო სასამართლო, პროკურატურის ორგანიზაცია და უფლებამოსილება, წინასწარი გამოძიებისა და მოკვლევის ორგანოები, შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანიზაცია და უფლებამოსილება, პოლიციის ორგა-

ნიზაცია და უფლებამოსილება, სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის ორგანიზაცია და უფლებამოსილება. ასევე სახალხო დამცველი, ადვოკატურის ორგანიზაცია და ფუნქციები.

შრომა განკუთვნილია ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებისათვის, შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს აკადემიის მსმენელებისათვის, აგრეთვე სხვა სახელმწიფო და კომერციულ საწესიებზე მოქმედ უმაღლეს იურიდიული ფაკულტეტების სტუდენტებისათვის. სტუდენტების გარდა, კურსი დახმარებას გაუწევს სამართალდამცავი ორგანოების პრაქტიკულ მუშაკებსაც. ყველა საქმიან შენიშვნას ავტორი გულდასმით მიიღებს და შემდეგ შრომით საქმიანობაშიც გაითვალისწინებს.

სამართალდამცავი სამართალდამცავი ორგანოების კურსის არსი და ფუნქციები

§1. სამართალდამცავი ორგანოების კურსი, როგორც იურიდიული დისციპლინა

სამართალდამცავი ორგანოები, როგორც იურიდიული დისციპლინა, იკითხებოდა და დღესაც იკითხება ყველა უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, იურიდიულ ინსტიტუტებში, სპეციალურ უმაღლეს სასწავლებლებში (შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემია, სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს აკადემია), კომერციულ იურიდიულ ინსტიტუტებში. სამართალდამცავი ორგანოების, როგორც იურიდიული დისციპლინის ამოცანაა თავიდანვე, კერძოდ, I კურსიდან გააცნოს სტუდენტებს სამართალდამცავი ორგანოების ფუნქციები, სტრუქტურა, უფლებამოსილება, ამოცანები და ორგანიზაცია, რის საფუძველზეც მათ ფუნდამენტური იურიდიული დისციპლინების შესწავლა-ათვისება საგრძნობლად გაუადვილდებათ.

სამართალდამცავი ორგანოების კურსის დასახელება ყოველთვის ერთი და იგივე არ ყოფილა. საბჭოთა კავშირის შექმნის შემდეგ აღნიშნულ კურსს ერქვა „სასამართლო წყობილება სსრ კავშირში“, რადგან კურსის დასახელებისას პრიორიტეტი ენიჭებოდა მხოლოდ სასამართლო წყობილებას და არა სხვა სამართალდამცავ ორგანოებს (პროკურატურა, ადვოკატურა, შინაგან საქმეთა ორგანოები და ა. შ.). 1958 წლიდან აღნიშნული საგნის დასახელება შეიცვალა და მას ეწოდა „სასამართლოსა და პროკურატურის ორგანიზაცია სსრ კავშირში“. ასეთი დასახელებით კურსი იკითხებოდა უმაღლეს იურიდიულ სასწავლებლებში 1974 წლამდე, მაგრამ შემდგომ კვლავ დაისვა საკითხი აღნიშნული საგნის დასახელების შეცვლის შესახებ და მას ეწოდა „სასამართლო და მართლმსაჯულება სსრ კავშირში“. ამ დასახელებით აღნიშნული საგანი იკითხებოდა 1988 წლამდე; შემდეგ ისევ შეიცვალა საგნის სახელწოდება და მან შედარებით სრულყოფილი დასახელება მიიღო, კერძოდ, „სამართალდამცავი ორგანოები სსრ კავშირში“. ამ დასახელებით საგანი იკითხებოდა 1991 წლის ბოლომდე. სსრ კავ-

შირის დაშლის შემდეგ, 1992 წლიდან, აღნიშნული კურსი იკითხება ყოფილ მოკავშირე რესპუბლიკების უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტებსა და ინსტიტუტებში, მაგრამ ისწავლება მხოლოდ დამოუკიდებელი სახელმწიფოების სამართალდამცავი ორგანოები.

საქართველოს უმაღლეს იურიდიულ სასწავლებლებში აღნიშნული კურსი იკითხება შემდეგი სახელწოდებით: „საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოები“. ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაშიც გამოითქვა მოსაზრება, რომ კურსის დასახელება „სამართალდამცავი ორგანოები საქართველოში“ შეცვლილიყო და „საბჭოთა იუსტიციის ორგანიზაცია“ ეწოდებინათ („სასამართლო წყობილება“). პროფ. ბ. ხარაზიშვილის აზრით, ასეთი დასახელება უფრო გამართლებული იქნებოდა, როგორც სამართლის მეცნიერების ცალკე დარგის სახელწოდება¹. პროფ. შ. ფაფიაშვილს მიაჩნია, რომ აღნიშნულ კურსს უნდა ეწოდოს: „საქართველოს რესპუბლიკის სამართალდამცავი ორგანოების სისტემა და ორგანიზაცია“, რაც უფრო გარკვეულად ასახავს საგნის სახელწოდებას².

მეორე საკითხი, რომელიც ასევე ერთგვაროვნულად არ არის გაგებული და გადაწყვეტილი, ეხება საკითხს, თუ რომელი სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოები წარმოადგენენ სამართალდამცავ ორგანოებს. ყველა სახელმწიფო ორგანო, საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, სხვადასხვა სახის გაერთიანებები ვალდებული არიან იხელმძღვანელონ კანონიერების პრინციპით, დაიცვან კანონები და მართლწესრიგი, მოქალაქეების უფლებები და კანონიერი ინტერესები თავის კომპეტენციის ფარგლებში, მაგრამ ისინი, ამავე დროს, ახორციელებენ დაკისრებულ სხვა ძირითად ფუნქციებს. სწორედ ამიტომ ყველა სახელმწიფო ორგანო, თუ საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, სამართალდამცავ ორგანოს არ წარმოადგენს.

სამართალდამცავი ორგანოსათვის კანონიერებისა და მართლწესრიგის დაცვა, მოქალაქეთა თავისუფლების, უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვა, ასევე სახელმწიფო ორგანოებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა მათთვის ძირითად ფუნქციას წარმოადგენს.

არის ისეთი ორგანოებიც, რომლებიც ახორციელებენ მოკვლევას,

¹ იხ. ბ. ხარაზიშვილი „საბჭოთა იუსტიციის ორგანიზაცია“, თბ., 1978, გვ. 6.

² იხ. შ. ფაფიაშვილი „საქართველოს რესპუბლიკის სამართალდამცავი ორგანოები (ლექციების კურსი, ნაწილი პირველი), თბ., 1994, გვ. 5.

ე.ი. უფლება აქვთ აღძრან სისხლის სამართლის საქმე და კანონით დადგენილ ვადაში გადასცენ საქმე გამოსაძიებლად გამომძიებელს, მაგრამ არც ეს არის საფუძველი იმისათვის, რომ ისინი სამართალდამცავ ორგანოებს მივაკუთვნოთ, რადგან აღნიშნული ფუნქცია მათთვის ძირითადი არ არის. მაგალითად, სამხედრო ნაწილების უფროსებს მინიჭებული აქვთ მოკვლევის უფლება. მაგრამ სამხედრო ნაწილები და მათი უფროსები სამართალდამცავ ორგანოს არ წარმოადგენენ, რადგანაც მათი ძირითადი ფუნქციები სულ სხვაა, ვიდრე მოკვლევა. სახელმწიფო დაცვის სპეციალურ სამსახურსაც მინიჭებული აქვს მოკვლევის უფლება თავის კომპეტენციის ფარგლებში, მაგრამ მართლაც ამ ნიშნის მიხედვით არ შეიძლება მივაკუთვნოთ იგი სამართლებრივ ორგანოს, რადგანაც მათი ძირითადი ვალდებულებაა არა მოკვლევა, არამედ სახელმწიფოს სხვა ფუნქციების განხორციელება. შორეულ ნაოსნობაში მყოფი გემის კაპიტნები ასევე სარგებლობენ მოკვლევის უფლებით, მაგრამ მათი ძირითადი ფუნქციების განხორციელება სხვა სფეროშია და ამიტომ იგი სამართალდამცავი ორგანო არ არის.

სამართალდამცავ ორგანოებს უნდა მივაკუთვნოთ ისეთი ორგანოები, რომელთაც საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონმდებლობით მინიჭებული აქვთ ისეთი ძირითადი ფუნქციები, რაც დაკავშირებულია მართლმსაჯულების განხორციელებასთან, დამნაშავეების წინააღმდეგ ბრძოლასთან, ზედამხედველობის განხორციელებასთან კანონის ერთგვაროვანი და ზუსტი შესრულებისას, მოქალაქეთა თავისუფლების, კანონიერი ინტერესებისა და უფლებების დაცვასთან, ასევე სახელმწიფო ორგანოების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, სხვადასხვა სახის გაერთიანებების კანონიერი ინტერესებისა და უფლებების დაცვასთან.

აღნიშნული ნიშნების გათვალისწინებით, სამართალდამცავ ორგანოებს საქართველოში მიეკუთვნება: სასამართლო ხელისუფლება და მართლმსაჯულების განმახორციელებელი სასამართლოები, საკონსტიტუციო სასამართლო, იუსტიციის სამინისტრო, პროკურატურა, შინაგან საქმეთა სამინისტრო და პოლიცია, სახელმწიფო უშიშროების სამინისტრო, გამომძიების ორგანოები, სახალხო დამცველი, ადვოკატურა.

სამართალდამცავი ორგანოების ძირითადი ამოცანები გამოიხატება იმაში, რომ თავიანთი ფუნქციების განხორციელების შედეგად ისინი ვალდებული არიან: უზრუნველყონ კანონებისა და მართლწესრიგის დაცვა, სახელმწიფო ორგანოების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციის,

სხვადასხვა სახის გაერთიანებების კანონიერი უფლებების დაცვა, მოქალაქეთა თავისუფლების, მათი კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა, დანაშაულის ჩადენის სწრაფი გახსნა, პროფილაქტიკურ ღონისძიებათა გატარება და საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენა.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სამართალდამცავი ორგანოები, როგორც იურიდიული დისციპლინა, შეისწავლის საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების ორგანიზაციისა და ამოცანებს, ძირითად მიმართულებას, მათი მოღვაწეობის ძირითად პრინციპებს, სტრუქტურასა და უფლებამოსილებას, ფუნქციებსა და კომპეტენციას, აგრეთვე მათ ურთიერთკავშირებსა და ურთიერთობას სხვა სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოებთან.

§2. სამართალდამცავი ორგანოების კურსის სისტემა და ძირითადი მიმართულებები (დარგები)

სამართალდამცავი ორგანოების კურსის სისტემა გულისხმობს იმას, თუ რა საკითხებს შეისწავლის იგი და რა თანმიმდევრობით შეისწავლება დასახელებული საგნის ძირითადი საკითხები.

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ სამართალდამცავი ორგანოების კურსის სისტემა დაიყოს სამ ნაწილად: ზოგადი, განსაკუთრებული და სპეციალური. ზოგადი ნაწილი შეისწავლის კურსის ისეთ საკითხებს, როგორიცაა: სამართალდამცავი ორგანოების არსი, ცნება, სტრუქტურა, სისტემა, წყაროები, მათი კავშირი სხვა სახელმწიფო ორგანოებთან. განსაკუთრებული ნაწილი განიხილავს სამართალდამცავ ორგანოებს ცალ-ცალკე, დაბოლოს, სპეციალური ნაწილი – საზღვარგარეთის ზოგიერთი ქვეყნის სამართალდამცავი ორგანოების დახასიათებას¹.

საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების კურსის სისტემა გამოიხატება იმაში, რომ იგი შეისწავლის კურსის პროგრამით გათვალისწინებულ საკითხებს შემდეგი თანმიმდევრობით: სამართალდამცავი ორგანოების არსი; სამართალდამცავი ორგანოების ურთიერთკავშირი და მათი ურთიერთობა სხვა ორგანოებთან; სამართალდამცავი ორგა-

¹ შ. ფაფიაშვილი. „საქართველოს რესპუბლიკის სამართალდამცავი ორგანოები (ლექციების კურსი, ნაწილი პირველი), თბ., 1994. გვ. 10.

ნოებისა და მოღვაწეობის პრინციპები; მოსამართლეთა კორპუსის ფორმირების საკითხები და სასამართლო სისტემა; იუსტიციის სამინისტროს ფუნქციები და უფლებამოსილება; საკონსტიტუციო სასამართლო; პროკურატურის ორგანიზაცია და უფლებამოსილება; გამოძიებისა და მოკვლევის ორგანოები; შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანიზაცია და ფუნქციები; პოლიციის უფლებამოსილება და ორგანიზაცია; სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ორგანიზაცია და ფუნქციები; სახალხო დამცველის ფუნქციები და უფლებამოსილება; ადვოკატურის ფუნქციები და უფლებამოსილება; ამერიკის შეერთებული შტატების სამართალდამცავი ორგანოების ძირითადი ფუნქციები.

სასწავლო კურსში შეუძლებელია საზღვარგარეთის ყველა სახელმწიფოს სამართალდამცავი ორგანოების დახასიათება, ამიტომ შერჩეულია მხოლოდ ამერიკის შეერთებული შტატების სამართალდამცავი ორგანოების ძირითადი საკითხების გაშუქება, ვინაიდან კონტინენტური სახელმწიფოების სამართალდამცავი ორგანოების სტრუქტურა და ფუნქციები მკვეთრად არ განსხვავდება საქართველოს სამართლებრივი ორგანოების ორგანიზაციისა და ფუნქციებისაგან.

სამართალდამცავი ორგანოები მრავალ ფუნქციას ახორციელებენ. ყველა ისინი არ შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც ძირითადი მიმართულებები ანუ დარგები. ძირითად დარგებს მხოლოდ ისეთი მიმართულებები განეკუთვნება, რაც სამართალდამცავი ორგანოების ძირითად საქმიანობას გამოხატავს. ასეთ ძირითად მიმართულებებს მიეკუთვნება:

ა) სასამართლო ხელისუფლება და მართლმსაჯულება. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლო ხელისუფლება და მართლმსაჯულება იდენტური ცნებები არ არის. სასამართლო ხელისუფლება უფრო ფართო ცნებაა და იგი არა მარტო მართლმსაჯულების განხორციელებას მოიცავს, არამედ მოსამართლეთა კორპუსის ფორმირებასა და სხვა საკითხებსაც;

ბ) საკონსტიტუციო კონტროლი, რომელსაც ახორციელებს საკონსტიტუციო სასამართლო;

გ) საპროცედურო ზედამხედველობა და პროკურატურის სხვა უფლებამოსილება;

დ) გამოძიების ორგანოები და მათი უფლებამოსილება;

ე) შინაგან საქმეთა და სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს უფლებამოსილება;

ვ) დაცვის უფლების განხორციელება

§3. სამართალდამცავი ორგანიზების კურსის აღვილი სხვა მომიჯნავე იურიდიულ დისციპლინებს შორის

იურიდიულ დისციპლინათა შორის სამართალდამცავი ორგანოების კურსი განსაზღვრავს რა საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობის პრინციპებს, მიმართულებებს, ამოცანებს, ორგანიზაციასა და უფლებამოსილებას, კონკრეტულ წარმოდგენას იძლევა აღნიშნული ორგანოების შესახებ, მაგრამ არ წყვეტს ისეთ საკითხებს, რომელთაც შეისწავლის მომიჯნავე იურიდიული დისციპლინები. მთელი რიგი საკითხები უფრო დაწვრილებით არის გაშუქებული სხვა იურიდიულ დისციპლინებში.

სამართალდამცავი ორგანოები დაკავშირებულია ისეთ იურიდიულ დისციპლინებთან, როგორიცაა სისხლისა და სამოქალაქო პროცესი. აღნიშნული კურსები შეისწავლიან, შესაბამისად, სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიებასა და სამართალში განხილვის პროცესულურ წესსა და სამოქალაქო სამართლის საქმეთა სასამართლოში განხილვის წესს და უკვე აღარ ამახვილებენ ყურადღებას ისეთი საკითხების გაშუქებაზე, როგორიცაა მოსამართლეთა არჩევითობა და დანიშვნა, მოსამართლეთა განთავისუფლება, დისციპლინური დასჯა და წახალისება, რადგან ეს საკითხები უკვე შესწავლილია სამართალდამცავი ორგანოების კურსში.

მჭიდრო კავშირი არსებობს „კონსტიტუციურ სამართალსა“ და სამართალდამცავი ორგანოების კურსთა შორის. კონსტიტუციური სამართალი აყალიბებს ყველა იმ ძირითად პრინციპულ მოთხოვნებს, უფლებამოსილებას, რაც დამახასიათებელია სამართალდამცავი ორგანოებისთვის.

„სახელმწიფოსა და სამართლის თეორია“ აყალიბებს და სწავლობს ისეთ ძირითად ფუნდამენტურ და მეთოდოლოგიურ საკითხებს, რაც სამართალდამცავი ორგანოს ფუნქციებისა და ამოცანების განსაზღვრის, კანონიერებისა და მართლწესრიგის განხორციელების საფუძველს წარმოადგენს.

მთელ რიგ ორგანიზაციულ საკითხებს, რაც დაკავშირებულია სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობასთან, ფუნქციებთან და ამოცანებთან შეისწავლის იურიდიული დისციპლინა „ადმინისტრაციული სამართალი“. დასახელებული საგანი უფრო დაწვრილებით შეისწავლის იუსტიციის სამინისტროს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, სახ-

კლასიფიკაციის უშიშროების სამინისტროს და სხვა სამართალდამცავი ორგანოების უფლებამოსილებასა და ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობის საკითხებს.

იურიდიული დისციპლინა „საპროკურორო ზედამხედველობა“ მოწოდებულია უფრო დაწვრილებითა და სრულყოფილად გააშუქოს არა მარტო ორგანიზაციული საკითხები, რასაც შეისწავლის „სამართალდამცავი ორგანოების“ კურსი, არამედ პროკურატურის დაარსება და განვითარება, მისი ძირითადი მიმართულებები, პროკურატურის ამოცანები, მისი მოღვაწეობის პრინციპები და უფლებამოსილება.

სამართლებრივი მეცნიერების არც ერთი დარგი არ შეიძლება განვიხილოთ ისე, თუ ისინი მჭიდრო კავშირში არ იქნებიან და არ გამოიყენებენ თითოეული დარგის მონაცემებსა და მიღწევებს. სწორედ ამიტომ, სამართალდამცავი ორგანოების მჭიდრო კავშირს სხვა მომიჯნავე იურიდიულ დისციპლინებთან პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა ენიჭება.

§4. სამართალდამცავი ორგანოების კურსის წყაროები

სამართალდამცავი ორგანოები ხასიათდება მრავალრიცხოვანი საკანონმდებლო ხასიათის წყაროებით, რომლებიც განსაზღვრავენ და აყალიბებენ ცალკეული სამართალდამცავი ორგანოების ფუნქციებს, უფლებამოსილებას, მოღვაწეობის პრინციპებს, საკადრო საკითხებს და ა. შ. მათ მიეკუთვნება კანონები და სხვა კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები (ბრძანებულებები, დადგენილებები, დებულებები, ბრძანებები).

სამართალდამცავი ორგანოების ძირითად წყაროს მიკუთვნება საქართველოს კონსტიტუცია, რომელიც შეიცავს ამ ორგანოებისათვის დამახასიათებელ პრინციპული ხასიათის დებულებებს, მოქალაქეთა ძირითად უფლებებსა და თავისუფლების დაცვის გარანტიებს, სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობის პრინციპებს და ა. შ.

საქართველოს ძირითადი კანონის – კონსტიტუციის საფუძველზე მიიღება კანონები, დებულებები, რომლებიც დაწვრილებით არეგლამენტირებენ სამართალდამცავი ორგანოების უფლებამოსილებას, მოღვაწეობის პრინციპებს, ამოცანებს, მათ ძირითად მიმართულებებსა (დარგებს) და საკადრო საკითხებს.

კანონის საფუძველზე მიიღება კანონქვემდებარე აქტები. რომლებიც ცალკეული სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობას ეხება. მაგალითად, დებულება საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს შესახებ, დებულება საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესახებ და ა.შ. დებულებები პრეზიდენტის ბრძანებულებით მტკიცდება.

სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობას გარკვეულ ნაწილში არეგულირებს აგრეთვე შესაბამისი კოდექსები. პირველ რიგში ამ კოდექსებს განეკუთვნება სისხლის საპროცესო კოდექსი, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი და სხვ.

ძირითად კანონებსა და კანონქვემდებარე აქტებს, რომლებიც საფუძველად უდევს საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობას მიეკუთვნება:

- საქართველოს კონსტიტუცია, მიღებული 1995 წლის 24 აგვისტოს;

- კანონი „საერთო სასამართლოს შესახებ“, მიღებული 1997 წლის 13 ივნისს;

- კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, მიღებული 1996 წლის 31 იანვარს;

- კანონი „საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ“, მიღებული 1996 წლის 21 მარტს;

- კანონი „პროკურატურის შესახებ“, მიღებული 1997 წლის 21 ნოემბერს;

- კანონი „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“, მიღებული 1996 წლის 16 მაისს;

- დეკრეტი (კანონი) „საქართველოს რესპუბლიკის პოლიციის შესახებ“, მიღებული 1993 წლის 27 ივლისს;

- კანონი „სამხედრო და სპეციალურ წოდებებისა და დიპლომატიური რანგების შესახებ“, მიღებული 1993 წლის 29 აპრილს;

- კანონი „სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის შესახებ“, მიღებული 1996 წლის 20 თებერვალს;

- კანონი „ნოტარიუსის შესახებ“, მიღებული 1996 წლის 3 მაისს;

- კანონი „სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის შესახებ“ მიღებული 1998 წლის 18 თებერვალს;

- „საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს დებულება“, დამტკიცებული პრეზიდენტის 1997 წლის 22 სექტემბრის N 536 ბრძანებულებით;

– „საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დებულება“, დამტკიცებული პრეზიდენტის 1997 წლის 17 ნოემბრის N 672 ბრძანებულებით;

– „მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო საგამოცდო კომისიის დებულება“, დამტკიცებული პრეზიდენტის 1997 წლის 27 ნოემბრის ბრძანებულებით;

– „მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო გამოცდების ჩატარების წესისა და საკვალიფიკაციო საგამოცდო პროგრამა“, დამტკიცებული პრეზიდენტის 1997 წლის 27 ნოემბრის ბრძანებულებით;

– საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს დებულება, დამტკიცებული პრეზიდენტის 1997 წლის 22 ოქტომბრის N 597 ბრძანებულებით;

– საქართველოს დაზვერვის სახელმწიფო დეპარტამენტის დებულება, დამტკიცებული პრეზიდენტის 1997 წლის 8 ოქტომბრის N 566 ბრძანებულებით.

– დებულება საქართველოს სსრ ადვოკატურის შესახებ, მიღებული 1980 წლის 12 ნოემბერს;

– დებულება უზენაესი სასამართლოს საერთო სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის დეპარტამენტის შესახებ, დამტკიცებული საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 1997 წლის 16 სექტემბრის №2 დადგენილებით.

– დებულება მოსამართლეობის კანდიდატების შესარჩევი კონკურსის შესახებ, დამტკიცებული პრეზიდენტის 1998 წლის 25 მარტის №176 ბრძანებულებით.

საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების ურთიერთკავშირი და მათი ურთიერთობა სხვა სახელმწიფო ორგანოებთან და საზოგადოებრიობასთან

თანამედროვე პირობებში შეუძლებელია სამართალდამცავი ორგანოებისადმი დაკისრებული ფუნქციების რეალური და სრულყოფილი განსორციელება ისე, თუ ისინი ურთიერთის შორის მჭიდრო კავშირს არ დაამყარებენ, ასევე დიდი მნიშვნელობა აქვს ურთიერთობასა და კონტაქტს სხვა სახელმწიფო ორგანოებთან, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებსა და მოქალაქეებთან.

სამართალდამცავი ორგანოების მიზანია: უზრუნველყონ სახელმწიფოში კანონიერება და მართლწესრიგი, სახელმწიფო, არასახელმწიფო ორგანოებისა და ორგანიზაციების, ასევე მოქალაქეთა კანონიერი ინტერესებისა და უფლებების დაცვა. ამ მიზნის მიღწევა იზოლირებულად მოქმედების შემთხვევაში შეუძლებელია.

მაგალითად, ახორციელებს რა პროკურორი სისხლისსამართლებრივი დევნის ფუნქციას, მას უფლება აქვს მოსთხოვოს გამოძიებულს სისხლის სამართლის საქმის მასალები, შეისწავლოს ისინი და შესაბამისი მითითებები მისცეს გამოძიებულს. ახორციელებს რა ზედამხედველობას კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე მოკვლევისა და სამძებრო ორგანოების საქმიანობაზე, პროკურორს უფლება აქვს შეამოწმოს მოკვლევის ორგანოს ძირითადი მიღებული გადაწყვეტილების კანონიერების საკითხი, დაეალება მისცეს მოკვლევის ორგანოს, რომ მან განახორციელოს შესაბამისი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება. ახორციელებს რა ზედამხედველობას სასჯელაღსრულებით ორგანოებსა და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე, პროკურორს უფლება აქვს ნებისმიერ დროს ინახულოს დასახელებული ორგანოები, შეამოწმოს მოქმედი დებულების, ინსტრუქციების, ბრძანებების, კანონების საკითხი და საჭიროების შემთხვევაში, მიიღოს კანონით გათვალისწინებული ზომები. ახორციელებს რა დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ორგანიზაციას, პროკურორს უფლება აქვს ანალიზი გაუკეთოს დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლას მიუხედა-

კად იმისა, თუ რამდენი საგანმოსწავლო ორგანო აწარმოებს გამოცემასა და დამამუშავლის წინააღმდეგ ბრძოლას. პროკურორის უფლება აქვს, მოაიხსნოს სისხლის სამართლის საქმეზე ჩატარდეს საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის რევიზია, მოიხსნოს მასალებისა და ინფორმაციის წარდგენა. პროკურორის უფლება აქვს, კანონის დარღვევისა და მისა გამოიწვევს მიზეზების აღკვეთის მიზნით, წარდგინებით შევიდეს სახელმწიფო და სხვა ორგანიზაციებში, რომლის განხილვაც სავალდებულოა შესაბამისი თანამდებობის პირების მიერ.

საქართველოს გენერალურ პროკურორს უფლება აქვს გააუქმოს ქვემდგომი პროკურორის მიერ გამოცემული კანონსაწინააღმდეგო ბრძანებები და მითითებები. გენერალური პროკურორი წარადგენს საქართველოს პროკურატურას საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოებში, საერთაშორისო ორგანიზაციებში, უცხო სახელმწიფოთა სამართალდამცავ ორგანოებში. გენერალური პროკურორი ღებულობს მოქალაქეებს და განიხილავს მათ განცხადებებსა და საჩივრებს და ა. შ.

მაშასადამე, პროკურორი თავისი ფუნქციების განხორციელების დროს ურთიერთობას ამყარებს გამოძიებულთან. მომკვლევეებთან, ოპერატიულ-სამძებრო სამსახურთან, სასჯელაღსრულებით და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ორგანოებთან, სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანოებსა და ორგანიზაციებთან (საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის რევიზიის ჩატარების მოთხოვნა, მასალებისა და ინფორმაციის გამოთხოვა, წარდგინებისა და პროტესტის შეტანა), მოქალაქეთა მიღება და საჩივრების განხილვა, პროკურატურის საქმიანობის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება პარლამენტისა და პრეზიდენტისადმი და ა. შ.

იძიებს რა სისხლის სამართლის საქმეს, გამოძიებული ღებულობს მოქალაქეებისგან განცხადებებს დანაშაულის ჩადენის შესახებ, ამოწმებს მათ სისწორეს სხვადასხვა ორგანიზაციებიდან დოკუმენტების გამოთხოვის გზით, დავალებას აძლევს მოკვლევის ორგანოს ჩაატაროს საქმეზე კონკრეტული ოპერატიულ-სამძებრო მუშაობა, აღძრავს შუამდგომლობას სასამართლოს წინაშე წინასწარი პატიმრობის, პატიმრობის ვადის გაგრძელების შესახებ, ჩხრეკისა და ამოღების თაობაზე და ა. შ., ღებულობს სახელმწიფო ორგანოების, სასოფლისკომპლექსური ორგანიზაციებისა და მოქალაქეებისაგან წარდგენილ მასალებს, რომელთაც კავშირი აქვთ მოცემულ საქმესთან. ცალკეულ დავალებას აძლევს სხვა

ადგილზე მყოფ გამოძიებელს საჭირო საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებასთან დაკავშირებით, იწვევს მოქალაქეებს შესაბამის საგამოძიებო მოქმედებებში (დათვალიერება, ჩხრეკა, ამოღება, შემოწმება, საგამოძიებო ექსპერიმენტი) მონაწილეობის მისაღებად, როგორც დამსწრეს. მომკვლევო ორგანოები და გამოძიებლები დანაშაულის მზადების ან ჩადენის შესახებ ინფორმაციას მოქალაქეებისგან ღებულობენ, ასევე ეხმარებიან მათ ეჭვმიტანილთა დაკავებაში, მოწმეთა და დაზარალებულთა დადგენაში.

მაგალითად, თუ დანაშაული ჩადენილია სახელმწიფო ქონების პრივატიზაციის სფეროში, კონტაქტი უნდა დამყარდეს სახელმწიფო მართვის სამინისტროსა და მის ადგილობრივ ორგანოებთან; თუ დანაშაული ჩადენილია საგადასახადო სფეროში, კონტაქტი უნდა დამყარდეს საგადასახადო ინსპექციასთან; თუ დანაშაული ჩადენილია საბანკო სისტემაში, კონტაქტი უნდა დამყარდეს ეროვნულ ბანკთან, მის ადგილობრივ ორგანოებსა და შესაბამის კომერციულ ბანკებთან; თუ დანაშაული ჩადენილია სახელმწიფო სახსრების მითვისება-გაფლანგვასთან, ურთიერთობა უნდა დამყარდეს კონტროლის პალატასა და მის ადგილობრივ ორგანოებთან და ა. შ.

მაშასადამე, გამოძიებელი და მომკვლევო, თავისი სამსახურებრივი ფუნქციების განხორციელების დროს, საქმიან და მჭიდრო კონტაქტს უნდა ამყარებდნენ არა მარტო ურთიერთ შორის, არამედ, ამავე დროს, სხვადასხვა შესაბამის სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოებთან, ასევე მოქალაქეებთან.

შინაგან საქმეთა სამინისტროსთვის ასევე დამახასიათებელია ურთიერთობის დამყარება არა მარტო ამ სისტემის ორგანოებთან, არამედ სხვა სახელმწიფო ორგანოებთან, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან და მოქალაქეებთან. მაგალითად, შინაგან საქმეთა სამინისტრო და მისი შესაბამისი სამსახურები სტიქიური უბედურების, კატასტროფებისა და სხვა საგანგებო შემთხვევების დროს ასორციელებენ რეალურ ღონისძიებებს მოქალაქეთა უსაფრთხოების, საზოგადოებრივი წესრიგის, წარმოება-დაწესებულებების, ორგანიზაციებისა და მოქალაქეთა ქონების გადასარჩენად; გადაუდებელ დახმარებას უწევენ დანაშაულის ჩადენის შედეგად უმწეო მდგომარეობაში მყოფ პირებსა და დაზარალებულებს.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესაბამისი ორგანოები ხელშეკრულების საფუძველზე იცავენ შესაკუთრის ქონებას მართლსაწინააღმ-

დეგო სელოფისაგან, ასევე სახელმწიფო და საზოგადოებრივ ორგანიზაციების ქონებას. მათ მინიჭებული აქვთ უფლება სახელმწიფო და სხვა ორგანოებისაგან, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისაგან, თანამდებობის პირებისაგან გამოითხოვონ საჭირო ინფორმაცია, დოკუმენტები და მასალები.

შინაგან საქმეთა სამინისტრო და მისი შესაბამისი ორგანოები თავის კომპეტენციის ფარგლებში აწარმოებენ მოლაპარაკებებს, დებენ ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს როგორც საქართველოს, ისე საზღვარგარეთის ფიზიკურ და იურიდიულ პირებთან. იმისათვის, რომ კონტაქტი და ურთიერთობა უფრო რეალური იყოს, მინისტრის დავალებით ერთ-ერთი მოადგილე ახორციელებს საპარლამენტო მდივნის ფუნქციას, რომლის ძირითადი ამოცანაა პარლამენტთან ურთიერთობის უზრუნველყოფა. სამინისტროსთან არსებობს საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტი, რომელიც განიხილავს დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლისა და საზოგადოებრივი წესრიგის უზრუნველყოფის საკითხებს და, ამავე დროს, თავის კომპეტენციის ფარგლებში კონტაქტს ამყარებს სხვა სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოებთან.

საზოგადოებრიობასთან ურთიერთობის ერთ-ერთ სფეროს წარმოადგენს ის, რომ შინაგან საქმეთა მინისტრი აწარმოებს მოქალაქეთა პირად მიღებას, ორგანიზაციას უწევს სამინისტროს აპარატის მუშაობას მოქალაქეთა მიღების, მათი წინადადებების, განცხადებებისა და საჩივრების განხილვის საკითხებში.

შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან არსებობს ინტერპოლის ეროვნული ცენტრალური ბიურო, რომლის ძირითადი ამოცანაა დაამყაროს საქმიანი კონტაქტი და ურთიერთობა საერთაშორისო მასშტაბით დანაშაულის შესახებ ინფორმაციის შეგროვებისა და დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროში, აგრეთვე დაეხმაროს საქართველოს სამართალდამცავ ორგანოებს.

მაშასადამე, შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და მისი დანაყოფებისთვისაც აუცილებელია კონტაქტი არა მარტო ურთიერთ შორის, არამედ, ამავე დროს, სხვა სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოებსა და მოქალაქეებთან.

სამართალდამცავი ორგანოები საქმიან ურთიერთობას ამყარებენ აგრეთვე ავტონომიური რესპუბლიკის წარმომადგენლობით ორგანოებთან, შესაბამის სახელმწიფო და საზოგადოებრივ დაწესებულებასთან, იუ-

რიდიულ პირებსა და მოქალაქეებთან. ამავე დროს, გარკვეული ყურადღება უნდა მიექცეს აგრეთვე სამართალდამცავი ორგანოების ურთიერკავშირსა და მათ საქმიან ურთიერთობას ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებთან: მერიებთან, საკრებულოებსა და გამგეობებთან.

კონტაქტისა და საქმიანი ურთიერთობის დამყარება ადგილობრივ და ცენტრალურ ორგანოებთან სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ სამართალდამცავი ორგანოები ექვემდებარებიან მათ და თავის ფუნქციებს მათი კარნახით ახორციელებენ. სამართალდამცავი ორგანოები თავის ფუნქციებს დამოუკიდებლად განაგებენ და კანონით დადგენილ ფარგლებში შესაბამის ზემდგომ ორგანოებს ემორჩილებიან.

სამართალდამცავი ორგანოების ურთიერთკავშირი და კონტაქტი სხვა სახელმწიფო ორგანოებთან, საზოგადოებრიობასთან არა მარტო მათი უფლებაა, არამედ იგი წარმოადგენს მათ სამსახურებრივ მოვალეობასაც. ამ ფუნქციის განხორციელება უზრუნველყოფს და ხელს უწყობს დაკისრებული მოვალეობის ყოველმხრივ, სრულყოფილ და ობიექტურ შესრულებას; სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოების, იურიდიულ პირთა და მოქალაქეების კანონიერი ინტერესებისა და უფლებების რეალურ დაცვას; კანონიერებისა და მართლწესრიგის განმტკიცებას; დამნაშავეობის წინააღმდეგ ეფექტურ ბრძოლას საქართველოში.

საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობისა და ორგანიზაციის პრინციპები

პრინციპი ისეთი ზოგადი ხასიათის დებულებაა, რომელიც დამახასიათებელია ყველა სამართალდამცავი ორგანოებისათვის ან განსაზღვრავს რამდენიმე სამართალდამცავი ორგანოს არსებით მხარეს, მის მოღვაწეობასა და ორგანიზაციას. სამართალდამცავი ორგანოების ძირითადი პრინციპები განსაზღვრული ან ჩამოყალიბებულია საქართველოს კონსტიტუციაში ან შესაბამის კანონებში.

არსებობს სამი სახის პრინციპი: კონსტიტუციური ხასიათის, რომელიც ეხება ყველა სამართალდამცავი ორგანოების ორგანიზაციასა და მოღვაწეობას; პრინციპი, რომელიც დამახასიათებელია ცალკეული სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობისათვის, მაგალითად, მართლმსაჯულებისათვის; პროცესუალური პრინციპი, რომელიც ძირითადად დამახასიათებელია სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის პროცესისათვის (პროცესუალური პრინციპები). ზღვარი აღნიშნული პრინციპებისათვის პირობითია, რადგან ერთი და იგივე პრინციპი შეიძლება დამახასიათებელი იყოს, მაგალითად, სისხლის სამართლის პროცესისათვის და საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის.

პრინციპები საერთოდ და სამართალდამცავი ორგანოების ორგანიზაციისა და მოღვაწეობის პრინციპები არ შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც დოგმა. ისტორიული განვითარების პროცესში შეიძლება ჩამოყალიბდეს სამართალდამცავი ორგანოებისათვის დამახასიათებელი ახალი პრინციპები და პირიქით, წინათ აღიარებულმა ზოგიერთმა პრინციპმა შეიძლება თავისი მნიშვნელობა დაკარგოს.

სამართალდამცავი ორგანოების ორგანიზაციისა და მოღვაწეობის პრინციპებს მიკუთვნება: კანონიერება, მართლმსაჯულების განხორციელება მხოლოდ სასამართლოების მიერ, სასამართლოს დამოუკიდებლობა, კანონისა და სასამართლოს წინაშე თანასწორუფლებიანობა, მოსამართლეთა თანასწორუფლებიანობა, სამართალწარმოების ენა, საქმეთა ღია (საჯარო) განხილვა სასამართლოში, შეჯიბრებითობა და მხარეთა თანასწორუფლებიანობა, დაცვის უფლება, უდანაშაულობის პრეზუმფცია, პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი.

1. კანონიერების პრინციპი. კანონიერების პრინციპი დამახასიათებელია ყველა სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოსათვის, იურიდიულ პირთა და მოქალაქეთა მოქმედებისათვის. კანონიერების პრინციპი განსაკუთრებულ ძალასა და მნიშვნელობას იძენს სამართალდამცავ ორგანოთა მოღვაწეობაში, რომელთაც მინდობილი აქვთ მართლმსაჯულების განხორციელება, კანონის შესრულებაზე ზედამხედველობა, საკონსტიტუციო კონტროლი, მოქალაქეთა თავისუფლების, მათი კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა, სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოების კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა.

კანონიერების პრინციპი არ შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც მხოლოდ დეკლარაცია ან პროპაგანდა. იგი კონსტიტუციური პრინციპია, რომელის დაცვა და შესრულება თანაბრად სავალდებულოა ყველასთვის. საქართველოს კონსტიტუციის მე-ნ მუხლის შესაბამისად, საქართველოს კონსტიტუცია სახელმწიფოს უზენაესი კანონია. ყველა სხვა სამართლებრივი აქტი უნდა შეესაბამებოდეს კონსტიტუციას. საქართველოში მცხოვრები ყოველი პირი ვალდებულია ასრულებდეს საქართველოს კონსტიტუციისა და კანონმდებლობის მოთხოვნებს (საქართველოს კონსტიტუციის 44-ე მუხლი).

კანონების პრინციპი სამართალდამცავ ორგანოების მოღვაწეობაში იმას ნიშნავს, რომ ყველა სამართალდამცავი ორგანო თავისი ფუნქციების განხორციელებისას, ჯერ ერთი, მტკიცედ და განუხრელად უნდა იცავდეს კანონის მოთხოვნებს და მეორეც, მათ უნდა უზრუნველყონ სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოთა, მოქალაქეებისა და იურიდიული პირების კანონიერი ინტერესებისა და უფლებების დაცვა.

მეტად მნიშვნელოვან საკითხს მიეკუთვნება კანონიერების პრინციპის დაცვა მტკიცებულებათა მოპოვებისა და მათი გამოყენების საკითხში. საქართველოს კონსტიტუციაში ხაზგასმულია, რომ კანონის დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებას იურიდიული ძალა არა აქვს (მუხლი 42-ე). აღნიშნული მოთხოვნა ავალდებულებს სასამართლოს, პროკურატურასა და სხვა სამართალდამცავ ორგანოებს მტკიცედ და განუხრელად დაიცვან პროცესუალური კანონის მოთხოვნა მტკიცებულებათა აღმოჩენის, დამაგრებისა და მათი პროცესუალური გაფორმების დროს. კანონის დარღვევის არც ერთი შემთხვევა არ უნდა დარჩეს სათანადო რეაგირების გარეშე.

2. მართლმსაჯულების განხორციელება მხოლოდ სასამართლოების მიერ, როგორც პრინციპი. სასამართლოს გარდა, რომელსაც ეკისრება

მართლმსაჯულების განხორციელება, არც ერთ სხვა ორგანოს უფლება არა აქვს განიხილოს და გადაწყვიტოს სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეები. გამოიტანოს განაჩენი ან გადაწყვეტილება. მართლმსაჯულების განხორციელება მხოლოდ სასამართლოს პრეროგატივა და პრინციპია. საქართველოში მართლმსაჯულებას მხოლოდ საერთო სასამართლოები ახორციელებენ (საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 83-ე).

საქართველოს საერთო სასამართლოების სისტემას მიეკუთვნება რაიონული (საქალაქო), საოლქო, სააპელაციო სასამართლო, ასევე აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები, საქართველოს უზენაესი სასამართლო. კანონის თანახმად, „საერთო სასამართლოების შესახებ“ სამხედრო სასამართლოები შეიძლება შეიქმნას საომარი მოქმედების დროს და მხოლოდ საერთო სასამართლოების სისტემაში. საგანგებო და სპეციალური სასამართლოების შექმნა საერთოდ დაუშვებელია. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საგანგებო და სპეციალური სასამართლოები „განსაკუთრებული სათათბიროსა“ და „სამეულების“ სახით, ჩვენ სახელმწიფოში წინათ არსებობდა.

ყველა ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად პირადად ან წარმომადგენლის მეშვეობით სასამართლოს მიმართოს. ყველა პირი უნდა განსაჯოს იმ სასამართლომ, რომლის იურისდიქციასაც ექვემდებარება მისი საქმე. იხილავს რა სასამართლო სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეს, მას განაჩენი ან გადაწყვეტილება გამოაქვს საქართველოს სახელით. სასამართლო გადაწყვეტილებათა და განაჩენთა შესრულებლობა იწვევს პასუხისმგებლობას. სასამართლოს მოთხოვნათა და განკარგულებათა შესრულება სავალდებულოა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ყველა ფიზიკური და იურიდიული პირის, სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისათვის.

მოსამართლეები, რომლებიც ახორციელებენ მართლმსაჯულებას, უნდა იყვნენ კანონით დადგენილი წესის შესაბამისად დანიშნული ან არჩეული. მოსამართლეები დადგენილი წესის შესაბამისად ინიშნებიან საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინების შესაბამისად პრეზიდენტის მიერ. ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოების მოსამართლეები – ირჩევიან ავტონომიური რესპუბლიკის წარმომადგენლობით ორგანოს მიერ, ხოლო საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეები

– საქართველოს პარლამენტის მიერ. ყველა მოსამართლის დანიშვნისა და არჩევის ვადა ათი წელია. დაწვრილებით მოსამართლეთა დანიშვნისა და არჩევის საკითხი განხილულ იქნება IV თავში.

3. მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპი. მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრინციპია, რომელიც იმის გარანტიას იძლევა, რომ საქმეთა განხილვის შედეგად კანონის დაცვის საფუძველზე და მოსამართლის შინაგანი რწმენის შესაბამისად, მიღწეულ იქნება ჭეშმარიტება. დამოუკიდებლობის პრინციპის უზრუნველსაყოფად გამორიცხულ უნდა იქნეს მოსამართლეზე ზემოქმედების ყოველი შესაძლებლობა.

მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპი კონსტიტუციური ხასიათის დებულებაა. საქართველოს კონსტიტუციის 82-ე მუხლში მითითებულია, რომ სასამართლო ხელისუფლება დამოუკიდებელია და მას მხოლოდ სასამართლოები ახორციელებენ. კონსტიტუციის 84-ე მუხლში ასევე ხაზგასმულია, რომ მოსამართლე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და მხოლოდ კონსტიტუციასა და კანონს ემორჩილება. მოსამართლეზე ზემოქმედება ან ჩარევა მის საქმიანობაში გადაწყვეტილების მიღებაზე ზეგავლენის მიზნით, აკრძალულია და კანონით ისჯება.

მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპმა თავის ასახვა პოვა აგრეთვე კანონში „საერთო სასამართლოების შესახებ“, რომლის პირველსავე მუხლში მითითებულია, რომ სასამართლო ხელისუფლება დამოუკიდებელია სახელმწიფო ხელისუფლების სხვა შტატებისაგან, და მას მხოლოდ სასამართლოები ახორციელებენ. ამავე კანონის მე-7 მუხლში მითითებულია, რომ მოსამართლე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია, მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციას, საერთაშორისო ხელშეკრულებას, შეთანხმებასა და კანონს ემორჩილება. ამასთან, არავის არა აქვს უფლება, მოსამართლეს კონკრეტულ საქმეზე ანგარიში მოსთხოვოს.

თუ საერთო სასამართლოში კონკრეტული საქმის განხილვისას სასამართლო დაასკვნის, რომ საკმარისი საფუძველი არსებობს, რათა ესა თუ ის კანონი ან სხვა ნორმატიული აქტი, რომელიც ამ საქმის გადაწყვეტისას უნდა გამოიყენოს სასამართლომ, მთლიანად ან ნაწილობრივ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს კონსტიტუციის შეუსაბამოდ, იგი შეაჩერებს საქმის განხილვას და მიმართავს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს. საქმის განხილვა განახლდება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ამ საკითხის გადაწყვეტის შემდეგ

თუ საქმის განმხილველი სასამართლო მიიჩნევს, რომ კონსტიტუციას არ შეესაბამება კანონი ან კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი, რომლის შემოწმებაც არ შედის საკონსტიტუტციო სასამართლოს კომპეტენციაში, სასამართლო გამოიტანს გადაწყვეტილებას კონსტიტუციის შესაბამისად.

მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპის აღიარება და საკანონმდებლო წესით განმტკიცება ჯერ კიდევ არ იძლევა, ყველა შემთხვევაში, ამ პრინციპის რეალური განხორციელების საფუძველს, სწორედ ამიტომ კანონმდებლობით ასევე დაწესებულია ის რეალური გარანტიები, რომლებიც მოსამართლეთა პრაქტიკულ საქმიანობაში დამოუკიდებლობის პრინციპის დაცვას უზრუნველყოფენ.

საქართველოს კონსტიტუციის 84-ე მუხლი და „საერთო სასამართლოების შესახებ“ კანონის მე-8 მუხლის საფუძველზე დაუშვებელია სასამართლოს საქმიანობაში ჩარევა. კანონის მე-8 მუხლში მითითებულია, რომ: სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს, დაწესებულებას, საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ გაერთიანებას, თანამდებობის პირს, იურიდიულ თუ ფიზიკურ პირს ეკრძალებათ სასამართლოს დამოუკიდებლობის შელახვა.

გადაწყვეტილების მიღებისას მოსამართლეზე რაიმე ზემოქმედება ან მის საქმიანობაში ჩარევა აკრძალულია და კანონით ისჯება.

საქართველოს კონსტიტუციის 84-ე მუხლი ასევე აყალიბებს მთელ რიგ გარანტიებს მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის რეალური უზრუნველყოფის მიზნით. კანონი მიუთითებს, რომ არავის არა აქვს უფლება მოსთხოვოს მოსამართლეს ანგარიში კონკრეტულ საქმეზე. სასამართლოს გადაწყვეტილების გაუქმება, შეცვლა ან შეჩერება შეუძლია მხოლოდ ზემდგომ სასამართლოს კანონით დადგენილი წესის საფუძველზე.

მოსამართლის დამოუკიდებლობის რეალურ გარანტიას წარმოადგენს აგრეთვე კონსტიტუციის 84-ე მუხლის მოთხოვნა, რომლის თანახმად მოსამართლის ჩამოცილება საქმის განხილვისაგან, თანამდებობიდან მისი ვადამდე განთავისუფლება ან სხვა თანამდებობაზე გადაყვანა მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში დაიშვება. ბათილია ყველა აქტი, რომელიც ზღუდავს მოსამართლის დამოუკიდებლობას.

მოსამართლის დამოუკიდებლობის ერთ-ერთი გარანტია ისიცაა, რომ ამჟამად მოსამართლეები ინიშნებიან ან ირჩევიან ათი წლის ვადით (წინათ ეს ვადა ხუთი წლით განისაზღვრებოდა). ამასთან, მოსამარ-

თლე (ასევე საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლე) ხელშეუხებელია. დაუშვებელია სათანადო წესის დაცვის გარეშე მისი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა, დაკავება ან დაპატიმრება, ასევე ბინის, მანქანის, სამუშაო ადგილის ან პირადი ჩხრეკა (იხ. საქართველოს კონსტიტუციის 87-ე, 88-ე, 90-ე მუხლები). საჭიროების შემთხვევაში სახელმწიფოს შესაბამისი სამსახურები ვალდებული არიან უზრუნველყონ მოსამართლის, აგრეთვე მისი ოჯახის წევრების უსაფრთხოება და მათი ქონების დაცვა.

კანონი ასევე აწესებს პასუხისმგებლობას სასამართლოს უპატივცემლობისათვის, რაც ასევე სასამართლოს დამოუკიდებლობის ერთ-ერთი გარანტიაა.

ყოველივე ზემოაღნიშნული იმ საკანონმდებლო ბაზას წარმოადგენს, რაც უზრუნველყოფს, ერთი მხრივ, მოსამართლეთა დამოუკიდებლობას და, მეორე მხრივ, იმ რეალური გარანტიების დაწესებას, რაც ხელს უწყობს და განაპირობებს მოსამართლეთა რეალურ დამოუკიდებლობას.

4. მოსამართლეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპი. ამჟამად, საქართველოს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოები საქმეს ერთპიროვნულად იხილავენ და ცხადია, მათთვის დამახასიათებელი არ არის მოსამართლეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპი – აღნიშნული პრინციპი იმ შემთხვევაში მოქმედებს, როდესაც საქმეებს იხილავენ პროფესიული მოსამართლეები კოლეგიურად ან მოსამართლე და მსაჯულები ერთობლივად. კოლეგიალობის პრინციპი ზორციელდება არა მხოლოდ საერთო სასამართლოებში, არამედ კონსტიტუციურ სასამართლოშიც.

საქართველოს საოლქო სასამართლოებში საქმეები იხილება სამი პროფესიული მოსამართლის მიერ, მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე. კოლეგიალობის პრინციპი ასევე დაცულია სააპელაციო სასამართლოში, ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლეს სასამართლოებსა და საქართველოს უზენაეს სასამართლოშიც. ამჟამად კოლეგიალობის პრინციპი შეხამებულია პროფესიულ მოსამართლესა და მსაჯულთა შორის საქართველოს უზენაეს სასამართლოში. კერძოდ, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგია სისხლის სამართლის საქმეს პირველი ინსტანციის წესით იხილავს – ერთი პროფესიული მოსამართლისა და ორიდან ექვსი მსაჯულის მონაწილეობით. კოლეგიალობის პრინციპი დაცულია აგრეთვე საკონსტიტუციო სასამართ-

ლოში, სადაც საქმეებს მხოლოდ პროფესიული მოსამართლეები მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე იხილავენ.

ყველა მოსამართლე და მათ შორის მსაჯულები, საქმეთა განხილვისა და გადაწყვეტის დროს, თანაბარი უფლებებით სარგებლობენ, მათი მუშაობის სტაჟისა და გამოცდილების, მსაჯულთა განათლებისა და თანამდებობის მიუხედავად. საკითხები სათათბიროში ხმათა უბრალო უმრავლესობის საფუძველზე წყდება. უმცირესობაში დარჩენილი მოსამართლე თავის განსაკუთრებულ მოსაზრებას აყალიბებს და, ამავე დროს, იგი ვალდებულია ხელი მოაწეროს უმრავლესობის მიერ გამოტანილ განაჩენს ან გადაწყვეტილებას.

კანონმდებელმა სწორად გადაწყვიტა საკითხი, როდესაც მართლმსაჯულების განხორციელება მიანდო პროფესიულ მოსამართლეებს და მინიმუმამდე დაიყვანა საქმის განხილვა-გადაწყვეტა მსაჯულთა მონაწილეობით. მართლმსაჯულების განხორციელება მეტად რთული და საპასუხისმგებლო საქმეა და მას უნდა ახორციელებდეს მხოლოდ გამოცდილი და პროფესიული მოსამართლეები, რომელთა კანდიდატურებს, პროფესიული მომზადების მიზნით, ამჟამად მეტად სერიოზული მოთხოვნები წაეყენებათ.

5. კანონისა და სასამართლოს წინაშე თანასწორუფლებიანობის პრინციპი. აღნიშნული პრინციპი ნიშნავს, რომ ყველა მოქალაქეს, თანამდებობის პირს მინიჭებული აქვთ თანაბარი უფლებები სასამართლოსა და კანონის წინაშე, მათი სოციალური, ქონებრივი და თანამდებობრივი მდგომარეობის, ოჯახური, ასაკობრივი, ეროვნული, სქესობრივი კუთვნილების, სარწმუნოებისა და პარტიულობის მიუხედავად.

ყველა მოქალაქეს უფლება აქვს თავისუფლად განკარგონ თავისი უფლებები კანონისა და სასამართლოს წინაშე. კანონის წინაშე თანასწორუფლებიანობა გულისხმობს იმას, რომ ყველა მოქალაქისთვის არსებობს ერთი კანონი, რომელთა გამოყენება და დაცვა თანაბრად სავალდებულოა ყველასთვის.

სასამართლოს წინაშე თანასწორობა იმას გულისხმობს, რომ ყველა მოქალაქე, ვის საქმესაც იხილავს სასამართლო, სარგებლობს თანაბარი უფლებებით შუამდგომლობის აღძვრის, მტკიცებათა წარდგენის, აცხილების საკითხის დაყენებით, უკანონო მოქმედების გასაჩივრების დროს. ასეთივე უფლებები აქვს მინიჭებული პროცესის მონაწილეებს გამოძიების დროსაც. ყველა მოქალაქის მიმართ თანაბრად გამოიყენება პროცესუალური კანონით დადგენილი წესები.

კანონისა და სასამართლოს თანასწორობის პრინციპიდან გამომდინარე, გარკვეულ თავისებურებას აქვს ადგილი ზოგიერთი თანამდებობის პირისათვის, რომელთა მიმართაც კანონი დამატებით გარანტიას აწესებს.

კერძოდ, პარლამენტის წევრი, ავტონომიური რესპუბლიკის წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრი, უზენაესი სასამართლოს წევრი, საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი, სახალხო დამცველი, მოსამართლე, გენერალური პროკურატურის კოლეგიის წევრი არ შეიძლება მიეცეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში, დაკავებულ ან დაპატიმრებულ იქნეს, მოხდეს მისი ბინის, მანქანის, სამუშაო ადგილის ან პირადი განხრეკა, თუ არ იქნება მიღებული წინასწარი თანხმობა შესაბამისად პარლამენტის, ავტონომიური რესპუბლიკის წარმომადგენლობითი ორგანოს, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის, სახალხო დამცველის მიმართ – პარლამენტის თანხმობა, საკონსტიტუციო სასამართლოს თანხმობა – საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლის მიმართ, მოსამართლისა და პროკურატურის კოლეგიის წევრის მიმართ – გენერალური პროკურორისა და უზენაესი სასამართლო თავმჯდომარის თანხმობა. თუ დასახელებული ორგანოები და თანამდებობის პირები გასცემენ თანხმობას, გამოძიება და სასამართლოში საქმის განხილვა ჩატარდება ჩვეულებრივი წესით, კანონისა და სასამართლოს წინაშე თანასწორობის პირობებში.

გამონაკლისია შემთხვევა, როდესაც დასახელებულ პირებს წაასწრეს უშუალოდ დანაშაულის ჩადენის დროს. ასეთ შემთხვევაში დასაშვებია მისი დაკავება, დაპატიმრება, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა, ბინის, მანქანისა და პირადი ჩხრეკა, მაგრამ ასეთ შემთხვევაშიც უნდა ეცნობოს შესაბამის ზემოთ დასახელებულ ორგანოებსა და თანამდებობის პირებს და თუ ისინი არ მისცემენ თანხმობას დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი დაუყოვნებლივ თავისუფლდება.

6. სამართალწარმოების ენის პრინციპი. ეს პრინციპი გულისხმობს იმას, რომ პროცესის მონაწილეებს (ეჭვმიტანილს, ბრალდებულს, განსასჯელს, მოწმეს, დაზარალებულს, დამცველს, სამოქალაქო მოსარჩელეს, სამოქალაქო მოპასუხესა და მათ წარმომადგენლებს, ასევე ექსპერტსა და სპეციალისტს) უფლება აქვთ როგორც გამოძიების, ისე სასამართლოში საქმის განხილვის დროს გამოვიდნენ თავიანთ მშობლიურ ენაზე ან მათთვის კარგად ცნობილ ენაზე.

სამართალწარმოების ენის პრინციპი გამოიხატება ასევე იმაში, რომ

კონსტიტუციის ძალით (მუხლი მე-8) საქართველოში სახელმწიფო ენა არის ქართული (აფხაზეთში — აგრეთვე აფსაზური), რაც იმას ნიშნავს, რომ სამართალწარმოება (გამოძიება და სასამართლოში საქმის განხილვა) საქართველოში მიმდინარეობს მხოლოდ სახელმწიფო ენაზე. თუ პირმა არ იცის ქართული ენა მას სახელმწიფო ხარჯზე უნდა დაენიშნოს თარჯიმანი. საქართველოს კონსტიტუციის 85-ე მუხლში ამავე დროს მითითებულია, რომ იმ რაიონებში, სადაც მოსახლეობა არ ფლობს სახელმწიფო ენას, მისი შესწავლა უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს.

სამართალწარმოების ენის პრინციპის დარღვევა განხილვა, როგორც კანონის არსებითი ხასიათის დარღვევა და ყველა შემთხვევაში იწვევს სასამართლო განაჩენის ან გადაწყვეტილების გაუქმებას.

საქმის გამოძიებისა და სასამართლოში განხილვის დროს გამომძიებელი და მოსამართლე უნდა დარწმუნდეს, რამდენად კარგად ფლობს ქართულ ენას პროცესის მონაწილე, შეუძლია თუ არა მას ყველაფერი კარგად გაიგოს, ისაუბროს ქართულ ენაზე. მხოლოდ ამ საკითხის დადებითად გადაწყვეტის შემთხვევაში პირს შეუძლია ისაუბროს ქართულ ენაზე.

სამართალწარმოების ენის პრინციპის შესაბამისად, პირი უნდა იყოს უზრუნველყოფილი, რომ საქმის ყველა მასალა მას ეთარგმნოს მშობლიურ ენაზე ან მისთვის კარგად ცნობილ ენაზე. აღნიშნულის გარდა, ისეთი შემთხვევები პროცესუალური დოკუმენტები, როგორიცაა საბრალდებო დასკვნა, სასამართლოს გადაწყვეტილება და განაჩენი (გამამტყუნებელი, გამამართლებელი) უნდა ჩაბარდეს პირს წერილობით თარგმნილი მის მშობლიურ ან მისთვის კარგად ცნობილ ენაზე.

7. საქმეთა ღია განხილვის პრინციპი. სასამართლოში სისხლისა და სამოქალაქო საქმეთა დიდი უმრავლესობა იხილება ღია სხდომებზე, რაც ასევე კონსტიტუციური (მუხლი 85-ე) და პროცესუალური პრინციპია. საქმეთა ღია განხილვა წარმოადგენს დემოკრატიული პრინციპის ფორმას, მოსახლეობის სამართლებრივი თვითშეგნების ამაღლების ერთ-ერთ საშუალებას და, ამავე დროს, გარკვეულად ზრდის სასამართლოს შემადგენლობისა და პროცესის სხვა მონაწილეთა პასუხისმგებლობას.

საქმეთა ღია განხილვა სასამართლოში იმასაც გულისხმობს, რომ სასამართლო პროცესი შეიძლება გადაიკეს ტელევიზიითა და რადიოს მეშვეობით, გაშუქდეს პრესაში. გარდა ამისა, შესაძლებელი და დასაშვებია სასამართლო პროცესის ფიქსაცია ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით (ვიდეო და აუდიო აპარატურა). ტექნიკური საშუალებებით

სასამართლო პროცესის ფიქსაციის შემთხვევაში, საქმის განმჩილავ სასამართლოს უნდა ეცნობოს ამის თაობაზე, ამასთან, სავალდებულოა სასამართლოს თანხმობაც.

საქმეთა ღია განხილვა გულისხმობს იმას, რომ ყველა მოქალაქეს, ვისაც კი 16 წელი შეუსრულდა, უფლება აქვს დაესწროს სასამართლოში საქმის განხილვას. გარკვეულ შემთხვევაში, თუ სასამართლო დარბაზი ვერ იტევს ყველა მსურველს, შეიძლება შეიზღუდოს მოქალაქეთა დასწრება სასამართლო დარბაზის ტევადობის ფარგლებში და დისციპლინის უზრუნველყოფის მიზნით.

კანონი ითვალისწინებს აგრეთვე გამონაკლის შემთხვევებში, სასამართლოში საქმის განხილვას დახურულ სხდომაზე. საქმის განხილვა, კონკრეტული ვითარების გათვალისწინებით, შესაძლებელია მოხდეს სასამართლოს დახურულ სხდომაზე თავიდან ბოლომდე ან დაიხუროს სასამართლო სხდომის გარკვეული ნაწილი. ყველა შემთხვევაში, სასამართლო (მოსამართლე) ვალდებულია გამოიტანოს დასაბუთებული განჩინება (დადგენილება) საქმის დახურულ სხდომაზე მოსმენის შესახებ, რაც უნდა გამოცხადდეს სასამართლო სხდომის დარბაზში.

დახურულ სხდომაზე საქმის განხილვას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს შემდეგ შემთხვევებში: სახელმწიფო საიდუმლოების შენარჩუნების მიზნით; ინტიმური და ოჯახური საიდუმლოების შენარჩუნების თვალსაზრისით; სექსობრივი დანაშაულის დროს; იმ დანაშაულთა საქმეზე, რომელიც ჩაიდინა არასრულწლოვანმა 16 წლის ასაკამდე; ფსიქიკურად დაავადებულ და შეურაცხად პირთა საქმეებზე; როდესაც მოპამართლე ერთპიროვნულად იხილავს საჩივრებს პროკურორის, გამომძიებლის უკანონო მოქმედებაზე; როდესაც მოსამართლე ერთპიროვნულად იხილავს საკითხს ბრძანების გაცემის თაობაზე; როდესაც პროცესის რომელიმე მონაწილეს (მოწმეს, დაზარალებულს, სამოქალაქო მოსარჩელეს) ემუქრებიან სიკვდილით ან ოჯახის განადგურებით.

საქმის სასამართლოს დახურულ სხდომაზე საქმის განხილვა არ იწვევს პროცესუალური პროცედურის სხვა შეზღუდვას ან გამოორიცხვას.

დახურულ სხდომაზე საქმის განხილვის შემდეგ, სასამართლოს განაჩენი (გამამართლებელი ან გამამტყუნებელი) ან გადაწყვეტილება, ყველა შემთხვევაში უნდა გამოცხადდეს საჯაროდ, სასამართლოს ღია სხდომაზე.

8. შეჯიბრებითობისა და მხარეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპი. აღნიშნული პრინციპი წარმოადგენს კონსტიტუციურ და სამართალ-

წარმოების ერთ-ერთ დემოკრატიულ პრინციპს. საქართველოს კონსტიტუციის 85-ე მუხლში მითითებულია, რომ სამართალწარმოება ხორციელდება მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე.

სასამართლოში როგორც სისხლის, ისე სამოქალაქო სამართლის საქმეთა განხილვის დროს, გამიჯნულია მხარეთა ფუნქციები (ბრალდებისა და დაცვის ფუნქცია), მაგრამ, ამავე დროს, მხარეებს მინიჭებული აქვთ აბსოლუტურად თანაბარი უფლებები თავის ინტერესების დასაცავად და დაკისრებული ფუნქციის რეალური განხორციელების მიზნით, რითაც ისინი ხელს უწყობენ საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას.

სასამართლოს ეკისრება საქმის განხილვისა და გადაწყვეტის ფუნქცია. სასამართლო უზრუნველყოფს ბრალდებისა და დაცვის ფუნქციის განმახორციელებელ მხარეთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების რეალურ განხორციელებას. ბრალდების ფუნქციას სასამართლოში ახორციელებს პროკურორი – სახელმწიფო ბრალმძებელი, დაზარალებული, სამოქალაქო მოსარჩელე და მათი წარმომადგენლები, ხოლო დაცვის ფუნქციას – განსასჯელი, დამცველი, სამოქალაქო მოპასუხე და მისი წარმომადგენელი. ორივე მხარეს მინიჭებული აქვს თანაბარი უფლებები შემდეგ საკითხებში: აღძრან შეამდგომლობა, წარადგინონ მტკიცებულებები, მონაწილეობა მიიღონ მტკიცებულებათა გამოკვლევაში, განაცხადონ აცილება, მონაწილეობა მიიღონ სასამართლო კამათში, გაასაჩივრონ კანონსაწინააღმდეგო მოქმედება და გაასაჩივრონ სასამართლოს განაჩენი საკასაციო წესით. ასეთივე თანაბარი უფლებები აქვთ მინიჭებული მხარეებს სამოქალაქო სამართლის საქმეთა განხილვის დროსაც.

შეჯიბრებითობისა და მხარეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპი წინა წლებისაგან განსხვავებით, თავის რეალურ განხორციელებას თანამედროვე პირობებში პოულობს.

9. დაცვის უფლების პრინციპი. ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის დაცვის უფლება გარანტირებულია საქართველოს კონსტიტუციით (მუხლი 42-ე), პროცესუალური კანონმდებლობით და აგრეთვე ადამიანის უფლებათა დაცვის დეკლარაციებითა და პაქტებით.

დაცვის უფლების განხორციელება სამართალწარმოების ერთ-ერთი დემოკრატიული ფორმაა, რაც უზრუნველყოფს პროცესის შესაბამისი მონაწილის კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დაცვას, როგორც სამოქალაქო სამართლის საქმეთა განხილვის დროს, ასევე გამოძიებებისა და სისხლის სამართლის საქმის სასამართლოში განხილვის პროცესში.

დაცვის უფლებით სამართალწარმოებაში სარგებლობენ არა მარტო საქართველოს მოქალაქეები, არამედ სხვა ქვეყნის მოქალაქეები და მოქალაქეობის არმქონე პირებიც.

დაცვის უფლების განხორციელების ორი ფორმა არსებობს: ა) დაცვის უფლებას უშუალოდ ახორციელებს ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი, მსჯავრდებული, სამოქალაქო მოპასუხე, დაზარალებული და მათი წარმომადგენლები; ბ) დაცვის უფლებას ახორციელებს პროფესიული ადვოკატები, პროფკავშირული ორგანიზაციის წარმომადგენელი, განსასჯელის (ბრალდებულის) მიერ დასახელებული პირები. დამცველად შეიძლება მიწვეულ იქნეს, როგორც საქართველოს ადვოკატები, ასევე იუსტიციის სამინისტროს თანხმობით, უცხო სახელმწიფოთა ადვოკატები.

დაცვის უფლება ხორციელდება თავიდანვე ეჭვმიტანილის დაკავების, დაპატიმრების, ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემის მომენტიდან და სასამართლოში სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის განხილვის დროს.

თავის დაცვის მიზნით ეჭვმიტანილსა და ბრალდებულს უფლება აქვს იცოდეს რაში ედება მას ბრალი, გაეცნოს საქმის შესაბამის მასალებს, მისცეს ჩვენება, აიყვანოს დამცველი. დაცვის უფლების რეალური განხორციელების მიზნით, ბრალდებულს უფლება აქვს განმარტოებით შეხვდეს თავის დამცველს შეხვედრის რაოდენობისა და დროის მიუხედავად, დაცვითი პოზიციის გამოუმუშავების მიზნით.

დამცველის მოწვევა შეუზღუდავი უფლებაა. დამცველის მოწვევა ნებადართულია ნებისმიერ სისხლის თუ სამოქალაქო სამართლის საქმეზე, მაგრამ ცალკეულ შემთხვევაში სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს დამცველის მოწვევის აუცილებელ შემთხვევებსაც. ამ კატეგორიის საქმეებს, მაგალითად, მიეკუთვნება შემდეგი: არასრულწლოვანთა მიერ დანაშაულის ჩადენა 18 წლის ასაკამდე; თუ ეჭვმიტანილმა, ბრალდებულმა, განსასჯელმა არ იციან სამართალწარმოების ენა; თუ მათ აქვთ ისეთი ფიზიკური და ფსიქიკური ნაკლი, რომელიც ხელს შეუშლის დაცვის ფუნქციის რეალურ განხორციელებას; თუ კანონი ითვალისწინებს უვადო პატიმრობას, თუ სასამართლოში მონაწილეობს სახელმწიფო ბრამდებელი, თუ ერთ განსასჯელს სასამართლოში ჰყავს დამცველი, იგი უნდა ჰყავდეს მეორე განსასჯელსაც, თუ ამ განსასჯელთა ინტერესები ერთმანეთს ეწინააღმდეგება. დამცველის მონაწილეობის სავალდებულო შემთხვევები ამოწურავად

არის დასახელებული საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-80 მუხლში.

დამცველის მომსახურების ხარჯებს გაიღებს ის პირი, ვისაც აყავს დამცველი, მაგრამ თუ გამომძიებელი ან მოსამართლე მივა დასკვნამდე, რომ ეჭვმიტანილს, ბრალდებულს, განსასჯელს არ გააჩნია მატერიალური საშუალება აუნაზღაუროს დამცველს ხარჯები, ასეთ შემთხვევაში, მათ დამცველი სახელმწიფო ხარჯზე ენიშნებათ. ამასთანავე, განსასჯელის უარი დაცვაზე, სავალდებულო არ არის სასამართლოსთვის.

10. უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპი. პრეზუმფცია ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს წინასწარ დადგენილ, განსაზღვრულ დებულებას, რომელიც მოქმედებს მანამდე, სანამ არ იქნება დამტკიცებული საწინააღმდეგო. უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპი კონსტიტუციურია (მუხლი მე-40), პროცესუალური და იგი ასევე აღიარებულია საერთაშორისო პაქტით, ადამიანის სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა შესახებ.

უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპი სამართალწარმოებაში იმას გულისხმობს, რომ ყოველი პირი მანამდე ითვლება უდანაშაულოდ, ვიდრე მისი დამნაშაუეობა არ დამტკიცდება კანონით დადგენილი წესით და სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით. ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი შეიძლება იქნეს დაკავებული ან სხვაგვარად, კანონის შესაბამისად, შეეზღუდოს მას უფლებები, მაგრამ იგი ჯერ კიდევ არ ითვლება დამნაშავედ. დანაშაულის ჩადენის ფაქტს (პირის ბრალეულობა) გამამტყუნებელი განაჩენით მხოლოდ სასამართლო წყვეტს, რომელიც უკვე კანონიერ ძალაშია შესული.

უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპი იმასაც გულისხმობს, რომ ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი ვალდებული არ არის ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ბრალდების მტკიცების ტვირთი და მოვალეობა პროცესის იმ მონაწილეს აწევს, ვინც ბრალდების ფუნქციას ახორციელებს.

უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპის შემდეგი დამახასიათებელი ნიშანი ის არის, რომ დადგენილება ბრალდების სახით პირის პასუხისმგებლობაში მიცემის შესახებ, საბრალდებო დასკვნა და განაჩენი ყოველთვის უნდა ემყარებოდეს მხოლოდ უტყუარ და ობიექტურად დადგენილ მტკიცებულებებს. ყოველგვარი ეჭვი, ვარაუდი და დაუდგენელი გარემოება უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის (განსასჯელის) სასარგებლოდ.

II. პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპი. ამ პრინციპის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ საქართველოს კონსტიტუცია უკრძალავს სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკებს პოლიტიკურ საქმიანობას, პოლიტიკური პარტიების წევრობას, გაფიცვების მოწყობასა და გაფიცვებში მონაწილეობას, აგრეთვე სხვა ნებისმიერი თანამდებობის შეთავსებას, სამეცნიერო-პედაგოგიური მოღვაწეობის გარდა.

ასეთი წესის დადგენა გამოწვეულია იმით, რომ სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებმა მთელი ყურადღება გადაიტანონ რთულ და მრავალფეროვან სამსახურებრივ მოვალეობათა შესრულებაზე, იყვნენ მაქსიმალურად ობიექტურები, არ მოექცნენ პოლიტიკური ორგანიზაციების ზეგავლენის ქვეშ.

საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლით პოლიციისა და უშიშროების სამსახურის მუშაკებს ეკრძალებათ საჯარო შეკრება, როგორც შენობაში, ისე გარეთაც. კონსტიტუციის 26-ე მუხლი მიუთითებს, რომ პირი, რომელიც ჩაირიცხება სამხედრო ძალების, სახელმწიფო უშიშროების ან შინაგან საქმეთა ორგანოების პირად შემადგენლობაში, გამწესდება მოსამართლედ ან პროკურორად, წყვეტს პოლიტიკური გაერთიანების წევრობას.

პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპი ასახულია აგრეთვე შესაბამის კანონებშიც. მაგალითად, კანონში „საერთო სასამართლოების შესახებ“ მითითებულია, რომ მოსამართლე არ შეიძლება იყოს პოლიტიკური გაერთიანების წევრი ან მონაწილეობდეს პოლიტიკურ საქმიანობაში (მუხლი 51-ე). კანონი „საქართველოს პროკურატურის შესახებ“ აღიარებს ასევე პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპს (მუხლი მე-3). კანონი „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ მიუთითებს, რომ საქართველოს სახალხო დამცველი არ შეიძლება იყოს პოლიტიკური პარტიის წევრი ან მონაწილეობდეს პოლიტიკურ საქმიანობაში (მუხლი მე-8).

სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობისა და ორგანიზაციული პრინციპების განუხრელი დაცვა წარმოადგენს ერთ-ერთ ძირითად პირობას კანონიერების, მოქალაქეთა თავისუფლების, უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვის, აგრეთვე სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანოების კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დაცვის მტკიცე გარანტიას.

საქართველოს მოსამართლეთა კორპუსის ფორმირება და სასამართლო სისტემა

§1. სასამართლო სისტემის ჩამოყალიბება

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ „სასამართლოების შესახებ“ N 1 დეკრეტის თანახმად (1917 წლის 24 ნოემბერი) გაუქმდა მეფის რუსეთში არსებული სასამართლო სისტემა და ჩამოყალიბდა ადგილობრივი სასამართლოები, რომლებიც განიხილავდნენ საქმეებს ერთი მოსამართლისა და ორი მსაჯულის მონაწილეობით. ამ სასამართლოებს განსახილველად ექვემდებარებოდათ სისხლის სამართლის საქმეები, თუ სასჯელის სახით გათვალისწინებული იყო თავისუფლების აღკვეთა ორ წლამდე ვადით და სამოქალაქო სამართლის საქმეები, როდესაც სარჩელი არ აღემატებოდა 3000 მანეთს. მოსამართლეები და მსაჯულები ირჩეოდნენ ადგილობრივი საბჭოების მიერ.

1918 წლის 7 მარტს გამოიცა „სასამართლოების შესახებ“ დეკრეტი N 2, რომლის თანახმადაც სასამართლოების დასახელება შეიცვალა და მათ ადგილობრივი სახალხო სასამართლოები ეწოდათ. იმ საქმეთა განსახილველად, რომლებიც აღემატებოდნენ ადგილობრივი სახალხო სასამართლოების კომპეტენციას, შეიქმნა საოლქო სახალხო სასამართლოები. ამ დროისათვის სასამართლოებს ნება დაერთოთ საქმეთა განხილვის დროს, ეხელმძღვანელათ მეფის რუსეთის კანონმდებლობით, თუ ისინი დეკრეტის საფუძველზე არ იყო გაუქმებული და არ ეწინააღმდეგებოდა მშრომელთა მართლშეგნებას. ასეთი წესის შემოღება გამოწვეული იყო იმით, რომ ჯერ კიდევ არ არსებობდა საკანონმდებლო ბაზა სამართალწარმოების განხორციელების ძირითად საკითხებზე.

1918 წლის 20 ივლისს მიღებულ იქნა „სასამართლოების შესახებ“ დეკრეტი N 3, რომელმაც გააფართოვა ადგილობრივი სახალხო სასამართლოების კომპეტენცია და მათ შეეძლოთ ყველა სისხლის სამართლის საქმე განეხილათ, გარდა ისეთი საქმისა, რომელიც პიროვნების სიცოცხლის ხელყოფას, გაუპატიურებას, ბანდიტიზმს, ყაჩაღობას, ფულადი ნიშნების გაყალბებას, მექრთამეობას, სპეკულაციას ეხებოდა. ამ საქმეთა კატეგორია განსახილველად ექვემდებარებოდა საოლქო სასა-

მართლოს. ადგილობრივ სახალხო სასამართლოებს შეეძლოთ ასევე განეხილათ სამოქალაქო სამართლის საქმეები, თუ სამოქალაქო სარჩელი ათი ათას მანეთს არ აღემატებოდა. საოლქო სასამართლოში საქმეთა განხილვა წარმოებდა ერთი მოსამართლისა და ექვსი სახალხო მსაჯულის მონაწილეობით. დეკრეტით დაშვებულ იქნა საკასაციო წესით საქმეთა გასაჩივრება ადგილობრივ სახალხო მოსამართლეთა საბჭოში. შემდგომში, 1922 წლიდან საკასაციო ინსტანციის სასამართლოდ ჩამოყალიბდა საგუბერნიო სასამართლოები.

1922 წელს სასამართლო წყობილების დებულების შესაბამისად, რუსეთში ჩამოყალიბდა ახალი სასამართლო სისტემა: სახალხო სასამართლო, გუბერნიის (ოლქის) სასამართლო, რუსეთის ფედერაციის უმაღლესი სასამართლო. 1924 წელს თავისი ფუნქციების განხორციელებას შეუდგა 1923 წელს შექმნილი სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლო.

სსრ კავშირის 1924 წლის კონსტიტუციის საფუძველზე მიღებულ იქნა „სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების საფუძვლები“, რომლითაც სსრ კავშირის მთელ ტერიტორიაზე შეიქმნა ერთიანი სასამართლო სისტემა.

სასამართლო სისტემის სრულყოფას მიეძღვნა 1936 წლის სსრ კავშირის კონსტიტუციის საფუძველზე 1938 წლის 16 აგვისტოს მიღებული კანონი „სსრ კავშირის, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების შესახებ“, რომლის თანახმად სსრ კავშირში კანონისაზღვრა სასამართლოების შემდეგი სისტემა: სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლო, მოკავშირე რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები, სამხარეო, საოლქო სასამართლოები, ავტონომიური რესპუბლიკების, ავტონომიური ოლქების სასამართლოები, სსრ კავშირის სპეციალური სასამართლოები და სახალხო სასამართლოები. ყველა სახის სასამართლოების მოსამართლეები და მსაჯულები ირჩეოდნენ.

„სასამართლოების შესახებ“ №1 დეკრეტის საფუძველზე ჩამოყალიბდა მუშათა და გლეხთა რევოლუციური ტრიბუნალები, რომლებსაც დაეკისრათ ბრძოლა კონტრრევოლუციური ძალების, მტაცებლობის, შეთქმულებათა და სხვა სახელმწიფო დანაშაულთა წინააღმდეგ. ტრიბუნალები საქმეებს იხილავდნენ ერთი მოსამართლისა და ექვსი მსაჯულის შემადგენლობით. ტრიბუნალის მოსამართლეები ექვემდებარებოდნენ არჩევას მუშათა, გლეხთა და ჯარისკაცთა დეპუტატების საგუბერნიო (საქალაქო) საბჭოების მიერ.

1918 წლის 4 მაისის დეკრეტის საფუძველზე რევოლუციური ტრიბუნალები დატოვებულ იქნა მხოლოდ დიდ ქალაქებში და ამავე წელს რევტრიბუნალები შეიქმნა ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის სისტემაში.

1918 წელს ჯარის ნაწილებში ჩამოყალიბდა რევოლუციური სამხედრო ტრიბუნალები და 1919 წელს დამტკიცებულ იქნა სამხედრო ტრიბუნალების პირველი დებულება. 1922 წლიდან რუსეთის ფედერაციის უმაღლეს სასამართლოში შეიქმნა სამხედრო კოლეგია, ხოლო 1924 წლიდან ასეთივე კოლეგია შეიქმნა სსრ კავშირის უმაღლეს სასამართლოში. 1922 წელს რევოლუციურმა ტრიბუნალებმა შეწყვიტეს თავისი საქმიანობა და მათი ქვემდებარე საქმეები განსახილველად გადაეცა საგუბერნიო სასამართლოებს.

1919 წლის 17 თებერვლის დადგენილების საფუძველზე რუსეთში შეიქმნა სრულიად რუსეთის საგანგებო კომისი (ЧК), რომელსაც მიენიჭა უფლება კონტრრევოლუციურ და ბანდიტურ თავდასხმათა შემთხვევაში, ადგილზევე მოეხდინათ თავდასხმელთა ლიკვიდაცია. 1922 წლის 6 თებერვლის დეკრეტით გაუქმებულ იქნა საგანგებო კომისიები და მათ ნაცვლად შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატში ჩამოყალიბდა სახელმწიფო პოლიტიკური სამმართველო, რომელსაც დაევალა დაეპატიმრებინა პირები, რომლებიც იმზილებოდნენ სახელმწიფო დანაშაულის ჩადენაში. 1934 წელს შეიქმნა სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატი, ხოლო მის სტრუქტურულ დანაყოფად ჩამოყალიბდა სახელმწიფო პოლიტიკური სამმართველოს ორგანოები.

1924 წელს სახელმწიფო პოლიტიკურ სამმართველოში შეიქმნა გასაკუთრებული სათათბირო, რომელსაც მიენიჭა უფლება განეხილა კონტრრევოლუციის, ჯაშუშობის, კონტრაბანდის, ოქროსა და ვალუტის სპეკულაციის საქმეები. 1929 წელს კი, ჩამოყალიბდა ეგრეთ წოდებული „სამეული“, რომელსაც მიენიჭა უფლება განეხილა პოლიტიკურ სფეროსა და სამეურნეო დარგში ჩადენილი დანაშაულობანი. აღნიშნული ორგანოები წარმოადგენდა არაკონსტიტუციურ ორგანოებს, რადგანაც ისინი კონსტიტუციის ძალით არ იყო გათვალისწინებული.

რეპრესიის წლებში შეზღუდულ იქნა სამართალწარმოების მთელი რიგი დემოკრატიული საწყისები. 1934 წლის 1 დეკემბრს ს. კიროვის მკვლელობასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვნად შეიზღუდა ბრალდებულის (განსახილვის) ელემენტარული დემოკრატიული უფლებები: ტერორისტული აქტების ჩადენასთან დაკავშირებული საქმეების გამოძიება

უნდა დამთავრებულიყო ათ დღეზე ვადაში, საბრალდებო დასკვნა ბრალდებოდა ბრალდებულს საქმის სასამართლოში განხილვის დაწყებამდე 24 საათის განმავლობაში. შეზღუდულ იქნა დაცვის უფლება, განსასჯელს ჩამორთმეული ჰქონდა დამცველის აყვანის უფლება, საქმის განხილვა სასამართლოში დაშვებულ იქნა განსასჯელის მონაწილეობის გარეშე, არ დაიშვებოდა განაჩენის გასაჩივრება, სასამართლო განხილვა ხდებოდა დახურულ სხდომაზე. განაჩენი დახვერეთის შესახებ მაშინვე უნდა მოყვანილიყო სისრულეში.

აღნიშნულმა პროცესუალურმა შეზღუდვებმა, ბრალდებულის (მსჯავრდებულის) უფლებების მინიმუმამდე დაყვანამ, პოლიტიკურმა სისტემამ განაპირობა მრავალ უდანაშაულო პირის უკანონო დაპატიმრებისა და გასამართლების ფაქტები და სახელმწიფოში პოლიტიკური რეპრესიები. 1953 წელს გაუქმდა განსაკუთრებული სათაბიროები და შეიქმნა რეალური პირობები სამართალწარმოების დემოკრატიული პრინციპების აღდგენისა და ცხოვრებაში მათი რეალური განხორციელებისათვის.

1930 წელს შეიქმნა სარკინიგზო-სასაზო სასამართლოები, რომლებიც 1933 წლის ბოლოსათვის შევიდნენ სსრ კავშირის უმაღლეს სასამართლოს სისტემაში. 1934 წელს შეიქმნა აგრეთვე სატრანსპორტო სასამართლოები. აღნიშნული სპეციალიზებული სასამართლოები გაუქმებულ იქნა 1957 წელს და მათი ქვემდებარე საქმეები განსახილველად გადაეცა საერთო სასამართლოებს.

სასამართლო სისტემის შემდგომი სრულყოფისა და დემოკრატიული საწყისების სრულყოფაში გარკვეული როლი შეასრულა 1957 წლის სსრ კავშირის კონსტიტუციამ და მის შესაბამისად, 1958 წლის 25 დეკემბერს მიღებულმა კანონმა „სსრ კავშირის, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სასამართლო წყობილების კანონმდებლობის საფუძვლები“, ეს კანონი წარმოადგენდა იურიდიულ საფუძველს მოკავშირე რესპუბლიკებში სასამართლო წყობილების შესახებ კანონმდებლობის მიღებისათვის.

სასამართლო სისტემისა და მოსამართლეთა კორპუსის ფორმირების ძირითადი საკითხები საქართველოში. საქართველოში სასამართლო სისტემა და მოსამართლეთა კორპუსის ფორმირება ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ მიმდინარეობდა რუსეთის ფედერაციის კანონმდებლობის მსგავსად და საბჭოთა კავშირის კანონმდებლობის შესაბამისად. ისე, როგორც რუსეთში ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ საქართველოშიც გაუქმდა მეფის რუსეთის დროინდელი სასამართლო სისტემა

1921 წლის 28 მარტის დეკრეტის საფუძველზე და შეიქმნა სახალხო სასამართლოები: ერთი მუდმივი სახალხო მოსამართლე, სახალხო მოსამართლე და ორი მსაჯული, სახალხო მოსამართლე და ექვსი მსაჯული. სახალხო სასამართლოები იზილავდნენ თავის კომპეტენციის ფარგლებში სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებს, სამხედრო ტირბუნალის ქვემდებარე საქმეების გარდა. ისეთ მნიშვნელოვან საქმეებს, როგორიც იყო მკვლელობის მცდელობა, სხეულის დაზიანება, ძარცვა, ყაჩაღობა, გაუპატიურება, ფულადი ნიშნების გაყალბება და სხვა, იზილავდა სასამართლო შემდეგი შემადგენლობით: მოსამართლე და ექვსი მსაჯული.

მოსამართლეები ექვემდებარებოდნენ არჩევას. იუსტიციის სახალხო კომისარიატი ამორჩეულ კანდიდატებს უდგენდა დასამტკიცებლად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს. სახალხო სასამართლოების განაჩენი და გადაწყვეტილებები საკასაციო წესით განსახილველად ექვემდებარებოდა სახალხო მოსამართლეთა საბჭოს, რომლის შემადგენლობას ირჩევდა საქართველოს რესპუბლიკის სახალხო მოსამართლეთა საბჭო. სახალხო მოსამართლეთა საბჭოში შედიოდა: თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილე, ათი წევრი და სახალხო მოსამართლეები, რომლებიც რიგრიგობით მონაწილეობდნენ სახალხო მოსამართლეთა საბჭოს სხდომებზე.

1923 წელს სამოქმედოდ იქნა შემოღებული სამოქალაქო კოდექსი და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი და ამავე წლის 17 აგვისტოს მიღებულ იქნა დადგენილება „საქართველოს სასამართლო წყობილების შესახებ“. ამ დადგენილების საფუძველზე, აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოში შეიქმნა საოლქო სასამართლოები. საქართველოს 1937 წლის კონსტიტუციის საფუძველზე საქართველოში ჩამოყალიბდა შემდეგი სახის სასამართლო სისტემა: საქართველოს უზენაესი სასამართლო, აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლესი სასამართლოები, სამხრეთ ოსეთის ოლქის სასამართლო, სსრ კავშირის სპეციალური სასამართლოები, რომლებიც სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილებით იქმნებოდნენ და სახალხო სასამართლოები, რომლებიც სასამართლო სისტემის ძირითად რგოლს წარმოადგენდნენ. ზემდგომი სასამართლოები ირჩეოდნენ 5 წლის ვადით, სახალხო სასამართლოს მოსამართლეები, რაიონის (ქალაქის) მოსამართლეები – 3 წლის ვადით.

ისე როგორც რუსეთის ფედერაციაში, 1934 წლის 1 დეკემბრის კანონის შესაბამისად, საქართველოში მიღებულ იქნა დადგენილება (1937

წლის 26 ნოემბერი), რომლის საფუძველზეც შეიზღუდა სამართალწარმოების დემოკრატიული პრინციპები, ბრალეულთა და განსასჯელთა უფლებები როგორც გამოძიების დროს, ისე სასამართლოში საქმის განხილვისას.

სასამართლო სისტემის დემოკრატიული საფუძველების აღდგენასა და განვითარებაში დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა 1953 წლის შემდეგ მიღებულ კანონებს, რომლებმაც აღადგინეს სამართალწარმოების დემოკრატიული საფუძველები, ბრალდებულისა და ეჭვმიტანილის უფლებები და ამ უფლებათა განხორციელების გარანტიები დააწესეს. 1960 წლის 25 ივნისს მიღებულ იქნა „კანონი საქართველოს სსრ სასამართლო წყობილების შესახებ“, რომელშიც სამართალწარმოების ყველა დემოკრატიული პრინციპი აისახა.

კანონის შესაბამისად, მართლმსაჯულებას საქართველოში ახორციელებდნენ: საქართველოს უმაღლესი სასამართლო, აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლესი სასამართლოები, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის სასამართლო, რაიონული (საქალაქო) სასამართლოები. კანონი უკვე აღარ ითვალისწინებდა სსრ კავშირის სპეციალური სასამართლოების შექმნას საქართველოს ტერიტორიაზე. ყველა რგოლის სასამართლოთა მოსამართლეები ირჩეოდნენ 5 წლის ვადით, ხოლო მსაჯულები – 2 წლის ვადით.

საქართველოში, ისე როგორც რუსეთში, დამტკიცდა დებულება (1921 წლის 8 აპრილი) რევოლუციური ტრიბუნალების შესახებ, რომელსაც განსახილველად ექვემდებარებოდა კონტრრევოლუციის, ტერორისტული აქტის, სახელმწიფო დანაშაულის საქმეები, მექრთამეობის, სამსახურებრივი სიყალბის, მითვისების, გაფლანგვისა და სხვა საქმეები.

საქართველოში 1924 წლიდან შემოღებულ იქნა აგრეთვე სამხედრო ტრიბუნალები, რომელსაც განსახილველად დაექვემდებარა სამხედრო მოსამსახურთა მიერ ჩადენილი დანაშაულობანი. სამხედრო ტრიბუნალები განეკუთვნებოდა სსრ კავშირის სასამართლოებს. დებულება სამხედრო ტრიბუნალების შესახებ ომის შემდგომ პერიოდში მიღებულ იქნა 1958 წლის 25 დეკემბერს.

საქართველოს 1978 წლის 15 აპრილს მიღებულ კონსტიტუციასთან დაკავშირებით, დაისვა საკითხი მთელი რიგი საკანონმდებლო აქტების სრულყოფის შესახებ, რომლებიც დაკავშირებული იყო სასამართლო სისტემისა და მოსამართლეთა კორპუსის შემდეგ სრულყოფასთან. კერძოდ, 1990 წლის 28 დეკემბერს მიღებულ იქნა კანონი „საქართველოს

რესპუბლიკაში სასამართლო წყობილების შესახებ“, და კანონი „საქართველოს რესპუბლიკაში მოსამართლის სტატუსის შესახებ“, 1991 წლის 23 აპრილს მიღებულ იქნა კანონი „საქართველოს რესპუბლიკაში საარბიტრაჟო სასამართლოს შესახებ“, კანონი „სამხედრო სასამართლოების შესახებ“ (1992 წლის 10 დეკემბერი), კანონი „სამხედრო პროკურატურის შესახებ“ (1992 წლის 28 დეკემბერი), „დროებითი დებულება საქართველოს რესპუბლიკის პროკურატურისა“ (1992 წლის 17 ივნისი) და სხვა კანონები, რომლებშიც აისახა საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების ამოცანები, უფლებამოსილება, პრინციპები და ორგანიზაციული საკითხები, რომლებიც სსრ კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველოს ინტერესებს შეესაბამებოდა.

კანონმა სასამართლო წყობილების შესახებ დააწესა მოსამართლეთა კორპუსის ფორმირების ორი წესი: მოსამართლეთა დანიშვნა და არჩევა 10 წლის ვადით, ზოლო მსაჯულთა არჩევა 5 წლის ვადით.

1997 წლის 13 ივნისს მიღებულ იქნა ორგანული კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ“, რომელმაც თანამედროვე სასამართლოს რეფორმის პირობებში შეცვალა და დააზუსტა სასამართლო სისტემა საქართველოში, ასევე მოსამართლეთა კორპუსის ფორმირების საკითხები. 1997 წელს მიღებულ იქნა ასევე სამოქალაქო სამართლის კოდექსი, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 1998 წლის 20 თებერვალს – მიღებულ იქნა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 1997 წლის 21 ნოემბერს – ორგანული კანონი საქართველოს პროკურატურის შესახებ. სასამართლო რეფორმის განხორციელება საქართველოში ჯერ კიდევ არ არის დამთავრებული, იგი ხანგრძლივი პროცესია და მუდმივ ყურადღებას მოითხოვს.

საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად, 1997 წელს საერთო სასამართლოების კანონის საფუძველზე გაუქმდა საარბიტრაჟო და სამხედრო სასამართლოები და მათი ქვემდებარე საქმეები განსახილველად გადაეცა საერთო სასამართლოებს.

§2. სასამართლო სისტემა და სტრუქტურა

კანონით განსაზღვრული სასამართლოების სისტემა სასამართლო ხელისუფლების ერთ-ერთი ძირითადი მიმართულებაა. საქართველოში არსებული სასამართლოების სისტემას ეკისრება მართლმსაჯულების

განხორციელება, სამოქალაქო, ადმინისტრაციულ და სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვა-გადაწყვეტის მეშვეობით.

ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მიზნით, მიმართოს სასამართლოს და ყოველი პირი უნდა განსაჯოს მხოლოდ იმ სასამართლომ, რომლის იურისდიქციასაც ექვემდებარება მისი საქმე.

მართლმსაჯულების განხორციელების დროს, მტკიცედ და განუხრელად დაცულ უნდა იქნეს მთელი რიგი პრინციპული ზასიათის დებულებები, რომელთაც განსაზღვრავს და აყალიბებს კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ“, კერძოდ, სასამართლო გადაწყვეტილებათა სავალდებულობა, თანასწორობა კანონისა და სასამართლოს წინაშე, მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა და სასამართლოს საქმიანობაში ჩარევის დაუშვებლობა, პასუხისმგებლობა სასამართლოს უპატივცემულობისათვის, სამართალწარმოების ენა, საქმეების განხილვის საქვეყნოობა.

სამართალწარმოების აღნიშნული პრინციპები უკვე განხილულ იქნა III.თავში, რის გამოც მათ გაშუქებაზე არ გავამახვილებთ ყურადღებას.

ამჟამად, საქართველოში კანონით გათვალისწინებულია საერთო სასამართლოების შემდეგი სისტემა: რაიონული (საქალაქო) სასამართლო, საოლქო სასამართლო, სააპელაციო სასამართლო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები, საქართველოს უზენაესი სასამართლო¹.

საქართველოს საერთო სასამართლოების სისტემა ერთიანია. სამხედრო სასამართლოები შეიძლება შეიქმნას საომარი მდგომარეობის დროს და მხოლოდ საერთო სასამართლოების სისტემაში. სამხედრო სასამართლოების შექმნის წესი და კომპეტენცია განისაზღვრება კანონით. საგანგებო ან სპეციალური სასამართლოების შექმნა დაუშვებელია.

1. რაიონული (საქალაქო) სასამართლო

რაიონული (საქალაქო) სასამართლო იქმნება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით რაიონში, ქალაქში, რომელიც არ შედის არც ერთ რაიონში და არ გააჩნია რაიონული დაყოფა აგრეთვე ქალაქის რაიონში.

¹ რამდენადაც აღნიშნული სასამართლო სისტემა მთელი მოცულობით ამოქმედდება საქართველოში უახლოეს დროში, ჩამოთვლილ განხილულია ახალი სასამართლო სისტემა კანონის საფუძველზე „საერთო სასამართლოების შესახებ“.

რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს სამოქმედო ტერიტორია განისაზღვრება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიაზე მოქმედი რაიონული (საქალაქო) სასამართლოების სამოქმედო ტერიტორიას განსაზღვრავს საქართველოს პრეზიდენტი, შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით.

რაიონული (საქალაქო) სასამართლო შედგება არანაკლებ ორი მოსამართლისაგან.

რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში, სადაც ორი მოსამართლეა, ერთი განიხილავს სისხლის სამართლის საქმეებს, ხოლო მეორე — სამოქალაქო და სხვა საქმეებს, საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი შემთხვევების გარდა.

რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში, სადაც ორზე მეტი მოსამართლეა, საქართველოს იუსტიციის საბჭოს გადაწყვეტილებით, შეიძლება განხორციელდეს მოსამართლეთა უფრო ვიწრო სპეციალიზაცია. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკებში ამ უფლებამოსილებას ახორციელებს შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის იუსტიციის საბჭო.

რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოს მოსამართლეთა რაოდენობას კანონმდებლობით დადგენილი წესით განსაზღვრავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიებზე მოქმედი რაიონული (საქალაქო) სასამართლოების მოსამართლეთა რაოდენობას, კანონმდებლობით დადგენილი წესით, განსაზღვრავს საქართველოს პრეზიდენტი შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით.

რაიონული (საქალაქო) სასამართლო პირველი ინსტანციის სასამართლოა, სადაც საქმეს მოსამართლე ერთპიროვნულად, კანონით დადგენილი წესით განიხილავს.

რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს თავმჯდომარე რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში, სადაც ორი ან მეტი მოსამართლეა, რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს თავმჯდომარეს, ამ სასამართლოს მოსამართლეთაგან ხუთი წლის ვადით, თანამდებობაზე ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიებზე მოქმედი რაიონული (საქალაქო) სასამართლოების თავმჯდომარეებს თანამდებობაზე ნიშნავს შესაბამისად აფხ-

აზეთის ან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით აფხაზეთის ან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, საქართველოს პრეზიდენტის წინასწარი წერილობითი თანხმობით.

დაუშვებელია სასამართლოს თავმჯდომარედ ერთი და იმავე პირის ზედიზედ მეორე ვადით დანიშვნა, იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც ამ სასამართლოს ყველა სხვა მოსამართლე წერილობით უარს განაცხადებს სასამართლოს თავმჯდომარეობაზე.

რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს თავმჯდომარე:

ა) პირადად განიხილავს საქმეებს;

ბ) ხელმძღვანელობს სასამართლოს აპარატის მუშაობას;

დადგენილი წესით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს სასამართლოს აპარატის მოხელეებსა და სხვა თანამშრომლებს საქართველოს პრეზიდენტის მიერ საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით დამტკიცებული საშტატო განრიგის შესაბამისად, შეუფარდებს მათ დისციპლინურ სახდელებს;

გ) კანონით დადგენილი წესით უნაწილებს საქმეებს მოსამართლეებს მათი სპეციალიზაციის მიხედვით;

დ) ორგანიზაციას უწევს სასამართლოს მუშაობას;

ე) იღებს მოქალაქეებს და უზრუნველყოფს მათი განცხადებების, საჩივრებისა და წინადადებების დროულ განხილვას;

ვ) კანონმდებლობით დადგენილი წესით უზრუნველყოფს სასამართლო პრაქტიკის, მოქალაქეთა განცხადებების, საჩივრებისა და წინადადებების განზოგადებას და განზოგადების მასალებს წარუდგენს საქართველოს იუსტიციის საბჭოს;

რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში, სადაც ორზე მეტი მოსამართლეა, სასამართლოს თავმჯდომარის დროებით არყოფნის შემთხვევაში, მის მოვალეობას მისივე დავალებით ასრულებს ამ სასამართლოს ერთ-ერთი მოსამართლე, ხოლო ასეთი დავალების არარსებობისას – ის მოსამართლე, რომელსაც აქვს მოსამართლედ მუშაობის უფრო მეტი გამოცდილება.

რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში, სადაც ორი მოსამართლეა, სასამართლოს თავმჯდომარის დროებით არყოფნის შემთხვევაში მის მოვალეობას ასრულებს ამ სასამართლოს მეორე მოსამართლე.

2. საოლქო სასამართლო

საოლქო სასამართლო იქმნება და მისი სამოქმედო ტერიტორია განისაზღვრება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით, საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინების საფუძველზე.

საოლქო სასამართლო პირველი ინსტანციის სასამართლოა, რომელიც კოლეგიურად, სამი მოსამართლის შემადგენლობით, განიხილავს საპროცესო კანონით განსაზღვრულ საქმეებს.

საოლქო სასამართლოს მოსამართლეთა რაოდენობას განსაზღვრავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით.

საოლქო სასამართლოში იქმნება სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგია და სამოქალაქო სამართლის საქმეთა კოლეგია.

საოლქო სასამართლოს სასამართლო კოლეგიების შემადგენლობას განსაზღვრავს საოლქო სასამართლო საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით. თითოეულ კოლეგიას ჰყავს თავმჯდომარე, რომელსაც ამ კოლეგიის შემადგენლობიდან ირჩევს საოლქო სასამართლო ხუთი წლის ვადით.

საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარესა და თავმჯდომარის მოადგილეს კოლეგიების თავმჯდომარეთაგან ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი ხუთი წლის ვადით. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიებზე მოქმედ საოლქო სასამართლოთა თავმჯდომარეებსა და თავმჯდომარეთა მოადგილეებს კოლეგიების თავმჯდომარეთაგან ნიშნავს შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო საქართველოს პრეზიდენტის წინასწარი წერილობითი თანხმობით.

დაუშვებელია სასამართლოს ან კოლეგიის თავმჯდომარედ ერთი და იმავე პირის ზედიზედ მეორე ვადით დანიშვნა (არჩევა), იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც სასამართლოს ყველა სხვა მოსამართლე წერილობით უარს განაცხადებს სასამართლოს შესაბამისი კოლეგიის თავმჯდომარეობაზე.

საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარე. სასამართლოს თავმჯდომარე:

- ა) თავმჯდომარეობს ერთ-ერთ სასამართლო კოლეგიას;
- ბ) საპროცესო კანონით დადგენილი წესით ანაწილებს საქმეებს სასამართლო კოლეგიების მიხედვით;
- გ) ხელმძღვანელობს სასამართლოს აპარატის მუშაობას, კანონმდე-

ბლობით დადგენილი წესით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს სასამართლოს აპარტის მოხელეებსა და სხვა თანამშრომლებს საქართველოს პრეზიდენტის მიერ საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით დამტკიცებული საშტატო განრიგის შესაბამისად, შეუფარდებს მათ დისციპლინურ სახდელებს;

დ) ორგანიზაციას უწევს სასამართლოების მუშაობას;

ე) იღებს მოქალაქეებს და უზრუნველყოფს მათი განცხადებების, საჩივრებისა და წინადადებების დროულ განხილვას;

ვ) კანონმდებლობით დადგენილი წესით უზრუნველყოფს სასამართლო პრაქტიკის, მოქალაქეთა განცხადებების, საჩივრებისა და წინადადებების განზოგადებას და განზოგადების მასალებს წარუდგენს საქართველოს იუსტიციის საბჭოს;

ზ) ასრულებს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა მოვალეობებს.

საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარის დროებით არყოფნის შემთხვევაში მის მოვალეობას ასრულებს თავმჯდომარის მოადგილე, ხოლო თავმჯდომარისა და მისი მოადგილის დროებით არყოფნის შემთხვევაში – ის მოსამართლე, რომელსაც აქვს მოსამართლედ მუშაობის უფრო მეტი გამოცდილება.

3. სააპელაციო სასამართლო

სააპელაციო სასამართლოების უფლებამოსილებებს ახორციელებენ აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები, თბილისისა და ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოები.

თბილისისა და ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოების სამოქმედო ტერიტორია განისაზღვრება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინების საფუძველზე.

სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლეთა რაოდენობას განსაზღვრავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით.

სააპელაციო სასამართლოში იქმნება:

ა) სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა კოლეგია;

ბ) სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგია;

გ) ადმინისტრაციული სამართლის, საგადასახადო და სხვა კატეგორიის საქმეთა კოლეგია.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული საკითხების გადასაწყვეტად სააპელაციო სასამართლოში იქმნება საგამოძიებო კოლეგია.

სააპელაციო სასამართლოს სასამართლო კოლეგიებში მოსამართლეთა რაოდენობას განსაზღვრავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით. სააპელაციო სასამართლოს სასამართლო კოლეგიების შემადგენლობას განსაზღვრავს სააპელაციო სასამართლო საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით. თითოეულ კოლეგიას ჰყავს თავმჯდომარე, რომელსაც შესაბამისი კოლეგიის შემადგენლობიდან ირჩევს სააპელაციო სასამართლო ხუთი წლის ვადით.

სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარესა და თავმჯდომარის მოადგილეს კოლეგიების თავმჯდომარეთაგან ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი ხუთი წლის ვადით.

დაუშვებელია სასამართლოს ან კოლეგიის თავმჯდომარედ ერთი და იმავე პირის ზედიზედ მეორე ვადით დანიშვნა (არსუკ.), იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც ამ სასამართლოს ყველა სხვა მოსამართლე წერილობით უარს განაცხადებს სასამართლოს ან შესაბამისი კოლეგიის თავმჯდომარეობაზე.

სააპელაციო სასამართლო მეორე ინსტანციის სასამართლოა, რომელიც სააპელაციო წესით განიხილავს საჩივრებს რაიონულ (საქალაქო) და საოლქო სასამართლოების გადაწყვეტილებებზე.

სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე სასამართლოს თავმჯდომარე;

ა) თავმჯდომარეობს ერთ-ერთ სასამართლო კოლეგიას;

ბ) ხელმძღვანელობს სასამართლოს აპარატის მუშაობას, კანონმდებლობით დადგენილი წესით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს სასამართლოს აპარატის მოხელეებსა და სხვა თანამშრომლებს საქართველოს პრეზიდენტის მიერ საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით დამტკიცებული საშტატო განრიგის შესაბამისად, შეუფარდებს მათ დისციპლინურ სახდელებს;

გ) იღებს მოქალაქეებს და უზრუნველყოფს მათი განცხადებების, საჩივრებისა და წინადადებების დროულ განხილვას;

დ) კანონმდებლობით დადგენილი წესით უზრუნველყოფს სასამართლო პრაქტიკის, მოქალაქეთა განცხადებების, საჩივრებისა და წინადადებების განზოგადებას, იღებს შესაბამის გადაწყვეტილებებს, ხოლო განზოგადების მასალებს წარუდგენს საქართველოს იუსტიციის საბჭოს.

სააკადემიო სასამართლოს თავმჯდომარის დროებით არყოფნის შემთხვევაში მის მოვალეობას ასრულებს თავმჯდომარის მოადგილე. ხოლო თავმჯდომარისა და მისი მოადგილის დროებით არყოფნის შემთხვევაში – კოლეგიის თავმჯდომარე, რომელსაც მოსამართლედ მუშაობის უფრო მეტი გამოცდილება აქვს.

4. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკებში იქმნება აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები ამ კანონით დადგენილი წესით ზედამხედველობენ მართლმსაჯულების განხორციელებას აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიებზე მოქმედ რაიონულ (საქალაქო) და საოლქო სასამართლოებში.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები შედგება თავმჯდომარეების, თავმჯდომარეების პირველი მოადგილეების, მოადგილეებისა და სხვა მოსამართლეებისაგან.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების მოსამართლეთა რაოდენობას განსაზღვრავს შესაბამისად აფხაზეთის ან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოებში იქმნება:

- ა) სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაცოტრების საქმეთა კოლეგია;
- ბ) სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგია;
- გ) ადმინისტრაციული სამართლის, საგადასახადო და სხვა კატეგორიის საქმეთა კოლეგია.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული საკითხების გადასაწყვეტად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოებში იქმნება საგამომძიებო კოლეგია.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების სასამართლო კოლეგიების შემადგენლობას გან-

საზღვრავენ აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები შესაბამისად აფხაზეთისა ან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით. თითოეულ კოლეგიას ჰყავს თავმჯდომარე, რომელსაც შესაბამისი კოლეგიის შემადგენლობიდან ირჩევენ უმაღლესი სასამართლო ხუთი წლის ვადით.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების თავმჯდომარეებს კოლეგიების თავმჯდომარეთაგან ხუთი წლის ვადით ირჩევენ აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოები შესაბამისად აფხაზეთისა ან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით, საქართველოს პრეზიდენტის წინასწარი წერილობითი თანხმობით.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების თავმჯდომარეების პირველ მოადგილეებსა და მოადგილეებს კოლეგიების თავმჯდომარეთაგან ხუთი წლის ვადით ირჩევენ შესაბამისი უმაღლესი სასამართლოები.

დაუშვებელია აფხაზეთისა ან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უმაღლესი სასამართლოს ან კოლეგიის თავმჯდომარედ ერთი და იმავე პირის ზედიზედ მეორე ვადით დანიშვნა (არჩევა), იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც ამ სასამართლოს ყველა სხვა მოსამართლე წერილობით უარს განაცხადებს სასამართლოს ან შესაბამისი კოლეგიის თავმჯდომარეობაზე.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების კოლეგიები მეორე ინსტანციის სასამართლოებია, რომლებიც სააპელაციო წესით განიხილავენ საჩივრებს რაიონული (საქალაქო) და საოლქო სასამართლოების გადაწყვეტილებებზე.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების კოლეგიებში საქმეები განიხილება სამი მოსამართლის შემადგენლობით.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების თავმჯდომარეები. სასამართლოს თავმჯდომარეები:

- ა) თავმჯდომარეობენ ერთ-ერთ სასამართლო კოლეგიას;
- ბ) კანონით დადგენილი წესით ანაწილებენ საქმეებს სასამართლო კოლეგიების მიხედვით;
- გ) ორგანიზაციას უწევენ შესაბამისი უმაღლესი სასამართლოს მუშაობას;

დ) ხელმძღვანელობენ უმაღლესი სასამართლოს აპარატს. კანონმდებლობით დადგენილი წესით თანამდებობაზე ნიშნავენ და თანამდებობიდან ათავისუფლებენ უმაღლესი სასამართლოს მოხელეებსა და სხვა თანამშრომლებს, შეუფარდებენ მათ დისციპლინურ სახდელებს.

ე) იღებენ მოქალაქეებს და უზრუნველყოფენ მათი განცხადებების, საჩივრებისა და წინადადებების დროულ განხილვას;

ვ) კანონმდებლობით დადგენილი წესით უზრუნველყოფენ სასამართლო პრაქტიკის, მოქალაქეთა განცხადებების, საჩივრებისა და წინადადებების განზოგადებას, იღებენ შესაბამის გადაწყვეტილებებს, ხოლო განზოგადების მასალებს წარუდგენენ საქართველოს იუსტიციის საბჭოს;

ზ) ასრულებენ კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა მოვალეობებს.

აუზნაუთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების თავმჯდომარეების დროებით არყოფნის შემთხვევაში, მათ მოვალეობას ასრულებენ თავმჯდომარეების პირველი მოადგილეები, ხოლო თავმჯდომარეებისა და მათი პირველი მოადგილეების დროებით არყოფნის შემთხვევაში – თავმჯდომარეების მოადგილეები.

5. საქართველოს უზენაესი სასამართლო

საქართველოს უზენაესი სასამართლო დადგენილი საპროცესო ფორმით ზედამხედველობს მართლმსაჯულების განხორციელებას საქართველოს საერთო სასამართლოებში, პირველი ინსტანციით განიხილავს კანონით განსაზღვრულ საქმეებს, ახორციელებს საქართველოს კონსტიტუციის 63-ე, 64-ე და 88-ე მუხლებით გათვალისწინებულ უფლებამოსილებებს.

უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა რაოდენობას განსაზღვრავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით.

უზენაეს სასამართლოში იქმნება:

- ა) სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგია;
- ბ) სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატა;
- გ) ადმინისტრაციულ და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატა;
- დ) სისხლის სამართლის საქმეთა პალატა;
- ე) საზედამხედველო პალატა;
- ვ) პლენუმი.

უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით, სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით, ფარულ რეზოლუციით, ათი წლის ვადით ირჩევს საქართველოს პარლამენტი.

უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე უძღვება უზენაესი სასამართლოს პლენუმის სხდომებს და ხელმძღვანელობს უზენაესი სასამართლოს აპარატის მუშაობას, თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს სასამართლოს პარტიის მოხელეებსა და სხვა თანამშრომლებს, შეუფარდებს მათ დისციპლინურ სახდელებს, ახორციელებს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა მოვალეობებს.

უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის დროებით არყოფნის შემთხვევაში მის უფლებამოსილებას ახორციელებს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის პირველი მოადგილე. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარისა და მისი პირველი მოადგილის დროებით არყოფნის შემთხვევაში – უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის დავალებით ერთ-ერთი მოადგილე, ხოლო ასეთი დავალების არარსებობისას – მოადგილე, რომელსაც მოსამართლედ მუშაობის უფრო მეტი გამოცდილება აქვს.

უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგია პირველი ინსტანციით განიხილავს სისხლის სამართლის საქმეებს, რომლებიც სისხლის სამართლის საპროცესო კანონით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განსჯადია.

უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგია განიხილავს საქმეებს ერთი მოსამართლისა და ორიდან ექვსამდე მსაჯულის მონაწილეობით. საქმის განხილვაში მონაწილე მსაჯულების რაოდენობა განისაზღვრება სამართალში მიცემის სტადიაზე სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით. მსაჯულების არჩევის წესს, უფლებებსა და მოვალეობებს, აგრეთვე მართლმსაჯულების განხორციელებაში მონაწილეობის წესს განსაზღვრავს კანონი.

უზენაესი სასამართლოს პალატები, საზედამხებველო პალატის გარდა, საკასაციო ინსტანციის სასამართლოებია, რომლებიც იხილავენ საჩივრებს სააპელაციო სასამართლოს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების გადაწყვეტილებებზე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის განაჩენებსა და განჩინებებზე.

უზენაესი სასამართლოს პალატა საქმეებს განიხილავს სამი მოსამართლის შემადგენლობით.

უზენაესი სასამართლოს საზედამხედველო პალატა კოლეგიურად განიხილავს მხარეთა საჩივრებს ახლად აღმოჩენილ და ახლად გამოვლენილ გარემოებებთან დაკავშირებით. უზენაესი სასამართლოს საზედამხედველო პალატა კოლეგიურად, ერთჯერადად განიხილავს მხარეთა საჩივრებს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის მიერ გამოტანილ განაჩენებზე და შესაბამისი შემადგენლობით მიმართავს უზენაესი სასამართლოს პლენუმს.

უზენაესი სასამართლოს პალატებსა და სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიას ჰყავს თავმჯდომარეები, რომლებსაც შესაბამისი პალატის ან კოლეგიის შემადგენლობიდან ირჩევს უზენაესი სასამართლოს პლენუმი ხუთი წლის ვადით.

პალატებისა და კოლეგიის თავმჯდომარეები, საზედამხედველო პალატის თავმჯდომარის გარდა, იმავდროულად არიან უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილეები.

უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის პირველ მოადგილეს უზენაესი სასამართლოს პალატებისა და კოლეგიის თავმჯდომარეთაგან, საზედამხედველო პალატის თავმჯდომარის გარდა, ირჩევს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმი ხუთი წლის ვადით.

დაუშვებელია თავმჯდომარის პირველ მოადგილედ, კოლეგიის ან პალატის თავმჯდომარედ ერთი და იმავე პირის ზედიზედ მეორე ვადით არჩევა, იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც უზენაესი სასამართლოს ყველა სხვა მოსამართლე წერილობით უარს განაცხადებს თავმჯდომარის პირველი მოადგილის თანამდებობაზე ან შესაბამისი პალატის ან კოლეგიის თავმჯდომარეობაზე.

უზენაესი სასამართლოს პლენუმი შედგება უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის, თავმჯდომარის პირველი მოადგილისა და მოადგილეების, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების თავმჯდომარეებისა და უზენაესი სასამართლოს ყველა მოსამართლისაგან.

უზენაესი სასამართლოს პლენუმი:

ა) ნიშნავს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრებსა და საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წევრს;

ბ) საპროცესო კანონით დადგენილი წესით განიხილავს საზედამხედველო პალატის მიერ კანონით დადგენილი წესით შეტანილ შუამდგომლობას.

გ) ახორციელებს საქართველოს კონსტიტუციის 63-ე და 64-ე მუხლებით გათვალისწინებულ უფლებამოსილებებს;

დ) უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის წარდგინებით ირჩევს უზენაესი სასამართლოს კოლეგიისა და პალატების თავმჯდომარეებსა და შემადგენლობას;

ე) ისმენს კოლეგიისა და პალატების თავმჯდომარეების მოხსენებებს, აგრეთვე კოლეგიისა და პალატების საქმიანობის სრულყოფასთან დაკავშირებულ მათ წინადადებებს;

ვ) ქმნის უზენაესი სასამართლოს ოფიციალურ ბეჭდვით ორგანოს, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის წარდგინებით ნიშნავს მის რედაქტორსა და სარედაქციო კოლეგიას;

ზ) ქმნის უზენაესი სასამართლოს სამეცნიერო-საკონსულტაციო საბჭოს და ამტკიცებს მის შემადგენლობას;

თ) სასამართლო პრაქტიკის განზოგადების საფუძველზე სასამართლოების მიერ კანონთა გამოყენებისას ერთგვაროვანი პრაქტიკის ჩამოყალიბების მიზნით, იღებს და აქვეყნებს რეკომენდაციებს;

ი) ასრულებს კანონით დადგენილ სხვა უფლებამოსილებებს.

2. პლენუმი უფლებამოსილია განიხილოს საკითხები და მიიღოს გადაწყვეტილებები, თუ მის სხდომას ესწრება პლენუმის წევრთა ნახევარზე მეტი, თუკი კანონით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

3. პლენუმის გადაწყვეტილება მიღებულად ითვლება, თუ მას მხარს დაუჭერს დამსწრეთა უმრავლესობა, მაგრამ არანაკლებ პლენუმის სრული შემადგენლობის ერთი მესამედი, თუკი კანონით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

პლენუმი მოიწვევა საჭიროებისამებრ, მაგრამ არანაკლებ სამ თვეში ერთხელ. პლენუმის სხდომებს ნიშნავს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, რიგგარეშე სხდომას იწვევს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე თავისი ინიციატივით ან უზენაესი სასამართლოს პლენუმის წევრთა არანაკლებ ერთი მეხუთედის მოთხოვნით.

პლენუმის გადაწყვეტილებით, მის მუშაობაში მონაწილეობის მისაღებად სათათბირო ხმის უფლებით, შეიძლება მოწვეულ იქნენ საქართველოს გენერალური პროკურორი, უზენაესი სასამართლოს სამეცნიერო-საკონსულტაციო საბჭოს წევრები, შესაბამისი სპეციალისტები და სხვა პირები.

§3. მოსამართლეთა დანიშვნა (არჩევა) და პასუხისმგებლობა

1. *მოსამართლის დანიშვნა და არჩევა.* მოსამართლე შეიძლება იყოს საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე ოცდაათი წლის ასაკიდან, თუ მას აქვს უმაღლესი იურიდიული განათლება, სპეციალობით მუშაობის სულ ცოტა ხუთი წლის გამოცდილება, ფლობს სახელმწიფო ენას და ჩაბარებული აქვს საკვალიფიკაციო გამოცდა. მოსამართლედ არ შეიძლება განწესდეს ნასამართლობის მქონე პირი.

პირი, რომელიც აკმაყოფილებს აღნიშნულ მოთხოვნებს, ჩაითვლება მოსამართლეობის კანდიდატად მას შემდეგ, როდესაც შეიტანს განცხადებას მოსამართლის ვაკანტური თანამდებობის დასაკავებლად.

რაიონული (საქალაქო), საოლქო, სააპელაციო და უმაღლესი სასამართლოების მოსამართლეების თანამდებობაზე წარდგენა ხდება კონკურსის წესით.

საქართველოს იუსტიციის საბჭო მოსამართლის თანამდებობაზე ვაკანსიის წარმოშობიდან არა უგვიანეს შვიდი დღის, აცხადებს ამის შესახებ საქართველოს ოფიციალური ბეჭდვითი ორგანოს მეშვეობით, ხოლო გამოცხადებიდან ერთი თვის ვადაში – აწარმოებს მოსამართლეობის კანდიდატთა რეგისტრაციას. კანდიდატმა კონკურსში მონაწილეობის შესახებ განცხადებასთან ერთად უნდა წარადგინოს მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად შევსებული საფინანსო მდგომარეობის დეკლარაცია. მოსამართლეობის კანდიდატთა სია ქვეყნდება ბეჭდვით ორგანოში.

იუსტიციის საბჭო მოსამართლის თანამდებობაზე დასანიშნად კანდიდატთა რეგისტრაციის ვადის გასვლიდან არა უადრეს შვიდი და არა უგვიანეს თხუთმეტი დღის, ატარებს კონკურსს.

მოსამართლის თანამდებობის დასაკავებლად, კანდიდატის საკონკურსო წესით შერჩევა ხდება საკვალიფიკაციო გამოცდის შედეგების, კანდიდატის საქმიანი და მორალური რეპუტაციის, პროფესიული მუშაობის გამოცდილებისა და ფიზიკური მდგომარეობის შეფასების საფუძველზე.

საქართველოს იუსტიციის საბჭო კონკურსის საფუძველზე შერჩეულ კანდიდატს წარუდგენს საქართველოს პრეზიდენტს მოსამართლის თანამდებობაზე დასანიშნად.

თუ კონკურსის საფუძველზე ვერ შეირჩა მოსამართლის თანამდებობაზე დასანიშნი კანდიდატი, ან იგი არ დაინიშნა, საქართველოს

იუსტიციის საბჭო კონკურსის შედეგების გამოცხადებიდან ან პრეზიდენტის მიერ კანდიდატურის უარყოფიდან სამი დღის ვადაში აცხადებს, ახალ კონკურსს ოფიციალური ბეჭდვითი ორგანოს მეშვეობით. კონკურსში მონაწილეობის მსურველთა რეგისტრაციის ვადა ამ შემთხვევაში განისაზღვრება ათი დღით.

თუ საქართველოს პრეზიდენტმა არ დანიშნა მისთვის საქართველოს იუსტიციის საბჭოს მიერ წარდგენილი კანდიდატურა, ახალი კონკურსის შემდეგ იგივე კანდიდატურა არ შეიძლება წარდგენილ იქნეს ექვსი თვის განმავლობაში შესაბამისი ან უფრო მაღალი რგოლის სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე დასანიშნად.

არჩეული ან დანიშნული მოსამართლე თავის უფლებამოსილების განხორციელებას შეუდგება მხოლოდ სპეციალური სასწავლო კურსის გავლის შემდეგ.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების მოსამართლეთა თანამდებობის დასაკავებლად კონკურსს ატარებენ აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების იუსტიციის საბჭოები.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს, საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით, სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით, ფარული კენჭისყრით ირჩევს საქართველოს პარლამენტი.

რაიონული (საქალაქო), საოლქო და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეებს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიაზე მოქმედი რაიონული (საქალაქო) და საოლქო სასამართლოების მოსამართლეებს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით, შესაბამისად, აფხაზეთის ან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს წინასწარი წერილობითი თანხმობით.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების მოსამართლეებს, შესაბამისად, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის იუსტიციის საბჭოს წარდგინების საფუძველზე, ირჩევენ აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოები საქართველოს პრეზიდენტის წინასწარი თანხმობით.

საქართველოს ყველა მოსამართლის უფლებამოსილების ვადა ათი წელია.

თანამდებობის დაკავებამდე მოსამართლე, რომელსაც პირველად ნიშნავენ ამ თანამდებობაზე, საქართველოს პრეზიდენტის წინაშე, დებს ფიცს. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების მოსამართლეები ფიცს დებენ აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წინაშე.

მოსამართლის თანამდებობა შეუთავსებელია ნებისმიერ სხვა თანამდებობასთან და ანაზღაურებად საქმიანობასთან, პედაგოგიური საქმიანობის გარდა. მოსამართლე არ შეიძლება იყოს პოლიტიკური გაერთიანების წევრი, მონაწილეობდეს პოლიტიკურ საქმიანობაში.

მოსამართლე ხელშეუხებელია. დაუშვებელია მისი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა, დაკავება ან დაპატიმრება, მისი ბინის, მანქანის, საშუაო ავტომობილის ან პირადი გაზრეკა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის, ხოლო უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარისა და მოსამართლეთა – საქართველოს პარლამენტის თანხმობის გარეშე. გამოჩაღისა და ანაშთულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს შესაბამისად საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს ან საქართველოს პარლამენტს. თუ ისინი არ მისცემენ თანხმობას, დაკავებული ან დაპატიმრებული მოსამართლე დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლდეს.

სახელმწიფო უზრუნველყოფს მოსამართლისა და მისი ოჯახის უსაფრთხოებას.

2. მოსამართლის თანამდებობიდან განთავისუფლება და პასუხისმგებლობა. რაიონული (საქალაქო), საოლქო და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეებს თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიებზე მოქმედი რაიონული (საქალაქო) და საოლქო სასამართლოების მოსამართლეებს თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი შესაბამისად, საქართველოს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების მოსამართლეებს თანამდებობიდან ათავისუფლებს შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონო-

მიური რესპუბლიკების იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით, საქართველოს პრეზიდენტის წინასწარი წერილობითი თანხმობით.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეს თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინებით.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს საქართველოს კონსტიტუციის 64-ე მუხლით დადგენილი წესით თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი.

მოსამართლის თანამდებობიდან განთავისუფლების საფუძვლებია:

- ა) პირადი სურვილი;
- ბ) ზედიზედ ექვს თვეზე მეტი ხნის განმავლობაში თავისი უფლებამოსილების განუხორციელებლობა;
- გ) მართლმსაჯულების განხორციელებისას კანონის განზრახ ან სისტემატური დარღვევა;
- დ) სასამართლოს ავტორიტეტისა და მოსამართლის ღირსების შეზღავნა მოქმედების ჩადენა;
- ე) შრომის დისციპლინის სისტემატური დარღვევა;
- ვ) მოსამართლის სტატუსთან შეუთავსებელი თანამდებობის დაკავება ან შეუთავსებელი საქმიანობა;
- ზ) სასამართლოს მიერ ქმედუენაროდ ან შუზღუდულქმედუენარიანად აღიარება;

თ) საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვა;

ი) მის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლა;

კ) 65 წლის ასაკის მიღწევა, ხოლო უზენაესი სასამართლოს წევრისათვის – 70 წლის ასაკის მიღწევა (საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით უფლებამოსილია ორი წლით გაუგრძელოს საერთო სასამართლოს მოსამართლეს, უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის გარდა, უფლებამოსილების ვადა).

სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის მომენტიდან საკითხის საბოლოო გადაწყვეტამდე მოსამართლე ჩამოცილებულ უნდა იქნეს საქმის განხილვისაგან და სხვა თანამდებობრივ უფლებამოსილებათა განხორციელებისაგან.

რაიონული (საქალაქო), საოლქო და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეთა საქმის განხილვისაგან ჩამოცილების შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს იუს-

ტიციის საბჭოს წარდგინებით, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების მოსამართლეთა საქმის განხილვისაგან ჩამოცილების შესახებ — შესაბამისად, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინების საფუძველზე, ხოლო საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის საქმის განხილვისაგან ჩამოცილების შესახებ — საქართველოს პარლამენტი, საქართველოს პრეზიდენტის წარდგინების საფუძველზე.

კანონი საერთო სასამართლოების შესახებ, კერძოდ, 5ნ-ე მუხლი განსაზღვრავს მოსამართლის დისციპლინურ პასუხისმგებლობას. მოსამართლეს შეიძლება დაეკისროს დისციპლინური პასუხისმგებლობა:

ა) საქმეთა განხილვისას დაშვებული კანონის დარღვევისათვის;

ბ) შრომის დისციპლინის დარღვევისათვის;

გ) სასამართლო ავტორიტეტის ან მოსამართლის ღირსების შემლახველი მოქმედების გამო;

დ) კანონით დაცული იმ საიდუმლოების გამჟღავნებისათვის, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა სამსახურებრივი მოვალეობისა თუ უფლება-მოთხოვნის განხორციელებასთან დაკავშირებით.

სასამართლოს გადაწყვეტილების შეცვლა ან გაუქმება არ იწვევს მოსამართლის დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრებას, თუ მას საქმის განხილვისას კანონი არ დაურღვევია.

მოსამართლეს არ შეიძლება დაეკისროს დისციპლინური პასუხისმგებლობა, თუ დისციპლინური გადაცდომის ჩადენის დღიდან გასულია ერთი წელი, ან თუ დისციპლინური გადაცდომის აღმოჩენის დღიდან გასულია ერთი თვე.

მოსამართლის მიმართ დისციპლინურ ღეუნას, შრომითი დისციპლინის დარღვევისათვის აღძრავს:

ა) საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე — საქართველოს საერთო სასამართლოების ყველა მოსამართლის მიმართ;

ბ) აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების თავმჯდომარეები — აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების, აგრეთვე აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიებზე მოქმედ რაიონულ (საქალაქო) და საოლქო სასამართლოთა მოსამართლეების მიმართ;

გ) სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე — სააპელაციო სასა-

მართლოს სამოქმედო ტერიტორიაზე არსებულ რაიონულ (საქალაქო) და საოლქო სასამართლოთა მოსამართლეების მიმართ.

საქართველოს იუსტიციის საბჭოს, აგრეთვე აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების იუსტიციის საბჭოებს მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური დევნის აღძვრის უფლება აქვთ საერთო სასამართლოების კანონის 63-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ზ“ ქვეპუნქტითა და 64-ე მუხლის „გ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში (შესაბამისი საჩივრების არსებობის შემთხვევაში).

საქმეთა განხილვისას დაშვებული კანონის დარღვევისათვის მოსამართლეთა მიმართ დისციპლინური დევნის აღძვრის უფლება ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოს თავმჯდომარეს აქვს მხოლოდ შესაბამისი საქმის განხილვისას ან საჩივრის არსებობისას.

მოსამართლეთა დისციპლინური სახდელებია:

- ა) გაფრთხილება;
- ბ) საყვედური;
- გ) სასტიკი საყვედური;
- დ) სასამართლოს თავმჯდომარის, თავმჯდომარის პირველი მოადგილის ან მოადგილისა და კოლეგიის თავმჯდომარის თანამდებობიდან განთავისუფლება;
- ე) თანამდებობიდან განთავისუფლება.

საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა მიმართ აღძრულ დისციპლინურ საქმეებს განიხილავს საქართველოს მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგია.

საქართველოს მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგიაში დისციპლინური საქმეები განიხილება კოლეგიურად, კოლეგიის სამი წევრის შემადგენლობით.

საქართველოს მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგიის სხდომები დახურულია. კოლეგიის გადაწყვეტილება საქვეყნოდ ცხადდება.

§4. საქართველოს იუსტიციის საბჭო

სასამართლო რეფორმის გასატარებლად წინადადების შემუშავების, მოსამართლეთა თანამდებობაზე დასანიშნი კანდიდატურების შერჩევის, წარდგინების, მოსამართლეთა თანამდებობებიდან განთავისუფლების, საკვალიფიკაციო გამოცდების ორგანიზებისა და კანონით დადგენილი.

სსკა ამოცანების შესრულების მიზნით იქმნება საქართველოს პრეზიდენტის სათაბირო ორგანო — საქართველოს იუსტიციის საბჭო.

იუსტიციის საბჭო შედგება თორმეტი წევრისაგან. მის შემადგენლობაში თანამდებობის მიხედვით შედიან საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების თავმჯდომარეები.

იუსტიციის საბჭოს ოთხ წევრს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი: ოთხ წევრს, რომელთაგან პარლამენტის წევრთა რაოდენობა სამს არ უნდა აღემატებოდეს, ირჩევს საქართველოს პარლამენტი, ერთ წევრს ნიშნავს საქართველოს უზენაესი სასამართლო. საქართველოს პარლამენტის მიერ იუსტიციის საბჭოს წევრად არ შეიძლება აირჩეს საპარლამენტო უმრავლესობის ორზე მეტი წარმომადგენელი.

იუსტიციის საბჭოს წევრად გამწესებისას საჭიროა წევრობის კანდიდატის წინასწარი წერილობითი თანხმობა, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარისა და აჭარისა და აფხაზეთის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის გარდა.

იუსტიციის საბჭოს წევრი, თუ ის არ არის საქართველოს პარლამენტის წევრი ან საქართველოს იუსტიციის მინისტრი, შეიძლება იყოს საქართველოს მოქალაქე ოცდახუთი წლის ასაკიდან, თუ მას აქვს უმაღლესი იურიდიული განათლება.

იუსტიციის საბჭოს წევრის უფლებამოსილების ვადა სამი წელი. ერთი და იგივე პირი საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წევრად შეიძლება დაინიშნოს (აირჩეს) ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ. იუსტიციის საბჭოს წევრმა არ შეიძლება შეასრულოს თავისი მოვალეობა უფლებამოსილების ვადის ამოწურვის შემდეგ. იუსტიციის საბჭოს ახალი წევრი უნდა დაინიშნოს (აირჩეს) არა უადრეს ოცდაათი და არა უგვიანეს შვიდი დღის, იუსტიციის საბჭოს შესაბამისი წევრის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე.

იუსტიციის საბჭოს წევრს, თუ იგი არ არის საქართველოს იუსტიციის მინისტრი ან საქართველოს პარლამენტის წევრი, არ შეიძლება ექვემდებარება სხვა თანამდებობა სახელმწიფო სამსახურში ან თვითმმართველობის ორგანოში, არ უნდა ეწეოდეს სხვა ანაზღაურებად საქმიანობას. გამონაკლისს წარმოადგენს სამეცნიერო, პედაგოგიური და შემოქმედებითი საქმიანობა. მისი ხელფასი არ შეიძლება იყოს საქართველოს პარლამენტის წევრის ხელფასზე ნაკლები.

იუსტიციის საბჭოს სხდომები მოიწვევა საჭიროებისამებრ, მაგრამ

არაკლებს სამ თვეში ერთხელ საქართველოს პრეზიდენტის ან მისი დავალებით – იუსტიციის საბჭოს რომელიმე წევრის მიერ. საქართველოს პრეზიდენტის მიერ თავისი მოვალეობის განხორციელების შეუძლებლობის შემთხვევაში, თუ არსებობს საქართველოს იუსტიციის საბჭოს სხდომის მოწვევის კანონით დადგენილი აუცილებლობა, იუსტიციის საბჭოს სხდომებს იწვევენ უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, პარლამენტის დავალებით იუსტიციის საბჭოს წევრი.

იუსტიციის საბჭოს სხდომებს თავმჯდომარეობს საქართველოს პრეზიდენტი, ან მისი დავალებით – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, საქართველოს პრეზიდენტისა და საქართველოს პარლამენტის მიერ საგანგებოდ უფლებამოსილი იუსტიციის საბჭოს წევრები, ხოლო მათი არყოფნის შემთხვევაში – იუსტიციის საბჭოს წევრი.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკებში იქმნე საქართველოს პრეზიდენტისა და აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების, სათათბირო ორგანოები – აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების იუსტიციის საბჭოები.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების იუსტიციის საბჭოებს ცხრა-ცხრა წევრის შემადგენლობით ქმნიან აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოები.

საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წევრის განთავისუფლების საფუძვლებია:

- ა) პირადი სურვილი;
- ბ) მისი თანხმობით სხვა თანამდებობაზე გადაყვანი ან არჩევა;
- გ) ზედიზედ ექვსი თვეზე მეტი ხნის განმავლობაში თავისი უფლებამოსილების განხორციელების შეუძლებლობა;
- დ) მოვალეობის სისტემატური შეუსრულებლობა ან არაჯეროვანი შესრულება;
- ე) შეუთავსებელი თანამდებობის დაკავება ან შეუთავსებელი საქმიანობა;
- ვ) სასამართლოს მიერ ქმედუნარიოდ ან შეზღუდულქმედუნარიანად აღიარება;
- ზ) მის მიმართ კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენის არსებობა;

თ) საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვა.

იუსტიციის საბჭოს წევრს თანამდებობიდან ათავისუფლებს შესაბამისად საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს პარლამენტი ან საქართველოს უზენაესი სასამართლო.

იუსტიციის საბჭოს შემადგენლობაში მყოფი საქართველოს პარლამენტის წევრისა და იუსტიციის მინისტრის განთავისუფლების საფუძვლებია:

ა) პირადი სურვილი;

ბ) პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების შეწყვეტა ან იუსტიციის მინისტრის თანამდებობიდან განთავისუფლება;

გ) ზედიზედ ექვს თვეზე მეტი ხნის განმავლობაში თავისი უფლებამოსილების განხორციელების შეუძლებლობა;

დ) იუსტიციის საბჭოს წევრის მოვალეობის სისტემატური შეუსრულებლობა ან არაჯეროვნად შესრულება;

ე) სასამართლოს მიერ კმედუნაროდ ან შეზღუდულკმედუნარიანად აღიარება;

ვ) საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვა.

საქართველოს იუსტიციის საბჭოს უფლებამოსილებანი. კანონი საერთო სასამართლოების შესახებ (ნ3-ე მუხლი) განსაზღვრავს საქართველოს იუსტიციის საბჭოს უფლებამოსილებას. ნ3-ე მუხლის ძალით, იუსტიციის საბჭო:

ა) წარუდგენს საქართველოს პრეზიდენტს მოსამართლის თანამდებობაზე დასანიშნ კანდიდატებს;

ბ) წარუდგენს საქართველოს პრეზიდენტს საკვალიფიკაციო საგამოცდო კომისიის შემადგენლობას;

გ) განსაზღვრავს რაიონულ სასამართლოს მოსამართლეთა სპეციალიზაციას;

დ) საერთო სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის დეპარტამენტის წარდგინებით ადგენს საერთო სასამართლოების, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გარდა, აპარატის სტრუქტურასა და სამტატო რაოდენობას და წარუდგენს მას საქართველოს პრეზიდენტს დასამტკიცებლად;

ე) შეიმუშავებს საერთო სასამართლოების ორგანიზაციული მუშაობის წესს და წარუდგენს მას საქართველოს პრეზიდენტს დასამტკიცებლად;

ვ) განიხილავს სასამართლო სტატისტიკის ანალიზის მასალებს;

ზ) შესაბამისი საჩივრის არსებობისას აღძრავს დისციპლინურ დევნას, კანონის 56-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული შემთხვევის, მოსამართლის მიერ საქმის განხილვის, აგრეთვე სასამართლო აქტების შედგენისა და გაცემის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი ვადების დარღვევის გამო; დისციპლინური დევნის აღძვრასთან დაკავშირებით საკითხის მოსამზადებლად ქმნის კომისიას, რომელშიც რეგლამენტით დადგენილი წესით ნიშნავს საქართველოს იუსტიციის საბჭოს ორ წევრსა და კანონის 78-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ პირთაგან ორ სპეციალისტს. საქართველოს იუსტიციის საბჭოს, აგრეთვე შექმნილ კომისიას, უფლებამოსილებათა განხორციელებისას ეკრძალებათ მოსამართლის მიერ გამოტანილი სასამართლო აქტის კანონიერებისა და დასაბუთებულობის შემოწმება, მოსამართლისაგან კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით ანგარიშის მოთხოვნა;

თ) ისმენს საერთო სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის ღებარტამენტის თავმჯდომარის ყოველწლიურ ანგარიშს;

ი) შედის საქართველოს პრეზიდენტთან წარდგინებით მოსამართლეების კანონით დადგენილი წესით წახალისების შესახებ;

კ) შეიმუშავებს წინადადებებს სასამართლო რეფორმის საკითხებზე და წარუდგენს საქართველოს პრეზიდენტს;

ლ) ახორციელებს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა უფლებამოსილებებს.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების იუსტიციის საბჭოები საერთო სასამართლოს შესახებ კანონის 64-ე მუხლის საფუძველზე:

ა) ატარებენ კონკურსს აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების მოსამართლეთა კანდიდატურებისათვის, გამოიმუშავენ რეკომენდაციებს აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიებზე მოქმედ რაიონულ (საქალაქო) და საოლქო სასამართლოებში თანამდებობაზე დასანიშნი კანდიდატების თაობაზე და წარუდგენენ აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლეს წარმომადგენლობით ორგანოებს;

ბ) განსაზღვრვენ რაიონული სასამართლოს მოსამართლეთა სპეციალიზაციას;

გ) შესაბამისი საჩივრის არსებობისას, საქართველოს იუსტიციის საბჭოს მიერ დადგენილი წესით აღძრავენ დისციპლინურ დევნას ამ კანონის 56-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული შემთხვევის, მოსამართლის მიერ საქმის განხილვის, აგრეთვე სასამართლო აქტების შედგენისა და გაცემის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი ვადების დარღვევის გამო;

დ) შეიმუშავენ წინადადებებს სასამართლო რეფორმის საკითხებზე და წარუდგენენ საქართველოს პრეზიდენტს;

ე) აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიებზე მოქმედ საოლქო სასამართლოებს წარუდგენენ. საოლქო სასამართლოთა სასამართლო კოლეგიების შემადგენლობას.

საქართველოს იუსტიციის საბჭო უფლებამოსილია განიხილოს საკითხები და მიიღოს გადაწყვეტილებები, თუ მის სხდომას ესწრება წევრთა ნახევარზე მეტი. გადაწყვეტილება მიღებულად ითვლება, თუ მას მხარს დაუჭერს დამსწრე წევრთა უმრავლესობა. იუსტიციის საბჭო გადაწყვეტილებებს იღებს კენჭისყრით.

საქართველოს პრეზიდენტი სამი წლის ვადით ნიშნავს იუსტიციის საბჭოს მდიანს. მდივნის თანამდებობა შეუთავსებელია სხვა სახელმწიფო თანამდებობასთან. მდივნად შეიძლება დაინიშნოს იუსტიციის საბჭოს წევრი. საქართველოს იუსტიციის საბჭოს მდივანი:

ა) ახორციელებს იუსტიციის საბჭოს მუშაობის ორგანიზაციულ-ტექნიკურ უზრუნველყოფას;

ბ) ხელმძღვანელობს იუსტიციის საბჭოს აპარატს, თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს იუსტიციის საბჭოს აპარატის მოხელეებს საქართველოს იუსტიციის საბჭოს თანხმობით; თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს აპარატის სხვა მოსამსახურეებს;

გ) ამზადებს იუსტიციის საბჭოს სხდომებს;

დ) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ხელს აწერს სამსახურებრივ დოკუმენტებს;

ე) ასრულებს კანონმდებლობით განსაზღვრულ სხვა უფლებამოსილებებს.

საკვალიფიკაციო საგამოცდო კომისია და საკვალიფიკაციო გამოცდა. მოსამართლეთა კანდიდატების საკვალიფიკაციო გამოცდების ორგანიზაციისა და ჩატარების მიზნით, საქართველოს იუსტიციის საბჭო თავისი რეგლამენტით დადგენილი წესით ქმნის საკვალიფიკაციო საგა-

მოცდო კომისიას და მის შემადგენლობას წარუდგენს საქართველოს პრეზიდენტს დასამტკიცებლად. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკებში საკვალიფიკაციო საგამოცდო კომისიათა შემადგენლობას განსაზღვრავს საქართველოს იუსტიციის საბჭო აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების იუსტიციის საბჭოს თანხმობით.

საკვალიფიკაციო საგამოცდო კომისიის დებულებას საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი. დებულება საკვალიფიკაციო საგამოცდო კომისიის შესახებ პრეზიდენტის ბრძანებულებით დამტკიცებული იყო 1997 წლის 27 ნოემბერს.

საკვალიფიკაციო საგამოცდო კომისია იქმნება გამოცდების ჩატარებაზე არა უადრეს ათი დღის და მისი შემადგენლობა არ შეიძლება გამოცხადდეს გამოცდების დამთავრებამდე. დებულება მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო გამოცდის ჩატარების წესის შესახებ ასევე დამტკიცებულ იქნა პრეზიდენტის ბრძანებულებით 1997 წლის 27 ნოემბერს.

მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო გამოცდის ჩაბარების უფლება აქვს ოცდასამი წლის ასაკს მიღწეულ უმაღლესი იურიდიული განათლების მქონე საქართველოს ყველა მოქალაქეს.

გამოცდის ჩატარების წესსა და საკვალიფიკაციო საგამოცდო პროგრამას საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი. მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო საგამოცდო პროგრამა დამტკიცებულ იქნა პრეზიდენტის ბრძანებულებით 1997 წლის 27 ნოემბერს.

საკვალიფიკაციო საგამოცდო პროგრამა ითვალისწინებს გამოცდას ტესტური მეთოდით, რომლის წარმატებით ჩაბარების შემდეგ პირი აბარებს წერით გამოცდას. გამოცდა ტესტური მეთოდითა და წერითი გამოცდა ტარდება შემდეგ საგნებში:

- ა) საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი;
- ბ) სისხლის სამართალი;
- გ) სისხლის სამართლის პროცესი;
- დ) სამოქალაქო სამართალი;
- ე) სამოქალაქო სამართლის პროცესი;
- ვ) ადმინისტრაციული სამართალი და პროცესი;

ზ) ადამიანის უფლებების შესახებ საერთაშორისო აქტები და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები.

მოსამართლეობის საკვალიფიკაციო გამოცდის შედეგი კარგავს ძალას, თუ პირი გამოცდის ჩაბარებიდან შეიდი წლის განმავლობაში არ გამწესდება მოსამართლის თანამდებობაზე.

კანონით დადგენილი წესით არჩეული ან დანიშნული მოსამართლე თანამდებობის დაკავებამდე ვალდებულია გაიაროს ორთვიანი სპეციალური სასწავლო კურსი საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასწავლო ცენტრში საქართველოს იუსტიციის საბჭოს მიერ დამტკიცებული პროგრამის შესაბამისად.

სპეციალური სასწავლო კურსის გავლის ვალდებულებისაგან თავისუფლდება პირი, რომელსაც აქვს მოსამართლის თანამდებობაზე მუშაობის არანაკლებ ერთი წლის გამოცდილება.

დასკვნას კანდიდატის მიერ სპეციალური სასწავლო კურსის გავლის შედეგების შესახებ იძლევა საკვალიფიკაციო საგამოცდო კომისია.

§5. სასამართლო საქმიანობის ორგანიზაციული საკითხები

საერთო სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკურ უზრუნველყოფას ახორციელებს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს საერთო სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის დეპარტამენტი.

დეპარტამენტის თავმჯდომარესა და მის მოადგილეებს თანამდებობაზე ნიშნავს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე საქართველოს იუსტიციის საბჭოს წარდგინებით.

დეპარტამენტის თავმჯდომარეს თანამდებობიდან ვადამდე ათავისუფლებს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე საქართველოს მოსამართლეთა კონფერენციის ან საქართველოს იუსტიციის საბჭოს მოთხოვნით.

საერთო სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის დეპარტამენტი:

ა) განკარგავს ფინანსებს სასამართლოების საქმიანობისა და მათი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის უზრუნველსაყოფად;

ბ) უზრუნველყოფს სასამართლოებს სათანადო შენობა-ნაგებობებით;

გ) უზრუნველყოფს სასამართლოებს მათი საქმიანობისათვის აუცილებელი ნორმატიული აქტებითა და სხვა მასალებით;

დ) ამოწმებს სასამართლოების მიერ ფინანსური და მატერიალური რესურსების ხარჯვას;

ე) ახორციელებს სხვა ღონისძიებებს სასამართლოების საქმიანობის მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფისათვის.

სასამართლოს აპარატი. მართლმსაჯულების განხორციელების, სასამართლო პრაქტიკის შესწავლისა და განზოგადების, სასამართლო სტატიისტიკის ანალიზის, აგრეთვე სასამართლოს სხვა საქმიანობის უზრუნველყოფის მიზნით, საქართველოს სასამართლოებში მოქმედებენ სასამართლოთა აპარატები.

სასამართლოს აპარატი ექვემდებარება შესაბამისი სასამართლოს თავმჯდომარეს.

სასამართლოს აპარატის თანამშრომლები არიან სახელმწიფო მოსამსახურეები და მათზე ვრცელდება შესაბამისი კანონმდებლობა.

მოსამართლეს ჰყავს თანაშემწე. მოსამართლის თანაშემწე იღებს მოქალაქეებს, მათ განცხადებებს, ამზადებს საქმეებს სასამართლოს სხდომის განსახილველად, მოსამართლის დავალებით ასრულებს საქმის განხილვასთან დაკავშირებულ სხვა მოვალეობებს.

მოსამართლის თანაშემწედ შეიძლება დაინიშნოს პირი, რომელსაც უმაღლესი იურიდიული განათლება აქვს, აგრეთვე გაიარა სამთვლიანი სასწავლო კურსი საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასწავლო ცენტრში ან აქვს მოსამართლედ, პროკურორად, გამომძიებლად, აგრეთვე ადვოკატად მუშაობის ერთი წლის გამოცდილება.

მოსამართლის თანაშემწეს კანონმდებლობით დადგენილი წესით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს სასამართლოს თავმჯდომარე შესაბამისი მოსამართლის წარდგინებით.

სასამართლოში არის სასამართლო აღმასრულებელი. სასამართლოს აქტებს კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში აღასრულებენ სასამართლო აღმასრულებლები.

სასამართლო აღმასრულებლებს თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს იუსტიციის მინისტრი, ხოლო აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკებში – შესაბამისად, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის იუსტიციის მინისტრი.

სასამართლოში, სადაც ორი ან მეტი აღმასრულებელია, ერთ-ერთი მათგანი უფროს აღმასრულებლად ინიშნება.

სასამართლოში არის სასამართლოს სხდომის მდივანი. სასამართლოში საქმეები იხილება სასამართლოს სხდომის მდივნის მონაწილეობით. სხდომის მდივანს თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს სასამართლოს თავმჯდომარე იმ პირთაგან, რომლებსაც გავლილი აქვთ სასწავლო კურსი საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასწავლო ცენტრში ან აქვთ სხდომის მდივნად მუშაობის არანაკლებ ერთი წლის გამოცდილება.

სასამართლო პრაქტიკის შესწავლისა და განზოგადების, სასამართლო სტატისტიკის ანალიზის მიზნით, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სხვა ფუნქციითა შესასრულებლად საქართველოს უზენაესი სასამართლოს აპარატის შემადგენლობაში იქმნება განყოფილებები და სხვა სტრუქტურული ქვედანაყოფები.

უზენაესი სასამართლოს აპარატის სტრუქტურასა და საშტატო განრიგს ამტკიცებს უზენაესი სასამართლოს პლენუმი უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის წარდგინებით.

მოსამართლეთა კონფერენცია. რაიონული (საქალაქო), საოლქო, სააპელაციო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოებისა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეები ყოველ ექვს თვეში ერთხელ იწვევენ მოსამართლეთა კონფერენციას, რომელიც წარმოადგენს მოსამართლეთა თვითმმართველობის ორგანოს.

მოსამართლეთა კონფერენციის რიგგარეშე სხდომას იწვევს მოსამართლეთა კონფერენციის საკოორდინაციო საბჭო საკუთარი ინიციატივით ან საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა არანაკლებ ერთი მეხუთედის წერილობითი მოთხოვნით. მოსამართლეთა კონფერენციის რიგგარეშე სხდომა ტარდება მხოლოდ განსაზღვრული დღის წესრიგით და მისი ამოწურვისთანავე იხურება.

მოსამართლეთა კონფერენციის სხდომები საქვეწოა.

მოსამართლეთა კონფერენცია უფლებამოსილია, თუ მას ესწრება საქართველოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა ნახევარზე მეტი.

მოსამართლეთა კონფერენციის გადაწყვეტილება მიღებულად ითვლება, თუ მას დამსწრეთა უმრავლესობამ მისცა ხმა.

საერთო სასამართლოების შესახებ კანონის 78-ე მუხლი განსაზღვრავს

საქართველოს მოსამართლეთა კონფერენციის უფლებამოსილებას. საქართველოს მოსამართლეთა კონფერენცია:

ა) ირჩევს მოსამართლეთა კონფერენციის საკოორდინაციო საბჭოს თავმჯდომარესა და ოთხ წევრს ერთი წლის ვადით;

ბ) ირჩევს მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგიის შემადგენლობასა და თავმჯდომარეს დადგენილი წესით;

გ) ამტკიცებს მოსამართლეთა კონფერენციისა და მისი საკოორდინაციო საბჭოს რეგლამენტს;

დ) ისმენს საქართველოს მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგიის თავმჯდომარის, მოსამართლეთა კონფერენციის საკოორდინაციო საბჭოს თავმჯდომარის, საერთო სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის დეპარტამენტის თავმჯდომარის ყოველწლიურ ანგარიშს ამ ორგანოთა მუშაობის შესახებ;

ე) სამი წლის ვადით ირჩევს ორმოცდაათ სპეციალისტს. სპეციალისტად შეიძლება არჩეულ იქნეს იურიდიული მეცნიერების ხარისხის მქონე პირი, აგრეთვე პირი, რომელსაც მოსამართლედ ან პროკურორად მუშაობის არანაკლებ ხუთი წლის გამოცდილება აქვს;

ვ) ახორციელებს კანონითა და რეგლამენტით განსაზღვრულ სხვა უფლებამოსილებებს.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკებში შეიძლება შეიქმნას ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე მოქმედი რაიონული (საქალაქო), საოლქო და უმაღლესი სასამართლოების მოსამართლეთა თვითმმართველობის ორგანო – ავტონომიური რესპუბლიკის მოსამართლეთა კონფერენცია.

ავტონომიური რესპუბლიკის მოსამართლეთა კონფერენციის სხდომების მოწვევის, მიმდინარეობისა და საკითხების გადაწყვეტის წესი განისაზღვრება ავტონომიური რესპუბლიკის მოსამართლეთა კონფერენციის დებულებით, რომელსაც ავტონომიური რესპუბლიკის მოსამართლეთა კონფერენცია იღებს.

ავტონომიური რესპუბლიკის მოსამართლეთა კონფერენცია:

ა) ირჩევს საკოორდინაციო საბჭოს თავმჯდომარესა და ოთხ წევრს ერთი წლის ვადით;

ბ) ამტკიცებს კონფერენციის დებულებას;

გ) შეიძულებს რეკომენდაციებს სასამართლო რეფორმის, საერთო სასამართლოების დაფინანსებისა და მათი მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფისათვის;

დ) სამი წლის ვადით ირჩევს თხუთმეტ სპეციალისტს. სპეციალის-

ტად შეიძლება არჩეულ იქნეს იურიდიული მეცნიერების ხარისხის მქონე პირი, აგრეთვე პირი, რომელსაც მოსამართლედ ან პროკურორად მუშაობის არანაკლებ ხუთი წლის გამოცდილება აქვს¹.

საქართველოს მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგია. საქართველოს მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგია აირჩევა საერთო სასამართლოების მოსამართლეთაგან ოთხი წლის ვადით.

საქართველოს მოსამართლეთა სადისციპლინო კოლეგია შედგება თორმეტი წევრისაგან. კოლეგიის შემადგენლობის ნახევარი ყოველ ორ წელიწადში ერთხელ უნდა განახლდეს.

საერთო სასამართლოების დაფინანსება. საქართველოს საერთო სასამართლოების დაფინანსება ხორციელდება სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებით.

საქართველოს ყოველი სასამართლოს საქმიანობის ხარჯები სახელმწიფო ბიუჯეტში გათვალისწინებულია ცალკე მუხლით.

სახელმწიფო ბიუჯეტში საერთო სასამართლოების დაფინანსების ნაწილის პროექტს საერთო სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის დეპარტამენტების წინადადებების საფუძველზე საქართველოს პრეზიდენტს წარუდგენს საქართველოს იუსტიციის საბჭო.

სახელმწიფო ბიუჯეტში საერთო სასამართლოებისათვის განკუთვნილი მიმდინარე ხარჯების შემცირება წინა წლის საბიუჯეტო სახსრების ოდენობასთან შედარებით, შეიძლება მხოლოდ მოსამართლეთა კონფერენციის თანხმობით.

მოსამართლის ხელფასი და მატერიალური შეღავათები არ შეიძლება იყოს საქართველოს პარლამენტის წევრის ხელფასისა და მატერიალურ შეღავათებზე ნაკლები. დაუშვებელია მოსამართლის ხელფასის შემცირება მისი უფლებამოსილების მთელი ვადის განმავლობაში.

მოსამართლეს უფლებამოსილების ვადის დამთავრებისას ან საპენსიო ასაკის მიღწევისას, ენიშნება სამისდღეშიო პენსია, ხელფასის სრული ოდენობით.

სასამართლოში საქმის განხილვისას მოსამართლე მონაწილეობს განსაკუთრებული ჩაცმულობით.

¹ მოსამართლეთა კონფერენციის გარდა, ამჟამად, შექმნილია საქართველოს მოსამართლეთა კავშირი (ასოციაცია), რომლის წესდებაც მიღებულია დამფუძნებელი საერთო კრების მიერ 1997 წლის 22 დეკემბერს და რეგისტრირებულია თბილისის გლდანის რაიონის სასამართლოში 1997 წლის 25 დეკემბერს.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო

§1. საკონსტიტუციო სასამართლოს ჩამოყალიბება

საკონსტიტუციო სასამართლოს შექმნა მჭიდრო კავშირშია სახელმწიფოს დემოკრატიული პრინციპების ჩამოყალიბებასთან, ცხოვრებაში მათ რეალურ განხორციელებასა და მიღებული კანონების სახელმწიფოს კონსტიტუციასთან შესაბამისობაში მიყვანასთან. საკონსტიტუციო სასამართლოს შექმნას ყოველთვის წინ უსწრებს სახელმწიფოს კონსტიტუციის მიღება.

საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელების სხვადასხვა ხერხები არსებობს. ერთ შემთხვევაში საკონსტიტუციო კონტროლის ფუნქციებს ასრულებს ქვეყნის უზენაესი სასამართლო. ამ მხრივ, როგორც სპეციალურ ლიტერატურაშია მითითებული, პრიორიტეტი ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაეს სასამართლოს ეკუთვნის. 1803 წელს ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მას უფლება აქვს გამოაცხადოს კონსტიტუციის საწინააღმდეგოდ ნებისმიერი კანონი, მიღებული საკანონმდებლო ხელისუფლების მიერ. საფრანგეთში საკონსტიტუციო კონტროლის ფუნქციას ახორციელებდა საკონსტიტუციო საბჭო, იტალიასა და გერმანიაში — კონსტიტუციური სასამართლოები, ბელგიაში — საარბიტრაჟო სასამართლოები, რომელთა ფუნქციები არსებითად განსხვავდებოდა ამჟამინდელ საარბიტრაჟო ფუნქციების განხორციელებისგან. ყოფილ საბჭოთა კავშირში საკონსტიტუციო სასამართლოს ფუნქციები შეზღუდულ ფორმებში დაეკისრა სსრ კავშირის უმაღლეს სასამართლოს, რომელიც თავისი ფუნქციების განხორციელებას 1924 წელს შეუდგა (სახელმძღვანელო მითითების მიცემა მოკავშირე რესპუბლიკების სასამართლოებისათვის, მოკავშირე რესპუბლიკების სასამართლოების განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების კანონიერებისა და დასაბუთებულების შემოწმება და სხვ.). 1989 წლის 23 დეკემბერს მიღებულ იქნა კანონი „საკონსტიტუციო ზედამხედველობის შესახებ სსრ კავშირში“. სსრ კავშირის დაშლის შემდეგ,

1994 წლის 21 ივლისს, შეიქმნა რუსეთის ფედერაციის საკონსტიტუციო სასამართლო (მანამდე ამ სასამართლოს ფუნქციებს ახორციელებდა 1991 წლის 12 ივლისს შექმნილი რსფსრ საკონსტიტუციო სასამართლო).¹

საქართველოში საკონსტიტუციო სასამართლოს შექმნის საკითხი გადაწყდა საქართველოს მოქმედი კონსტიტუციის საფუძველზე (იხ. 83-ე, 88-ე და 89-ე მუხლები). კონსტიტუციის შესაბამისად მიღებულ იქნა კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ (1996 წლის 31 იანვარი) და კანონი „საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ“ (1996 წლის 21 მარტი). აღნიშნული კანონების მიღების შემდეგ მათში შეტანილ იქნა ცვლილებები და დამატებები.

§2. საკონსტიტუციო სასამართლოს ორგანიზაცია და კადრები

საქართველოს კონსტიტუციისა და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონის შესაბამისად საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო არის საკონსტიტუციო კონტროლის სასამართლო, რომლის მიზანია კანონებისა და ნორმატიული აქტების კონსტიტუციასთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა, მოქალაქეთა, თანამდებობის პირთა და იურიდიულ პირთა კონსტიტუციით მინიჭებული უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა და კონსტიტუციური უზენაესობის უზრუნველყოფა.²

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი თავის მოვალეობათა შესრულებისას დამოუკიდებელია. იგი ფაქტობრივ გარემოებებს აფასებს და გადაწყვეტილებებს იღებს მხოლოდ საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად. მის საქმიანობაში ჩარევა დაუშვებელია და ისჯება კანონით.

საკონსტიტუციო სასამართლოს ორგანიზაციასა და საქმიანობასთან

¹ საკონსტიტუციო სასამართლოების შექმნის საკითხი გაშუქებულია სპეციალური ლიტერატურის საფუძველზე. იხ. ა. ღემეტრაშვილი – საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 1996, №1; ა. აბესაძე – საქართველოს კონსტიტუციური სასამართლო, „სამართალი“, 1996, N 3-4; Гущенко К. Ф., Ковалев М. А., „Правоохранительные органы“, М., 1994.

² „საკონსტიტუციო სასამართლო“ იხმარება აგრეთვე სხვა ტერმინითაც, კერძოდ, როგორც „კონსტიტუციური სასამართლო“, რამდენადაც საქართველოს კონსტიტუციაში გამოყენებულია ტერმინი „საკონსტიტუციო სასამართლო“ უპირატესობა უნდა მიენიჭოს კონსტიტუციურ ტერმინს.

დაკავშირებული ხარჯთაღრიცხვა გათვალისწინებულია საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ცალკე მუხლით.

სახელმწიფო ვალდებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის მიზნით შეუქმნას მოღვაწეობისა და ცხოვრების ღირსეული პირობები.

სახელმწიფო უზრუნველყოფს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრისა და მისი ოჯახის უსაფრთხოებას.

საკონსტიტუციო სასამართლოს შემადგენლობა. საკონსტიტუციო სასამართლო შედგება ცხრა მოსამართლისაგან – საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრისაგან, რომელთაგან აირჩევა საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე, თავმჯდომარის ორი მოადგილე და საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივანი.

საკონსტიტუციო სასამართლოს სამ წევრს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი, სამ წევრს საქართველოს პარლამენტი სიითი შემადგენლობის არანაკლებ სამი მეხუთედით, სამ წევრს ნიშნავს საქართველოს უზენაესი სასამართლო.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი შეიძლება იყოს საქართველოს მოქალაქე 35 წლის ასაკიდან, თუ მას აქვს უმაღლესი იურიდიული განათლება. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრთა შერჩევისას საქართველოს პრეზიდენტი, პარლამენტი და უზენაესი სასამართლო ითვალისწინებენ კანდიდატის პროფესიულ გამოცდილებას, რომელიც უნდა შეეფერებოდეს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის მაღალ სტატუსს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრთა დანიშვნის თაობაზე საქართველოს პრეზიდენტი გამოსცემს ბრძანებულებას.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრად ასარჩევი კანდიდატურების დასახელების უფლება აქვთ:

პარლამენტის თავმჯდომარეს, საპარლამენტო ფრაქციას, პარლამენტის წევრთა არანაკლებ ათკაციან ჯგუფს, რომელიც არ შედის არც ერთ ფრაქციაში.

პარლამენტის სხდომაზე კენჭისყრის წინ პარლამენტის თავმჯდომარე დამსწრეთ აცნობს კანდიდატთა სიას და მათ წერილობით თანხმობას საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრად არჩევის თაობაზე, ყოველ ასარჩევ კანდიდატს კენჭი ეყრება ინდივიდუალურად. კენჭისყრა ფარულია.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის თანამდებობაზე ასარჩევად ერთი და იმავე კანდიდატურის წარდგენა შეიძლება მხოლოდ ორჯერ.

კენჭისყრის შედეგად არჩეულად ჩაითვლება ის კანდიდატი, რომელიც მიიღებს ხმათა მეტ რაოდენობას, მაგრამ პარლამენტის სიითი შემადგენლობის არანაკლებ — სამ მეხუთედს.

საკონსტიტუციო სასამართლოში დასანიშნ კანდიდატებს უზენაესი სასამართლოს პლენუმზე ასახელებს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე. კენჭისყრის შედეგად დანიშნულად ჩაითვლება ის სამი კანდიდატი, რომელიც პლენუმის დამსწრე წევრების ხმათა ორ მესამედს მიიღებს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის უფლებამოსილების ვადა 10 წელია. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი არ შეიძლება იყოს პირი, რომელსაც ადრე ეკავა ეს თანამდებობა.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი თანამდებობის დაკავებამდე საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარისა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის თანდასწრებით საკონსტიტუციო სასამართლოში დებს ფიცს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის უფლებამოსილება იწყება მის მიერ ფიცის დადების დღიდან.

საკონსტიტუციო სასამართლოს ყველა წევრის მიერ ფიცის დადებიდან ან საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტიდან არა უგვიანეს 10 დღისა, ტარდება საკონსტიტუციო სასამართლოს სხდომა, რომელიც ირჩევს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარეს 5 წლის ვადით, ამავე წესითა და უგვიანეს აირჩევა საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე და ორი მოადგილე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არა უადრეს ერთი თვისა და არა უგვიანეს ერთი კვირისა, აირჩევა საკონსტიტუციო სასამართლოს ახალი თავმჯდომარე ან თავმჯდომარის მოადგილე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის კანდიდატურის დასახელება ხდება საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარისა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის შეთანხმებული წინადადებით.

საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილის კანდიდატურას ასახელებს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე და თავმჯდომარის მოადგილეები არჩეულად ჩაითვლებიან, თუ ფარული კენჭისყრის დროს

თითოეულ მათგანს მხარი დაუჭირა საკონსტიტუციო სასამართლოს არანაკლებ 5 წევრმა.

საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე ან მისი მოადგილე არ შეიძლება იყოს პირი, რომელსაც ადრე ეკავა ეს თანამდებობა.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი ხელშეუხებელია. დაუშვებელია მისი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა, დაკავება ან დაპატიმრება, მისი ბინის, მანქანის, სამუშაო ადგილის ან პირადი ჩხრეკა საკონსტიტუციო სასამართლოს თანხმობის გარეშე. გამონაკლისია დანაშაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს საკონსტიტუციო სასამართლოს, თუ იგი არ მისცემს თანხმობას, საკონსტიტუციო სასამართლოს დაკავებული ან დაპატიმრებული წევრი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლდეს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის, დაკავების ან დაპატიმრების შესახებ თანხმობის მიცემის შემთხვევაში საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის უფლებამოსილება შეჩერდება სასამართლოს მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის მიმართ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის ან მარეაბილიტირებელ სასამართლოს წევრის უფლებამოსილება აღდგება შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის თანამდებობა შეუთავსებელია ნებისმიერ სხვა თანამდებობასა და ანაზღაურებად საქმიანობასთან, გარდა სამეცნიერო და პედაგოგიური მოღვაწეობისა. იგი არ შეიძლება იყოს პოლიტიკური პარტიის წევრი ან მონაწილეობდეს პოლიტიკურ საქმიანობაში. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი უნდა გადადგეს სხვა თანამდებობიდან ან შეწყვიტოს ამ მუხლით აკრძალული საქმიანობა ფიცის დადების დღიდან.

თუ საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის უფლებამოსილების ვადა მთავრდება იმ დროს, როდესაც იგი მონაწილეობს საქმის განხილვაში, უფლებამოსილების ვადა გაუგრძელდება საქმის საბოლოო გადაწყვეტამდე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს უფლებამოსილება ვადამდე შეუწყდება, თუ:

ა) ზედიზედ 6 თვის განმავლობაში ვერ ასრულებს თავის მოვალეობას;

ბ) მის მიმართ არსებობს კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენი;

- გ) გაამჟღავნებს პროფესიულ საიდუმლოებას;
- დ) დაიკავებს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის სტატუსთან შეუთავსებელ თანამდებობას ან ეწევა კანონით აკრძალულ საქმიანობას;
- ე) დაკარგავს საქართველოს მოქალაქეობას;
- ვ) სასამართლო აღიარებს ქმედუნარიოდ;
- ზ) გარდაიცვალა;
- თ) დაუყოვნებლივ გადადგა.

გადაწყვეტილება მიღებულად ითვლება, თუ მას მხარი დაუჭირა საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის სხდომის მონაწილეთა ნახევარზე მეტმა. გადაწყვეტილება შესაბამისად ეგზავნება საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტსა და საქართველოს უზენაეს სასამართლოს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არა უადრეს ერთი თვისა და არა უგვიანეს ერთი კვირისა, გამწესდება საკონსტიტუციო სასამართლოს ახალი წევრი.

საკონსტიტუციო სასამართლოს სტრუქტურა. საკონსტიტუციო სასამართლო შედგება პლენუმისა და ორი კოლეგიისაგან. პლენუმის შემადგენლობაშია საკონსტიტუციო სასამართლოს ცხრავე წევრი, პლენუმის სხდომებს უძღვება საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე.

კოლეგიის შემადგენლობაშია საკონსტიტუციო სასამართლოს ოთხი წევრი. კოლეგიის სხდომებს უძღვება საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე.

კოლეგიის შემადგენლობას საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის წარდგინებით ამტკიცებს პლენუმი, საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ გამწესებული საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრები კოლეგიებში, რაც შეიძლება თანაბრად უნდა იყვნენ წარდგენილი.

კოლეგიის შემადგენლობა უნდა გადახალისდეს საკონსტიტუციო სასამართლოს ახალი თავმჯდომარის არჩევიდან 10 დღეში.

საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე:

ა) წარუდგენს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმს დასამტკიცებლად საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტს. რეგლამენტში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის მოთხოვნის უფლება აქვს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს;

ბ) ანაწილებს საქმეებს საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტით დადგენილი წესით;

გ) წარუდგენს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილეებსა და საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივნის კანდიდატურებს;

დ) საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტიტ დადგენილი წესით იწვევს პლენუმს, უძღვება მის სხდომებს, ხელს აწერს პლენუმზე მიღებულ გადაწყვეტილებას, განჩინებას, დასკვნასა და სხდომის ოქმს;

ე) ხელმძღვანელობს საკონსტიტუციო სასამართლოს აპარატის საქმიანობას; კანონმდებლობის შესაბამისად სამუშაოზე იღებს და სამუშაოდან ათავისუფლებს აპარატის მუშაკებს;

ვ) განკარგავს საკონსტიტუციო სასამართლოს საბიუჯეტო ასიგნებებს;

ზ) ახორციელებს კანონმდებლობითა და რეგლამენტიტ გათვალისწინებულ სხვა უფლებამოსილებებს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე წელიწადში ერთხელ საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტსა და საქართველოს უზენაეს სასამართლოს წარუდგენს ინფორმაციას საქართველოში კონსტიტუციური კანონიერების შესახებ.

საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე უძღვება კოლეგიის სხდომას. საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის დავალებით ასრულებს თავმჯდომარის ცალკეულ ფუნქციებს. საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის არყოფნის ან მის მიერ მოვალეობის შესრულების შეუძლებლობისას, თავმჯდომარის მოვალეობას, მისივე დავალებით, ასრულებს ერთ-ერთი მოადგილე, ასეთი დავალების არარასებობისას კი – უხუცესი მოადგილე.

თუ საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე თავმჯდომარის მოვალეობის დროებით შესრულებისას ვერ ასრულებს თავის ფუნქციებს, მის მოვალეობას ასრულებს უხუცესი წევრი.

1. საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივანი აირჩევა პლენუმზე საკონსტიტუციო სასამართლო წევრთაგან 5 წლის ვადით.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივანი საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის უფლებამოსილების გარდა:

ა) ახორციელებს პლენუმისა და კოლეგიების სხდომების მოსამზადებელ ღონისძიებებს;

ბ) ორგანიზებას უწევს პლენუმისა და კოლეგიების სხდომათა ოქმების წარმოებასა და გაფორმებას;

გ) ხელს აწერს საკონსტიტუციო სასამართლოს აქტებს საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტიტ გათვალისწინებული წესით;

დ) იღებს ზომებს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულებისათვის;

ე) ხელს უწყობს საჭირო ინფორმაციას კომპიუტერული წესით დამუშავების სისტემის ჩამოყალიბებას;

ვ) ორგანიზებას უწევს საკონსტიტუციო სასამართლოს ოფიციალური დოკუმენტაციის დაგზავნას.

§3. საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების საკითხები

საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების საკითხები ძირითადად გადაწყვეტილია კანონში „საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ“. სამართალწარმოების ცალკეული საკითხები განხილული და გადაწყვეტილია აგრეთვე კანონში „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“. სამართალწარმოების ზოგიერთი საკითხი მეორდება დასახელებულ კანონებში.

საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ კანონის საფუძველზე საკონსტიტუციო სამართალწარმოება ხორციელდება კონსტიტუციისა და სასამართლოს წინაშე მხარეთა შეჯიბრებითობის საფუძველზე.

მხარეები სარგებლობენ თანაბარ უფლებებითა და შესაძლებლობებით დაასაბუთონ თავიანთი მოთხოვნები, უარყონ ან გააქარწყლონ მეორე მხარის მოთხოვნები, მოსაზრებები და მტკიცებულებები.

საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმეს განიხილავს ღია სხდომაზე. საკონსტიტუციო სასამართლოს ინიციატივით ან მხარეთა შუამდგომლობით. სახელმწიფო, პირადი, პროფესიული საიდუმლოებების დაცვის მიზნით საკონსტიტუციო სასამართლო სხდომა ან სხდომის ნაწილი შეიძლება დაიხუროს. აუცილებლობის შემთხვევაში დახურულ სხდომაზე შეიძლება დაესწრონ მოწმეები, ექსპერტები და თარჯიმნები. მხარეთა შუამდგომლობით საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია დახურულ სხდომაზე დასწრების უფლება მისცეს სხვა პირებსაც. განჩინება საქმის დახურულ სხდომაზე განხილვის შესახებ საკონსტიტუციო სასამართლოს გამოაქვს სათათბირო ოთახში.

სასამართლო სხდომაზე არ დაიშვება პირი, რომელსაც არ შესრულებია 16 წელი, თუ ის არ არის მოწმე. ასევე – შეიარაღებული პირი, გარდა იმ პირებისა, რომლების საკონსტიტუციო სასამართლოს

იცავენ. ეს უკანასკნელნი დაიშვებიან მხოლოდ საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის ნებართვით.

სასამართლო სხდომაზე რადიო, ტელე, აუდიო თუ ვიდეო ჩანაწერების გაკეთება დასაშვებია მხოლოდ კონკრეტული საქმის განმხილველი სასამართლოს თანხმობით.

საკონსტიტუციო სასამართლოში სამართალწარმოება ზორციელდება ქართულ ენაზე. სასამართლო ვალდებულია მიუჩინოს თარჯიმანი პროცესის იმ მონაწილეს, რომელიც ვერ ფლობს სამართალწარმოების ენას.

საქმეზე გადაწყვეტილების მიღების უფლება აქვთ ამ საქმის განხილვაში უშუალო მონაწილე მოსამართლეებს, თუ რომელიმე მოსამართლე შეიცვალა, საქმის განხილვა თავიდან იწყება.

საქმის განხილვაში მონაწილე რომელიმე მოსამართლის ჩამოცილება არ აბრკოლებს საქმის შემდგომ განხილვას, თუ დარჩენილთა ოდენობა ქმნის მოსამართლეთა კვორუმს.

სასამართლო სხდომა ტარდება ზეპირად. სასამართლო ვალდებულია კანონით დადგენილი წესით მოისმინოს სამართალწარმოების მონაწილეთა განმარტებები და სიტყვები, მოწმეთა, ექსპერტთა და სპეციალისტთა ჩვენებები, გამოაქვეყნოს საქმეში არსებული და პროცესის მონაწილეთა მიერ წარმოდგენილი წერილობითი მტკიცებები.

სასამართლო სხდომა, ასევე მოსამართლეთა თათბირი საშუაო დღის განმავლობაში შეუწყვეტლად მიმდინარეობს.

სასამართლო უფლებამოსილია გადადოს ან შეაჩეროს საქმის განხილვა, თუ აუცილებელია დამატებით მოწმეთა და სპეციალისტთა გამოძახება, ექსპერტიზის ჩატარება, დამატებითი მტკიცებულებების გამოთხოვა, ასევე საქმის განხილვის დამაბრკოლებელ სხვა გარემოებათა აცილება.

საქმის განხილვა ყველა შემთხვევაში უნდა დასრულდეს 30 დღის განმავლობაში საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმის დაწყების მომენტიდან. განსაკუთრებულ შემთხვევაში საქმის განხილვის ვადას, არა უმეტეს 30 დღისა, აგრძელებს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმი. საქმის განხილვის ვადაში არ შედის საქმის განხილვის მომზადებისათვის დადგენილი ვადა.

საქმის განხილვაში მონაწილე საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს უფლება არა აქვს მონაწილეობა მიიღოს სხვა საქმის განხილვაში გადაღებული ან შეჩერებული საქმის განხილვის დასრულებამდე.

სასამართლო გადაწყვეტილებას იღებს სათათბირო ოთახში ღია

კენჭისყრით. თათბირისა და გადაწყვეტილების მიღების დროს სათათბირო ოთახში უნდა იმყოფებოდნენ მხოლოდ ის მოსამართლენი, რომლებიც მონაწილეობდნენ ამ საქმის განხილვაში.

საქმის განხილვაში მონაწილე მოსამართლეებს უფლება არა აქვთ თავი შეიკავონ ხმის მიცემისაგან.

საქმის განხილვაში მონაწილე საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს უფლება აქვს გადაწყვეტილების მიღებისას ჰქონდეს განსხვავებული აზრი, რაც გადმოიცემა წერილობითი ფორმით. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის განსხვავებული აზრი თან ერთვის საკონსტიტუციო სასამართლოს სხდომის ოქმს და ავტორის მოთხოვნით საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებასთან ერთად ქვეყნდება პრესაში. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება განსხვავებულ აზრთან ერთად სრული სახით ქვეყნდება საკონსტიტუციო სასამართლოს ოფიციალურ ბეჭდვით ორგანოში.

არავის აქვს უფლება საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს მოსთხოვოს ანგარიში ან განმარტება კონკრეტულ საქმეზე. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს უფლება არა აქვს:

ა) საქმის განხილვის დაწყებამდე, აგრეთვე სასამართლოს გარეშე, გამოთქვას მოსაზრებები ან მისცეს ვინმეს კონსულტაცია განსახილველი კანონების ან სხვათა აქტების კონსტიტუციასთან შესაბამისობის შესახებ;

ბ) გაამჟღავნოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებისას გამართული თათბირის არსი ან საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის მიერ კენჭისყრისას დაკავებული პოზიცია.

საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლება არა აქვს იმსჯელოს მთლიანად კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის კონსტიტუციასთან შესაბამისობაზე, თუ მოსარჩელე ან წარდგინების ავტორი ითხოვს კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის მხოლოდ რომელიმე ნორმის (დებულების) არაკონსტიტუციურად ცნობას.

თუ მოსარჩელე ან წარდგინების ავტორი ითხოვს რამდენიმე საკითხის გადაწყვეტას, რომელთა ნაწილი საკონსტიტუციო სასამართლოს განსჯადია, ხოლო ნაწილი ხელისუფლების სხვა ორგანოთა კომპეტენციას განეკუთვნება, საკონსტიტუციო სასამართლო განიხილავს მხოლოდ „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ კანონით მის კომპეტენციას მიკუთვნებულ საკითხებს.

საკონსტიტუციო სამართალწარმოების მონაწილენი არიან:

- ა) მხარეები – პირები და ორგანოები (მოსარჩელე და მოპასუხე);
ბ) მხარეთა წარმომადგენლები – ნდობით აღჭურვილი პირები, რომელთათვისაც მხარეთა უფლებამოსილების გადაცემა ფორმდება სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით;
გ) მხარეთა ინტერესების დამცველი – ადვოკატები ან უმაღლესი იურიდიული განათლების მქონე სხვა პირები, რომლებიც სამართალწარმოებებში მონაწილეობენ მხოლოდ მხარეებთან ან მათ წარმომადგენლებთან ერთად.

საკონსტიტუციო სამართალწარმოების მონაწილეებს (მოსარჩელესა და მოპასუხეს) თანაბარი უფლება აქვთ გაეცნონ საქმის მასალებს, გააკეთონ მათგან ამონაწერები, გადაიღონ ასლები, მონაწილეობა მიიღონ მტკიცებულებათა გამოკვლევაში, წარადგინონ მტკიცებულებანი, დაუსვან კითხვები ერთმანეთს, მოწმეებს, ექსპერტებსა და სპეციალისტებს, მიმართონ შუამდგომლობით საკონსტიტუციო სასამართლოს, მისცენ მას ზეპირი ან წერილობითი ახსნა-განმარტება, წარადგინონ თავიანთი დასკვნები და გამოთქვან მოსაზრებები სასამართლო განხილვის დროის წამოჭრილ ყველა საკითხზე, უარყონ მეორე მხარის შუამდგომლობები, დასკვნები და მოსაზრებები, გამოვიდნენ დასკვნითი სიტყვებით.

მოსარჩელეს უფლება აქვს შეცვალოს თავდაპირველი მოთხოვნის საგანი და საფუძველი, გაზარდოს ან შეამციროს მოთხოვნის მოცულობა, უარი თქვას სასარჩელო მოთხოვნაზე. სასარჩელო მოთხოვნაზე უარის თქმა, აგრეთვე საქმის განხილვის მომენტისათვის სადავო აქტის გაუქმება ან ძალადაკარგულად ცნობა იწვევს საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმის შეწყვეტას.

მოპასუხე უფლებამოსილია საკონსტიტუციო სამართალწარმოების ნებისმიერ სტადიაზე მთლიანად ან ნაწილობრივ ცნოს სარჩელი, მოპასუხის მიერ სარჩელის ცნობა არ იწვევს საკონსტიტუციო საქმის შეწყვეტას.

საკონსტიტუციო სამართალწარმოების მონაწილენი მოვალენი არიან კეთილსინდისიერად გამოიყენონ თავიანთი უფლებები. საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის წინასწარი შეცნობით ყალბი ცნობების მიწოდება იწვევს კანონით გათვალისწინებულ პასუხისმგებლობას.

საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმის დაწყების საფუძველია საკონსტიტუციო სასამართლოში კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუციური წარდგინების შეტანა.

კონსტიტუციური წარდგინება შეიტანება ა) საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის, საქართვე-

ლოს მთავრობის წევრის, საქართველოს გენერალური პროკურორის, საქართველოს კონტროლის პალატის თავმჯდომარისა და საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრის მიერ საქართველოს კონსტიტუციის დარღვევის საკითხზე; ბ) იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო საქმის განხილვისას მია დასკვნამდე, რომ კანონი ან ნორმატიული აქტი, რომელიც მან უნდა გამოიყენოს განსახილველი საქმის გადასაწყვეტად მთლიანად ან ნაწილობრივ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას. ასეთ შემთხვევაში სასამართლო შეაჩერებს საქმის განხილვას და მიმართავს საკონსტიტუციო სასამართლოს.

ყველა სხვა შემთხვევაში საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმის დაწყების საფუძველია *კონსტიტუციური სარჩელი*. კონსტიტუციური წარდგინება და სარჩელი უნდა იყოს დაწერილებით დასაბუთებული და მოტივირებული.

კონსტიტუციურ სარჩელს ან კონსტიტუციურ წარდგინებას აუცილებლად უნდა ერთვოდეს:

- ა) სადავო ნორმატიული აქტის ტექსტი;
- ბ) მოსარჩელეს ან კონსტიტუციური წარდგინების ავტორის წარმომადგენელთა უფლებამოსილების დამადასტურებელი საბუთი;
- გ) საბანკო დაწესებულების მიერ დამოწმებული ცნობა სახელმწიფო ბაჟის გადახდის შესახებ.

კონსტიტუციური სარჩელი ან კონსტიტუციური წარდგინება, თანდართული საბუთები შედგენილი უნდა იყოს სამართალწარმოების ენაზე.

საკონსტიტუციო სასამართლოში შეტანილი კონსტიტუციური სარჩელი ან კონსტიტუციური წარდგინება საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტით დადგენილი წესით გადაეცემა ერთ-ერთ კოლეგიას საქმის განსახილველად მიღების შესახებ საკითხის გადასაწყვეტად.

კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუციური წარდგინების მიღებიდან 7 დღის ვადაში კოლეგია ვალდებულია განმწესრიგებულ სხდომაზე განიხილოს და გადაწყვიტოს კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუციური წარდგინების განსახილველად მიღების საკითხი.

კონსტიტუციური სარჩელი ან კონსტიტუციური წარდგინება განსახილველად არ მიიღება, თუ:

- ა) ფორმით ან შინაარსით არ შეესაბამება საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ კანონით დადგენილ მოთხოვნებს;
- ბ) შეტანილი არ არის უფლებამოსილი პირის ან ორგანოს (სუბიექტის) მიერ;

გ) მასში მითითებული სადავო საკითხი არ არის საკონსტიტუციო სასამართლოს განსჯადი;

დ) მასში მითითებული საკითხი უკვე გადაწყვეტილია საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ;

ე) მასში მითითებული საკითხი არ არის გადაწყვეტილი საქართველოს კონსტიტუციით.

საკონსტიტუციო სასამართლო ვალდებულია განმწესრიგებულ სხდომაზე მოიწვიოს მოსარჩლე, მისი წარმომადგენელი, ადვოკატი და მოისმინოს მათი განმარტება თუ ისინი საკონსტიტუციო სასამართლოს მიმართავენ წერილობითი განცხადებით.

საქმის განმწესრიგებულ სხდომაზე განხილვის შედეგად საკონსტიტუციო სასამართლოს გამოაქვს დასაბუთებული და მოტივირებული განჩინება სათათბირო ოთახში ღია კენჭისყრის საფუძველზე. განჩინება უნდა გამოცხადდეს სასამართლო სხდომის დარბაზში. განმწესრიგებული სხდომის დროს დგება ოქმი.

საკონსტიტუციო სასამართლოს აქტებია გადაწყვეტილება, განჩინება და დასკვნა. საკონსტიტუციო სასამართლოს აქტზე ხელს აწერს საქმის განხილვაში მონაწილე საკონსტიტუციო სასამართლოს ყველა წევრი. საკონსტიტუციო სასამართლოს იმ აქტს, რომელიც არ არის დაკავშირებული საქმის განხილვასთან, ხელს აწერენ საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე და მდივანი.

საკონსტიტუციო სასამართლო კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუციური წარდგინების განსახილველად მიღების საკითხს წყვეტს წერილობითი განჩინებით.

საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის, მთავრობის წევრის, გენერალური პროკურორის, კონტროლის პალატის თავმჯდომარის ან ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრების მიერ კონსტიტუციის დარღვევის საკითხს საკონსტიტუციო სასამართლო წყვეტს *წერილობითი დასკვნით*.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება გამოიტანება საქმის განხილვა-გადაწყვეტის ყველა სხვა შემთხვევაში.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, განჩინება და დასკვნა საბოლოოა და გასაჩივრებას ან გადასინჯვას არ ექვემდებარება.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ კონსტიტუციური სარჩელის თუ კონსტიტუციური წარდგინების განსახილველად მიუღებლობა გამორ-

იცხავს იმავე საგანზე და იმავე საფუძველზე განმეორებითი ან სხვა კონსტიტუციური სარჩელის თუ კონსტიტუციური წარდგინების განსახილველად მიღებას.

საქმეთა არსებითად განხილვა და გადაწყვეტა. საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმი საქმეს არსებითად განიხილავს პლენუმის სხდომაზე, რომელსაც თავმჯდომარეობს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე ან მისი მოვალეობის შემსრულებელი.

პლენუმი უფლებამოსილია საქმე არსებითად განიხილოს და მიიღოს გადაწყვეტილება, თუ მის სხდომას ესწრება სულ ცოტა 6 წევრი. კონსტიტუციური სარჩელი ან წარდგინება დაკმაყოფილებულად ითვლება, თუ მას მხარი დაუჭირა პლენუმის სხდომის მონაწილეთა ნახევარზე მეტმა.

საკონსტიტუციო სასამართლოს კოლეგია საქმეს არსებითად განიხილავს კოლეგიის სხდომაზე, რომელსაც თავმჯდომარეობს კოლეგიის თავმჯდომარე ან მისი მოვალეობის შემსრულებელი.

კოლეგია უფლებამოსილია საქმე არსებითად განიხილოს და მიიღოს გადაწყვეტილება, თუ მას ესწრება სულ ცოტა 3 წევრი. კონსტიტუციური სარჩელი ან წარდგინება დაკმაყოფილებულად ითვლება, თუ მას მხარი დაუჭირა კოლეგიის სხდომის მონაწილეთა ნახევარზე მეტმა.

საქმის არსებითად განხილვის დაწყებამდე სხდომის თავმჯდომარე:

ა) გახსნის საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სხდომას და აცხადებს, თუ რომელი საქმე განიხილება არსებითად;

ბ) ამოწმებს მოსამართლეთა კვორუმს და სხდომის ჩატარებისათვის პასუხისმგებელი სხდომის მდივნის გამოცხადებას;

გ) ამოწმებს მხარეთა უფლებამოსილებას;

დ) არკვევს სამართალწარმოების მონაწილეთა, მოწმეთა, ექსპერტთა და სპეციალისტთა გამოცხადებას და მათი გამოუცხადებლობის მიზეზს;

ე) აცხადებს საქმის განმხილველი საკონსტიტუციო სასამართლოს შემადგენლობას და სხდომის მდივანს;

ვ) განუმარტავს სამართალწარმოების მონაწილეებს „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს კანონით და ამ კანონით განსაზღვრულ მათ უფლებებსა და მოვალეობებს;

ზ) არკვევს სურთ თუ არა სამართალწარმოების მონაწილეებს დამატებით მოწმეთა, ექსპერტთა და სპეციალისტთა გამოძახება ან

დამატებითი მტკიცებულებების გამოთხოვა. ამ საკითხებზე შემოსულ შუამდგომლობებს სასამართლო წყვეტს სხდომის დარბაზში ხმათა უმრავლესობით;

თ) აცხადებს საქმის არსებითად განხილვის დაწყებას.

მხარეს უფლება აქვს საქმის განმხილველი საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე დააყენოს საკითხი საქმის განხილვაში მონაწილე საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, ექსპერტის, სპეციალისტის, თარჯიმნის აცილების შესახებ. აცილების საკითხი წყდება სათათბირო ოთახში განჩინების გამოტანის საფუძველზე, რაც უნდა გამოცხადდეს სასამართლო სხდომის დარბაზში.

საქმის არსებითად განხილვა იწყება საქმის მომხსენებელი საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის მოხსენებით.

საქმის მოხსენების შემდეგ საკონსტიტუციო სასამართლო მოისმენს ჯერ მოსარჩელის, ხოლო შემდეგ მოპასუხის განმარტებებს. საქმის განხილვაში მონაწილე საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს უფლება აქვს მხარეებსა და მათ წარმომადგენლებს მისცეს შეკითხვები.

მხარეთა მოსმენის შემდეგ სასამართლო მოისმენს მოწმეთა, ექსპერტთა და სპეციალისტთა ჩვენებებს, აქვეყნებს საქმეში არსებულ და საქმის განხილვის მონაწილეთა მიერ წარმოდგენილ წერილობით მტკიცებულებებს. ექსპერტთა და სპეციალისტთა დაკითხვამდე სხდომის თავმჯდომარე ადგენს მათ ვინაობას და წერილობით აფრთხილებს მათ ჩვენების მიცემაზე უარისა და წინასწარი შეცნობით ცრუ ჩვენებების ან ყალბი დასკვნისათვის კანონით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის შესახებ. თავმჯდომარე აგრეთვე აფრთხილებს თარჯიმანს შეგნებულად არასწორი თარგმნისათვის პასუხისმგებლობის თაობაზე.

სასამართლო სხდომაზე წესრიგის დამრღვევთა მიმართ ზომების გამოყენება, აგრეთვე წინასწარი შეცნობით ყალბი ცნობების მიწოდებასა და ჩვენებაზე უარის თქმის ან წინასწარი შეცნობით ცრუ ჩვენების მიცემისათვის პასუხისმგებლობა დგება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსისა და საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

საქმეში არსებული ყველა მტკიცებულების განხილვის შემდეგ საკონსტიტუციო სასამართლო მოისმენს საქმის განხილვის მონაწილეთა დასკვნით სიტყვებს. ჯერ გამოდიან მოსარჩელე ან მისი წარმომადგენელი და ადვოკატი. დასკვნითი სიტყვების მოსმენის შემდეგ სასამართლო გადის სათათბირო ოთახში, რის შესახებაც სხდომის თავმჯდომარე

უცხადებს საქმის განხილვის მონაწილეებსა და სხდომის დარბაზში მყოფ სხვა პირებს.

საქმის განხილვაში მონაწილე საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრთა მიერ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილებაზე ან დასკვნაზე ხელმოწერის შემდეგ სხდომის თავმჯდომარე გადაწყვეტილებას ან დასკვნას აცხადებს სხდომის დარბაზში.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება და დასკვნა ცხადდება საქართველოს სახელთ.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ან დასკვნა უნდა იყოს დასაბუთებული. გადაწყვეტილებას ან დასკვნას საკონსტიტუციო სასამართლოს საფუძვლად უდებს მხოლოდ იმ მტკიცებებს, რომლებიც განხილულ იქნა საკონსტიტუციო სასამართლოს სხდომაზე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება და დასკვნა შედგება შესავალი, აღწერილობითი, სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილისაგან.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ძალაში შედის მისი სხდომაზე გამოცხადების მომენტიდან.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ოფიციალურ ბეჭდვით ორგანოში ქვეყნდება 7 დღის ვადაში.

გადაწყვეტილებისა და დასკვნის პირები აუცილებლად ეგზავნებათ საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტსა და საქართველოს უზენაეს, სასამართლოს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს სხდომის შესახებ დგება ოქმი, რომელსაც ადგენს განმხილველი სასამართლოს სხდომის მდივანი. ოქმს ხელს აწერს სხდომის თავმჯდომარე და მდივანი.

§4. საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილება

კანონი საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ (მუხლი მე-19) განსაზღვრავს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ განსახილველ საქმეთა კატეგორიას. კერძოდ, მე-19 მუხლში აღნიშნულია, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუციური წარდგინების საფუძველზე უფლებამოსილია განიხილოს და გადაწყვიტოს:

ა) საქართველოს კონსტიტუციასთან საქართველოს კანონების, საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის, საქართველოს პრეზიდენტისა და აჭარის ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოთა ნორმატიული აქტების შესაბამისობის საკითხი;

ბ) დავა სახელმწიფო ორგანოებს შორის კომპეტენციის თაობაზე;

გ) მოქალაქეთა პოლიტიკურ გაერთიანებათა შექმნისა და საქმიანობის კონსტიტუციურობის საკითხი;

დ) დავა რეფერენდუმის ან არჩევნების კონსტიტუციურობის შესახებ;

ე) საქართველოს კონსტიტუციის მიერ თავის საკითხებთან მიმართებით მიღებული ნორმატიული აქტების კონსტიტუციურობის საკითხი;

ვ) საერთაშორისო ხელშეკრულებათა ან შეთანხმებათა კონსტიტუციურობის საკითხი;

ზ) საქართველოს პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების ცნობის ან უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის საკითხი;

თ) საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის, საქართველოს მთავრობის წევრის, საქართველოს გენერალური პროკურორის, საქართველოს კონტროლის პალატის თავმჯდომარისა და საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრების მიერ საქართველოს კონსტიტუციის დარღვევის საკითხი.

საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონის მე-20 მუხლის თანახმად, თუ საერთო სასამართლოში საქმის განხილვისას სასამართლო დაასკვნის, რომ არსებობს საკმარისი საფუძველი, რათა ის კანონი ან სხვა ნორმატიული აქტი, რომელიც უნდა გამოიყენოს სასამართლომ ამ საქმის გადაწყვეტისას, მთლიანად ან ნაწილობრივ მიჩნეულ იქნეს კონსტიტუციის შეუსაბამოდ, იგი შეაჩერებს საქმის განხილვას და მიმართავს საკონსტიტუციო სასამართლოს ამ საკითხის გადაწყვეტის მიზნით.

კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის არაკონსტიტუციურად ცნობა არ ნიშნავს ამ აქტის საფუძველზე ადრე გამოტანილი სასამართლოს განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების გაუქმებას, იწვევს მხოლოდ მათი აღსრულების შეჩერებას საპროცესო კანონით დადგენილი წესით.

კანონის მე-19 მუხლის „ა“, „ბ“, „გ“, „დ“, „ე“, „თ“ პუნქტებით და მე-20 მუხლით გათვალისწინებულ საკითხებს განიხილავს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმი.

ამ კანონის მე-19 მუხლის „ბ“, „გ“, „ე“, „ზ“ პუნქტებით გათვალისწინებულ საკითხებს განიხილავს საკონსტიტუციო სასამართლოს კოლეგია.

თუ საქმეზე გადაწყვეტილების მიღებისას პლენუმის ან კოლეგიის წევრთა ხმები თანაბრად გაიყო, კონსტიტუციური სარჩელი ან კონსტიტუციური წარდგინება არ დაკმაყოფილდება. საქმის განხილვაში მონაწილე საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს უფლება აქვს თავი შეიკავოს ხმის მიცემისაგან. საქმის განხილვისა და გადაწყვეტილების მიღებისას კოლეგია მოქმედებს როგორც საკონსტიტუციო სასამართლო.

ყველა სახელმწიფო ორგანო, იურიდიული და ფიზიკური პირი, მოქალაქეთა პოლიტიკური და საზოგადოებრივი გაერთიანება, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანო ვალდებულია შეასრულოს საკონსტიტუციო სასამართლოსა და მის წევრთა მიერ საქმის გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებული მოთხოვნები, რომლებიც მათი უფლებამოსილებიდან წარმოდგება.

საკონსტიტუციო სასამართლო და მისი წევრები უფლებამოსილი არიან საქმის გადაწყვეტასთან დაკავშირებით მიიღონ ინფორმაცია ყველა სახელმწიფო ორგანოსაგან, იურიდიული და ფიზიკური პირისაგან, სამეცნიერო დაწესებულებებისა და საინფორმაციო ცენტრისგან, რეგლამენტის შესაბამისად სამუშაოთა შესასრულებლად.

საკონსტიტუციო სასამართლოსა და მისი წევრების უფლებამოსილებიდან გამომდინარე, მოთხოვნის შეუსრულებლობა ან შესრულებისათვის ხელის შეშლა ისჯება კანონით.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და მისი შეუსრულებლობა კანონით ისჯება.

არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული აქტი ან მისი ნაწილი კარგავს იურიდიულ ძალას საკონსტიტუციო სასამართლოს შესაბამისი გადაწყვეტილების გამოქვეყნების დღიდან.

თუ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიაჩნია, რომ ნორმატიული აქტის მოქმედებას შეუძლია გამოიწვიოს ერთ-ერთი მხარისათვის გამოუსწორებელი შედეგები, მას შეუძლია საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე შეაჩეროს სადავო აქტის მოქმედება.

კანონი საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ (მუხლები 33-ე და 42-ე) განსაზღვრავს იმ პირთა კატეგორიას, ვისაც უფლება აქვს შეიტანოს საკონსტიტუციო სასამართლოში სარჩელი ან წარდგინება და ვინ უნდა გამოვიდეს მოპასუხედ საკონსტიტუციო სასამართლოში იმ საქმეთა განხილვა-გადაწყვეტის დროს, რაც გათვალისწინებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონის მე-19 და მე-20 მუხლებით.

საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმის წარმოებისათვის გაწეული ხარჯები ანაზღაურდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

სახელმწიფო ბაჟით იბეგრება: ა) კონსტიტუციური სარჩელი და წარდგინება; ბ) საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება და გადაწყვეტილება მათი განმეორებით გაცემისას.

საკონსტიტუციო სასამართლოს არა აქვს სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან გათავისუფლების, სახელმწიფო ბაჟის გაზრდის ან შემცირების უფლება.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივანი თვალყურს ადევნებს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებათა აღსრულებას, იგი საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმს თვეში ერთხელ მოახსენებს გადაწყვეტილებათა აღსრულების მდგომარეობას.

საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმის განხილვისას საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი მონაწილეობს განსაკუთრებული ჩაცმულობით.

§5. საკონსტიტუციო სასამართლოს ფევერთა სოციალური დაცვა

საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონის მიღების შემდეგ წამოიჭრა საკითხი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრთა სოციალური დაცვის გარანტიების დაწესების შესახებ. ამ მიზნით, 1996 წლის 25 ივნისს მიღებულ იქნა კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრთა სოციალური დაცვის გარანტიების შესახებ“, რომლის საფუძველზეც დაწესდა მთელი რიგი შეღავათები, რაც ითვალისწინებს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრთა დაცვას, სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებასა და მათი სრული დამოუკიდებლობის გარანტიებს.

„საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს 1996 წლის 31 იანვრის კანონის შესაბამისად, სახელმწიფო ვალდებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის მიზნით შეუქმნას მოღვაწეობისა და ცხოვრების ღირსეული პირობები.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობის ხარჯები სახელმწიფო ბიუჯეტში გათვალისწინებულია ცალკე მუხლით საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის წარდგენების საფუძველზე.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ხელფასის ფონდის განსაზღვრისას გათვალისწინებულ იქნეს, რომ საქართველოს საკონ-

სტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის თანამდებობრივი განაკვეთი და დანამატი არ უნდა იყოს საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარის თანამდებობრივ განაკვეთსა და დანამატზე ნაკლები (170+120 ლარი).

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილეებისა და საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის თანამდებობრივი განაკვეთი განისაზღვრება შესაბამისად საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის თანამდებობრივი განაკვეთის 90 და 85 პროცენტით. ამასთანავე, მათ მიეცემათ დანამატი არანაკლებ პარლამენტის წევრის დანამატისა (120 ლარი).

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე, თავმჯდომარის მოადგილეები, საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრები ასევე სარგებლობენ დანამატებით საკვალიფიკაციო კლასებისა და წელთა ნამსახურობისათვის კანონმდებლობით დადგენილი წესითა და ნორმით.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წარმომადგენლობითი ხარჯებისათვის მიეცემა წარმომადგენლობითი თანხები კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი სარგებლობს ყოველწლიური ანაზღაურებადი შვებულებით, რომლის ხანგრძლივობა 45 კალენდარული დღეა; შვებულებაში გასვლისას საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს მიეცემა მატერიალური დახმარება მისი ორი თვის ფულადი გასამრჯელოს ოდენობით.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი სარგებლობს ყველა იმ შედევით, რითაც საქართველოს პარლამენტის წევრი, ხოლო საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე და თავმჯდომარის მოადგილეები — იმავე პირობებით, როგორითაც შესაბამისად საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე და თავმჯდომარის მოადგილეები.

საზღვარგარეთ მივლინებისას საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარეს, თავმჯდომარის მოადგილეებსა და სასამართლოს წევრებს მიეცემათ დანამატი შესაბამისი დღიური ანაზღაურების 50, 40 და 35 პროცენტი.

დამუშავებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრისათვის ფულადი გასამრჯელოსა და სხვა მატერიალური შედევრების შემცირება მისი უფლებამოსილების მთელი ვადის განმავლობაში.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს უფლებამოსილების ვადის დამთავრების ან საპენსიო ასაკის მიღწევისას ენიშნება სამისდღეშიო პენსია ძირითადი გასამრჯელოს სრული ოდენობით.

საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ორგანიზაცია და უფლებამოსილება

§1. იუსტიციის სამინისტროს ჩამოყალიბება

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ, 1917 წლის 8 ნოემბერს, შეიქმნა რუსეთის ფედერაციის იუსტიციის სახალხო კომისარიატი, რომელსაც ფართო უფლებები მიენიჭა. იუსტიციის სახალხო კომისარიატმა მოამზადა სასამართლოების შესახებ N I დეკრეტის პროექტი, ასევე მთელი რიგი კანონპროექტები, რაც ეხებოდა სასამართლო სისტემის ჩამოყალიბებასა და განვითარებას. იუსტიციის სახალხო კომისარიატს იუსტიციის დარგში სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელება ევალებოდა.

1923 წლის 1 თებერვლის იუსტიციის სახალხო კომისარიატის დებულების შესაბამისად ამ უწყებას დაევადა სასამართლოების საერთო ხელმძღვანელობის განხორციელება, პროკურატურის, საგამოძიებო ორგანოების, ნოტარიატის მუშაობაზე ხელმძღვანელობა და კონტროლი. 1922 წლის 28 მაისს ჩამოყალიბდა რა რუსეთის ფედერაციის პროკურატურა, როგორც სახელმწიფო ორგანო, იგი შევიდა იუსტიციის სახალხო კომისარიატში, როგორც სამმართველო და იუსტიციის სახალხო კომისარი ითავსებდა აგრეთვე რესპუბლიკის პროკურორის ფუნქციასაც.

რუსეთის ფედერაციის იუსტიციის სახალხო კომისარიატის შესახებ დებულების თანახმად, რომელიც მიღებულ იქნა 1929 წლის 29 ნოემბერს, რუსეთის ფედერაციის უმაღლესი სასამართლო იუსტიციის სახალხო კომისარიატის აპარატში შედიოდა.

1936 წლის 20 ივლისს შეიქმნა სსრ კავშირის იუსტიციის სახალხო კომისარიატი, რის შემდეგაც პროკურატურის ორგანოები გამოეყო იუსტიციის სახალხო კომისარიატს და უშუალოდ დაექვემდებარა სსრ კავშირის პროკურატურას, ხოლო მოკავშირე რესპუბლიკების იუსტიციის სახალხო კომისარიატები დაექვემდებარა სსრ კავშირის იუსტიციის სახალხო კომისარიატს. 1946 წლიდან იუსტიციის სახალხო კომისარიატს შეეცავდა დასახელება და მას იუსტიციის სამინ-

ისტრო ეწოდა. 1956 წელს საერთოდ გაუქმდა სსრ კავშირის იუსტიციის სამინისტრო და შემდგომში მოკავშირე რესპუბლიკების იუსტიციის სამინისტროები. იუსტიციის სამინისტროს ფუნქციები ნაწილობრივ გადაეცა უმაღლეს სასამართლოებს (სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფა, სასამართლო კადრების დაკომპლექტება და ა.შ.) და ნაწილობრივ მოკავშირე რესპუბლიკებში მინისტრთა საბჭოსთან შექმნილ იურიდიულ კომისიებს.

1970 წლის 30 აგვისტოს კვლავ შეიქმნა სსრ კავშირის იუსტიციის სამინისტრო და შემდგომში მოკავშირე რესპუბლიკების იუსტიციის სამინისტროები. 1972 წელს მიღებულ იქნა დებულება იუსტიციის სამინისტროების შესახებ. სსრ კავშირის იუსტიციის სამინისტრომ 1992 წლამდე იარსება და იგი სსრ კავშირის დაშლის შემდეგ გაუქმდა. ამჟამად იუსტიციის სამინისტროები არსებობენ ყველა ყოფილ მოკავშირე რესპუბლიკებში.

საქართველოში იუსტიციის სამინისტროს დაარსებისა და განვითარების საკითხები, მისი ფუნქციები და უფლებამოსილება გადაწყვეტილი იყო ისე, როგორც რუსეთის ფედერაციაში, რაიმე პრინციპული ხასიათის განსხვავებას ადგილი არ ჰქონია.

საქართველოს რევკომის 1921 წლის 6 მარტის დადგენილების საფუძველზე იუსტიციის სახალხო კომისარი საქართველოს სახალხო კომისართა საბჭოს შემადგენლობაში შედიოდა. 1921 წლის 11 ნოემბრის დადგენილების საფუძველზე განისაზღვრა იუსტიციის სახალხო კომისარიატის უფლებამოსილება. საქართველოს პროკურატურა დაარსდა 1922 წლის 15 ნოემბერს და იგი იუსტიციის სახალხო კომისარიატში სამმართველოს სახით შევიდა, რომელსაც ხელმძღვანელობდა იუსტიციის სახალხო კომისარი და იგი, ამავე დროს რესპუბლიკის პროკურორის ფუნქციებსაც ასრულებდა.

საქართველოს იუსტიციის სახალხო კომისარიატის დებულებით (1925 წელი) განისაზღვრა ამ უწყების უფლებამოსილება და იგი განაგებდა, ისევე როგორც რუსეთში, სასამართლო ორგანოების ხელმძღვანელობას, კანონპროექტების მომზადებას, კანონებისა და მთავრობის დადგენილებების გამოქვეყნებას, დამცველთა კოლეგიებისა და ნოტარიატების მუშაობას. 1930 წლის 17 იანვრის დადგენილების საფუძველზე შეიზღუდა იუსტიციის სახალხო კომისარიატის უფლებამოსილება და მისი ძირითადი ფუნქციების განხორციელება საქართველოს უზენ-

აეს სასამართლოს დაევალა. სსრ კავშირის იუსტიციის სახალხო კომისარიატის შექმნასთან დაკავშირებით (1936 წლის 20 ივლისი) საქართველოს იუსტიციის სახალხო კომისარიატის უფლებამოსილება კვლავ აღდგა. საქართველოს სახკომსაბჭომ 1938 წლის 20 იანვარს დაამტკიცა საქართველოს იუსტიციის სახალხო კომისარიატის შესახებ დადგენილება.

საქართველოს კონსტიტუციამ (1937 წლის 13 თებერვალი) განსაზღვრა სასამართლოსა და პროკურატურის ორგანიზაციისა და უფლებამოსილების ძირითადი პრინციპები, რის საფუძველზეც მიღებულ იქნა იუსტიციის სახალხო კომისარიატის შესახებ დადგენილება (1940 წლის 26 მარტი). ამ დადგენილების საფუძველზე განისაზღვრა იუსტიციის სახალხო კომისარიატის უფლებამოსილება და სტრუქტურა.

1956 წელს გაუქმდა სსრ კავშირის იუსტიციის სახალხო კომისარიატი, რის საფუძველზეც საქართველოს იუსტიციის საკავშირო რესპუბლიკური სამინისტრო გარდაიქმნა რესპუბლიკურ სამინისტროდ, მაგრამ სულ მალე საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო საერთოდ გაუქმდა და მისი ფუნქციები საქართველოს უზენაეს სასამართლოსა და საქართველოს მინისტრთა საბჭოსთან არსებულ იურიდიულ კომისიას გაუნაწილდა. 1970 წელს კვლავ შეიქმნა საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო და მის შესახებ დებულება მიღებულ იქნა 1972 წელს.

1972 წლიდან დღემდე მიღებულ იქნა იუსტიციის სამინისტროს შესახებ რამდენიმე დებულება, რომლებიც განსაზღვრავენ იუსტიციის სამინისტროს სტრუქტურასა და უფლებამოსილებას გარკვეული პერიოდის შესაბამისად. მოქმედი დებულება საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს შესახებ დამტკიცებულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 1997 წლის 22 სექტემბრის N 536 ბრძანებულებით.

§2. იუსტიციის სამინისტროს კომპეტენცია და ფუნქციები

საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო 1997 წლის 22 სექტემბრის დებულების შესაბამისად სამთავრობო დაწესებულებაა, რომელიც მინდობილ სფეროში სახელმწიფო მმართველობის უზრუნველსაყოფად ასრულებს კანონით დაკისრებულ უფლებამოსილებას. იუსტიციის სამინისტროს დაფინანსება ხდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან. სამინისტრო

ანგარიშვალდებულია საქართველოს პრეზიდენტის წინაშე. იუსტიციის სამინისტრო სამართალდამცავი ორგანოა.

სამინისტროს სისტემაში შედის აჭარისა და აფხაზეთის იუსტიციის სამინისტროები, რაიონებისა და ქალაქის მოქალაქეთა მდგომარეობის რეგისტრაციის განყოფილებები. სამინისტროს საქვეუწყებო დაწესებულებებია მოქალაქეთა მდგომარეობის რეგისტრაციის რესპუბლიკური და თბილისის არქივები, იუსტიციის სასწავლო ცენტრი, სასამართლო ექსპერტიზის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი.

იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში შედის მთელი რიგი ფუნქციების განხორციელება, კერძოდ:

1. სამართალშემოქმედების დარგში იუსტიციის სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება კანონპროექტების უშუალო მომზადება: სახელმწიფო სამართალში, ადმინისტრაციულ სამართალში, სისხლის სამართალში, სისხლის სამართალწარმოებაში, სასჯელაღსრულებით და პენიტენციურ სამართალში, ადვოკატურის ორგანიზაციაში, სამოქალაქო სამართალსა და სამოქალაქო სამართლის პროცესში.

2. სამართალშემოქმედების კოორდინაციისა და სამართლებრივი აქტების სისტემატიზაციის დარგებში სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება:

ა) სამართალშემოქმედების მეთოდისა და იურიდიული ტექნიკის ზოგადი პრინციპების შემუშავება;

ბ) სამთავრობო დაწესებულებებში მომზადებული ნორმატიული აქტების ექსპერტიზა;

გ) იურიდიული ტერმინოლოგიის გამოყენების ზედამხედველობის ორგანიზაცია;

დ) იურიდიული ტერმინების სისტემატიზაცია;

ე) სამართლებრივი აქტების სისტემატიზაცია;

ვ) ნორმატიული აქტების საკონტროლო ეგზემპლარების წარმოება;

ზ) ნორმატიული აქტების სახელმწიფო რეესტრის წარმოება;

თ) ნორმატიული აქტების ოფიციალური კრებულების გამოცემის ორგანიზაცია;

ი) სამთავრობო დაწესებულებების, ადგილობრივი თვითმმართველობების, პროკურატურის, სასამართლოების მოთხოვნით ცნობების გაცემა სამართლებრივი აქტის მოქმედების თაობაზე.

3. საქართველოს სამართლებრივი აქტების ევროპის სამართალთან ჰარმონიზაციის დარგში სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება:

- ა) სამართლებრივი პოლიტიკის ძირითადი საფუძვლების შემუშავება;
 - ბ) მეთოდის შემუშავება;
 - გ) სამინისტროების საქმიანობის კოორდინაცია;
 - დ) ევროპის სამართლის დარგში კვალიფიკაციის ამაღლებისა და სწავლების სახელმწიფო პროგრამების შეთანხმება;
 - ე) ევროსაბჭოს სამართლებრივი აქტებისა და სასამართლო პრაქტიკის პოპულარიზაცია;
 - ვ) ევროპის სამართლის მოთხოვნებთან საქართველოს სამართლებრივი აქტების პროექტების შესაბამისობის შემოწმება და სათანადო დასკვნების წარდგენა;
 - ზ) ურთიერთობები ევროსაბჭოს დაწესებულებებსა და წევრ სახელმწიფოებთან სამართლის საკითხებზე საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში;
 - თ) საქართველოსათვის გაწეული უცხოური სამართლებრივი იურიდიული დახმარების კოორდინაცია და ორგანიზაცია საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში.
4. სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღსრულების სფეროში სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება:
- ა) საქართველოს სასამართლოების აქტების აღსრულების ორგანიზაცია;
 - ბ) საზღვარგარეთის ქვეყნების სასამართლოების აქტების ცნობა და აღსრულება;
 - გ) სასამართლო აღმასრულებლების სამსახურების მენეჯმენტი.
5. მოქალაქეობისა და იმიგრაციის საკითხებზე სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება:
- ა) განცხადებების განხილვა საქართველოს მოქალაქედ მიღების, მოქალაქეობის აღდგენის, მოქალაქეობიდან გასვლის შესახებ;
 - ბ) გადაწყვეტილებების მიღება იმიგრაციის, მოქალაქეობის დადგენის, კანონით დადგენილ შემთხვევებში უცხოელთა საქართველოდან გაძევების შესახებ;
 - გ) იმიგრაციის სფეროში მიღებული გადაწყვეტილებების აღსრულების ზედამხედველობა.
6. სახელმწიფო რეგისტრაციის სფეროში სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება:
- ა) პოლიტიკური გაერთიანებების, ფონდების სახელმწიფო რეგისტრაცია და რეესტრის შედგენა;

ბ) მის მიერ რეგისტრირებული ორგანიზაციების საქმიანობის წესდებასთან შესაბამისობის კონტროლი.

7. სამინისტრო ცენტრალური ორგანოა საერთაშორისო სამართლებრივი ურთიერთდახმარების სფერო და მის კომპეტენციას განეკუთვნება:

ა) სამართლებრივი ურთიერთდახმარების შესახებ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა მომზადება და დადება;

ბ) სამართლებრივი ურთიერთდახმარების შესახებ ხელშეკრულებათა შესრულების ორგანიზაცია.

8. სამინისტროს იურისდიქციის სფეროს განეკუთვნება:

ა) ნოტარიატის სამსახურებრივი საქმიანობის ორგანიზაცია;¹ ნოტარიუსებისა და სანოტარო პალატების საქმიანობის ზედამხედველობა;

ბ) მოქალაქეთა მდგომარეობის აქტების რეგისტრაციის საერთო და მეთოდური ხელმძღვანელობა, რეგისტრაციის სამსახურების ორგანიზაციული ხელმძღვანელობა;

გ) სასამართლოებში რეგისტრირებული მეწარმე სუბიექტების რეგისტრის შედგენა და გამოქვეყნება;

დ) მორალური სტატისტიკის გამოქვეყნება;

ე) სამართლებრივი აქტების თარგმანებისათვის ოფიციალური სტატუსის მინიჭება;

ვ) უცხოელი ადვოკატების განცხადებების განხილვა საქართველოს სასამართლოებში დამცველად ან მხარეთა წარმომადგენლად დაშვების თაობაზე;

ზ) ადვოკატის შრომის ანაზღაურების უზრუნველყოფა სახელმწიფოს ბიუჯეტიდან სისხლის სამართლის პროცესის მწარმოებელი ორგანოს მიერ მოქალაქის დაცვის საფასურისაგან გათავისუფლების შემთხვევაში;

თ) სამინისტროს მმართველობის სფეროში არსებული სახელმწიფო დაწესებულებების საქმიანობის გეგმების შემუშავება;

ი) სამინისტროს მმართველობის სფეროში არსებული სახელმწიფო დაწესებულებების საქმიანობისათვის საჭირო ფულადი და სხვა სახსრების გაცემის უზრუნველყოფა;

¹ კანონი ნოტარიატის შესახებ მიღებულ იქნა 1996 წლის 3 მაისს და ძალაში შევიდა 1996 წლის 1 აგვისტოდან.

კ) სამინისტროს სარგებლობაში არსებული სახელმწიფო ქონების ოპერატიული მართვა;

ლ) სამინისტროს მმართველობის სფეროში არსებული საბიუჯეტო დაწესებულებების საშტატო ნუსხის შემუშავება;

მ) სამინისტროს მმართველობის სფეროში არსებული სახელმწიფო დაწესებულებების მოხელეთა სწავლების ორგანიზაცია.

§3. იუსტიციის მინისტრი და მინისტრის აპარატი

სამინისტროს მეთაურობს იუსტიციის მინისტრი, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი პარლამენტის თანხმობით. მინისტრს თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი. მინისტრი:

ა) აწესრიგებს სამინისტროს გამგებლობის სფეროსათვის მიკუთვნებულ საკითხებს;

ბ) წარმოადგენს სამინისტროს და ანიჭებს სამინისტროს წარმომადგენლობას, თუ კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი;

გ) პასუხისმგებელია საქართველოს კონსტიტუციის, სხვა საკანონმდებლო აქტების, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებებისა და განკარგულებების შესრულებისათვის იმ სფეროში, რომელიც სამინისტროს მმართველობას განეკუთვნება;

დ) თვალყურს ადევნებს სამინისტროს სტრუქტურული ქვედანაყოფებისა და სამინისტროს მმართველობის სფეროში არსებული სახელმწიფო დაწესებულებების მიერ თავიანთი მოვალეობების შესრულებას და ახორციელებს სამინისტროს საჯარო მოსამსახურეების გადაწყვეტილებებისა და საქმიანობის სამსახურებრივ ზედამხედველობას კანონით დადგენილი წესით;

ე) საქართველოს პრეზიდენტს წარუდგენს პირველი მოადგილისა და მოადგილეების კანდიდატურებს და განსაზღვრავს მათ უფლებამოსილებას;

ვ) კანონით დადგენილი წესით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს მინისტრის მრჩეველებს, სამინისტროს სტრუქტურული ქვედანაყოფების უფროსებს, სამინისტროს საშტატო ნუსხით გათვალისწინებულ სხვა საჯარო მოხელეებს;

ზ) შესაბამის საკონკურსო-საატესტაციო კომისიასთან შეთანხმებით აღგენის საკონკურსო და საატესტაციო მოთხოვნებს;

თ) დადგენილი წესით საქართველოს პრეზიდენტს განსახილველად წარუდგენს ნორმატიული აქტების პროექტებს;

ი) თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს ნოტარიუსებს და კანონის შესაბამისად ახორციელებს მათი საქმიანობის ზედამხედველობას;

კ) იღებს გადაწყვეტილებას უცხოელი მოქალაქეებისა და საქართველოში დროებით მყოფი მოქალაქეობის არმქონე პირების საქართველოდან გაძევების შესახებ;

ლ) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში იუსტიციის ორგანოების მუშაკებს ანიჭებს სპეციალურ წოდებებს;

მ) დადგენილი წესით განსაკუთრებით გამოჩენილ მუშაკებს წარადგენს საპატიო წოდებებისა და ჯილდოების მისანიჭებლად;

ნ) აწარმოებს მოქალაქეთა პირად მიღებას;

ო) შეაქვს წინადადება საქართველოს პრეზიდენტთან სამინისტროს წლიური ბიუჯეტის შემოსავლისა და გასავლის საკითხებზე და, აუცილებლობის შემთხვევაში, დამატებითი ბიუჯეტის პროექტზე იღებს გადაწყვეტილებებს საბიუჯეტო სახსრების მიზნობრივი გამოყენების შესახებ და პასუხს აგებს ბიუჯეტის ზუსტად და მიზანშეწონილად შესრულებისათვის;

პ) კანონით დადგენილი წესით იღებს გადაწყვეტილებებს სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებათა შექმნის შესახებ. ამტკიცებს დებულებას, ადგენს მათ სტრუქტურას, საქმის წარმოების წესს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ისინი დადგენილია მინისტრის ბრძანების ზემდგომი სამართლებრივი აქტებით, თანამდებობებზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს მათ ხელმძღვანელებს;

ჟ) ამტკიცებს სტრუქტურული ქვედანაყოფების დებულებებს;

რ) წვეტს სამართლებრივ დავას სამინისტროს სტრუქტურულ ქვედანაყოფებს შორის, აგრეთვე სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებებს შორის;

ს) დადგენილი წესით შეაქვს წინადადებები გადაწყვეტილებების მისაღებად იმ საკითხებზე, რომლებიც სამინისტროს გამგებლობის სფეროს განეკუთვნება;

ტ) საქართველოს პრეზიდენტს აბარებს სამინისტროს საქმიანობის ანგარიშს;

უ) ასრულებს მისთვის საქართველოს კანონებით, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებებითა და განკარგულებებით დაკისრებულ სხვა ამოცანებს;

ფ) პასუხს აგებს სახელმწიფო ქონების დაცვისა და გამოყენებისათვის და ორგანიზაციას უწევს ამ საქმიანობას კანონმდებლობით დადგენილი წესით;

ქ) კანონის საფუძველზე და მის შესასრულებლად გამოსცემს ბრძანებებს და პასუხისმგებელია ბრძანების კანონიერებისა და მიზანშეწონილობისათვის;

ღ) ზედამხედველობს სამინისტროს სტრუქტურული ქვედანაყოფების, აგრეთვე სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებათა საქმიანობის კანონიერებასა და მიზანშეწონილობას. მინისტრი ძალდაკარგულად ცნობს პირველი მოადგილის, მოადგილეებისა და სამინისტროს სხვა თანამდებობის პირების, აუხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების შესაბამისი სამთავრობო დაწესებულებების ხელმძღვანელების აქტებსა და მოქმედებებს, რომლებიც არ შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციასა და სხვა კანონებს, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებებსა და განკარგულებებს, აგრეთვე მინისტრის ბრძანებებს. მინისტრი უფლებამოსილია კანონით დადგენილი წესით ძალდაკარგულად ცნოს აღნიშნული თანამდებობის პირებისა და სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებების ხელმძღვანელებთან აქტები მათი მიზანშეწონილობის მოტივით. მინისტრს უფლება აქვს სამინისტროს თანამდებობის პირების მოქმედების სამსახურებრივი ზედამხედველობა დააკისროს პირველ მოადგილეს.

მინისტრს ჰყავს პირველი მოადგილე და ორი მოადგილე, რომლებსაც მინისტრის წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი.

მინისტრის პირველი მოადგილისა და მოადგილეების უფლებამოსილება განისაზღვრება მინისტრის ბრძანებით, თუ კანონითა და საქართველოს პრეზიდენტის სამართლებრივი აქტებით სხვა რამ არ არის დადგენილი.

მინისტრის პირველი მოადგილე ხელმძღვანელობს სამინისტროს საქმიანობას და კოორდინაციას უწევს სამსახურების ურთიერთობებს მინისტრის არყოფნისას.

მინისტრის ერთ-ერთი მოადგილე მინისტრის დავალებით ახორციელებს საპარლამენტო მდივნის ფუნქციას.

სამინისტროს სტრუქტურაში შედიან:

ა) მინისტრის მრჩეველები;

ბ) სამინისტროს მრჩეველები.

მინისტრის მრჩეველები უშუალოდ ემორჩილებიან მინისტრს, რომლებსაც მათ თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს. მინისტრის მრჩეველი თანამდებობაზე ინიშნება მინისტრის უფლებამოსილების ვადით.

სამინისტროს მრჩეველები თანამდებობებზე ინიშნებიან მინისტრის მიერ კანონით დადგენილი წესით.

მრჩეველების მოვალეობა და ქვემდებარეობა განისაზღვრება თანამდებობრივი ინსტრუქციით, რომელსაც ამტკიცებს მინისტრი.

მინისტრს შეუძლია თავისი მმართველობის სფეროში შექმნას სათათბირო ორგანოები, კომისიები და საბჭოები და განსაზღვროს მათი მოვალეობანი და საქმიანობის წესი. კომისიას (საბჭოს) შეიძლება მიეცეს გადაწყვეტილების გამოტანის უფლება, თუ ეს უშუალოდ კანონიდან გამომდინარეობს.

კომისია (საბჭო) იქმნება მინისტრის ბრძანებით, რომლითაც განისაზღვრება კომისიის ამოცანები, თავმჯდომარე და წევრები, ამოცანის შესრულების ვადა და მომსახურე სტრუქტურული ქვედანაყოფი. კომისიის (საბჭოს) წევრად შეიძლება დანიშნულ იქნეს სხვა სამთავრობო დაწესებულების მოსამსახურე ამ დაწესებულების ხელმძღვანელის წინადადებით. მათ მუშაობაში შეიძლება ჩართულ იქნენ პირები, რომლებიც სახელმწიფო მოხელეები არ არიან.

თუ კომისიის (საბჭოს) თავმჯდომარე არ არის მოხელე, რომელიც სამინისტროს ხელმძღვანელობაში შედის, მინისტრი სამინისტროს სტრუქტურული ქვედანაყოფების ხელმძღვანელობიდან ნიშნავს კომისიის მუშაობისათვის პასუხისმგებელ პირს.

კომისიის (საბჭოს) საქმიანობის შესახებ სხდომაზე დგება ოქმი. კომისია (საბჭო) უფლებამოსილია მის წინაშე დასახული ამოცანების შესრულების მიზნით გამოითხოვოს აუცილებელი დოკუმენტები. კომისიის (საბჭოს) თავმჯდომარე ანგარიშვალდებულია მინისტრის წინაშე.

მინისტრი კანონით დადგენილი წესით სამსახურებრივ ზედამხედველობას უწევს სამინისტროს, სამინისტროს მმართველობაში არსებული დაწესებულებების თანამდებობის პირებისა და სამინისტროს საქვეუწყებო დაწესებულებების პირების აქტებსა და მოქმედებას.

მინისტრი სამსახურებრივი ზედამხედველობის განხორციელებისას გამოსცემს ინდივიდუალურ სამართლებრივ აქტებს.

§4. იუსტიციის სამინისტროს სტრუქტურა

იუსტიციის სამინისტროში დაკისრებული უფლებების რეალური განხორციელების მიზნით იქმნება დეპარტამენტები (განყოფილებები), რომელთა მუშაობას უშუალოდ წარმართავს დეპარტამენტის (განყოფილების) უფროსი. დებულება საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს შესახებ (მუხლი 29-ე) დეპარტამენტის (განყოფილების) უფროსებს ანიჭებს მთელ რიგ უფლებებს.

დეპარტამენტი შეიძლება დაიყოს სამსახურებად და ბიუროებად. სამსახურს ხელმძღვანელობს სამსახურის უფროსი, ბიუროს ხელმძღვანელობს ბიუროს გამგე. სამსახურის უფროსსა და ბიუროს გამგეს თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს მინისტრი. ისინი უშუალოდ ემორჩილებიან დეპარტამენტის უფროსს.

სამინისტროს სტრუქტურული ერთეულებია:

- ა) საჯარო სამართლის დეპარტამენტი;
- ბ) კერძო სამართლის დეპარტამენტი;
- გ) საერთაშორისო სამართლის დეპარტამენტი;
- დ) სასამართლო აქტების აღსრულების დეპარტამენტი;
- ე) მოქალაქეობისა და იმიგრაციის დეპარტამენტი;
- ვ) სახელმწიფო რეგისტრაციის დეპარტამენტი;
- ზ) სამართალშემოქმედების მეთოდის განყოფილება;
- თ) სამართლებრივი ინფორმატიზაციის განყოფილება;
- ი) ნოტარიატის განყოფილება;
- კ) მოქალაქეთა მდგომარეობის რეგისტრაციის განყოფილება;
- ლ) პერსონალის დეპარტამენტი;
- მ) საქმეთა მმართველობის დეპარტამენტი.

საჯარო სამართლის დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანაა სამართალშემოქმედება სახელმწიფო სამართლის, ადმინისტრაციული სამართლის, სისხლის სამართლის, სისხლის საპროცესო სამართლის, სასამართლო წყობილების, სასჯელაღსრულებითი სამართლის, პენიტენციურ დაწესებულებათა ორგანიზაციის, ადვოკატურის საკითხებზე.

კერძო სამართლის დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანაა სამართალ-

შემოქმედება სამოქალაქო სამართლის ზოგადი საკითხების, ვალდებულებითი, სანიმუშო, სამემკვიდრეო, საკორპორაციო, საოჯახო სამართლის, სამოქალაქო სამართალწარმოების, გაცოტრების საკითხებზე.

საერთაშორისო სამართლის დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანა სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებში სამართლებრივი ურთიერთდახმარების შესახებ საერთაშორისო შეთანხმებების მომზადება, საქართველოს სამართლის პარმონიზაცია ევროპის სამართალთან, სამინისტროს ურთიერთობების უზრუნველყოფა საზღვარგარეთის სახელმწიფოთა დაწესებულებებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების შესრულების კოორდინაცია, საერთაშორისო შეთანხმებებსა და კონვენციებთან შეერთება და რატიფიკაციის საკითხების მომზადება.

სასამართლო აქტების აღსრულების დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანებია თავისი კომპეტენციის ფარგლებში საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ გამოტანილი სასამართლო აქტების აღსრულების ორგანიზაცია, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში საზღვარგარეთის ქვეყნების სასამართლოების აქტების ცნობა და აღსრულების ორგანიზაცია და მსჯავრდებულთა გადაცემის – ექსტრადიციის საკითხები.

მოქალაქეობისა და იმიგრაციის დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანა ცალკეულ დაინტერესებულ პირთა მიმართ საქართველოს მოქალაქეობის დადგენა, უცხოელ მოქალაქეთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა საქართველოს მოქალაქედ მიღებისა და მოქალაქეობის აღდგენის, საქართველოს მოქალაქეთა მოქალაქეობიდან გასვლის ან მათ მიერ მოქალაქეობის დაკარგვის, ასევე კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში უცხოელთა საქართველოდან გაძევების მასალების წინასწარ განსახილველად მომზადება.

სახელმწიფო რეგისტრაციის დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანა პოლიტიკური გაერთიანებებისა და უცხოელების რეგისტრაცია, სამინისტროში რეგისტრირებული იურიდიული პირების საქმიანობის თავიანთ წესდებებთან შესაბამისობის კონტროლი.

სამართალშემოქმედების მეთოდის განყოფილების ძირითადი ამოცანა იუსტიციის სამინისტროს კომპეტენციის უზრუნველყოფა სამართალშემოქმედების კოორდინაციისა და სამართლებრივი აქტების სისტემატიზაციის დარგებში. სამართლებრივი აქტების თარგმანებისათვის ოფიციალური სტატუსის მინიჭება.

სამართლებრივი ინფორმაციის განყოფილების ძირითადი ამოცანა

სამართალშემოქმედებითი და სამართალდაცვითი პროცესის ინფორმაციული და ანალიზური უზრუნველყოფა. განყოფილების სამართლებრივი სტატუსი განსაზღვრულია საქართველოს პრეზიდენტის 1996 წლის 13 სექტემბრის ბრძანებულებით „საქართველოს სამართლებრივი ინფორმატიზაციის სისტემების შესახებ“.

ნოტარიატის განყოფილების ძირითადი ამოცანებია ნოტარიატის საქმიანობისა და ნოტარიუსების სამსახურის ორგანიზაცია, სამართალშემოქმედება ნოტარიატის საკითხებზე, ნოტარიულად დამოწმებული საზღვარგარეთ წარსადგენი საბუთების ლეგალიზაცია.

მოქალაქეთა მდგომარეობის რეგისტრაციის განყოფილების ძირითადი ამოცანაა მოქალაქეთა მდგომარეობის რეგისტრაციის ორგანიზაცია მოქალაქეთა მდგომარეობის რეგისტრაციის საქალაქო (რაიონულ) ორგანოებში, ადრილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში, საკონსულოებში, შვილად აყვანის შესახებ წარმოდგენილი მასალების განხილვა და დასკვნის მომზადება.

პერსონალის დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანაა სამინისტროსა და სამინისტროს მმართველობის სფეროში არსებული დაწესებულებების პერსონალთან მუშაობა და მათი სწავლების ორგანიზაცია.

საქმეთა მმართველობის დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანებია სამინისტროს მმართველობის სფეროს ბიუჯეტის შემუშავება, სამინისტროში საბუღალტრო აღრიცხვის წარმართვა, სამინისტროს მმართველობის სფეროში არსებული დაწესებულებების სახელმწიფო ქონების აღრიცხვა, სამინისტროსა და დაქვემდებარებული დაწესებულებების საფინანსო საქმიანობის კონტროლი; სამინისტროს მუშაობისა და საქმისწარმოების ორგანიზაცია.¹

¹ უახლოეს პერიოდში შინაგან საქმეთა სამინისტროს გამოეყოფა სასჯელაღსრულების დეპარტამენტი და იგი დაექვემდებარება საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს.

საქართველოს პროკურატურის ორგანიზაცია და უფლებამოსილება

§1. პროკურატურის დაარსება და განვითარება

სიტყვა „პროკურორი“ ლათინურია და მზრუნველს ნიშნავს, რომლის ძირითადი ამოცანაა იზრუნოს კანონიერების განმტკიცებისათვის, მოქალაქეთა უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვისათვის, მიღებული კანონების მტკიცე და განუხრელი შესრულებისათვის.

მსოფლიოში პროკურატურა, როგორც სახელმწიფო დაწესებულება, პირველად ჩამოყალიბდა საფრანგეთში 1302 წელს მეფე ფილიპე IV დროს.

რუსეთში პეტრე I დროს შეიქმნა პროკურატურა და მანვე შემოიღო გენერალ-პროკურორის თანამდებობაც 1722 წელს. პროკურატურას დაეკისრა კონტროლის განხორციელება სახელმწიფო დაწესებულები-სადმი, ასევე კანონთა შესრულებაზე უმაღლეს ხელისუფლების ორგანოებში, დამნაშავეების წინააღმდეგ, ბიუროკრატიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა სენატში.

1864 წლის რეფორმის შედეგად რუსეთის პროკურატურა სასამართლო ხელისუფლების ნაწილი გახდა და იგი თავის ფუნქციებს ახორციელებდა სასამართლო უწყების ფარგლებში. პროკურორი თვალყურს ადევნებდა სასამართლო გამომძიებლის საქმიანობას, მას უფლება ჰქონდა დასწრებოდა ყველა საგამომძიებო მოქმედების ჩატარებას, მითითებები მიეცა გამომძიებლისათვის, მოეთხოვა დამატებითი გამომძიების ჩატარება, კონტროლი გაეწია ბრალდებულის დაპატიმრების კანონიერებისათვის.

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ რსფსრ-ის სახალხო კომისართა საბჭომ 1917 წლის 24 ნოემბერს გამოაქვეყნა დეკრეტი N 1 „სასამართლოს შესახებ“, რომლის ძალითაც გაუქმდა მანამდე არსებული სასამართლო სისტემა და საპროკურორო ზედამხედველობის ინსტიტუტი. ამავე დეკრეტით სახელმწიფოში შეიქმნა სასამართლო ორგანოების სისტემა, მაგრამ პირველი პროკურატურა მხოლოდ 1922 წელს დაარსდა.

ეს სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ 1922 წლამდე საბჭოთა მთავრო-

ბის დეკრეტებისა და კანონების ზუსტად შესრულებაზე სახელმწიფოში არაავითარი ზედამხედველობა არ არსებობდა. 1922 წლამდე კანონების დაცვაზე ზედამხედველობასა და კონტროლს სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანოები ასორციელებდნენ, რომელთა შორის უნდა აღინიშნოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი, სახალხო კომისართა საბჭო, სახელმწიფო კონტროლის სახალხო კომისარიატი, რომელიც შემდგომში (1920 წლის 8 თებერვალს) მუშათა და გლეხთა ინსპექციად გადაკეთდა, იუსტიციის სახალხო კომისარიატი, ადგილობრივი საბჭოები და სასამართლოები (ეს უკანასკნელნი აკონტროლებდნენ კანონიერების დაცვას გამოძიების ორგანოებში).

საბჭოთა სახელმწიფოს დაარსებისა და განვითარების პირველი პერიოდის კონკრეტულ-ისტორიული პირობების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ 1922 წლამდე არ იყო რეალური შესაძლებლობა პროკურატურის ორგანოების შექმნისათვის, თუმცა საპროკურორო ზედამხედველობის შექმნის იდეა უკვე სამოქალაქო ომის დროსაც არსებობდა.

საბჭოთა სახელმწიფოს დაარსების პერიოდსა და სამოქალაქო ომის მძიმე წლებში სახელმწიფოს წინაშე პროკურატურის შექმნაზე უფრო მნიშვნელოვანი ამოცანები იდგა, კერძოდ: მუშათა და გლეხთა ხელისუფლების შენარჩუნება, მტრის განადგურება, ფრონტის უზრუნველყოფა, კაპიტალისტური ელემენტების, კულაკების პირდაპირი დათრგუნვა და სხვ. ამ პერიოდში ჯერ კიდევ არ არსებობდა ახალი ტიპის საპროკურორო ზედამხედველობის ორგანოს შექმნის საკმარისი გამოცდილება. საჭირო იყო გარკვეული დრო, არსებული ვითარების ღრმა ანალიზი, კანონების ზედამხედველობაზე პრაქტიკის განზოგადება და იმ სპეციფიკური პრინციპების შემუშავება, რაც დამახასიათებელი უნდა ყოფილიყო საბჭოთა პროკურატურის ორგანოებისათვის.

სამოქალაქო ომის დამთავრების შემდეგ საბჭოთა სახელმწიფოში მწვავედ იგრძნობოდა მუშათა და გლეხთა ეკონომიკური პირობების სიმძიმე, რევოლუციური კანონიერების ერთგვარი შესუსტება. სწორედ ასეთ ვითარებაში საჭირო იყო სახელმწიფო წყობილების განმტკიცება, ეკონომიკური ბაზის გაძლიერება. ახალ ეკონომიკურ პოლიტიკაზე გადასვლამ საგრძნობლად გააძლიერა და გამოაცოცხლა სამოქალაქო აღებმიცემობა. ასეთ ვითარებაში საჭირო გახდა კანონიერების უმკაცრესი დაცვა და სახელმწიფოში რევოლუციური წესრიგის დამყარება.

პირველი სახელმწიფო პროკურატურის პროექტი რსფსრ-ის იუსტიციის სახალხო კომისარიატმა შეიმუშავა და 1922 წლის იანვარში

სრულიად რუსეთის იუსტიციის მუშაკთა I ყრილობამ განიხილა. განხილვამ დიდი უთანხმოება გამოიწვია, რის გამოც შემუშავებულ იქნა ახალი პროექტი. ეს უკანასკნელი განსახილველად წარედგინა სრულიად რუსეთის ცაკ-ის III სესიას (1922 წლის მაისი). პროკურატურის დებულების განხილვამ აქაც მწვავე დავა გამოიწვია. ცაკ-ის სპეციალური კომისიის წევრებმა ვერ შეიმუშავეს ერთიანი აზრი საკვანძო საკითხებზე. დავა გამოიწვია ძირითადად პროკურატურის ორგანოების ცენტრალიზაციისა და დამოუკიდებლობის საკითხმა. უმრავლესობა იმის მომხრე იყო, რომ პროკურატურის ორგანოები, ერთი მხრივ, დამორჩილებოდნენ ცენტრს (ზემდგომ პროკურატურის ორგანოს), ხოლო, მეორე მხრივ, ადგილებზე, გუბერნიის აღმასრულებელ კომიტეტსა და მის იურიდიულ განყოფილებას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, – აღნიშნავდნენ ისინი, – ადგილობრივი ხელისუფლების ძალაუფლება, საფუძვლები და ავტორიტეტი შესუსტდება, ჩამოყალიბდება „მეორე იურიდიული სახელმწიფო“, ადგილობრივი საბჭოები ხელფევსშეკრულნი იქნებიანო.

დავა იმდენად მძაფრი იყო, რომ ვ.ი. ლენინმა სპეციალური წერილი გაუგზავნა ამხანაგ სტალინს პოლიტბიუროზე განსახილველად. თავის წერილში „ორმაგი“ დაქვემდებარებისა და კანონიერების შესახებ“ (1922 წლის 20 მაისი) ვ.ი. ლენინმა განსაზღვრა ის ძირითადი პრინციპები, რომლებიც საფუძვლად უნდა დადებოდა პროკურატურის დაარსებასა და მოღვაწეობას.

აღნიშნული წინადადებანი განხილული იყო პოლიტბიუროსა და სრულიად რუსეთის ცაკ-ის III სესიაზე. ისინი საფუძვლად დაედო პირველ საბჭოთა პროკურატურის დებულებას. 1922 წლის 28 მაისს ცაკ-ის სესიამ მიიღო დადგენილება ამ დებულების დამტკიცების შესახებ. სწორედ 1922 წლის 28 მაისი ითვლება საბჭოთა პროკურატურის შექმნისა და დაარსების თარიღად.

პირველი საბჭოთა პროკურატურა დაარსდა იუსტიციის სახალხო კომისარიატის უწყებაში კანონიერების შესრულებაზე ზედამხედველობის გაწევისა და დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლის ორგანიზაციის მიზნით. პროკურატურას დაეკისრა შემდეგი ძირითადი ფუნქციების განხორციელება: საერთო ზედამხედველობა, ზედამხედველობა კანონიერების დაცვაზე მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოების მოღვაწეობაში, აგრეთვე სახელმწიფო პოლიტიკური სამმართველოს მუშაობაში, კანონიერების დაცვაზე; ზედამხედველობა სასამართლო ორგანოებში, სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეების განხილვის კანონიერე-

ბაზე; ზედამხედველობა განაჩენის აღსრულებისა და საპატიმრო ადგილების მოღვაწეობაში კანონიერების დაცვაზე.

1923 წლის 23 ნოემბერს სსრ კავშირის ცაკ-მა დამტკიცა დებულება სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს შესახებ. ამ დებულებით განისაზღვრა სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოსა და სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პროკურორის კომპეტენცია. უფრო სრულყოფილად სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პროკურორის კომპეტენცია და უფლებამოსილება განისაზღვრა სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოსა და სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პროკურატურის დებულებით, რომელიც სსრ კავშირის ცაკ-ისა და სახკომსაბჭოს 1929 წლის 24 ივნისის დადგენილებით დამტკიცდა.

ამასთანავე, უნდა აღინიშნოს, რომ სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პროკურორი არ იყო სსრ კავშირის პროკურორი, რადგან მას მოკავშირე რესპუბლიკების პროკურორები ადმინისტრაციულად არ ემორჩილებოდნენ. სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პროკურორის უფლებამოსილება ძირითადად დაკავშირებული იყო სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს ფუნქციების განხორციელებასთან, საკავშირო კანონების ერთგვაროვან გაგებასა და დაცვასთან. ამ ნაკლოვანების გამოსწორებისა და სოციალისტური კანონიერების განმტკიცების მიზნით, 1933 წლის 20 ივნისს, ცაკ-ისა და სსრ კავშირის სახკომსაბჭოს დადგენილებით დაარსდა სსრ კავშირის პროკურატურა („დებულება სსრ კავშირის პროკურატურის შესახებ“ დამტკიცდა 1933 წლის 17 დეკემბერს).

საქართველოში დებულება სახელმწიფო პროკურატურის დაარსების შესახებ 1922 წლის 11 ნოემბერს მიიღეს, რომელიც ძალაში შევიდა ამავე წლის 15 ნოემბერს¹. ამრიგად, საქართველოში პირველი სახელმწიფო პროკურატურის დაარსების თარიღად 1922 წლის 15 ნოემბერი ითვლება. ისევე როგორც რსფსრ-ში, საქართველოში პროკურატურა იუსტიციის სახალხო კომისარიატის უწყებაში დაარსდა.

პროკურატურას სათავეში ედგა რესპუბლიკის პროკურორი, რომელიც, ამავე დროს, იუსტიციის სახალხო კომისარი იყო. რესპუბლიკის პროკურორის უშუალო გამგებლობაში იმყოფებოდა იუსტიციის სახალხო კომისარიატში შექმნილი საპროკურორო განყოფილება. რესპუბ-

¹ იხ. საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის ჟურნალი „მოამბე“, 1922, №44.

ლიკის პროკურორს ჰყავდა თანამშემწეები, რომელთაც მისი წარდგენით სრულიად საქართველოს საბჭოთა ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის პრეზიდიუმში ამტკიცებდა. რესპუბლიკის პროკურორს უშუალოდ ემორჩილებოდნენ აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს პროკურორები, სამხედრო ტრიბუნალის პროკურორი.

პირველ წლებში საქართველოს პროკურატურის ორგანოებში თანამშრომელთა რიცხვი ძალზე მცირე იყო, არ ჰყავდა კვალიფიციური იურიდიული კადრები. თვით პროკურატურის ორგანოები ჯეროვნად არ იყვნენ დაახლოებული მასებთან. აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს პროკურატურები ხშირად ხელმისაწვდომი არ იყო მაზრათა (რაიონთა) მშრომელებისათვის. სატრანსპორტო კავშირის განუვითარებლობისა და პროკურატურის ორგანოების თანამშრომელთა სიმცირის გამო, ხშირ შემთხვევაში ვერ ხერხდებოდა პროკურატურის ორგანოების ფუნქციების ოპერატიული განხორციელება.

იმ მიზნით, რომ პროკურატურის ორგანოების მუშაობა უფრო სრულყოფილი და რაიონის მშრომელებისათვის მოხერხებული ყოფილიყო, სრულიად საქართველოს ცაკ-მა და სახკომსაბჭომ 1927 წლის 31 ოქტომბერს გამოაქვეყნეს დადგენილება „საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკის საოლქო სასამართლოებისა და საოლქო პროკურატურების გაუქმებისა და სამაზრო სასამართლოებისა და სამაზრო პროკურატურების დაარსების შესახებ“¹ ამ დადგენილების ცხოვრებაში გატარებამ საგრძნობლად გააუმჯობესა პროკურატურის ორგანოების მუშაობა და შედარებით მეტად დაუკავშირა ისინი რაიონთა მშრომელებს, უფრო ეფექტური გახდა პროკურატურის უმაღლესი ზედამხედველობის განხორციელება კანონთა ზუსტ და განუხრელ შესრულებაზე.

საქართველოს პროკურატურის ორგანოების მუშაობის შემდგომ გაუმჯობესებასა და მათი დამოუკიდებლობის განმტკიცებაში დიდი როლი შეასრულა პროკურატურის ცალკე ორგანოდ გამოყოფამ. კერძოდ, 1930 წლის 17 იანვარს გამოაქვეყნდა ცაკ-ის დადგენილება, რომლის ძალითაც გაუქმდა იუსტიციის სახალხო კომისარიატი და რესპუბლიკის პროკურატურა დაარსდა ცალკე, დამოუკიდებელ ორგანოდ სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტისადმი უშუალო დაქვემდებარებით.¹

¹ იხ. მუშათა და გლეხთა მთავრობის კანონთა და განკარგულებათა კრებული. 1927, №10.

საქართველოს სსრ-ში ამ სახით პროკურატურამ თითქმის საღისეობის განმავლობაში იარსება. ამ ეტაპზე საგრძნობლად გაუმჯობესდა საპროკურორო ზედამხედველობა, დაქვემდებარებული პროკურატურისადმი კონკრეტული და ოპერატიული ხელმძღვანელობა, პროკურატურის ცენტრალური და ადგილობრივი ორგანოები უფრო ეფექტურად ასრულებდნენ მათზე დაკისრებულ ფუნქციებს, შესამჩნევად გარდაიქმნა და გაუმჯობესდა პროკურატურის ორგანოების მუშაობის ცენტრალიზაცია და დამოუკიდებლობა.

1933 წლის 4 იანვარს სრულიად საქართველოს ცაკ-მა და სახკომსაბჭომ მიიღეს დადგენილება „საქართველოს სსრ იუსტიციის სახალხო კომისარიატის მოწყობის შესახებ“. ამ დადგენილების შესაბამისად სახელმწიფო პროკურატურა ხელახლა ჩამოყალიბდა იუსტიციის სახალხო კომისარიატის უწყებაში. ამ პერიოდში პროკურატურის ორგანოების მუშაობის მნიშვნელოვან გაუმჯობესებას ხელი შეუწყო სსრ კავშირის პროკურატურის შექმნამ (1933 წლის 20 ივნისი). მაგრამ პროკურატურის ორგანოების ცენტრალიზაციის, დამოუკიდებლობისა და ერთიანობის პრინციპის სრული გატარება ცხოვრებაში საბოლოოდ შესაძლებელი გახდა სსრ კავშირის იუსტიციის სახალხო კომისარიატის დაარსების დღიდან (1936 წლის 20 ივლისი). ამ პერიოდიდან სახელმწიფო პროკურატურა საბოლოოდ გამოეყო მოკავშირე რესპუბლიკების იუსტიციის სახალხო კომისარიატს და უშუალოდ დაექვემდებარა სსრ კავშირის პროკურატურას.

პროკურატურის ორგანოების უფლებამოსილების განსაზღვრაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა 1955 წლის 24 მაისის დებულებას „სსრ კავშირში საპროკურორო ზედამხედველობის შესახებ“. აღნიშნულ „დებულებაში“ დაზუსტებულ და სრულყოფილ იქნა პროკურატურის ფუნქციები, უფლებამოსილება, ამოცანები. დებულების თანახმად პროკურატურის ძირითად მიმართულებებს შეადგენდა: ზედამხედველობა კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე სახელმწიფო ორგანოებში, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში და ცალკეული მოქალაქეების მიერ (საერთო ზედამხედველობა); ზედამხედველობა კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე წინასწარ გამოძიების სტადიაზე; ზედამხედველობა თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში, საგამომძიებო იზოლატორებსა და დროებითი დაკავების ადგილებში კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე; ზედამხედველობა კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე მოკვლევის ორგანოების საქმიანობაზე;

ზედამხედველობა კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე სასამართლოებში სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეთა განხილვა-გადაწყვეტის დროს.

სსრ კავშირის პროკურატურამ 1991 წლის ბოლომდე იარსება. სსრ კავშირის დაშლის შესაბამისად გაუქმდა სსრ კავშირის პროკურატურა. ამჟამად პროკურატურები შექმნილია ყველა ყოფილ მოკავშირე რესპუბლიკებში.

საქართველოს რესპუბლიკის პროკურატურის დროებითი დებულება სსრ კავშირის დაშლის შემდეგ დამტკიცდა საქართველოს რესპუბლიკის სახელმწიფო საბჭოს მიერ 1992 წლის 17 ივნისის №46 დადგენილებით. აღნიშნული დებულებით პირველად განისაზღვრა დამოუკიდებელი საქართველოს პროკურატურის ამოცანები, ფუნქციები, პრინციპები, პროკურატურის ორგანოების სისტემა, პროკურატურის ზედამხედველობის ძირითადი მიმართულებები, პროკურატურის მუშაკთა საკადრო საკითხები, მათი სამართლებრივი და სოციალური დაცვის ღონისძიებანი.

საქართველოს პროკურატურის ფუნქციებისა და ამოცანების საკითხები ახლებურად არის გააზრებული საქართველოს 1995 წლის 24 აგვისტოს კონსტიტუციით. კონსტიტუციის 91-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ პროკურატურა სასამართლო ხელისუფლების დაწესებულებაა, რომელიც ახორციელებს სისხლისსამართლებრივ დევნას, ზედამხედველობს მოკვლევას, სასჯელის მოხდას, მხარს უჭერს სახელმწიფო ბრალდებას. ამრიგად, პროკურატურა საქართველოში უკვე აღარ არის ხელისუფლების დამოუკიდებელი განშტოება, როგორც ეს არის, მაგალითად, რუსეთის ფედერაციაში. პროკურატურა არ არის აღმასრულებელი ხელისუფლების სისტემაში (იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში), როგორც ეს იყო ადრე საქართველოსა და რუსეთში. პროკურატურა საქართველოში სასამართლო ხელისუფლების სისტემაში შედის და მის დაწესებულებას წარმოადგენს.

საქართველოს კონსტიტუციის საფუძველზე 1997 წლის 21 ნოემბერს პარლამენტის მიერ მიღებულ იქნა ორგანული კანონი პროკურატურის შესახებ, რომლის შესაბამისად გაშუქდება საქართველოს პროკურატურის ორგანიზაციისა და უფლებამოსილების საკითხები.

§2. პროკურატურის საქმიანობა და პრინციპები

საქართველოს პროკურატურა თავის ფუნქციებს მხოლოდ კონსტიტუციით მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებში და საქართველოს პროკურატურის კანონის შესაბამისად ახორციელებს. საქართველოს პროკურატურის ძირითადი ამოცანები ჩამოყალიბებულია ორგანულ კანონში „საქართველოს პროკურატურის შესახებ“, რომელიც მიღებულ იქნა 1997 წლის 21 ნოემბერს. ამ კანონის შესაბამისად პროკურატურის ამოცანები (მუხლი მე-2) ძირითადად ემთხვევა საქართველოს კონსტიტუციით (მუხლი 91-ე) განსაზღვრულ უფლებამოსილებას.

პროკურატურის ამოცანები პროკურატურის კანონით დადგენილი წესით გამოიხატება იმაში, რომ: ა) ახორციელებს სისხლისსამართლებრივ დევნას; ბ) სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების უზრუნველსაყოფად წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ახორციელებს საპროცესო ხელმძღვანელობას; გ) კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში სრული მოცულობით ატარებს წინასწარ გამოძიებას; დ) ზედამხედველობას უწევს კანონის ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებას მოკვლევისა და ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების საქმიანობაში; ე) ზედამხედველობას უწევს კანონის ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებას სასჯელაღსრულებით ორგანოებში, წინასწარი პატიმრობისა და ადამიანის თავისუფლების შეზღუდვის, აგრეთვე იძულებითი ხასიათის სხვა ღონისძიებათა აღსრულების ადგილებში; ვ) სასამართლოში სისხლის სამართლის საქმეთა განხილვისას მონაწილეობს, როგორც მხარე და მხარის უჭერს სახელმწიფო ბრალდებას; ზ) კოორდინაციას უწევს დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლას.

პროკურატურის ამოცანები ამომწურავად არის ჩამოთვლილი და ამიტომ პროკურატურას არ შეიძლება დაევალოს ისეთი ფუნქციის შესრულება, რომელიც გათვალისწინებული არ არის კონსტიტუციით და კანონით „საქართველოს პროკურატურის შესახებ“.

იმისათვის, რომ პროკურატურამ რეალურად და სრულყოფილად შეასრულოს დაკისრებული ამოცანები მისი საქმიანობა უნდა ემყარებოდეს და გამომდინარეობდეს გარკვეული პრინციპული დებულებებიდან.

კანონი „საქართველოს პროკურატურის შესახებ“ (მუხლი მე-3) განსაზღვრავს პროკურატურის საქმიანობის პრინციპებს, რომელთაც

მიეკუთვნება: ა) კანონიერება; ბ) ფიზიკური პირის უფლებებისა და თავისუფლების, იურიდიული პირის უფლებების დაცვა და პატივისცემა; გ) ობიექტურობა და მიუკერძოებლობა; დ) ერთიანობა და ცენტრალიზაცია; ე) პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი.

ა) *კანონიერების პრინციპი*. ამჟამად პროკურატურის ორგანოების ყველა რგოლში მთავარი ყურადღება კანონების განუხრელად და ზუსტად დაცვას ექცევა. კანონი სავალდებულოა ყველასათვის, იგი უნდა დაიცვას ყველამ, გამონაკლისის გარეშე. კანონიერების პრინციპი განსაკუთრებულ ძალას პროკურატურის ორგანოების მოღვაწეობაში იძენს. პროკურორების მიერ კანონის დარღვევა ან მისი გვერდის ახვევა სახელს უტეხს პროკურატურის ავტორიტეტს, აფერხებს ჩვენს სახელმწიფოში კანონიერებისა და მართლწესრიგის შემდგომი განმტკიცების საქმეს.

პროკურატურის ყველა მუშაკმა თავის კომპეტენციის ფარგლებში მტკიცედ და განუხრელად უნდა დაიცვას საქართველოს კონსტიტუციის მოთხოვნები, კანონი პროკურატურის შესახებ, საერთაშორისო და სახელმწიფოთაშორისო ხელშეკრულებები, სისხლის სამართლის კოდექსის, საპროცესო, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა და სხვა კოდექსებით დადგენილი წესები, გენერალური პროკურორის მიერ გამოცემული ბრძანებები და სხვა ნორმატიული აქტები. ზემდგომი პროკურორი ვალდებულია სისტემატური კონტროლი გაუწიოს კანონიერების დაცვის საკითხს ქვემდგომ პროკურატურის საქმიანობაში. ქვემდგომი პროკურატურის შემოწმების დროს ყოველთვის უნდა იყოს შესწავლილი საკითხი კანონების დაცვის შესახებ. ზემდგომი პროკურორის სათანადო რეაგირების გარეშე არ უნდა დარჩეს კანონის დარღვევის არც ერთი შემთხვევა. თუ ზემდგომი პროკურორი იმ დასკვნამდე მივა, რომ ქვემდგომმა პროკურორმა დაარღვია კანონის მოთხოვნა, იგი უფლებამოსილია მიიღოს ზომები დარღვეული კანონის აღდგენის მიზნით.

თუ პროკურატურის საქმიანობაში კანონის დარღვევა იმდენად სერიოზულია, რომ შეიცავს სისხლისსამართლებრივი დანაშაულის ნიშნებს, უნდა აღიძრას სისხლის სამართლის საქმე, სხვა შემთხვევებში გამოიყენება ადმინისტრაციული ან დისციპლინური ზემოქმედების საწყისები.

პროკურატურა თავის კომპეტენციის ფარგლებში, ერთი მხრივ, უშუალოდ ახორციელებს ზედამხედველობას კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე და, მეორე მხრივ, პროკურატურის მუშაკთა

ვალდებულებას, სსიპ-ეუნიციების განხორციელების დროს, კანონთა ზუსტი და განუხრელი შესრულება წარმოადგენს. კანონების მოთხოვნათა დარღვევისა და მათი ხელშემწყობი მიზეზების დადგენა-აცილება აშკარად პროკურორისა და საგამომიებო მუშაკთა სამსახურებრივი და პროცესუალური ვალდებულებაა.

ბ) *ფიზიკური პირის უფლებებისა და თავისუფლების, იურიდიული პირის უფლებების დაცვა და პატივისცემა.* თანამედროვე პირობებში პროკურატურის ორგანოებს საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონით მინიჭებული აქვთ ყველა საჭირო უფლება, რომ რეალურად დაიცვან ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა თავისუფლება, მათი უფლებები და კანონიერი ინტერესები. „საქართველოს პროკურატურის შესახებ“ კანონის შესაბამისად პროკურატურა თავისი კომპეტენციის ფარგლებში განიხილავს შემოსულ განცხადებებსა და საჩივრებს, აწარმოებს მოქალაქეთა მიღებას (მუხლი 48-ე). ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა საჩივრების განხილვა-გადაწყვეტის დროს პროკურორმა (გამომძიებელმა) უნდა მიაღწიოს იმას, რომ ოპერატიულად, არსებითად გადაწყვეტოს საჩივრები და სრულად აღმოფხვრას ამ საქმეში ბიუროკრატიზმის, გაჭიანურებისა და ფორმალიზმის ნიშნები.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა ისეთი საჩივრებისა და განცხადებების განხილვა-გადაწყვეტას, რომელიც დაკავშირებულია დანაშაულის ჩადენასთან, მოქალაქეთა თავისუფლების შეზღუდვასთან, მოქალაქეთა და იურიდიულ პირთა კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დაცვასთან, რაც მათ გარანტირებული აქვთ საქართველოს კონსტიტუციით.

ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა განცხადებებისა და საჩივრების განხილვის შედეგად პროკურორი (გამომძიებელი) ვალდებულია არა მარტო დაადგინოს მომჩივანის დარღვეული უფლებები, არამედ მიიღოს რეალური ზომები დარღვეულ უფლებათა აღდგენის მიზნით და ამ მიზეზების აღმოფხვრისათვის, რომლებიც გამოიწვია და განაპირობა ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დარღვევა ან შეზღუდვა.

გ) *ობიექტურობა და მიუკერძოებლობა.* პროკურატურის მუშაკთა ობიექტურობა და მიუკერძოებლობა გარანტირებულია კანონით პროკურატურის შესახებ. პროკურატურის მუშაკის საქმიანობაში ჩარევა სახელმწიფო თანამდებობის პირების, საზოგადოებრივი და პოლიტიკური გაერთიანებების, აგრეთვე სხვა პირების მიერ, რომლებიც კანონით არ

არიან უწყლებამოსილნი ჩაერიონ პროკურატურის მუშაკის საქმიანობაში ან ნებისმიერი ფორმით მოასდინონ მასზე ზემოქმედება, ისჯება კანონით. პროკურატურის მუშაკი თავის სამსახურებრივ საქმიანობაში დამოუკიდებელია ადგილობრივი ორგანოებიდან და ისინი მხოლოდ ზემდგომ პროკურორს ემორჩილებიან, რაც ასევე პროკურატურის მუშაკთა ობიექტურობისა და მიუკერძოებლობის ერთ-ერთ გარანტიას წარმოადგენს. პროკურატურის დამოუკიდებლობა ადგილობრივი ორგანოებისაგან სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ პროკურატურის მუშაკები კონტაქტს და საქმიან ურთიერთობას არ ამყარებენ ადგილობრივ ორგანოებსა და სხვა სახელმწიფო ორგანოებთან.

პროკურატურის მუშაკების ობიექტურობისა და მიუკერძოებლობის გარანტიებია ასევე ისიც, რომ გენერალურ პროკურორს ნიშნავს მხოლოდ პარლამენტი და სხვა პროკურორებს კი — გენერალური პროკურორი. პროკურატურის მუშაკის მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელებაში ხელის შეშლა, მისი ღირსების შელახვა, მის მიმართ მუქარა, წინააღმდეგობა, ძალადობა, მისი ოჯახის წევრების სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და ქონების ხელყოფა იწვევს პასუხისმგებლობას. გარდა ამისა, შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოები ვალდებული არიან მიიღონ ზომები პროკურატურის მუშაკისა და მისი ოჯახის წევრების პირადი და ქონებრივი უსაფრთხოების დასაცავად. პროკურატურის მუშაკს უფლება აქვს საკუთარი უფლებებისა და თავისუფლების დასაცავად მიმართოს სასამართლოს.

დ) ერთიანობა და ცენტრალიზაცია. პროკურატურის ორგანოების ერთიანობა და ცენტრალიზაცია კონსტიტუციურ პრინციპს წარმოადგენს. საქართველოს კონსტიტუციის 91-ე მუხლში მითითებულია, რომ საქართველოს პროკურატურა ერთიანი ცენტრალიზებული სისტემაა. ცენტრალიზაცია და ერთიანობა გულისხმობს იმას, რომ ქვემდგომი პროკურორი ემორჩილება ზემდგომს და ყველა პროკურორი კი ერთ ცენტრს — გენერალურ პროკურორს. პროკურატურის მუშაკის საქმიანობა განიხილება, როგორც ერთიანი ორგანოს წარმომადგენლის საქმიანობა.

ქვემდგომი პროკურორის დაქვემდებარება ზემდგომისადმი გულისხმობს: ქვემდგომი პროკურორისათვის ზემდგომის მიერ მიცემულ მითითებათა სავალდებულო შესრულებას; ქვემდგომი პროკურორის პასუხისმგებლობას ზემდგომის წინაშე სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას; ზემდგომი პროკურორის უფლებას თავის თავზე აიღოს

ქვემდგომი პროკურორის უფლებამოსილებათა გახსორციელება ან დააკისროს ქვემდგომ პროკურორს თავისი ცალკეული ფუნქციის შესრულება; ზემდგომი პროკურორის მიერ ქვემდგომი პროკურორების მიღებული გადაწყვეტილებებისა და აქტების გაუქმებას, მასში ცვლილებების შეტანას, ან სხვა აქტებით შეცვლას; ქვემდგომი პროკურორების მოქმედებაზე საჩივრების განხილვა-გადაწყვეტას; ქვემდგომი პროკურორის მიერ ზემდგომი პროკურორისათვის თავის საქმიანობის შესახებ ანგარიშის, ინფორმაციის, საჩმებისა და მასალების წარდგენას (კანონი „საქართველოს პროკურატურის შესახებ“ მუხლი მე-14).

ზემდგომი პროკურორი, ამავე დროს, მოვალეა დაიცვას ქვემდგომი პროკურორის სამსახურებრივი და პროცესუალური დამოუკიდებლობა.

პროკურატურის ორგანოებისათვის დამახასიათებელია ერთიანი ამოცანები და მიზნები, ზედამხედველობის განხორციელების ერთიანი ფორმები, მეთოდები და საშუალებები, კანონის დარღვევაზე რეაგირების ერთი და იმავე აქტების სისტემა. ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე, იმ დასკვნამდე უნდა მივიდეთ, რომ საპროკურორო ფუნქციების რეალური განხორციელების გარანტიას პროკურატურის ორგანოების ერთიანობისა და ცენტრალიზაციის პრინციპი წარმოადგენს.

ე) პოლიტიკური ნეიტრალიტეტი. იმისათვის, რომ პროკურატურის მუშაკებმა სრული მოცულობით, დამოუკიდებლად და ობიექტურად განხორციელონ თავიანთი სამსახურებრივი უფლებამოსილება, კანონმა „საქართველოს პროკურატურის შესახებ“ განსაზღვრა და ჩამოაყალიბა პროკურატურის მუშაკთა პოლიტიკური ნეიტრალიზაციის პრინციპი.

პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპი იმას გულისხმობს, რომ პროკურატურის მუშაკი არ შეიძლება იყოს პოლიტიკური გაერთიანების წევრი ან ეწეოდეს პოლიტიკურ საქმიანობას. ასევე პროკურატურის მუშაკს ეკრძალება გაფიცვის მოწყობა ან გაფიცვაში მონაწილეობა.

პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის გარდა, პროკურატურის მუშაკის თანამდებობა შეუთავსებელია ნებისმიერ სხვა თანამდებობასთან, სამეწარმეო ან სხვა ანაზღაურებად საქმიანობასთან, სამეცნიერო, შემოქმედებითი და პედაგოგიური საქმიანობის გარდა.

აღნიშნული პრინციპი უზრუნველყოფს პროკურატურის მუშაკის დამოუკიდებლობას სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, მასზე რაიმე ფორმით ზეგავლენის მოხდენასა და პროკურატურის მუშაკის მიერ მთელი ყურადღების გადატანას დაკისრებული ფუნქციების შესრულებაზე.

§3. პროკურატურის ორგანიზაცია სისტემა და სტრუქტურა

პროკურატურის ორგანოები საქართველოში, ძირითადად, ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფის შესაბამისად იქმნება, მაგრამ, ამავე დროს, ყალიბდება სპეციალიზებული პროკურატურები, რომლებიც რეგიონული პრინციპის შესაბამისად მოქმედებენ. პროკურატურის ორგანოების სისტემას, სტრუქტურასა და საშტატო ერთეულებს ამტკიცებს საქართველოს გენერალური პროკურორი.

ამჟამად საქართველოში არსებობს პროკურატურის ორგანოთა შემდეგი სისტემა: საქართველოს გენერალური პროკურატურა, საქართველოს მთავარი სამხედრო პროკურატურა და რეგიონული სამხედრო პროკურატურები, საქართველოს სატრანსპორტო პროკურატურა და რეგიონული სატრანსპორტო პროკურატურები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის პროკურატურები, ქ. თბილისის პროკურატურა, საოლქო პროკურატურები, რაიონის (ქალაქის) პროკურატურები და სასჯელაღსრულებით დაწესებულებათა პროკურატურები, რომლებიც რეგიონული პრინციპის შესაბამისად მოქმედებენ.

1. სამართავი პროკურატურის ორგანოები

საქართველოს გენერალური პროკურატურა სათავეში უდგას პროკურატურის ორგანოების სისტემას, რომელიც ხელმძღვანელობს და წარმართავს ქვემდგომი პროკურატურების საქმიანობას, მასში შექმნილი სამმართველოებისა და განყოფილებათა მეშვეობით. საქართველოს გენერალურ პროკურატურას და პროკურატურის ორგანოების მთელ სისტემას ხელმძღვანელობს საქართველოს გენერალური პროკურორი.

გენერალურ პროკურორს ჰყავს *პირველი* მოადგილე და *სამი* მოადგილე (ერთი მათგანია საქართველოს მთავარი სამხედრო პროკურორი), *უფროსი* თანამშემწეები, *თანამშემწეები* და *მრჩეველები*. გენერალური პროკურორის სამსახურებრივი უფლებამოსილების *შეწყვეტა* მისი პირველი მოადგილისა და მოადგილეების უფლებამოსილებათა *შეწყვეტის* საფუძველია.

გენერალურ პროკურატურაში არის *სამმართველოები*, *განყოფილებები* და სხვა სტრუქტურული დანაყოფები, რომლებსაც ჰყავთ უფროსები

და მათი მოადგილეები, საგანგებო მნიშვნელობის საქმეთა პროკურორები, უფროსი პროკურორები, პროკურორ-კრძინალისტები და პროკურორები. გენერალურ პროკურატურაში არის საგამოძიებო ნაწილი, რომელსაც ჰყავს უფროსი და მისი მოადგილეები, განსაკუთრებული მნიშვნელობის საქმეთა უფროსი გამომძიებლები და განსაკუთრებული მნიშვნელობის საქმეთა გამომძიებლები.

გენერალური პროკურორის პირველ მოადგილესა და მოადგილეებს თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

გენერალური პროკურორის უფლებამოსილება გამოიხატება იმაში, რომ იგი:

ა) კანონით დადგენილი წესით ორგანიზებას უწევს და ხელმძღვანელობს პროკურატურის საქმიანობას;

ბ) პირადად ან გენერალური პროკურატურის მეშვეობით ახორციელებს საქართველოს კონსტიტუციით, ამ კანონითა და კანონმდებლობით გათვალისწინებულ უფლებამოსილებებს;

გ) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ქმნის და აუქმებს პროკურატურებს, ადგენს მათ სტრუქტურულ ერთეულთა კომპეტენციას;

დ) თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს ქვემდგომ პროკურორებს, პროკურატურის მუშაკებსა და სხვა თანამშრომლებს;

ე) ნიშნავს და ათავისუფლებს გენერალური პროკურატურის კოლეგიის წევრებს;

ვ) კანონით დადგენილი წესით აღძრავს სისხლის სამართლის საქმეს და ახორციელებს სისხლისსამართლებრივ დევნას;

ზ) უზრუნველყოფს სტატისტიკურ ანგარიშგებას, ორგანიზებას უწევს საპროკურორო და საგამოძიებო პრაქტიკის განვითარებასა და სრულყოფას, მოწინავე გამოცდილებისა და მეცნიერულ-ტექნიკური საშუალებების გავრცელებასა და პრაქტიკაში დანერგვას;

თ) შეიმუშავებს წინადადებებს პროკურატურის დაფინანსებისა და მეცნიერულ-ტექნიკური უზრუნველყოფის შესახებ;

ი) გამოყოფილი ხელფასის ფონდის ფარგლებში ამტკიცებს გენერალური პროკურატურისა და ქვემდგომი პროკურატურების სტრუქტურას, საშტატო ერთეულების რაოდენობასა და ხელფასის ოდენობას;

კ) განსაზღვრავს თავისი პირველი მოადგილისა და მოადგილეების, გენერალური პროკურატურისა და ქვემდგომი პროკურატურების სტრუ-

ქტურული დანაყოფების ფუნქციურ მოვალეობებს. გენერალური პროკურორის პირველი მოადგილე და მოადგილეები (საქართველოს სამხედრო პროკურორის გარდა) ხელმძღვანელობენ პროკურატურის საქმიანობის განსაზღვრულ მიმართულებას;

ლ) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს პროკურატურის თანამშრომლებს, დადგენილი წესით ანიჭებს მათ სპეციალურ წოდებებს;

მ) წარმოადგენს საქართველოს პროკურატურას საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოებში, აგრეთვე საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და უცხო სახელმწიფოების სამართალდაცვის ორგანოებთან ურთიერთობებში;

ნ) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში წყვეტს პროკურატურის თანამშრომელთა მიმართ დისციპლინური სახდელის გამოყენების, სპეციალური წოდების ჩამორთმევის საკითხებს;

ო) კანონის საფუძველზე და მის შესასრულებლად თავისი კომპეტენციის ფარგლებში გამოსცემს ბრძანებებს, ინსტრუქციებსა და მითითებებს;

პ) ხელმძღვანელობს და წარმართავს საქართველოს გენერალური პროკურატურის კოლეგიის მუშაობას;

ჟ) აუქმებს ქვემდგომი პროკურორების მიერ გამოსცემულ კანონსაწინააღმდეგო ბრძანებებს, ინსტრუქციებსა და მითითებებს;

რ) განიხილავს მოქალაქეთა საჩივრებსა და განცხადებებს, იღებს მოქალაქეებს;

ს) ამტკიცებს პროკურატურაში სტაჟირების გავლის წესს, გენერალური პროკურატურის სამეცნიერო-საკონსულტაციო საბჭოს შემადგენლობას, პროკურატურის ბეჭდვითი გამოცემების რედაქტორებს;

ტ) ახორციელებს კანონმდებლობით მისთვის მინიჭებულ სხვა უფლებამოსილებებს.

გენერალური პროკურორის დროებით არყოფნის შემთხვევაში მის მოვალეობას გენერალური პროკურორის პირველი მოადგილე ასრულებს.

საქართველოს გენერალური პროკურატურის კოლეგია. საქართველოს გენერალური პროკურორის სათათბირო ორგანოა გენერალური პროკურატურის კოლეგია.

გენერალური პროკურატურის კოლეგიას ხელმძღვანელობს გენერალური პროკურორი.

გენერალური პროკურატურის კოლეგიის შემადგენლობაში თანამედროვეობის მიხედვით შედიან: გენერალური პროკურორის პირველი მოადგილე და მოადგილეები, გენერალური პროკურატურის საგამოძიებო ნაწილის უფროსი, საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორი, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორები, ქ. თბილისის პროკურორი, გენერალური პროკურორის მიერ განსაზღვრული პროკურატურის სხვა მუშაკები. კოლეგიის მუშაობაში მონაწილეობის მისაღებად შეიძლება მოწვეულ იქნენ საქართველოს შინაგან საქმეთა და სახელმწიფო უშიშროების მინისტრები, საგამოძიებო სამსახურების ხელმძღვანელები, გენერალური პროკურატურის სამეცნიერო-საკონსულტაციო საბჭოს წევრები და სხვა პირები.

გენერალური პროკურატურის კოლეგია განიხილავს დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებს, საშემსრულებლო დისციპლინის მდგომარეობას, საკადრო საკითხებს, ბრძანებებისა და ინსტრუქციების პროექტებს, საქართველოს მთავარი სამხედრო პროკურორის, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორების, ყველა სხვა ქვემდგომი პროკურორის ანგარიშებსა და პროკურატურის საქმიანობის სხვა საკითხებს.

გენერალური პროკურორისა და გენერალური პროკურატურის კოლეგიის წევრების აზრთა სხვადასხვაობის შემთხვევაში გადაწყვეტილებას იღებს გენერალური პროკურორი. კოლეგიის გადაწყვეტილება ფორმდება გენერალური პროკურორის ბრძანებით.

საქართველოს გენერალური პროკურატურის სტრუქტურა. საქართველოს გენერალური პროკურატურის კოლეგიის მიერ 1998 წლის 12 თებერვალს დამტკიცდა საქართველოს გენერალური პროკურატურის შემდეგი სტრუქტურა.

(რეაგირებადი, მუდმივადი, შერე-
 ებადი) და კონტაქტის სიმძიმეები
 ორგანიზაციული უზრუნველყოფისა და
 კონტრილის განყოფილება
 საინფორმაციო-ანალიტიკური განყოფილება
 სპეციალური განყოფილება
 გენერალური პროკურატურის მისიები
 კანონმდებლობის სისტემატიკის ეკუფი
 კანკლარია

სასაკულო, მშენებლად და
წინამძღოლად გამოიყენოს.
აღივალა და დაეხმოს, ან
გაეფრთხილოს, ან
გაეფრთხილოს.

საქართველოს სსრ-ის
საგარეო ურთიერთობების
მინისტრის განკარგულებაში
მყოფი

2. სამხედრო პროკურატურა

სამხედრო პროკურატურა სპეციალიზებული პროკურატურაა, რომელიც თავის უფლებამოსილებას კანონითა და კანონმდებლობით განსაზღვრულ უფლებამოსილებათა ფარგლებში, იმ დანაშაულისა და სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებათა საქმეებზე ახორციელებს, რომლებიც ჩადენილია სამხედრო მოსამსახურის, მასთან გათანაბრებული საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შინაგანი ჯარის, საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს, საქართველოს დაზვერვის სახელმწიფო დეპარტამენტის, საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტისა და საქართველოს სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის თანამშრომელთა მიერ; აგრეთვე საქართველოს სამხედრო ძალებში მომსახურე სამოქალაქო პირის საქმეზე, რომელსაც ბრალად ედება სამსახურში ან სამხედრო ნაწილში, სამხედრო დაწესებულების ტერიტორიაზე დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა; ასევე იმ სამოქალაქო პირთა საქმეებზე, რომლებიც მონაწილეობენ სამხედრო მოსამსახურესთან ან მასთან გათანაბრებულ პირთან ერთად დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში.

სამხედრო პროკურატურა ზედამხედველობს კანონის ზუსტ და ერთგვაროვან დაცვას პაუპტეხატსა და სადისციპლინო სამხედრო ნაწილში.

სპეციალიზებული სამხედრო პროკურატურებია: საქართველოს მთავარი სამხედრო პროკურატურა და რეგიონული სამხედრო პროკურატურები.

საქართველოს მთავარ სამხედრო პროკურატურას ხელმძღვანელობს საქართველოს მთავარი სამხედრო პროკურორი, რომელიც თანამდებობის მიხედვით საქართველოს გენერალური პროკურორის მოადგილეა.

მთავარ სამხედრო პროკურორს თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

მთავარ სამხედრო პროკურორს ჰყავს ორი მოადგილე, უფროსი თანამშემწე და თანამშემწეები.

მთავარი სამხედრო პროკურორის მოადგილეს, უფროს თანამშემწეს და თანამშემწეს, აგრეთვე რეგიონულ სამხედრო პროკურორს, მთავარ სამხედრო პროკურორის წარდგინებით, თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

მთავარ სამხედრო პროკურატურაში არის განყოფილებები და სხვა სტრუქტურული დანაყოფები, რომლებსაც ჰყავთ უფროსები და მათი მოადგილეები, უფროსი პროკურორები, პროკურორ-კრიმინალისტი და პროკურორები. მთავარ სამხედრო პროკურატურაში არის საგამოძიებო ნაწილი, რომელსაც ჰყავს უფროსი და მისი მოადგილე, უფროსი გამომძიებლები და გამომძიებლები.

მთავარი სამხედრო პროკურატურის განყოფილების ან საგამოძიებო ნაწილის უფროსსა და მის მოადგილეს, განყოფილების უფროს პროკურორს, პროკურორს, პროკურორ-კრიმინალისტს, უფროს გამომძიებელსა და გამომძიებელს, რეგიონული სამხედრო პროკურორის მოადგილეს, უფროს თანაშემწესა და თანაშემწეს, უფროს გამომძიებელს, გამომძიებელსა და სტაჟიორს, მთავარი სამხედრო პროკურორის წარდგინებით, თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

მთავარ სამხედრო პროკურატურაში იქმნება სათათბირო ორგანო — მთავარი სამხედრო პროკურატურის კოლეგია, რომელსაც ხელმძღვანელობს მთავარი სამხედრო პროკურორი.

მთავარი სამხედრო პროკურატურის კოლეგიის შემადგენლობაში თანამდებობის მიხედვით შედიან: მთავარი სამხედრო პროკურორის ორივე მოადგილე, მთავარი სამხედრო პროკურატურის განყოფილებათა უფროსები, საგამოძიებო ნაწილის უფროსი, პროკურორ-კრიმინალისტი და ქ.თბილისის რეგიონული სამხედრო პროკურორი.

მთავარი სამხედრო პროკურატურის კოლეგიის შემადგენლობას მთავარი სამხედრო პროკურორის წარდგინებით ამტკიცებს გენერალური პროკურორი.

მთავარი სამხედრო პროკურატურის კოლეგია მოქმედებს განსაზღვრული წესით, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში.

მთავარი სამხედრო პროკურორი თავისი კომპეტენციის ფარგლებში გამოხატავს ბრძანებებსა და სხვა აქტებს, რომელთა შესრულება სავალდებულოა სამხედრო პროკურატურის მუშაკებისათვის.

3. სატრანსპორტო პროკურატურა

სატრანსპორტო პროკურატურა სპეციალიზებული პროკურატურაა, რომელიც თავის უფლებამოსილებას ახორციელებს კანონითა და კანონმდებლობით განსაზღვრულ უფლებამოსილებათა ფარგლებში, იმ დანა-

შაულისა და სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებათა საქმეებზე, რომლებიც ჩადენილია მეტროპოლიტენში, სარკინიგზო, საავიაციო და საზღვაო ტრანსპორტში.

სპეციალიზებული სატრანსპორტო პროკურატურებია: საქართველოს სატრანსპორტო პროკურატურა და რეგიონული სატრანსპორტო პროკურატურები.

საქართველოს სატრანსპორტო პროკურატურას ხელმძღვანელობს საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორი.

საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორს თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორს ჰყავს ორი მოადგილე, უფროსი თანამშემწე და თანამშემწეები.

საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორის მოადგილეს, უფროს თანამშემწესა და თანამშემწეს, აგრეთვე რეგიონული ტრანსპორტის პროკურორის საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორის წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

საქართველოს სატრანსპორტო პროკურატურაში არის განყოფილებები და სხვა სტრუქტურული დანაყოფები, რომლებსაც ჰყავთ უფროსები და მათი მოადგილეები, უფროსი პროკურორები, პროკურორ-კრიმინალისტი და პროკურორები. საქართველოს სატრანსპორტო პროკურატურაში არის საგამოძიებო ნაწილი, რომელსაც ჰყავს უფროსი და მისი მოადგილე, უფროსი გამომძიებლები და გამომძიებლები.

საქართველოს სატრანსპორტო პროკურატურის განყოფილების, საგამოძიებო ნაწილის უფროსსა და მის მოადგილეს, განყოფილების პროკურორს, უფროს გამომძიებელსა და გამომძიებელს, რეგიონული ტრანსპორტის პროკურორის მოადგილეს, უფროს თანამშემწესა და თანამშემწეს, უფროს გამომძიებელს, გამომძიებელსა და სტაჟიორს საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორის წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორი თავისი კომპეტენციის ფარგლებში გამოსცემს ბრძანებებსა და სხვა აქტებს, რომელთა შესრულება საეკლდებულა სატრანსპორტო პროკურატურის მუშაკებისათვის.

4. ავსტრალიისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურატურები

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურატურებს ხელმძღვანელობენ შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორები.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორებს შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს გენერალური პროკურორი.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორებს ყველთა ორ-ორი მოადგილე, უფროსი თანამშემწეები და თანამშემწეები.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორების მოადგილეებს შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორების წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს გენერალური პროკურორი.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურატურებში არის განყოფილებები და სხვა სტრუქტურული დანაყოფები, რომლებსაც ყველთა უფროსები და მათი მოადგილეები, უფროსი პროკურორები, პროკურორ-კრიმინალისტები და პროკურორები. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურატურებში არის საგამოძიებო ნაწილები, რომლებსაც ყველთა უფროსები და მათი მოადგილეები, უფროსი გამომძიებლები და გამომძიებლები.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორების უფროს თანამშემწეებსა და თანამშემწეებს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურატურების განყოფილებისა და საგამოძიებო ნაწილის უფროსისა და მის მოადგილეს, პროკურორ-კრიმინალისტს, განყოფილების უფროს პროკურორებსა და პროკურორებს, უფროს გამომძიებლებსა და გამომძიებლებს, სტაჟიორებს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების რაიონის (ქალაქის) პროკურორებსა და მათ მოადგილეებს, უფროს თანამშემწეებსა და თანამშემწეებს შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორების წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს გენერალური პროკურორი.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურა-

ტურებში იქმნება სათათბირო ორგანოები – შესაბამისად აფხაზეთის ან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის პროკურატურის კოლეგია, რომელსაც ხელმძღვანელობს შესაბამისად აფხაზეთის ან აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის პროკურორი.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურატურების კოლეგიათა შემადგენლობაში არიან: აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორების მოადგილეები, ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურატურების განყოფილებათა და საგამოძიებო ნაწილთა უფროსები, პროკურორ-კრიმინალისტები, აფხაზეთისა და აჭარის დედაქალაქების პროკურორები.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურატურების კოლეგიათა შემადგენლობას. შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორების წარდგინებით ამტკიცებს საქართველოს გენერალური პროკურორი.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურატურების კოლეგიები მოქმედებენ განსაზღვრული წესით, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორები თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში გამოსცემენ ბრძანებებსა და სხვა აქტებს, რომელთა შესრულება სავალდებულოა მათდამი დაქვემდებარებული პროკურორებისა და პროკურატურის სხვა თანამშრომლებისათვის.

5. ქ.თბილისის პროკურატურა და საოლქო

პროკურატურები

ქ.თბილისის პროკურატურასა და საოლქო პროკურატურებს ხელმძღვანელობს შესაბამისად ქ.თბილისის ან საოლქო პროკურორი, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

საოლქო პროკურატურები იქმნება საოლქო სასამართლოების სამოქმედო ტერიტორიის მიხედვით.

ქ.თბილისის პროკურორსა და საოლქო პროკურორებს ჰყავთ ორი მოადგილე, უფროსი თანამშემწეები და თანამშემწეები.

ქ.თბილისის პროკურატურასა და საოლქო პროკურატურებში არის განყოფილებები და სხვა სტრუქტურული დანაყოფები, რომელთაც ჰყავთ უფროსები და მათი მოადგილეები, უფროსი პროკურორები, პროკურორ-

კრიმინალისტები და პროკურორები. ქთბილისის პროკურატურასა და საოლქო პროკურატურებში არის საგამოძიებო ნაწილები, რომლებსაც ჰყავთ უფროსები და მათი მოადგილეები, უფროსი გამომძიებლები და გამომძიებლები.

ქთბილისის პროკურატურისა და საოლქო პროკურატურების მუშაკებს ქთბილისისა და შესაბამისი საოლქო პროკურორის წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

ქთბილისის პროკურორი და საოლქო პროკურორები თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში გამოსცემენ ბრძანებებსა და სსვა აქტებს, რომელთა შესრულება სავალდებულოა მათდამი დაქვემდებარებული პროკურატურის მუშაკებისათვის.

6. რაიონისა (ქალაქის) და სასჯელაღსრულებით დაწესებულიანათა პროკურატურები

სასჯელაღსრულებით დაწესებულებათა პროკურატურა სპეციალიზებული პროკურატურაა, რომელიც თავის უფლებამოსილებას კანონითა და კანონმდებლობით განსაზღვრულ უფლებამოსილებათა ფარგლებში, საგამოძიებო იზოლატორსა და თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში ახორციელებს.

რაიონისა (ქალაქის) და სასჯელაღსრულებით დაწესებულებათა პროკურატურებს ხელმძღვანელობენ შესაბამისი პროკურორები, რომელთაც შეიძლება ჰყავდეთ მოადგილეები, უფროსი თანამშემწეები და თანამშემწეები, უფროსი გამომძიებლები და გამომძიებლები.

რაიონის (ქალაქის) პროკურორს თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს გენერალური პროკურორი, შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორების, ქთბილისის პროკურორისა და საოლქო პროკურორების წარდგინებით. სასჯელაღსრულებით პროკურორს თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

რაიონის (ქალაქის), სასჯელაღსრულებით დაწესებულებათა პროკურორების მოადგილეებს, უფროს თანამშემწეებსა და თანამშემწეებს, უფროს გამომძიებლებს, გამომძიებლებსა და სტაჟიორებს შესაბამისი პროკურორის წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალური პროკურორი.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების რაიონის (ქალაქის) პროკურატურის უფროს გამოძიებლებსა და გამოძიებლებს თანამდებობაზე ნიშნავენ და თანამდებობიდან ათავისუფლებენ შესაბამისად აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორები და ამტკიცებს საქართველოს გენერალური პროკურორი.

§4. პროკურატურის მუშაკების დანიშვნის წესი, პასუხისმგებლობა და სამსახურებრივი წოდებები

საქართველოში ყველა პროკურორი თანამდებობაზე ხუთი წლის ვადით ინიშნება, ამასთან, ერთი და იგივე პირი არ შეიძლება დაინიშნოს პროკურორად ორ ვადაზე მეტი ხნით.

საქართველოს გენერალურ პროკურორს, პრეზიდენტის წარდგინებით 5 წლის ვადით, თანამდებობაზე ნიშნავს პარლამენტი სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით.

საქართველოს მთავარ სამხედრო პროკურორს, საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორს, ქთბილისის, საოლქო, რეგიონულ, რაიონის (ქალაქის), სასჯელაღსრულებით დაწესებულებათა პროკურორებს, აგრეთვე აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორებს, ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წარდგინებით, თანამდებობაზე ნიშნავს 5 წლის ვადით და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს გენერალური პროკურორი.

პროკურორად, პროკურატურის გამოძიებლად შეიძლება დაინიშნოს საქართველოს მოქალაქე, რომელსაც აქვს უმაღლესი იურიდიული განათლება, ფლობს სამართალწარმოების ენას, გაიარა 2 წლამდე სტაჟირება პროკურატურაში, ჩაბარებული აქვს საკვალიფიკაციო გამოცდები (სისხლის სამართალში, სისხლის სამართლის პროცესში, კრიმინალისტიკაში, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობისა და ინფორმატიკის საფუძვლებში) საქართველოს იუსტიციის საბჭოს საკვალიფიკაციო საგამოცდო კომისიაში, მიიღო პროკურატურის მუშაკის ფიცი, ხასიათდება საქმიანი და მორალური თვისებებით, აგრეთვე ჯანმრთელობის მდგომარეობით შეუძლია შეასრულოს პროკურორის ან გამოძიებლის მოვალეობები.

საკვალიფიკაციო გამოცდების ჩაბარებისაგან თავისუფლებიან საქართველოს გენერალური პროკურორი და პირი, რომელსაც აქვს

სამეცნიერო ხარისხი სისხლის სამართლის, სისხლის სამართლის პროცესის, სასჯელალსრულებითი სამართლის, კრიმინოლოგიის ან კრიმინალისტიკის სპეციალობით.

საქართველოს გენერალურ პროკურორად, მის მოადგილედ, საქართველოს მთავარ სამხედრო პროკურორად, საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორად, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორებად და მათ მოადგილეებად, ქთბილისის პროკურორად, საოლქო პროკურორად და მათ მოადგილეებად, რეგიონულ სამხედრო და ტრანსპორტის, რაიონის (ქალაქის), სასჯელალსრულებით დაწესებულებათა პროკურორებად ინიშნება პირი, რომელსაც შეუსრულდა 30 წელი და აქვს პროკურატურის ორგანოებში, მოსამართლედ, გამომძიებლად, ადვოკატად ან სხვა იურიდიული სპეციალობით მუშაობის არანაკლებ 5 წლის გამოცდილება. პროკურატურის მუშაკებმა 3 წელში ერთხელ მაინც უნდა გაიარონ ატესტაცია.

მრჩეველები და ტექნიკური პერსონალი პროკურატურაში სამუშაოდ მიიღებიან საკონტრაქტო საფუძველზე. მათი სამუშაოზე მიღებისა და დათხოვნის წესს განსაზღვრავს გენერალური პროკურორი.

პროკურატურის მუშაკის თანამდებობა შეუთავსებელია ნებისმიერ სხვა თანამდებობასთან, სამეწარმეო ან სხვა ანაზღაურებად საქმიანობასთან, სამეცნიერო, შემოქმედებითი და პედაგოგიური საქმიანობის გარდა. პროკურატურის მუშაკი არ შეიძლება იყოს პოლიტიკური გაერთიანების წევრი ან ეწეოდეს პოლიტიკურ საქმიანობას. პროკურატურის მუშაკს ეკრძალება გაფიცვის მოწყობა ან გაფიცვაში მონაწილეობა.

პროკურატურის მუშაკი სამუშაოდ გამწესებისას გენერალური პროკურორის წინაშე დებს ფიცს, რომლის ტექსტს ხელს აწერს ფიცის დამდები და ფიცის ტექსტი ინახება მის პირად საქმეში.

პროკურატურაში სამუშაოდ არ მიიღება:

- ა) ნასამართლევი პირი;
- ბ) ალკოჰოლიზმით, ნარკომანიით, ტოქსიკომანიით, ფსიქიკური ან სხვა მძიმე ქრონიკული სნეულებით დაავადებული პირი;
- გ) სასამართლო წესით ქმედუნარიოდ ან შეზღუდულქმედუნარიანად ცნობილი პირი;
- დ) სხვა სამუშაოდან მაკომპრომეტირებული საფუძველით დათხოვნილი პირი.

პროკურატურის მუშაკს სამსახურიდან ათავისუფლებენ:

- ა) ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების, მძიმე დასახიჩრებ-

ის ან ქრონიკული დაავადების დროს, რის გამოც მას აღარ შეუძლია სამსახურის გაგრძელება;

ბ) დანიშნის, აგრეთვე ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვადის გასვლისას;

გ) ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მოთხოვნების შეუსრულებლობის გამო;

დ) სამსახურებრივი შეუსაბამობის გამო;

ე) სამსახურებრივი დისციპლინის უხეში ან სისტემატური დარღვევის გამო;

ვ) შტატების შემცირებისას;

ზ) საკანონმდებლო, აღმასრულებელი, სასამართლო ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში არჩევის ან დანიშვნის დროს, თანამდებობრივი შეუთავსებლობის მოთხოვნათა სხვა დარღვევის გამო;

თ) საკუთარი ნება-სურვილით;

ი) ფიცის გატეხვის, სამსახურებრივი საიდუმლოს გახმაურებისა და პროკურატურის მუშაკისათვის შეუფერებელი სხვა საქციელის გამო;

კ) დანაშაულის ჩადენისათვის კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე;

ლ) საქართველოს მოქალაქეობის დაკარგვისას.

გენერალურ პროკურორს უფლება აქვს დაითხოვოს პროკურატურის ორგანოებიდან განსაზღვრულ ასაკს (მამაკაცებისათვის – 65, ქალებისათვის – 60 წელი) მიღწეული პროკურატურის მუშაკი.

პროკურატურის მუშაკის პასუხისმგებლობა. პროკურატურის მუშაკი დანაშაულისა და ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენისათვის პასუხს აგებს საერთო წესით.

აკრძალულია საქართველოს გენერალური პროკურორის, მისი პირველი მოადგილისა და მოადგილეების, გენერალური პროკურატურის საგამოძიებო ნაწილის უფროსის, საქართველოს ტრანსპორტის პროკურორის, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის პროკურორების, ქ. თბილისის პროკურორის, გენერალური პროკურატურის კოლეგიის სხვა წევრთა ადმინისტრაციული წესით დაპატიმრება, იძულებით მოყვანა, დაკავება, დაპატიმრება, სისხლის სამართლის პასუხისმგებებაში მიცემა, მისი ბინის, მანქანის, საშუალო ადგილის ან პირადი ჩხრეკა, სატელეფონო ან სხვა სახის სალაპარაკო ტექნიკური საშუალებით წარმოებული საუბრის კონტროლი, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯ-

დომარის თანხმობის გარეშე; გამონაკლისაა დანაშაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარესა და გენერალურ პროკურორს. თუ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე არ მისცემს თანხმობას, გენერალური პროკურატურის კოლეგიის დაკავებული ან დაპატიმრებული წევრი დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლდეს.

პროკურატურის დაკავებული, დაპატიმრებული ან მსჯავრდებული მუშაკი თავსდება ან სასჯელს იხდის სხვა სპეცკონტინგენტისაგან იზოლირებულად.

პროკურატურის მუშაკის მიერ ჩადენილი დანაშაულის ფაქტზე სისხლის სამართლის საქმეს აღძრავს მხოლოდ გენერალური პროკურორი. პროკურატურის მუშაკის მიერ ჩადენილ დანაშაულს იძიებს მხოლოდ გენერალური პროკურატურა.

პროკურატურის მუშაკის მიმართ აღძრული სისხლის სამართლის საქმის გამოძიების პერიოდში, საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე, პროკურატურის მუშაკს დაკავებულთან თანამდებობიდან გადაყენებს გენერალური პროკურორი.

სამსახურებრივი დისციპლინის დაწესებულებისათვის პროკურატურის მუშაკის მიმართ გამოიყენება შემდეგი დისციპლინური სახდელები:

- ა) შენიშვნა;
- ბ) საყვედური;
- გ) სასტიკი საყვედური;
- დ) თანამდებობიდან განთავისუფლება (პროკურატურის მუშაკი, რომელიც განთავისუფლდა დაკავებული თანამდებობიდან, კადრების განკარგულებაშია 3 თვის განმავლობაში. ამ ვადის გასვლის შემდეგ, თუ არ არსებობს პროკურატურიდან დათხოვნის საფუძველი, პირი უნდა დაინიშნოს პროკურატურის ორგანოებში);

ე) პროკურატურიდან დათხოვნა.

წახალისება მუშაობაში წარმატებისათვის. სამსახურებრივი მოვალეობის სანიმუშოდ შესრულებისა და სხვა მიღწევებისათვის, პროკურატურის მუშაკის წასახალისებლად გამოიყენება შემდეგი ღონისძიებები:

- ა) მადლობის გამოცხადება;
- ბ) პრემიის მიცემა ან ფასიანი საჩუქრით დაჯილდოება;
- გ) 10 დღე-ღამის დამატებითი ანაზღაურებადი შვებულების მიცემა;
- დ) მორიგი სპეციალური საკლასო წოდების ვადამდე მინიჭება;

ე) წინათ დადებული დისციპლინური სახდელის ვადამდე მოხსნა;
ვ) „პროკურატურის საპატიო მუშაის“ წოდების მინიჭება და შესაბამისი სამკერდე ნიშნით დაჯილდოება;

ზ) სახელმწიფო ჯილდოზე წარდგენა.

პროკურორისა და პროკურატურის გამომძიებელს დაკავებული თანამდებობის, სამეცნიერო ხარისხის, კვალიფიკაციისა და სამუშაო სტაჟის შესაბამისად ენიჭებათ სამსახურებრივი წოდებები. წოდების მქონე პირებს ეძლევათ თანამდებობრივი ხელფასის დანამატი. პროკურატურის მუშაკებისათვის წოდების მინიჭების წესს განსაზღვრავს კანონი „სამხედრო და სპეციალური წოდებებისა და დიპლომატიური რანგების შესახებ“ (1993 წლის 29 აპრილი). ამ კანონის შესაბამისად პროკურატურის სისტემაში წესდება შემდეგი სპეციალური წოდებები: III კლასის იურისტი, II კლასის იურისტი, I კლასის იურისტი, იუსტიციის უმცროსი მრჩეველი, იუსტიციის მრჩეველი, იუსტიციის უფროსი მრჩეველი და უმაღლესი სპეციალური წოდებები: იუსტიციის სახელმწიფო მრჩეველი, იუსტიციის მთავარი სახელმწიფო მრჩეველი.

სამხედრო პროკურატურის სისტემაში დაწესებულია შემდეგი სპეციალური წოდებები: იუსტიციის ლეიტენანტი, იუსტიციის უფროსი ლეიტენანტი, იუსტიციის კაპიტანი, იუსტიციის მაიორი, იუსტიციის ვიცე-პოლკოვნიკი, იუსტიციის პოლკოვნიკი და უმაღლესი სპეციალური წოდება – იუსტიციის გენერალი.

სპეციალური წოდების მისაღებად დადგენილია შემდეგი ვადები: III, II, I კლასის იურისტებისათვის – 2-2 წელი, უმცროსი მრჩეველის, მრჩეველისა და უფროსი მრჩეველისათვის – 3-3 წელი, უმაღლესი სპეციალურ წოდებათა მისაღებად სამსახურის გავლის ვადა არ განისაზღვრება.

სპეციალურ წოდებებს ანიჭებს საქართველოს გენერალური პროკურორი, უმაღლესი სპეციალურ წოდებებს კი – საქართველოს პრეზიდენტი.

სპეციალური წოდების ჩამორთმევა შეიძლება სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით. სპეციალური წოდების ჩამორთმევის უფლება მიანიჭა კანონმა „პროკურატურის შესახებ“ ასევე გენერალურ პროკურორსაც. საქართველოს პრეზიდენტსა და გენერალურ პროკურორს თავის კომპეტენციის ფარგლებში შეუძლიათ წახალისების მიზნით რიგგარეშედ მიანიჭონ მორიგი სპეციალური წოდება მხოლოდ ერთი საფეხურით.

§5. პროკურატურის საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები (დარგები)

პროკურატურის საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები ანუ დარგები განსაზღვრულია საქართველოს კონსტიტუციის 91-ე მუხლით, კანონით „საქართველოს პროკურატურის შესახებ“, რომელსაც მიეკუთვნება: სისხლისსამართლებრივი დევნა; წინასწარი გამოძიება; ზედამხედველობა კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე მოკვლევისა და ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების საქმიანობისას; ზედამხედველობა კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე დაკავებულთა მოთავეების, წინასწარი პატიმრობის, თავისუფლების სხვა შეზღუდვის ადგილებში, აგრეთვე სასჯელისა და სასამართლოს მიერ დანიშნული იძულებითი ხასიათის სხვა ღონისძიებათა აღსრულებისას; სასამართლოში სახელმწიფო ბრალმდებლის ფუნქციის განხორციელება და დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ორგანიზაცია.

1. **სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელება.** პროკურატურის მიერ სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელება განსაზღვრულია საქართველოს საპროცესო კოდექსით (მუხლი 56-ე).

სისხლისსამართლებრივი დევნის კონსტიტუციური ფუნქციის განხორციელების უზრუნველსაყოფად პროკურორი წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ახორციელებს გამოძიების საპროცესო ხელმძღვანელობას, რის დროსაც პროკურორი უფლებამოსილია:

ა) აღძრას სისხლის სამართლის საქმე ან უარი თქვას მის აღძვრაზე;

ბ) საქმის გამოძიება დაავალოს მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების ორგანოს ან კონკრეტულ გამოძიებლებს;

გ) მონაწილეობა მიიღოს საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებაში ან თვითონ აწარმოოს გამოძიება სრული მოცულობით;

დ) მოკვლევის ორგანოს, მომკვლევს, გამოძიებელს, საგამოძიებო ჯგუფის ხელმძღვანელს, საგამოძიებო ორგანოს უფროსს, ქვემდგომ პროკურორს მისცეს სავალდებულო მითითებები საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების, საგამოძიებო ვერსიათა შემოწმების შესახებ და გამოძიების წარმოებისას წამოჭრილ სხვა საკითხებზე;

ე) მოითხოვოს სისხლის სამართლის საქმის ცალკეული მასალები ან სისხლის სამართლის საქმე მთლიანად;

ვ) შეამოწმოს სისხლის სამართლის საქმის ავტორისა და მის აღძვრაზე უარის თქმის კანონიერება;

ზ) მოითხოვოს ცნობები სისხლის სამართლის საქმის მოძრაობის, გამოძიების ვადებისა და დაპატიმრებული ბრალდებულის შესახებ;

თ) გამოიტანოს დადგენილება პირის ბრალდებულად სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ, წაუყენოს პირს ბრალდება, მიიღოს მონაწილეობა ბრალდებულის დაკითხვაში;

ი) შუამდგომლობით მიმართოს სასამართლოს ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების შერჩევის, მისი ვადის გაგრძელების ან აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის, აგრეთვე ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ჩატარების შესახებ მოსამართლის ბრძანების მისაღებად;

კ) გააუქმოს მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის, საგამომძიებო ორგანოს უფროსის, ქვემდგომი პროკურორის უკანონო დადგენილებანი;

ლ) ჩამოართვას საქმე ერთ გამომძიებელს (მომკვლევს) და გადასცეს მეორეს საგამომძიებო ქვემდებარეობის შესახებ მოთხოვნათა დაცვით. საქართველოს გენერალურ პროკურორსა და მის მოადგილეს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორებს თავიანთ სამოქმედო ტერიტორიაზე უფლება აქვთ, კანონიერი საფუძვლის არსებობისას, საგამომძიებო ქვემდებარეობის მიუხედავად, ამოიღონ ნებისმიერი საქმე, გადასცენ იგი გამოსაძიებლად პროკურატურის გამომძიებელს ან სხვა საგამომძიებო უწყებას;

მ) ჩამოაშოროს გამომძიებელი (მომკვლევე) საქმის შემდგომ გამოძიებას, თუ მან დაარღვია კანონი;

ნ) შეწყვიტოს ან შეაჩეროს სამართალწარმოება, თუ არსებობს კანონით დადგენილი საფუძვლები; დაამტკიცოს გამომძიებლის ან მოკვლევის ორგანოს დადგენილება საქმის შეწყვეტის შესახებ;

ო) დაუბრუნოს გამომძიებელს საქმე დამატებითი გამოძიებისათვის;

პ) დაამტკიცოს საბრალდებო დასკვნა ან დადგენილება სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენების შესახებ და წარმართოს საქმე სასამართლოში;

ჟ) გადაწყვიტოს საჩივარი მოკვლევის ორგანოს, მომკვლევის, გამომძიებლის ან საგამომძიებო ორგანოს უფროსის მოქმედებისა და დადგენილების გამო, ხოლო მისი სასამართლოში გასაჩივრების შემთხვევაში საჭირო ახსნა-განმარტება მისცეს სასამართლოს.

რ) განხორციელოს სისხლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული სხვა უფლებამოსილებანი.

2. წინასწარი გამოძიება. პროკურატურის მიერ წინასწარი გამოძიების განხორციელება პირდაპირ განსაზღვრული არ არის საქართველოს კონსტიტუციით, მაგრამ ამ ფუნქციას პროკურატურა შეზღუდულ ფარგლებში ახორციელებს, განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეებზე საქართველოს საპროცესო კოდექსისა და კანონის საფუძველზე „საქართველოს პროკურატურის შესახებ“.

გენერალური პროკურორი უფლებამოსილია აღძრას სისხლის სამართლის საქმე და განხორციელოს სისხლის სამართლებრივი დევნა საქართველოს პრეზიდენტის, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის, მთავრობის წევრების, კონტროლის პალატის თავმჯდომარის, ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრის იმპიჩმენტის წესით გადაყენების შემთხვევაში, საქართველოს კონსტიტუციის 64-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში.

ასევე პროკურატურა უფლებამოსილია აღძრას სისხლის სამართლის საქმე და ჩაატაროს წინასწარი გამოძიება პარლამენტის წევრის, სახალხო დამცველის, მოსამართლის, პროკურორის, გამომძიებლის, ადვოკატის, საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩის, სამხედრო ძალების იმ ატესტირებულ ოფიცერთა მიმართ, რომლებიც თანამდებობაზე ინიშნებიან საქართველოს სამხედრო ძალების უმაღლესი მთავარსარდლის მიერ, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოებისა და მთავრობათა წევრების მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის, არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულსა და სხვა საქმეებზე საპროცესო კოდექსის 62-ე მუხლის შესაბამისად.

3. ზედამხედველობა კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე მოკვლევისა და ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების საქმიანობაზე. პროკურორი მოკვლევის ორგანოების საქმიანობისას კანონის ზუსტი და ერთგვაროვანი შესრულების უზრუნველსაყოფად ზედამხედველობს:

ა) მოკვლევის ორგანოებში დანაშაულისა და სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შესახებ შემოსული განცხადებებისა და შეტყობინებების რეგისტრაციის, განხილვისა და შესაბამისი ზომების მიღების კანონმდებლობით დადგენილი წესების დაცვას;

ბ) მოკვლევის ორგანოების მიერ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებულ მოქმედებათა ჩატარებისა და

ამ საქმიანობის პროცესში მიღებული გადაწყვეტილებების კანონიერებას.

გ) პროკურორი ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების საქმიანობისას, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ კანონმდებლობის მოთხოვნათა ზუსტი და ერთგვაროვანი შესრულების უზრუნველსაყოფად ზედამხედველობს ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების მიერ განხორციელებული ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებისა და ამ საქმიანობის პროცესში მიღებული გადაწყვეტილებების კანონიერებას.

ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ჩატარების, გაგრძელებისა და შეწყვეტის შესახებ მოსამართლის მიერ გაცემული ბრძანების კანონიერება და დასაბუთებულობა არ წარმოადგენს საპროკურორო ზედამხედველობის საგანს.

მონაცემები იმ პირზე, რომელიც უწევს ან უწევდა კონფიდენციალურ დახმარებას ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოს, თანამშრომლობს ან თანამშრომლობდა მასთან, აგრეთვე ოპერატიულ-სამძებრო ინფორმაციის მოპოვების ტაქტიკა, ორგანიზაცია, ოპერატიული დამუშავების საქმე და სხვა ოპერატიულ-სამძებრო აღრიცხვის საქმეების საიდუმლო ნაწილი არ წარმოადგენს საპროკურორო ზედამხედველობის საგანს.

ოპერატიული დამუშავების საქმისა და სხვა ოპერატიულ-სამძებრო აღრიცხვის საქმეების საიდუმლო მასალების გაცნობის უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს გენერალურ პროკურორსა და მის მიერ განსაზღვრულ ერთ მოადგილეს.

იმისათვის, რომ პროკურორმა განახორციელოს ზედამხედველობა და მასზე დაკისრებული მოვალეობა, მას მინიჭებული აქვს მთელი რიგი უფლებები, კერძოდ, პროკურორის უფლება აქვს:

მოსთხოვოს მოკვლევის ორგანოებს საქმის მასალები, დოკუმენტები, ცნობები, შეისწავლოს ისინი და კანონის შესრულების საკითხები მითითებები მისცეს მოკვლევის ორგანოებს; მონაწილეობა მიიღოს მოკვლევის წარმოებაში; დაუბრუნოს საქმე მოკვლევის ორგანოს თავისი მითითებებით; მითითებები მისცეს ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების მუშაკებს კანონის მტკიცედ და განუხრელად დაცვის საკითხებზე; გააუქმოს მომკვლევ პირის მიერ მიღებული უკანონო გადაწყვეტილება; ჩამოართვას საქმე ერთ მომკვლევს და გადასცეს იგი სხვა მომკვლევს საქმის ყოველმხრივი, სრულყოფილი და ობიექტური შესწავლა-გადაწყვეტის მიზნით; დაავალოს მომკვლევ პირს გარკვეულ საგანობიერო ან ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების განხორციელება იმ საქმის გამო,

რომელსაც აწარმოებს წინასწარი გამოძიების ორგანო; შეწყვიტოს მომკვლევი პირის მიერ აღძრული საქმე კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში.

4. ზედამხედველობა კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე დაკავებულთა მოთავსების, წინასწარი პატიმრობის, თავისუფლების სხვა შეზღუდვის ადგილებში, აგრეთვე სასჯელისა და სასამართლოს მიერ დანიშნული იძულებითი ხასიათის სხვა ღონისძიებათა აღსრულებისას. ზედამხედველობს რა პროკურორი აღნიშნულ დაწესებულებებში. კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებას მას უფლება აქვს:

ა) კანონის მოთხოვნათა შესასრულებლად ჩაატაროს შემოწმებები დაკავებულთა მოთავსების, წინასწარი პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის ადგილებსა და სხვა დაწესებულებებში, რომლებიც აღასრულებენ სასჯელს ან სასამართლოს მიერ დანიშნულ სხვა იძულებითი ხასიათის ღონისძიებებს;

ბ) თავის უფლებამოსილებათა განსახორციელებლად შევიდეს შესაბამის დაწესებულებებში ნებისმიერ დროს;

გ) გამოკითხოს დაკავებული, დაპატიმრებული, მსჯავრდებული პირები და აგრეთვე ის პირები, რომელთაც შეფარდებული აქვთ იძულებითი ხასიათის ღონისძიებანი;

დ) გაეცნოს დოკუმენტს, რომელთა საფუძველზეც ეს პირები არიან დაკავებულნი, დაპატიმრებულნი, იხდიან სასჯელს ან შეფარდებული აქვთ იძულებითი ხასიათის სხვა ღონისძიებანი;

ე) დაუყოვნებლივ მიიღოს ზომები უკანონოდ დაკავებული, დაპატიმრებული ან სხვა იძულებით ღონისძიებებს დაქვემდებარებული პირის გასათავისუფლებლად;

ვ) გააუქმოს დაპატიმრებული ან მსჯავრდებული პირისათვის უკანონოდ დადებული დისციპლინური სახდელი და დაუყოვნებლივ გაათავისუფლოს იგი საჯარიმო იზოლაციიდან, კარცერიდან;

ზ) კანონით დადგენილ შემთხვევებში თანხმობა მისცეს ზემოხსენებულ დაწესებულებათა ადმინისტრაციის აქტებს;

თ) შეამოწმოს ზემოხსენებულ დაწესებულებათა ადმინისტრაციის ბრძანებების, განკარგულებებისა და დადგენილებების კანონთან შესაბამისობა, შეაჩეროს მათი მოქმედება და გააპროტესტოს უკანონო აქტები, შესაბამის თანამდებობის პირს მოსთხოვოს ახსნა-განმარტებები.

პროკურორის მოთხოვნა ზემოხსენებულ დაწესებულებებში პირთა მოთავსების, ყოფნის, სხვა იძულებით ღონისძიებათა აღსრულების

კანონიერებასთან დაკავშირებით სავალდებულოა შესასრულებლად შესაბამისი დაწესებულებების ადმინისტრაციისათვის.

5. პროკურორი, როგორც სახელმწიფო ბრალმძებელი. პროკურორი პირველი ინსტანციის სასამართლოში გამოდის, როგორც სახელმწიფო ბრალმძებელი. მას ეკისრება ბრალდების მტკიცების მოვალეობა.

პროკურორს უფლება აქვს უარი თქვას ბრალდებაზე მთლიანად ან ნაწილობრივ, თუ შეკრებილი მტკიცებულებანი არ ადასტურებს ბრალდებას. ბრალდებაზე პროკურორის უარი დასაბუთებული უნდა იყოს.

პროკურორი ვალდებულია მონაწილეობა მიიღოს საქმის წინასწარ მოსმენაში. ამასთან, მას უფლება აქვს განაცხადოს შუამდგომლობა და აუცილებს, წარადგინოს მტკიცებულებანი, მონაწილეობა მიიღოს მტკიცებულებათა დასაშვებითობის შესახებ საკითხთა განხილვაში, საქმის შეწყვეტის, საქმის წარმოების შეჩერების, დამატებითი გამოძიებისათვის საქმის დაბრუნების, სასამართლოში საქმის წარმართვისა და სხვა საკითხების განხილვაში.

პირველი ინსტანციისა და სააპელაციო წარმოების სტადიებზე პროკურორი ვალდებულია მონაწილეობა მიიღოს საჯარო ბრალდების ყველა საქმის განხილვაში. მას უფლება აქვს: განაცხადოს შუამდგომლობა და აცილებს; წარადგინოს მტკიცებულებანი და მონაწილეობა მიიღოს დაცვის მიერ წარმოდგენილ მტკიცებულებათა გამოკვლევაში; გამოთქვას აზრი სასამართლო განხილვის დროს წამოჭრილ ყველა საკითხზე; მონაწილეობა მიიღოს მხარეთა კამათში და სასამართლოს გააცნოს თავისი პოზიცია ბრალდების დამტკიცების, ქმედების სისხლისსამართლებრივი კვალიფიკაციის, განსასჯელის შერაცხადობის, სასჯელის სახისა და ზომის დანიშვნის, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და სასჯელისაგან განსასჯელის განთავისუფლების შესახებ.

საკასაციო და სარევიზი წარმოების სტადიებზე პროკურორი მხარს უჭერს თავის საჩივარს ან გამოთქვამს აზრს, როგორც მხარე, იმ საჩივრების შესახებ, რომლებიც სამართალწარმოების სხვა მონაწილეებმა შეიტანეს.

6. დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლის ორგანიზაცია. პროკურატურას ეკისრება მოვალეობა ანალიზი გაუკეთოს დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლას, მიუხედავად იმისა, თუ რომელი საგამოძიებო ორგანო აწარმოებს გამოძიებისა და დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლას. პროკურატურა ახორციელებს მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგა-

ნაიჭის კოორდინაციას. იგი ასევე უფლებამოსილია უზრუნველყოს სტატისტიკური ანგარიშების შედგენა, საგამოძიებო პრაქტიკის განზოგადება და სრულყოფა, მოწინავე გამოცდილებისა და მეცნიერულ-ტექნიკური საშუალებების პრაქტიკაში დანერგვა.

პროკურატურა აანალიზებს და შეისწავლის რა დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლას, პრაქტიკის განზოგადებასა და სხვა დაკისრებულ მოვალეობებს, იგი აღნიშნულის შესახებ ინფორმაციას აწვდის ადგილობრივ და ცენტრალურ ორგანოებს, რაც სრულებითაც არ ნიშნავს იმას, რომ პროკურატურა თავისი ფუნქციების განხორციელებისას ადგილობრივ ან ცენტრალურ ორგანოებს ემორჩილება.

პროკურატურის საქმიანობაზე საპარლამენტო კონტროლი ხორციელდება საქართველოს გენერალური პროკურორის ინფორმაციის მოსმენით. პრეზიდენტის კონტროლი კი გამოიხატება იმაში, რომ საქართველოს პრეზიდენტი, როგორც სახელმწიფო მეთაური, პერიოდულად ისმენს საქართველოს გენერალური პროკურორის ინფორმაციას. სასამართლო კონტროლი ხორციელდება ბრძანების გაცემის საფუძველზე, იმ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარებაზე, რომლებიც ზღუდავენ საქართველოს კონსტიტუციით განსაზღვრულ ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს (დაპატიმრება, საპატიმრო ვადის გაგრძელება, ჩხრეკა, ამოღება და სხვ.). დაბოლოს, პროკურორისათვის გამოყოფილ სახელმწიფო სახსრებს, სახელმწიფოს სხვა მატერიალურ ფასეულობათა გამოყენებასა და ხარჯვას ზედამხედველობას უწევს საქართველოს კონტროლის პალატა.

კონტროლისა და ზედამხედველობის განხორციელების არც ერთი ფორმა არ ნიშნავს პროკურატურის ფუნქციებში ჩარევასა და მის დამოუკიდებლობის რაიმე ფორმით შეზღუდვას.

§6. კანონის დარღვევაზე პროკურორის რეაგირების ფორმები (აქტები)

პროკურორი ვალდებულია კანონის დარღვევის, მოქალაქეთა კონსტიტუციურ უფლებათა შეზღუდვის შემთხვევებში, თავის კომპეტენციის ფარგლებში, რეაგირება მოახდინოს აღნიშნულ საკითხებზე. კანონის დარღვევაზე პროკურატურის რეაგირების ფორმები გამოიხატება იმაში, რომ იგი ადგენს შესაბამის აქტებს, რომლებიც მიზნად ისახავენ აღ-

მოფხვრან კანონის დარღვევა, მოქალაქეთა უფლებების შეზღუდვა. ის მიზეზები და პირობები, რამაც განაპირობა ან ხელი შეუწყო კანონთა დარღვევას. „საქართველოს პროკურატურის შესახებ“ კანონის 21-ე მუხლის შესაბამისად ამ აქტებს (რეაგირების ფორმებს) მიეკუთვნება: პროკურორის მოთხოვნა, წარდგინება, პროტესტი, დადგენილება, თანხმობა, საჩივარი, მითითება, ინფორმაცია.

1. **პროკურორის მოთხოვნა.** პროკურორს უფლება აქვს მოითხოვოს:

ა) სისხლის სამართლის საქმეზე საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის რევიზიის ჩატარება;

ბ) კანონით გათვალისწინებულ უფლებამოსილებათა განხორციელების პროცესში წამოჭრილი საკითხების გასარკვევად სპეციალისტების გამოყოფა;

გ) ზედამხედველობის ან საპროცესო ხელმძღვანელობის განსახორციელებლად აუცილებელი დოკუმენტების, მასალების, საქმეების, მონაცემებისა და სხვა ინფორმაციის წარდგენა.

გამოთხოვილი ინფორმაცია პროკურორს უნდა წარედგინოს არა უგვიანეს 10 დღის ვადაში, ამ ინფორმაციის რევიზიის მიუხედავად.

დოკუმენტები და სხვა ინფორმაცია პროკურორის მოთხოვნით ადგილზევე მოწმდება, ასევე პროკურორის ან მისი დავლებით – სპეციალისტების, ექსპერტებისა და სხვა პირების მიერ. პროკურორის მოთხოვნით, დოკუმენტი და სხვა ინფორმაცია წარდგენილ უნდა იქნეს პროკურატურაში ან მის მიერ მითითებულ სხვა ადგილას.

პროკურორი ვალდებულია კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევებში უზრუნველყოს გამოთხოვილ ინფორმაციაში მოცემული სახელმწიფო ან სხვა საიდუმლოების დაცვა.

აკრძალულია სასამართლოს კომპეტენციაში ჩარევა და რაიმე მასალის ან საქმის გამოთხოვა სასამართლოდან, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევების გარდა.

2. **წარდგინება.** პროკურორს თავისი კომპეტენციის ფარგლებსა და კანონმდებლობით დადგენილი წესით შეაქვს წარდგინება კანონების დარღვევის, მისი გამომწვევი მიზეზებისა და ხელშემწყობი პირობების აღმოსაფხვრელად – გამოძიების, მოკვლევისა და ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების საქმიანობის; დაკავებულთა მოთავსების წინასწარი პატიმრობის, თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში. შესაბამისი ორგანოების პირი ვალდებულია პროკურორის წარდგინება განიხი-

ლოს და 10 დღის ვადაში აცნობოს პროკურორს მიღებული ზომების შესახებ.

წარდგინების განხილვისას სხდომის დღე უნდა ეცნობოს პროკურორს, რომელსაც განხილვაში მონაწილეობის უფლება აქვს.

3. პროტესტი. პროკურორს წერილობითი პროტესტი შეაქვს მოკლევისა და ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების საქმიანობის; დაკავებულითა მოთავსების, წინასწარი პატიმრობის, თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში მოქმედი აქტებისა და ქმედებების კანონთან შეუსაბამობის თაობაზე.

პროტესტში პროკურორმა შეიძლება მონაწილეობდეს:

ა) უკანონო აქტების მოთიხანად ან ნაწილობრივ გაუქმება ან კანონთან შესაბამისობაში მოყვანა;

ბ) უკანონო ქმედების შეწყვეტა;

გ) კანონის დამრღვევის დასჯა.

პროტესტი უკანონო სამართლებრივი აქტის გამო შეიტანება მის გამომცემ ან ზემდგომ ორგანოში. იმავე წესით ხდება თანამდებობის პირების უკანონო მოქმედებათა გაპროტესტება.

პროკურორის პროტესტი განხილულ უნდა იქნეს მისი მიღებიდან არა უგვიანეს 10 დღის ვადაში და მისი განხილვის შედეგები დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს პროკურორს.

პროტესტის განხილვის დღე უნდა ეცნობოს პროკურორს, რომელსაც უფლება აქვს პირადად ან თავისი წარმომადგენლის მეშვეობით დაუჭიროს მხარი პროტესტს.

პროტესტი განხილვამდე შეიძლება გამოითხოვოს მისმა შემტანმა ან ზემდგომმა პროკურორმა. ზემდგომ პროკურორს უფლება აქვს პროტესტის განხილვის დაწყებამდე შეიტანოს მასში ცვლილებები ან შეცვალოს იგი ახალი პროტესტით.

4. დადგენილება. მოქალაქის ან თანამდებობის პირის მიერ დაშვებული კანონმდებლობის დარღვევის ხასიათის მიხედვით, კანონით დადგენილ უფლებამოსილებათა ფარგლებში და წესით, პროკურორს გამოაქვს დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის, ადმინისტრაციული სამართალდარღვევისა და დისციპლინური წარმოების აღძვრის შესახებ.

პროკურორის დადგენილებები დისციპლინური და ადმინისტრაციული სამართალდარღვევების შესახებ წარმოების აღძვრის თაობაზე განხილულ უნდა იქნეს მიღებიდან არა უგვიანეს 10 დღის ვადაში უფლე-

ბამოსილი ორგანოს ან თანამდებობის პირის მიერ. განხილვის შედეგებში დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს პროკურორს.

5. *თანხმობა*. კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში პროკურორი აძლევს წერილობით თანხმობას სახელმწიფო ორგანოებისა და თანამდებობის პირთა მოქმედებებზე.

6. *მითითება*. პროკურორს უფლება აქვს კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში მისცეს წერილობითი მითითება მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოებს.

პროკურორის მითითება მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების საკითხებზე სავალდებულოა შესასრულებლად.

7. *საჩივარი*. პროკურორი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით უფლებამოსილია:

ა) გაასაჩივროს სისხლის სამართლის საქმეზე სასამართლოს მიერ გამოტანილი და კანონიერ ძალაში შეუსვლელი აქტი ზემდგომ სააპელაციო ან საკასაციო სასამართლოში და მონაწილეობა მიიღოს მის განხილვაში, როგორც მხარემ;

ბ) გაასაჩივროს სარევიზიო წესით სასამართლოს მიერ გამოტანილი და კანონიერ ძალაში შესული აქტი ან ახლად აღმოჩენილი და ახლად გამოვლენილი გარემოება და მონაწილეობა მიიღოს მის განხილვაში, როგორც მხარემ.

პროკურორის მიერ შეტანილი საჩივარი სასამართლოში საქმის განხილვის დაწყებამდე შეიძლება გამოთხოვილ იქნეს იმავე ან ზემდგომი პროკურორის მიერ.

8. *ინფორმაცია*. პროკურორს თავის კომპეტენციის ფარგლებში, სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის შესაბამის ორგანოებში, შეაქვს ინფორმაცია კანონიერებისა და მართლწესრიგის მდგომარეობის შესახებ.

პროკურორის წარდგინება, პროტესტი, დადგენილება, მითითება შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლოში კანონით დადგენილი წესით ან ზემდგომ პროკურორთან 10 დღის ვადაში, იმ ორგანოსა და თანამდებობის პირის მიერ, რომელსაც გაეგზავნა ეს აქტი.

გასაჩივრება არ აჩერებს საპროკურორო აქტების აღსრულებას, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევების გარდა.

§7. პროკურატურის მუშაკთა სამართლებრივი და სოციალური დაცვა

პროკურატურის მუშაკი თავის სამსახურებრივ საქმიანობაში დამოუკიდებელია. იგი არ შეიძლება გადაყენებულ იქნეს ან განთავისუფლდეს დაკავებული თანამდებობიდან, კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა და წესის გარდა.

პროკურატურის მუშაკის მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელებაში ხელის შეშლა, მისი ღირსების შელახვა, მუქარა, წინააღმდეგობა, ძალადობა, მისი ოჯახის წევრების სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და ქონების ხელყოფა იწვევს კანონით გათვალისწინებულ პასუხისმგებლობას. პროკურატურის მუშაკის ან მისი ოჯახის წევრის სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და ქონების ხელყოფის შესახებ განცხადების ან ინფორმაციის მიღების შემთხვევაში, სახელმწიფო ორგანოები ვალდებული არიან მიიღონ კანონით გათვალისწინებული ზომები, მათი პირადი და ქონებრივი უსაფრთხოების დასაცავად.

პროკურატურის მუშაკი უფლებამოსილია ატაროს სამსახურებრივ-საშტატო ცეცხლსასროლი იარაღი, აგრეთვე ინდივიდუალური თავდაცვის სპეციალური საშუალებები, რომელთა შენახვის, ტარებისა და გამოყენების წესი კანონმდებლობით განისაზღვრება.

პროკურატურის მუშაკის საქმიანობაში ჩარევა სახელმწიფო თანამდებობის პირების, საზოგადოებრივი და პოლიტიკური გაერთიანებების, მათი წარმომადგენლების, აგრეთვე სხვა პირების მიერ, რომლებიც კანონით არ არიან უფლებამოსილნი ჩაერიონ პროკურატურის მუშაკის საქმიანობაში ან ნებისმიერი ფორმით მოახდინონ მასზე ზემოქმედება, აგრეთვე პროკურატურის მუშაკის საქმიანობისათვის ხელის შეშლა კანონით ისჯება.

პროკურატურის მუშაკს უფლება აქვს საკუთარი უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად მიმართოს სასამართლოს განსჯადობის მიხედვით.

სახელმწიფო უზრუნველყოფს პროკურატურის მუშაკის სოციალურ დაცვას.

პროკურატურის მუშაკის ხელფასს, მატერიალურ შეღავათებსა და საპენსიო უზრუნველყოფას განსაზღვრავს კანონი.

პროკურატურის მუშაკი სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯზე ექვემდებარება სავალდებულო სახელმწიფო დაზღვევას. ზიანი, რომელიც მი-

აღბა პროკურატურის მუშაკს (მისი ოჯახის წევრს) სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, სრული მოცულობით ანაზღაურდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას პროკურატურის მუშაკის დაღუპვის შემთხვევაში მის ოჯახს სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებიდან ეძლევა ერთდროული კომპენსაცია 10 წლის ხელფასის ოდენობით. დაკრძალვის ხარჯებს სახელმწიფო გაიღებს დადგენილი წესით.

პროკურატურის მუშაკს, რომელიც სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას დაიჭრა, დასახიჩრდა ან დაავადდა, სხეულის დაზიანების სიმძიმის ან დაავადების ხარისხის შესაბამისად ეძლევა კომპენსაცია სახელმწიფო ბიუჯეტიდან 1-დან 5 წლამდე ხელფასის ოდენობით.

პროკურატურის მუშაკს აუნაზღაურდება საქალაქო, საგარეუბნო და ადგილობრივი მიმოსვლის სახელმწიფო ტრანსპორტით (ტაქსის გარდა) მგზავრობის ხარჯები.

სამხედრო პროკურატურის თანამდებობის პირებს, დაკავებული თანამდებობისა და სამუშაო სტაჟის შესაბამისად, ენიჭებათ სპეციალური წოდებები. მათზე ვრცელდება ყველა ის შეღავათი და უზრუნველყოფის ნორმა, რომლებიც სამხედრო მოსამსახურეებისათვისაა დადგენილი.

წინასწარი გამოცემებისა და მოკვლევის ორგანოები

§1. წინასწარი გამოცემებისა და მოკვლევის ორგანოების ჩამოყალიბება

1917 წლის 24 ნოემბრის „სასამართლოების შესახებ“ N I დეკრეტის საფუძველზე გაუქმდა მეფის რუსეთის პროკურატურა, გამოძიების ორგანოები, სასამართლო და ადვოკატურა. გამოძიების ორგანოების არსებობა გარდუეალი და აუცილებელი პირობა იყო, ამიტომ სამხედრო-რევოლუციურ კომიტეტებთან ღროებით შეიქმნა საგამოძიებო კომისიები, ქალაქისა და რაიონის საბჭოების შემადგენლობები.

„სასამართლოების შესახებ“ N I დეკრეტის საფუძველზე წინასწარი გამოძიების ჩატარებას აწარმოებდნენ ადგილობრივი მოსამართლეები ერთპიროვნულად და აგრეთვე საგამოძიებო კომისიები, რომელთაც დაევა-
ლათ კონტრრევოლუციურ დანაშაულთა გამოძიება. შემდგომში გაფართოვ-
და მათი უფლებები და საოლქო სასამართლოებთან არსებულ საგამო-
ძიებო კომისიების კომპეტენციას განეკუთვნა ისეთ დანაშაულთა გამო-
ძიება, როგორიც იყო: ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა, სხეულის
მძიმე დაზიანება, გაუპატიურება, ყაჩაღობა, ძარცვა და ა.შ.

1920 წლისათვის დაისვა საკითხი დამოუკიდებელი საგამოძიებო
აპარატის შექმნის შესახებ და შემოღებულ იქნა სახალხო გამომძიებლის
თანამდებობა, რომელიც ირჩეოდა გუბერნიის აღმასრულებელი კომიტეტის
საბჭოების და მასში შემავალი სახალხო მოსამართლეთა საბჭოს მიერ,
ასევე დაარსდა უდიდეს საქმეთა გამოძიების თანამდებობა.

1924 წლის „სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სამარ-
თალწარმოების საფუძვლების“ შესაბამისად გამოძიების ფუნქცია
მიეკუთვნათ: მოკვლევის ორგანოებსა და გამომძიებლებს. უფრო ადრე
იუსტიციის სახალხო კომისარიატის უწყებაში შეიქმნა (1922 წლის
28 მაისი) რუსეთის ფედერაციის პროკურატურა, რომელსაც გამოძიება
და გამოძიების ჩატარებაზე ზედამხედველობის ფუნქცია დაეკისრა. 1928
წელს გამომძიებლები გამოეყო სასამართლოს ქვემდებარეობას და მთლი-
ანად დაემორჩილა პროკურატურას, მაგრამ პროკურატურა ჯერ კიდევ

არ წარმოადგენდა დამოუკიდებელ ორგანოს და იგი კვლავ შედიოდა იუსტიციის სახალხო კომისარიატის უწყებაში. მას შემდეგ, როდესაც შეიქმნა სსრ კავშირის იუსტიციის სახალხო კომისარიატი (1936 წლის 20 ივნისი), პროკურატურისა და გამოძიების ორგანოები, როგორც ცენტრში, ასევე მოკავშირე რესპუბლიკებში, გამოეყო იუსტიციის სახალხო კომისარიატის უწყებას და სსრ კავშირის პროკურატურის სისტემაში გადავიდა. რომელსაც ასევე შეუნარჩუნდა ზედამხედველობის განხორციელების ფუნქცია გამოძიებისა და მოკვლევის ორგანოების მოღვაწეობის დროს კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე.

1936 წლიდან საგამოძიებო აპარატი ყალიბდება შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის სისტემაში, მაგრამ 1958 წლის 25 დეკემბერს მიღებულ იქნა „სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სამართალწარმოების საფუძვლები“, რომლის თანახმადაც, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, კერძოდ კი, მილიციის ფუნქციებში დარჩა მხოლოდ მოკვლევის წარმოება; წინასწარი გამოძიების ფუნქცია ჩამოერთვა შინაგან საქმეთა ორგანოებს და იგი მხოლოდ ორ ორგანოს დაეკისრა, კერძოდ, პროკურატურასა და სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტს. ასეთი მდგომარეობა 1963 წლამდე გაგრძელდა. 1963 წლის 6 აპრილის სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის ბრძანებულებით წინასწარი გამოძიების ფუნქცია ისევ მიენიჭა საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის სამინისტროს (ამ დასახელებით შინაგან საქმეთა სამინისტრო არსებობდა 1960 წლიდან 1966 წლამდე).

საქართველოში 1921 წლის 28 მაისის დეკრეტის საფუძველზე, სენატი საპროკურორო და საგამოძიებო შემადგენლობით გაუქმდა და ჩასამართლო და საგამოძიებო ორგანოების ჩამოყალიბების პროცესი დაიწყო. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში სამართალდამცავი ორგანოების ჩამოყალიბებისა და განვითარების პროცესი თითქმის არ განსხვავდებოდა რუსეთის ფედერაციის სისტემისაგან.

ისევე როგორც რუსეთში, საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტისა და სახალხო კომისარიატის საბჭოს ერთობლივი დადგენილებით (1929 წ. 10 მაისი), სახალხო გამოძიებლები, შესაბამის საგამოძიებო უბნებში, თავის ფუნქციებს ახორციელებდნენ, ხოლო უდიდეს საქმეთა გამოძიებლები საქართველოს იუსტიციის საქმეთა სახალხო კომისარიატს ექვემდებარებოდნენ და მის სისტემაში შედიოდნენ.

სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის დადგენილების საფუძველზე (1931 წლის 1 მარტი), შეტანილ

იქნა ცვლილებები საპროცესო კოდექსში, რომლის თანახმადაც მნიშვნელოვნად გაფართოვდა გამოძიებისა და მოკვლევის ორგანოების სისტემა. გამოძიების ორგანოები აწარმოებდნენ სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიებას, მაგრამ სასამართლოს დაარსების პირველ წლებში სისხლის სამართლის საქმის წარმოებით შეეწყვიტის უფლება არ ჰქონდა. ამ ფუნქციას მხოლოდ სასამართლო ახორციელებდა.

1936 წელს საქართველოს იუსტიციის სახალხო კომისარიატს გამოეყო პროკურატურისა და საგამოძიებო ორგანოები, რომლებიც უშუალოდ დაექვემდებარნენ სსრ კავშირის პროკურატურას. 1963 წლიდან საქართველოშიც, შინაგან საქმეთა სამინისტროს სისტემაში, ჩამოყალიბდა საგამოძიებო აპარატი. ამჟამად საქართველოში წინასწარი გამოძიების ორგანოებს მიეკუთვნება შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტი, რომელიც იძიებს 80%-ზე მეტ საქმეს. წინასწარ გამოძიებას აწარმოებს ასევე პროკურატურა (სამხედრო პროკურატურა) და სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო აპარატი.

§2. წინასწარი გამოძიების ორგანოები და გამომძიებელი

უწყებათა მიხედვით წინასწარი გამოძიების ორგანოებს ამჟამად მიეკუთვნება შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტი, პროკურატურა (სამხედრო პროკურატურა), სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო აპარატი.

წინასწარი გამოძიების ორგანოებში გამომძიებლის შემდეგი თანამდებობებია: გამომძიებელი, უფროსი გამომძიებელი, განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა გამომძიებელი, განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა უფროსი გამომძიებელი;

დღეისათვის ერთ-ერთი მეტად აქტუალური პრობლემაა საგამოძიებო ორგანოების რეფორმა და რეორგანიზაცია. დასმულია საკითხი, რომ უწყებრივი გამოძიების ნაცვლად შეიქმნას ერთიანი საგამოძიებო ბიურო ან საგამოძიებო კომიტეტი. ყაზახეთში 1995 წლიდან უკვე შეიქმნა სახელმწიფო საგამოძიებო კომიტეტი და მხოლოდ მას დაევალა წინასწარი გამოძიებისა და მოკვლევის ფუნქცია.

სახელმწიფო საგამოძიებო ბიუროს (კომიტეტის) შექმნას საქართველოში მთელი რიგი დადებითი მხარეები ექნება: უწყებრივი გამოძიების

ნაცვლად შეიქმნება გამოძიების ორგანოების ერთიანი სისტემა; გამოირიცხება შესაძლო უწყებრივი გავლენა; განხორციელდება გამოძიებულთა სპეციალიზაცია; გამოირიცხება პარალელიზმი და დუბლირება გამოძიების დროს; კრიმინალისტიკური ტექნიკური საშუალებები გაერთიანდება ერთ უწყებაში და ყველასათვის თანაბრად იქნება ხელმისაწვდომი; გადაწყდება თანაბარი შრომისათვის შესაფერისი ანაზღაურების საკითხი; შესაძლებელი გახდება ერთიანი სტატისტიკური ანგარიშების შედგენა და სხვ.

გამომძიებელი საგამოძიებო აპარატის თანამდებობის პირი და პროცესის დამოუკიდებელი სუბიექტია, რომლის ძირითადი ფუნქცია სისხლის სამართლის საქმეთა წინასწარი გამოძიებაა.

საქართველოს სისხლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისად, წინასწარი გამოძიების წარმოებისას, ყველა გადაწყვეტილებას – გამოძიების მიმართულების, საგამოძიებო ვერსიათა წამოყენებისა და შემოწმების, საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების შესახებ გამომძიებელი იღებს დამოუკიდებლად, იმ შემთხვევების გარდა, როცა კანონით გათვალისწინებულია მოსამართლის ბრძანება ან პროკურორის თანხმობა, და პასუხს აგებს მათ სრულად და დროულად ჩატარებისათვის.

გამომძიებელი ვალდებულია გამოძიება აწარმოოს ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად, გამოავლინოს ბრალდებულის მამხილებელი და გამამართლებელი გარემოებები, აგრეთვე ბრალდებულის პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი თუ შემამსუბუქებელი გარემოებები.

გამომძიებელი ვალდებულია შეასრულოს პროკურორისა და საგამოძიებო ორგანოს უფროსის წერილობითი მითითებები, მაგრამ თუ გამომძიებელი არ ეთანხმება საგამოძიებო ორგანოს უფროსის მითითებას, მას უფლება აქვს გაასაჩივროს იგი პროკურორთან ქვემდებარეობის მიხედვით. თუკი გამომძიებელი არ ეთანხმება პროკურორის მითითებებს ბრალდების მოცულობის, ქმედების კვალიფიკაციის, საგამოძიებო ვერსიების შემოწმების, საგამოძიებო ვადის გაგრძელების, ბრალდებულის პასუხისმგებაში მიცემის, საქმის სასამართლოში წარმართვის, მოქალაქის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების შემზღუდველ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების შესახებ, მას უფლება აქვს საქმე და თავისი მოსაზრებები წერილობით წარუდგინოს ზემდგომ პროკურორს, რომელიც აუქმებს ქვემდგომი პროკურორის მითითებებს, ან გამოძიებას სხვა გამომძიებელს ავალებს. ზემდგომი პროკურორის გადაწყვეტილება აღნიშნულ საკითხზე საბოლოოა.

გამომძიებლის მიერ გამოტანილი დადგენილების შესრულება სავალდებულოა ყველა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის, თანამდებობის პირისა და მოქალაქისათვის. გამომძიებლის დადგენილების შეუსრულებლობა იწვევს კანონით დაწესებულ პასუხისმგებლობას.

თუ არსებობს კანონით დადგენილი საფუძველები, გამომძიებელი საპროცესო კოდექსის შესაბამისად (მუხლი 59-ე) უფლებამოსილია:

ა) აღძრას სისხლის სამართლის საქმე ან უარი თქვას მის აღძვრაზე;

ბ) ჩაატაროს ყველა საჭირო საგამომძიებო და სხვა საპროცესო მოქმედება, გამოითხოვოს მოსამართლის ბრძანება კანონით დადგენილ შემთხვევებში და წესით;

გ) საჭიროების შემთხვევაში და კანონის დაცვის საფუძველზე გამოიყენოს სისხლის სამართლის საპროცესო იძულების ყველა ღონისძიება, გამოითხოვოს მოსამართლის ბრძანება კანონით დადგენილ შემთხვევებში და წესით;

დ) წარუდგინოს პირს დადგენილება ბრალდებულად სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ;

ე) მოკვლევის ორგანოების მუშაკები ჩააბას საგამომძიებო მოქმედების ჩატარებაში;

ვ) მოკვლევის ორგანოებს მისცეს წერილობითი დავალებები საპროცესო მოქმედების ჩატარების შესახებ;

ზ) შინაგან საქმეთა და სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროების შესაბამის ორგანოებს მისცეს წერილობითი მითითებები დაკავებულთა და დაპატიმრებულთა გამოძიების აღვილას მიყვანის შესახებ;

თ) კანონით დადგენილი წესების დაცვით, ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოებს მისცეს წერილობითი დავალება ოპერატიულ-სამძებრო და სამძებრო ღონისძიებათა ჩატარების შესახებ მის წარმოებაში არსებული სისხლის სამართლის საქმის გამოძიებასთან დაკავშირებით;

ი) საჭიროების შემთხვევაში მოითხოვოს რევიზიის, ინვენტარიზაციის, საუწყებო შემოწმების ჩატარება და გამოძიებისათვის საჭირო დოკუმენტების წარდგენა;

კ) მოითხოვოს საქმეში თარჯიმნის, სპეციალისტის, დამსწრის, ამოსაცნობის მონაწილეობა;

ლ) გამოიტანოს დადგენილება პირის დაზარალებულად, სამოქალაქო მოსარჩელედ ან სამოქალაქო მოპასუხედ ცნობის შესახებ და განუმარტოს მისი უფლება-მოვალეობანი;

ბ) უზრუნველყოს დამცველის მონაწილეობა კანონით დადგენილი წესით და შექმნას მისი საქმიანობის ხელშემწყობი პირობები;

წ) შეასრულოს ბრალდებულისა და დამცველის მოთხოვნები საგამომძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ და უზრუნველყოს დამცველის მონაწილეობა მის ჩატარებაში;

ძ) გაათავისუფლოს არასმქონენი იურიდიული დახმარების გადასახადისგან;

წ) გადაწყვიტოს პროცესის მონაწილეთა აცილების შესახებ შუამდგომლობასა და განცხადებაში აღძრული საკითხი და წარუდგინოს თავისი განმარტებები პროკურორსა და სასამართლოს, თუ გასაჩივრდება გამომძიებლის დადგენილება შუამდგომლობისა და აცილების უარყოფის თაობაზე;

შ) გამომძიებლის მოქმედებისა და დადგენილების გასაჩივრების შემთხვევაში დაუყოვნებლივ გაუგზავნოს საჩივარი და საქმის მასალები პროკურორს ან სასამართლოს;

რ) შეაჩეროს საქმის წარმოება, აგრეთვე განახლოს შეჩერებული საქმის წარმოება, კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და წესით;

ს) შეწყვიტოს საქმის წარმოება საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და წესით;

ტ) შეადგინოს საბრალდებო დასკვნა და დასამტკიცებლად წარუდგინოს პროკურორს;

უ) გაასაჩივროს პროკურორის მითითება ზემდგომ პროკურორთან;

გამომძიებლის მოქმედებაზე უწყებრივი კონტროლის განხორციელება ეკისრება საგამომძიებო განყოფილების (სამმართველოს) უფროსს, ხოლო პროცესუალურ ხელმძღვანელობას კი ახორციელებს პროკურორი. დაკისრებულ მოვალეობათა რეალური განხორციელების მიზნით საგამომძიებო ორგანოს უფროსსა და პროკურორს მინიჭებული აქვთ ფართო უფლებები.

§3. მოკვლევის ორგანოები და მომკვლევნი

საქართველოს სისხლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისად მოკვლევის ორგანო სახელმწიფო დაწესებულება ან სახელმწიფო თანამდებობის პირია, რომელიც უფლებამოსილია ჩაატაროს თავდაპირველი საგამომძიებო მოქმედება, თუ რაიმე მიზეზით ამ მოქმედების ჩატარება

არ შეუძლია გამოძიებულს ან პროკურორს, აგრეთვე წინასწარი გამოძიების დროს ჩაატაროს საგამოძიებო თუ საპროცესო მოქმედება ან მონაწილეობა მიიღოს მის ჩატარებაში გამოძიებულის ან პროკურორის მოთხოვნით.

მოკვლევი მოკვლევის ორგანოს თანამდებობის პირია, რომელიც უფლებამოსილია ჩაატაროს თავდაპირველი მოქმედება სისხლის სამართლის საქმეზე.

თავდაპირველი მოქმედება შეიძლება იყოს: ჩხრეკა, ამოღება, შემოწმება, დათვალიერება, ექვმიტანილის დაკითხვა. დაზარალებულისა და მოწმის დაკითხვა, ექსპერტიზის დანიშვნა და ნიშუშის აღება საექსპერტო გამოკვლევისათვის.

იმისათვის, რომ მოკვლევის ორგანომ აღძრას სისხლის სამართლის საქმე და ჩაატაროს თავდაპირველი მოქმედება, საჭიროა პროკურორის თანხმობა (სანქცია).

მოკვლევის ორგანო ვალდებულია გამოძიებულს საქმე გადასცეს მისი აღძვრიდან არა უგვიანეს 7 დღისა, ხოლო პირის ექვმიტანილად დაკავებისას — დაკავების ოქმის შედგენიდან 24 საათის განმავლობაში.

გამოძიებულისათვის საქმის გადაცემის შემდეგ მოკვლევის ორგანო, გამოძიებულის ან პროკურორის მოთხოვნით, ვალდებულია ჩაატაროს საგამოძიებო მოქმედება ან მონაწილეობა მიიღოს მის ჩატარებაში.

მოკვლევის ორგანოებს მიეკუთვნებიან:

ა) შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანოები და ქვედანაყოფები, რომლებიც სპეციალურადაა შექმნილი მოკვლევის საწარმოებლად — ყველა დანაშაულის საქმეზე, გარდა მოკვლევის სხვა ორგანოთა კომპეტენციას მიეკუთვნებული საქმეებისა;

ბ) სამხედრო ნაწილებისა და შენაერთების მეთაურები და სამხედრო დაწესებულებათა უფროსები — სამხედრო გამოძიებულთა კომპეტენციას მიეკუთვნებულ საქმეებზე;

გ) სახელმწიფო უშიშროების მოკვლევის ორგანოები — სახელმწიფო უშიშროების გამოძიებულთა კომპეტენციას მიეკუთვნებულ საქმეებზე;

დ) სასაზღვრო დაცვის მოკვლევის ორგანოები — სასაზღვრო დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის სამხედრო მოსამსახურის მიერ ჩადენილი დანაშაულის, საზღურისა და სასაზღვრო რეგიმის დარღვევის საქმეებზე;

ე) საგადასახადო სამსახურის მოკვლევის ორგანოები — გადასახადის გადახდისაგან თავის არიდების, დამალული ან შემცირებული შემოსავლების საქმეებზე;

ვ) საბაჟო სამსახურის ორგანოები – საბაჟო გადასახადების გადახდისაგან თავის არიდების, აგრეთვე საქართველოს თუ სხვა სახელმწიფოების ზღვისა კუთხილი მხატვრული, ისტორიული ან არქეოლოგიური ღირებულების მქონე ნივთების საქართველოში დაუბრუნებლობასთან დაკავშირებულ საქმეებზე;

ზ) სასჯელალსრულებითი დაწესებულებების, საგამოძიებო იზოლატორების უფროსები – ამ დაწესებულებათა და იზოლატორთა თანამშრომლების მიერ სამსახურის შესრულების დადგენილი წესის წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულთა და ამ დაწესებულებებისა და იზოლატორების განლაგების ადგილზე ჩადენილ სხვა დანაშაულთა საქმეებზე;

თ) ნაოსნობაში მყოფი საზღვაო ზომაღლის კაპიტანი;

ი) სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახური – სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის თანამშრომელთა მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას და მათ მიერ დაცული ობიექტების მიმართ ჩადენილ დანაშაულთა საქმეებზე.

თუ კანონი მოითხოვს პროკურორის თანხმობას (სანქციას) ან სასამართლო ბრძანებას საგამოძიებო მოქმედების ჩასატარებლად, მომკვლევი უგზავნის თავის შუამდგომლობას (წარდგინებას) შესაბამისად პროკურორს ან სასამართლოს მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელის მეშვეობით.

დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის, საქმის აღძვრაზე უარის თქმის, საქმის წარმოების შეჩერების, საქმის შეწყვეტის შესახებ შეიძლება გამოიტანოს მხოლოდ მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელმა და იგი უნდა დაამტკიცოს პროკურორმა.

მომკვლევის წარმოებაში მყოფ სისხლის სამართლის საქმეზე მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელის მითითების შესრულება სავალდებულოა მომკვლევისათვის. თუ მომკვლევი არ ეთანხმება მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელის მითითებას, მას უფლება აქვს მიმართოს ზედამხედველ პროკურორს, რომელსაც შეუძლია გააუქმოს მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელის მითითება, ხოლო მასალები ან საქმე წინასწარი გამოძიებისათვის გადასცეს სხვა მომკვლევს ან გამოძიებელს.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანიზაცია და უფლებამოსილება

§1. შინაგან საქმეთა ორგანოების ჩამოყალიბება

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ, პირველსავე წლებში, დაიწყო საკითხი ისეთი ორგანოს შექმნის შესახებ, რომელიც გადამწყვეტ ზომებს მიიღებდა რევოლუციის მტრების წინააღმდეგ. ამ მიზნით სრულიად რუსეთის ცენტრალურმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა მიიღო საგანგებო დადგენილება (1919 წლის 17 თებერვალი) სრულიად რუსეთის საგანგებო კომისიის შექმნის შესახებ (ЧК) და 1918 წლიდან მას მიენიჭა გამოძიების უფლება, აგრეთვე კონტრრევოლუციური და ბანდიტური დამნაშავეების ადგილზევე ლიკვიდაცია. 1922 წლის 6 თებერვლის სრულიად რუსეთის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის დადგენილებით, საგანგებო კომისიების ნაცვლად, შეიქმნა სახელმწიფო პოლიტიკური სამმართველო, ხოლო ადგილებზე პოლიტიკური განყოფილებები. ეს ორგანოები ჩამოყალიბდა რუსეთის ფედერაციის შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის უწყებაში.

სახელმწიფო პოლიტიკურ სამმართველოსა და მის ადგილობრივ ორგანოებს განსაკუთრებული უფლებები მიენიჭათ კონტრრევოლუციური, ბანდიტიზმის, კონტრაბანდისა და სხვა მძიმე დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლის დარგში, მათ შეეძლოთ ადგილზევე დაეპატიმრებინათ პირები ყოველგვარი რეალური საფუძვლის გარეშე. 1934 წელს შეიქმნა სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატი და ამ უწყებაში შევიდა სახელმწიფო პოლიტიკური სამმართველოების ორგანოები (ГПУ). 1934 წლიდან იწყება შინაგან საქმეთა ორგანოებისა და სახელმწიფო უშიშროების მიერ რეპრესიების გატარება, რამაც მძიმე კვალი დააჩნია კანონიერების განხორციელების საკითხსა და მოქალაქეთა უფლებებს. გამოიცა ისეთი კანონები, რომლებიც არსებითად ზღუდავენ გამოძიებისა და სასამართლოში საქმის განხილვის ელემენტარულ დემოკრატიულ პრინციპებსაც კი. 1954 წელს შინაგან საქმეთა სამინისტროს გამოეყო უშიშროების სამსახური და სსრ კავშირის სახ-

ელმწიფო უშიშროების კომიტეტისა და მისი შესაბამისი ადგილობრივი ორგანოებით ყველა მოკავშირე რესპუბლიკაში ჩამოყალიბდა დამოუკიდებელი ორგანოს სახით.

საქართველოში შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატი შეიქმნა 1921 წლის 6 მარტს, რომლის შემადგენლობაში შევიდა მილიცია (მუშურ-გლეხური მილიცია). მილიციის ორგანოები მოგვიანებით ასევე შეიქმნა ქალაქებსა და რაიონებში. მილიციის ორგანოებს დაევალა საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა და დამნაშავეების წინააღმდეგ ბრძოლა. საქართველოში ასევე გაძლიერდა შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის ფუნქციები, რომელსაც 1922 წლიდან ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების კონტროლი ევალებოდა. 1925 წლის დებულებით განისაზღვრა საქართველოს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის სისტემა და უფლებამოსილება.

1960 წელს გაუქმდა სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა სამინისტრო, რომელიც ხელახლა 1966 წელს შეიქმნა. 1960 წლიდან 1966 წლამდე მოკავშირე რესპუბლიკების შინაგან საქმეთა სამინისტროებს ეწოდებოდა „საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის სამინისტრო“.

1992 წლის დასაწყისში სსრ კავშირის დაშლასთან დაკავშირებით გაუქმდა სსრ კავშირის შინაგან საქმეთა სამინისტრო. 1992 წლიდან საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესახებ მიღებულ იქნა რამდენიმე დებულება. მოქმედი დებულება საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესახებ დამტკიცდა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 1997 წლის 17 ნოემბრის N 672 ბრძანებულებით.

§2. შინაგან საქმეთა სამინისტროს სტატუსი

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს 1997 წლის 17 ნოემბრის დებულების შესაბამისად განსაზღვრულია სამინისტროს სტატუსი, მისი საქმიანობის ძირითადი მიმართულებანი, საკადრო საკითხები, მინისტრის უფლებამოსილება, სამინისტროს სტრუქტურა და სამინისტროს საქმიანობის სხვა საკითხები.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო სამთავრობო დაწესებულებაა, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფოში საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვასა და დამნაშავეების წინააღმდეგ ბრძოლას.

აღნიშნული ფუნქციების შესასრულებლად სამინისტრო ქმნის შესა-

ბამის დეპარტამენტებს, მთავარ სამმართველოებს, სამმართველოებსა და სამსახურებს, რომლებიც თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან იცავენ მოქალაქეების, დაწესებულებების, ორგანიზაციების უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს მმართველობას ექვემდებარებიან აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების შინაგან საქმეთა სამინისტროები, მხარეების შინაგან საქმეთა მთავარი სამმართველოები, სამმართველოები, ქალაქებისა და რაიონების შინაგან საქმეთა ორგანოები, შინაგანი ჯარები, სპეცდანიშნულების რაზმები, სატრანსპორტო პოლიციის ორგანოები და სხვა საქვეუწყებო სახელმწიფო დაწესებულებები და ორგანიზაციები.

შინაგან საქმეთა სამინისტრო ახორციელებს სახელმწიფოს, როგორც საჯარო-სამართლებრივი იურიდიული პირის უფლებებსა და მოვალეობებს საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისა და დანაშაულებათა წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში.

სამინისტროს დაფინანსება ხორციელდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

სამინისტრო თავის საქმიანობას წარმართავს კანონიერების, პიროვნების ღირსების პატივისცემის, სამართლიანობის, ჰუმანიზმისა და საჯაროობის პრინციპებზე; მას არა აქვს უფლება გააძეულებს მოქალაქის პირადი ცხოვრების, მისი პატივისა და ღირსების შემლახავი ინფორმაცია, აგრეთვე სახელმწიფო და კომერციული საიდუმლოება.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს ძირითადი ამოცანებია:

ა) დანაშაულისა და სხვა სამართალდარღვევების აღკვეთა, ჩადენილი დანაშაულის აღრიცხვა, გამოვლენა, გახსნა, მოკვლევა და წინასწარი გამოძიება;

ბ) მოქალაქეთა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა;

გ) საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა;

დ) საკუთრების დაცვა.

ე) საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა;

ვ) სარეგისტრაციო საქმიანობა კანონით გათვალისწინებული წესით;

ზ) სასჯელისა და სახდელის აღსრულება;

თ) გარემოს დაცვის სფეროში სამართალდარღვევათა აღკვეთა-აცილება;

ი) ხანძრის პროფილაქტიკისა და ქრობის ორგანიზაცია;

კ) საგანგებო სიტუაციების თავიდან აცილების, მათი შედეგების სალიკვიდაციო სამუშაოებისა და სამოქალაქო თავდაცვის ღონისძიებათა განხორციელება.

დაკისრებული ფუნქციების განხორციელების მიზნით შინაგან საქმეთა სამინისტრო უფლებამოსილია:

ა) სახელმწიფო და სხვა ორგანოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისაგან, თანამდებობის პირებისაგან დადგენილი წესით გამოითხოვოს სამინისტროსათვის დაკისრებული ამოცანების შესასრულებლად საჭირო ინფორმაცია, დოკუმენტაცია და მასალები;

ბ) სამინისტროს კომპეტენციაში შემავალი ამოცანების განსახორციელებლად დადგენილი წესით მოიწვიოს სახელმწიფო ორგანოთა და დაწესებულებათა თანამშრომლები, სპეციალისტები და ექსპერტები;

გ) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში აწარმოოს მოლაპარაკებები, დადოს ხელშეკრულებები და შეთანხმებები როგორც ქვეყნის, ისე საზღვარგარეთის ფიზიკურ და იურიდიულ პირებთან.

§3. შინაგან საქმეთა მინისტრის უფლებამოსილება და სამინისტროს საბჭო

შინაგან საქმეთა სამინისტროს სათავეში უდგას მინისტრი, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი პარლამენტის თანხმობით. მინისტრს თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი.

მინისტრი, როგორც უშუალოდ, ისე თავისი მოადგილეების მეშვეობით, კოორდინაციას უწევს და ხელმძღვანელობს სამინისტროს სისტემაში შემავალი სამსახურების საქმიანობას დამნაშავეობასთან ბრძოლისა და საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით.

მინისტრი პასუხს აგებს პრეზიდენტის წინაშე დამნაშავეობასთან და სხვა სამართალდარღვევებთან ბრძოლის სწორი პოლიტიკის, სამინისტროს კომპეტენციაში შემავალი სხვა ამოცანების განხორციელებისათვის.

მინისტრის პირველ მოადგილესა და მოადგილეებს მინისტრის წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი.

აჭარისა და აფხაზეთის შინაგან საქმეთა მინისტრებს თანამდებობა-

ზე ნიშნავს საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი, აჭარისა და აფხაზეთის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს ხელმძღვანელის წარდგინების საფუძველზე.

მინისტრის დავალებით ერთ-ერთი მოადგილე ახორციელებს საპარლამენტო მდივნის ფუნქციას.

მინისტრის მოადგილეები ხელმძღვანელობენ და ორგანიზაციას უწევენ თავიანთი საკურატორო სამსახურების საქმიანობას მათ წინაშე მდგომი ამოცანების შესასრულებლად.

მოადგილეები პასუხს აგებენ მინისტრის წინაშე მინდობილ უბანზე მუშაობის სწორი ორგანიზაციისათვის.

მთავრობის შემადგენლობის მიერ უფლებამოსილებათა მოხსნა ან სხვა საფუძველზე მინისტრის სამსახურებრივი უფლებამოსილების შეწყვეტა მინისტრის პირველი მოადგილისა და მოადგილეების უფლებამოსილებათა შეწყვეტის საფუძველია.

შინაგან საქმეთა მინისტრი:

ა) უზრუნველყოფს სამინისტროს წინაშე მდგომი ამოცანების შესრულებას;

ბ) სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებში გამოსცემს შინაგან საქმეთა ორგანოებისათვის, სამინისტროს სისტემაში შემავალი დაწესებულებებისა და ქვედანაყოფებისათვის შესასრულებლად სავალდებულო ბრძანებებს, დირექტიულ მითითებებს, ინსტრუქციებს, წესებს, აკონტროლებს მათ შესრულებას;

გ) თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს სამინისტროს ცენტრალური აპარატის მუშაკებს, სამინისტროსადმი დაქვემდებარებული ორგანოების, დაწესებულებებისა და ქვედანაყოფების ხელმძღვანელებს. საზღვარგარეთის ქვეყნების შინაგან საქმეთა სამინისტროებთან საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს წარმომადგენლებს. ახორციელებს სამსახურებრივ ზედამხედველობას კანონით დადგენილი წესით;

დ) ამტკიცებს სამინისტროს დეპარტამენტების, მთავარი სამმართველოების, სამმართველოების, სამსახურებისა და განყოფილებების დებულებებსა და სტრუქტურებს;

ე) იწვევს შინაგან საქმეთა სამინისტროს საბჭოს და თავმჯდომარეობს საბჭოს სხდომებს, ხელმძღვანელობს შინაგან საქმეთა სამინისტროს აპარატის მუშაობას;

ვ) ამტკიცებს სამინისტროს ცენტრალური აპარატის, დაქვემდებ-

ბარებული ორგანოების, დაწესებულებებისა და ქვედანაყოფების საშტატო განრიგს;

ზ) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში შინაგან საქმეთა სამინისტროს სისტემის თანამშრომლებს ანიჭებს სპეციალურ წოდებებს, დადგენილი წესით ახდენს მათ წახალისებას, ხოლო განსაკუთრებით წარჩინებულ თანამშრომლებს წარადგენს სახელმწიფო ჯილდოების მისანიჭებლად;

თ) აწარმოებს მოქალაქეთა პირად მიღებას, ორგანიზაციას უწევს სამინისტროს აპარატის მუშაობას მოქალაქეთა მიღების, მათი წინადადებების, განცხადებებისა და საჩივრების განხილვის საკითხებში;

ი) მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად ახორციელებს სხვა უფლებამოსილებას.

მინისტრის სათათბირო ორგანოა სამინისტროს საბჭო, რომლის შემადგენლობაში შედიან მინისტრის პირველი მოადგილე და მოადგილეები. აგრეთვე დეპარტამენტების თავმჯდომარეები და მთავარი სამმართველოების უფროსები. სამინისტროსთან არსებული საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტის რექტორი. საბჭოს შემადგენლობას განსაზღვრავს მინისტრი.

საბჭო განიხილავს სამინისტროსა და მასში შემავალი სამსახურების საქმიანობას, აგრეთვე დამნაშავეობასთან ბრძოლისა და საზოგადოებრივი წესრიგის უზრუნველყოფის უმნიშვნელოვანეს საკითხებს. საბჭოს გადაწყვეტილება ფორმდება მინისტრის ბრძანებით, რომელიც სავალდებულოა შესასრულებლად სამინისტროს სისტემაში შემავალი ყველა სამსახურის, ორგანოსა და ქვედანაყოფისათვის.

გადაუდებელი მიმდინარე საქმიანობის, საშემსრულებლო დისციპლინისა და სხვა საკითხების განსაზღვრელად მინისტრი რეგულარულად იწვევს ოპერატიულ თათბირს სამინისტროს ხელმძღვანელი მუშაკებისა და მოწვეული თანამდებობის პირთა მონაწილეობით.

სამინისტროს კომპეტენცია პოლიციის საქმიანობაში. სამინისტრო განსაზღვრავს დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლის, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის სტრატეგიასა და პოლიციის საქმიანობის ძირითად მიმართულებებს, რისთვისაც:

— კოორდინაციას, სამსახურებრივ ზედამხედველობასა და მეთოდურ დახმარებას უწევს პოლიციის ორგანოებისა და ქვედანაყოფების საქმიანობას;

– უზრუნველყოფს პოლიტიკის საქმიანობას შესაბამისი სამართლებრივი ბაზით;

– საგანგებო, სამხედრო და სხვა ექსტრემალური გარემოებების დროს უზრუნველყოფს პოლიტიკის პირადი შემადგენლობის გადაყვანას სამსახურის განსაკუთრებულ რეჟიმზე;

– აყალიბებს და განაგებს საცნობარო-საინფორმაციო ბანკს;

– ხელმძღვანელობს პოლიტიკის კადრების მომზადებას;

– თავისი კომპეტენციის ფარგლებში წყვეტს პოლიტიკის პირადი შემადგენლობისათვის სპეციალური წოდებების მინიჭების, წახალისებისა და დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხებს;

შინაგან საქმეთა სამინისტრო ახორციელებს აგრეთვე კანონით გათვალისწინებულ ღონისძიებებსაც პოლიტიკის ორგანოების მუშაობის შემდგომი სრულყოფის მიზნით.

შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლებზე ვრცელდება სოციალური დაცვის ის ღონისძიებანი, რაც პოლიტიკის მუშაკებისათვის კანონითაა დადგენილი, რის შესახებაც აღნიშნულია მომდევნო თავში.

§4. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ძირითადი მიმართულებები

სამინისტრო მასზე დაკისრებული ამოცანების შესრულების მიზნით, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში:

ა) აყალიბებს დამნაშავეობასა და სხვა სამართალდარღვევებთან ბრძოლის პოლიტიკას, ორგანიზაციას უწევს სამინისტროს სისტემაში შემავალი სამსახურების საერთო საქმიანობას;

ბ) ორგანიზაციას უწევს კანონებისა და სხვა ნორმატიული აქტების განხორციელებას, კონტროლს უწევს მათ შესრულებას, განაზოგადებს მათი გამოყენების პრაქტიკას, შეიმუშავებს წინადადებებს კანონმდებლობის შეცვლის ან მისი სრულყოფის შესახებ;

გ) შეიმუშავებს და ახორციელებს სამართალდარღვევათა თავიდან აცილებისა და აღკვეთის ღონისძიებებს, თანამშრომლობს პრესასთან და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებთან, აწვდის საზოგადოებას ინფორმაციას სამინისტროს საქმიანობის შესახებ;

დ) არსებული კანონმდებლობის შესაბამისად ახორციელებს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობას, მოკვლევასა და წინასწარ გამოძიებას;

ე) კანონით დადგენილი წესით აწარმოებს მიმალულ ექვემდებარებას, ბრალდებულთა, სამართალში მიცემულთა, მსჯავრდებულთა და უგზო-უკვლოდ დაკარგულ პირთა ძებნას;

ვ) ქმნის და ხელმძღვანელობს შინაგანი ჯარების ნაწილებსა და სპეცდანიშნულების დანაყოფებს, მათ მმართველობის ორგანოებს;

ზ) უზრუნველყოფს შესაბამისი სამსახურების მეშვეობით დაპატიმრებისა და სხვა იძულებითი ღონისძიებების შესახებ სასამართლოს განაჩენებისა და განჩინების აღსრულებას;

თ) კანონით დადგენილი წესით უზრუნველყოფს მოქალაქეთა შეკრებებისა და მანიფესტაციების მონაწილეთა უსაფრთხოებას;

ი) კანონით დადგენილი წესით აღკვეთს მოქალაქეთა აკრძალულ შეკრებებსა და მანიფესტაციებს, თუ ისინი საფრთხეს უქმნიან საზოგადოებრივ წესრიგს, საზოგადოებრივ უშიშროებას, პიროვნების სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, საკუთრებასა და კანონით დაცულ სხვა სიკეთეს;

კ) ორგანიზაციას და სამსახურებრივ ზედამხედველობას უწევს ცეცხლსასროლი იარაღის, საბრძოლო მასალის, ფეთქებადი ნივთიერებების, ნარკოტიკული საშუალებების შეძენის, შენახვისა და გადაზიდვის დადგენილი წესების დაცვას;

ლ) დაზმარებას უწევს ბუნების დაცვის სამსახურებს კანონიერი საქმიანობის განხორციელებაში;

მ) სტიქიური უბედურების, კატასტროფებისა და სხვა საგანგებო შემთხვევების დროს ახორციელებს ღონისძიებებს მოქალაქეთა უსაფრთხოების, საზოგადოებრივი წესრიგის უზრუნველსაყოფად, წარმოება-დაწესებულებების, ორგანიზაციებისა და მოქალაქეთა ქონების გადასარჩენად;

ნ) ახორციელებს საქართველოს მოქალაქეებისა და უცხოელთა რეგისტრაციას და მათთვის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტების გაცემას;

ო) ორგანიზაციას უწევს ქვეყნის ტერიტორიაზე საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ღონისძიებებს;

პ) აწარმოებს ავტო-მოტო სატრანსპორტო საშუალებების რეგისტრაციას, მათზე სახელმწიფო სანომრე ნიშნების, მოქალაქეების მართვის მოწმობების გაცემას, ავტო-მოტო ტრანსპორტის ტექნიკურ დათვალიერებასა და მათი ერთი მფლობელიდან მეორისათვის გადაფორმებას;

ჟ) ორგანიზაციას უწევს ქვეყნის სახანძრო უსაფრთხოებას;

რ) ხელშეკრულების საფუძველზე იცავს მესაკუთრის ქონებას მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან;

ს) ხელმძღვანელობს სამინისტროს სისტემაში კადრების შერჩევას, განაწილებასა და აღზრდას. ორგანიზაციას უწევს კადრების მომზადებასა და კვალიფიკაციის ამაღლებას;

ტ) ახორციელებს შესაბამის ღონისძიებებს სამინისტროს პირად შემადგენლობაში დისციპლინისა და კანონიერების განმტკიცებისათვის;

უ) საპაერო, სარკინიგზო და საზღვაო ტრანსპორტზე უზრუნველყოფს საზოგადოებრივი წესრიგის, ქონებისა და ტვირთების დაცვას;

ფ) ხელმძღვანელობს სამინისტროს სისტემის საექსპორტო-კრიმინალისტური სამსახურის საქმიანობას;

ქ) ორგანიზაციას უწევს თავის კომპეტენციაში შემავალ საკითხებზე შინაგან საქმეთა ორგანოებისა და დაწესებულებების მუშაობასთან დაკავშირებული საჩივრებისა და განცხადებების განხილვას;

ღ) ხელს უწყობს სამეცნიერო გამოკვლევებს თავისი საქმიანობის სფეროში;

ყ) სწავლობს საზღვარგარეთის ქვეყნების შინაგან საქმეთა და პოლიციის ორგანოების გამოცდილებას;

შ) უზრუნველყოფს შინაგან საქმეთა ორგანოებში სააღრიცხვო-სარეგისტრაციო დისციპლინის განმტკიცებას, დანაშაულის შესახებ შეტყობინებებსა და განცხადებებზე სათანადო რეაგირებას;

ჩ) ორგანიზაციას უწევს შინაგან საქმეთა ორგანოების ინფორმაციული უზრუნველყოფის კომპიუტერული სისტემების ჩამოყალიბებას. დანერგვასა და ფუნქციონირებას;

ც) სხვა სახელმწიფოების შესაბამის ორგანოებთან დებს შეთანხმებებს სამართლებრივი დახმარებისა და ურთიერთთანამშრომლობის შესახებ;

ძ) ადგენს სამინისტროს შემადგენლობაში შემავალი საბიუჯეტო დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების ბიუჯეტის პროექტებს და ახორციელებს სამსახურებრივ ზედამხედველობას ბიუჯეტიდან გამოყოფილ ასიგნებათა მიზნობრივ ხარჯვაზე;

წ) ორგანიზაციას უკეთებს დაქვემდებარებული ორგანოებისა და დაწესებულებების მეთოდურ დახმარებებს, საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის დოკუმენტურ რევიზიებს.

§5. შინაგან საქმეთა სამინისტროს სტრუქტურა

შინაგან საქმეთა სამინისტროში დაკისრებული ფუნქციების განხორციელების მიზნით შექმნილია დეპარტამენტები, სამმართველოები, შტაბი და სხვადასხვა ხასიათის სამსახურები, კერძოდ:

1. *კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტი.* ამ დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანებია ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების გატარება რეგიონული და საერთაშორისო კორუმპირებული კავშირების მქონე ორგანიზებული დანაშაულებრივი ფორმირებების გამოვლენისა და მათი საქმიანობის აღკვეთის მიზნით ეკონომიური დანაშაულისა და კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლა.

რეგისტრირებული სისხლის სამართლის დანაშაულის გახსნის, მოსალოდნელი დანაშაულის აღკვეთა-აცილების, ბოროტმოქმედთა დადგენა-დაკავების, მიმალულ ექვმიტანილთა, ბრალდებულთა, სამართალში მიცემულთა, მსჯავრდებულთა და უგზო-უკვლოდ დაკარგულ პირთა დაძებნის უზრუნველყოფა, ნარკომანიისა და ნარკობიზნესის წინააღმდეგ ბრძოლა.

2. *ადმინისტრაციული პოლიციის დეპარტამენტი.* მისი ძირითადი ამოცანებია საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა ქუჩებსა და საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში. მასობრივი უწესრიგობისა და საზოგადოებრივი წესრიგის ჯგუფური დარღვევების წინააღმდეგ ბრძოლის ორგანიზაცია.

საავტომობილო ტრანსპორტის უსაფრთხო და შეუფერხებელი მუშაობის ორგანიზაცია. საგზაო მოძრაობის მონაწილეთა უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად გამიზნული ღონისძიებების, ავტოტრანსპორტის ტექნიკური დათვალიერებისა და რეგისტრაციის შესახებ ნორმატიული აქტების დამუშავება და ზედამხედველობა მათ შესრულებაზე.

საქართველოს ტერიტორიაზე ეკოლოგიის სფეროში სამართალდარღვევებისა და დანაშაულის გამოვლენა, აღკვეთა-აცილება და მოკვლევა.

საქართველოს მოქალაქეთა რეგისტრაციისა და სარეგისტრაციო წესების დაცვის ორგანიზაცია. საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობისა და საქართველოს მოქალაქის პასპორტის გაცემა. უცხოელთა გასვლა-შემოსვლის ვიზების გაფორმება-გაცემა, სავიზო კანონმდებლობის დაცვის უზრუნველყოფა; იმ დანაშაულის გამოვლენასა და აღკვეთა-აცილებაში მონაწილეობა, რაც შედის ადმინისტრაციული პოლიციის დეპარტამენტის სამსახურების კომპეტენციაში.

3. *საგამოძიებო დეპარტამენტი.* საგამოძიებო დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანებია დანაშაულის გახსნა, მისი ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოძიება კანონის ზუსტი შესაბამისობის საფუძველზე, პროცესუალური, საკონტროლო-საორგანიზაციო და უწყებრივი ხელმძღვანელობა დაქვემდებარებული საგამოძიებო დანაყოფების მუშაობისადმი, გამოძიების დროს მოქალაქეთა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა, მოქალაქეების, სახელმწიფო და არასახელმწიფო წარმოება-დაწესებულებებისა და ორგანიზაციისადმი დანაშაულის შედეგად მიყენებული მატერიალური ზარალის ანაზღაურების უზრუნველყოფა, იმ მოქალაქეთა პატივისა და ღირსების, აგრეთვე კანონით გათვალისწინებული სხვა უფლებების დაცვა, რომლებიც უკანონოდ იყვნენ დაკავებული. დაპატიმრებულნი ან სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემულნი, დანაშაულის გამომწვევი მიზეზებისა და ხელშემწყობი პირობების გამოვლენა და მათი აღმოფხვრისათვის ზომების მიღება.

4. *სატრანსპორტო პოლიციის დეპარტამენტი.* ამ დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანებია რკინიგზის, საჰაერო და საზღვაო ტრანსპორტსა და მომსახურე ტერიტორიებზე დანაშაულებათა და სხვა სამართალდარღვევათა გამოვლენა, აღკვეთა-აცილება, რეგისტრირებული სისხლის სამართლის დანაშაულის გახსნა, მოქალაქეთა კანონიერი უფლებებისა და ინტერესების დაცვა, სატრანსპორტო ტვირთების ობიექტებისა და სხვა მატერიალურ ფასეულობათა დაცვა და გაცილება.

5. *სასჯელთა აღსრულების დეპარტამენტი.* მისი ძირითადი ამოცანებია მსჯავრდებულ პირთა მიმართ სასამართლოს მიერ დადგენილი სასჯელ-აღსრულების, მსჯავრდებულთა დაცვის, ზედამხედველობის და დასაქმების ორგანიზაცია და კონტროლი, საპატიმრო და სასჯელის მოხდის ადგილებში ადამიანის უფლებათა დაცვის უზრუნველყოფა, მსჯავრდებულთათვის დაწესებული უფლებების ფარგლებში საყოფაცხოვრებო პირობების შექმნა.¹

6. *საგანგებო სიტუაციებისა და სამოქალაქო თავდაცვის დეპარტამენტი.* ამ სამსახურის ძირითადი ამოცანებია ბუნებრივი და ტექნოგენური კატასტროფების, სტიქიური და ეკოლოგიური უბედურებების, ფართომასშტაბიანი ხანძრების შემთხვევაში სამაშველო სამუშაოების ორგანიზება, მოსახლეობის ევაკუაციის უზრუნველყოფა, პირველი სამედიცინო

¹ სასჯელთა აღსრულების დეპარტამენტი უახლოეს პერიოდში ეტაპობრივად დაექვემდებარება საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს.

დახმარების გაწევა და სხვა გადაუდებელ სამუშაოთა ჩატარება, ბირთვული, რადიოაქტიური და მასობრივი განადგურების სხვა იარაღის გამოყენების შემთხვევაში პირველი და გადაუდებელი სამუშაოების განხორციელება.

7. *დაცვის პოლიტიკის დეპარტამენტი*. მისი ძირითადი ამოცანებია ურთიერთხელშეკრულების საფუძველზე საწარმოების, დაწესებულებების, ორგანიზაციების, ერთობლივი საწარმოებისა და უცხოური ფირმების, სააქციო საზოგადოებების, მშენებლობების, მოიჯარე, სამეურნეო ანგარიშსა და თვითდაფინანსებაზე მყოფი კომერციული, პრევატიზებული და სხვა სახის ობიექტების ცალკეული ფიზიკური და იურიდიული პირების, ყველა სახელმწიფო მატერიალური ფასეულობების, ფულადი სახსრების დაცვა დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან.

8. *ხანძარსაწინააღმდეგო სამსახურის დეპარტამენტი*. ამ დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანებია სახელმწიფო სახანძრო ზედამხედველობის განხორციელების უზრუნველყოფა, ხანძრის, აფეთქებებისა და ავარიის შედეგების ლიკვიდაციის სამუშაოთა წარმართვა და მონაწილეობის მიღება.

9. *საექსპერტო-კრიმინალისტიკური მთავარი სამმართველო*. მისი ძირითადი ამოცანებია საექსპერტო-კრიმინალისტიკური გამოკვლევებისა და ექსპერტიზების ჩატარება. კინოლოგიის სამსახურის, რევიზიისა და კონტროლის სპეციალისტთა და დაქვემდებარებული დანაყოფების მუშაობის ორგანიზაცია. პოლიტიკის დანაყოფების კრიმინალისტიკური სამსახურების საქმიანობაზე სამსახურებრივი ზედამხედველობა, სათანადო სპეციალისტების მომზადება და ტექნიკით აღჭურვა.

10. *ინტერპოლის ეროვნული ცენტრალური ბიურო*. ბიუროს ძირითადი ამოცანებია საერთაშორისო მასშტაბით დანაშაულის შესახებ ინფორმაციის შეგროვება და მის წინააღმდეგ ბრძოლა, დანაშაულის გახსნა-გამოვლენის მიზნით მჭიდრო თანამშრომლობა უცხოეთის სახელმწიფოთა საპოლიციო სამსახურებთან; აგრეთვე გაუწიოს დახმარება და კოორდინაცია საქართველოს სამართალდამცავ ორგანოებსა და სხვა შესაბამის უწყებებს უცხოეთის კომპეტენტურ სამსახურებსა და ინტერპოლის გენერალურ სამდივნოსთან საერთაშორისო დონეზე დამნაშავეობასთან ბრძოლაში. უზრუნველყოს მუდმივი კავშირი ინტერპოლის გენერალურ სამდივნოსა და სხვა ქვეყნების ეროვნულ ცენტრალურ ბიუროებთან.

11. *მოკვლევის სამსახური*. მოკვლევის სამსახურის ძირითადი

ამოცანებია პოლიციის ადგილობრივ დანაყოფებში მოკვლევის სამსახურის საქმიანობის ორგანიზაცია და სამსახურებრივი ზედამხედველობა.

12. *შინაგანი ჯარი*. შინაგანი ჯარის ძირითადი ამოცანებია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ობიექტების, სპეციალური ტვირთების, სასჯელაღსრულებითი დაწესებულებების დაცვა, მსჯავრდებულთა და განსასჯელ პირთა ბაღრაგობა, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვასა და საგანგებო მდგომარეობის სამართლებრივი რეჟიმის უზრუნველყოფაში მონაწილეობა, ხანძრის, აფეთქების, კატასტროფისა და ავარიის შედეგების ლიკვიდაციაში მონაწილეობის მიღება, დივერსიულ-სადაზვერვო ჯგუფებისა და დესანტის წინააღმდეგ საბრძოლო მოქმედებებში, აგრეთვე ქვეყნის ტერიტორიულ თავდაცვაში მონაწილეობა.

13. *გენერალ გ. გულუას სახელობის პოლიციის სპეციალური დანიშნულების სამსახური*. მისი ძირითადი ამოცანებია მოქალაქეთა სიცოცხლისა და კონსტიტუციური უფლებების დაცვა, შეიარაღებული ბანდების, ორგანიზებულ დამნაშავეთა ჯგუფების, დივერსიულ-ტერორისტული ორგანიზაციების უვნებელყოფა, უკანონოდ თავისუფლებადაკვეთილ პირთა, „მოტაცებულთა“, მძევალთა განთავისუფლების ოპერაციათა განხორციელება, მასობრივ არეულობათა აღმოფხვრა და სხვა სახის სამართალდარღვევათა აღკვეთა.

14. *სადესანტო მოიერიშე ბრიგადა*. აღნიშნული ბრიგადა უშუალოდ ექვემდებარება შინაგან საქმეთა მინისტრს და ასრულებს მის დავალებებს.

15. *შტაბი*. შტაბის ძირითადი ამოცანებია პრეზიდენტის ბრძანებულებებისა და განკარგულებების, პარლამენტის დადგენილებების, მინისტრის ბრძანებების, მითითებებისა და სხვა ნორმატიული აქტების შესრულებაზე კონტროლი. სამინისტროს ცენტრალური აპარატის სამსახურების, ადგილობრივი ორგანოების, დაწესებულებებისა და დანაყოფების ინსპექტირება, მათთვის პრაქტიკული დახმარების გაწევა.

სამინისტროს სამორიგეო ნაწილის, პოლიციის ორგანოთა სამორიგეო ნაწილების მუშაობის წარმართვა და კონტროლი. სამინისტროს საბჭოს სხდომების, მინისტრთან ოპერატიული თათბირების მომზადებისა და ჩატარების ორგანიზება. რეგისტრირებულ დანაშაულებათა აღრიცხვა, ინფორმაციის ანალიზი. საინფორმაციო-საძიებო კომპიუტერული სისტემების დანერგვა და ექსპლუატაცია, სამინისტროს პრესცენტრის საქმიანობის ორგანიზება.

16. *კადრებისა და პირად შემადგენლობასთან მუშაობის მთავარი*

სამმართველო. ამ სამმართველოს ძირითადი ამოცანებია სამინისტროს სისტემაში ერთიანი საკადრო პოლიტიკის გატარება, კადრების შემადგენლობის ხარისხობრივი გაუმჯობესება, მათი შერჩევა, განაწილება და პროფესიული დონის ამაღლება, საორგანიზაციო-სამეტაბო მუშაობის ორგანიზაცია, სამინისტროს სისტემის ორგანოების, დაწესებულებებისა და დანაყოფების, პირად შემადგენლობას შორის კანონიერებისა და დისციპლინის მდგომარეობაზე კონტროლის განხორციელება, თანამშრომელთა მიერ კანონიერების დარღვევის, მექრთამეობის, სხვა დანაშაულებათა ჩადენის, მოქალაქეთა უფლებების დარღვევის, სამსახურებრივი გადაცდომების ფაქტების გამოვლინება და მათი პროფილაქტიკა, შემოსული განცხადებებისა და ინფორმაციის შემოწმება და სათანადო რეაგირება, შინაგან საქმეთა ორგანოების თანამშრომლების უფლებების, პატივისა და ღირსების დაცვა.

17. *მატერიალურ-ტექნიკური და ფინანსური უზრუნველყოფის დეპარტამენტი.* ამ დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანებია სამინისტროს სისტემაში შემაჯავლი ყველა დანაყოფების ეფექტური ფუნქციონირების ფინანსური და მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფა. სამინისტროს ხარჯთაღრიცხვის შედგენა, ცენტრალური ბიუჯეტიდან გამოყოფილ ასიგნებათა გეგმური განაწილება და მის ხარჯვაზე კონტროლის განხორციელება, სამინისტროს დანაყოფების ცენტრალიზებული მომარაგება ყველა სახის კმაყოფით, სამინისტროს საჭიროებისათვის ძირითადი კაპიტალის შეძენა, კაპიტალური მშენებლობებისა და კაპიტალური შეკეთების დაგეგმვა-განხორციელება, კვარტალური და წლიური საფინანსო და სტატისტიკური ანგარიშების შედგენა და მათი დროულად წარდგენა.

18. *პარლამენტთან ურთიერთობისა და სამართლებრივი უზრუნველყოფის სამსახური.* მისი ძირითადი ამოცანებია პარლამენტთან სამინისტროს ურთიერთობის უზრუნველყოფა. სამინისტროს საქმიანობასთან დაკავშირებული ნორმატული აქტების შემუშავება, მათი სისტემატიზაცია, სამინისტროს სამსახურების ნორმათშემოქმედებითი საქმიანობის კოორდინაცია და კონტროლი, საზღვარგარეთის ქვეყნების შინაგან საქმეთა სამინისტროებთან ურთიერთკავშირების დამყარება.

19. *აკადემია.* აკადემიის ძირითადი ამოცანებია შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანოებისათვის კადრების მომზადება, მეცნიერული გამოკვლევების ჩატარება და მისი შედეგების პრაქტიკაში დანერგვის

ორგანიზაცია, შინაგან საქმეთა ორგანოების თანამშრომელთა პირველადი მომზადება და კვალიფიკაციის ამაღლება.

20. *კავშირგაბმულობის სამსახური.* ამ სამსახურის ძირითადი ამოცანებია სამინისტროს კავშირგაბმულობის სისტემის საიმედო ფუნქციონირების უზრუნველყოფა.

21. *სამედიცინო სამმართველო.* სამედიცინო სამმართველოს ძირითადი ამოცანებია სამინისტროს პირადი შემადგენლობის, პენსიონრებისა და მათი ოჯახის წევრების ჯანმრთელობის, დასვენების, სამკურნალო-პროფილაქტიკური ღონისძიებების ორგანიზაცია და უზრუნველყოფა, სამხედრო-საექიმი და საექიმო-შრომითი საექსპერტო კომისიების, პოსპიტალის, სანეპიდსადგურის, პოლიკლინიკების, ამბულატორიების, სანატორიუმებისა და აფთიაქების მუშაობის წარმართვა და მათზე სამსახურებრივი ზედამხედველობა.

22. *სამდივნო.* სამდივნოს ძირითადი ამოცანებია შტაბთან ერთად საბჭოს სხდომების მომზადება და ოქმების გაფორმება, სამინისტროში შემოსული კორესპონდენციების აღრიცხვა და დამუშავება, სამინისტროს მიერ გამოცემული ბრძანებებისა და ღირექტიული მითითებების აღრიცხვა-რეგისტრაცია და დაგზავნა, შინაგან საქმეთა ორგანოებში საქმის წარმოების ორგანიზაცია; საიდუმლოების რეჟიმის, კონსპირაციის დაცვის უზრუნველყოფა და კონტროლი, საჩივარ-განცხადებების განხილვისა და მოქალაქეთა მიღების ორგანიზაცია.

23. *სამხედრო და სპეციალური გადაზიდვების სამსახური.* ამ სამსახურის ძირითადი ამოცანებია, უზრუნველყოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს კუთვნილი ტვირთების შეუფერხებელი გადაზიდვა, აგრეთვე მსჯავრდებულ პირთა გადაყვანა და განახორციელოს კონტროლი მათ შეუფერხებელ გადაადგილებაზე.

24. *სახელმწიფო საფელდეგერო სამმართველო.* ამ სამმართველოს ძირითადი ამოცანებია, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი საიდუმლო, სრულიად საიდუმლო კორესპონდენციების, ამანათების, დოკუმენტაციის, სპეციალური ტექნიკის, სამრეწველო ნაწარმის, საცდელი ნიმუშების, ფასიანი ქაღალდებისა და ნივთების დანიშნულების ადგილზე ადრესატებისათვის დადგენილი მარშრუტებითა და წესით ოპერატიულად მიტანა და ჩაბარება.

საქართველოს პოლიციის ორგანიზაცია და უფლებამოსილება

§1. პოლიციის ორგანიზაცია და კადრები

საქართველოს პოლიციის სტატუსს, კადრების საკითხს, უფლებებს, მოვალეობებს, პოლიციის მუშაკთა სამართლებრივ და სოციალურ დაცვის ღონისძიებებს განსაზღვრავს კანონი (დეკრეტი) „საქართველოს რესპუბლიკის პოლიციის შესახებ“, რომელიც მიღებულია 1993 წლის 27 ივლისს.

ამ კანონის შესაბამისად პოლიციის ორგანოებს მიეკუთვნება: კრიმინალური პოლიციის დეპარტამენტი, ადმინისტრაციული პოლიციის დეპარტამენტი, სატრანსპორტო პოლიციის დეპარტამენტი და დაცვის პოლიციის დეპარტამენტი.

საქართველოს პოლიცია სამართალდამცავი გასამხედროებული სახელმწიფო ორგანოა, რომელიც დეპარტამენტის სახით შედის საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს სისტემაში და უზრუნველყოფს სახელმწიფოში არსებული კანონიერების რეჟიმის განუხრელ დაცვას.

საქართველოს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების, რაიონებისა და ქალაქების პოლიცია ფინანსდება საქართველოს ბიუჯეტიდან.

ხელისუფლებისა და მმართველობის ადგილობრივ ორგანოებს, ოპერატიული მდგომარეობიდან გამომდინარე, რაიონის (ქალაქის) შინაგან საქმეთა განყოფილებებში საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, აფხაზეთისა და აჭარის შინაგან საქმეთა სამინისტროების გადაწყვეტილებით შეუძლიათ ადგილობრივი ბიუჯეტიდან დააფინანსონ პოლიციის თანამშრომელთა დამატებითი საშტატო ერთეულები.

პოლიციის ამოცანებს შეადგენს:

- კანონით დადგენილი წესით პიროვნების, დაწესებულებისა და ორგანიზაციის უფლებების დაცვა მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან;
- საზოგადოებრივი წესრიგისა და საზოგადოებრივი უშიშროების დაცვა;
- დანაშაულისა და სხვა სამართალდარღვევათა თავიდან აცილება;
- დამნაშავე პირის ძებნა და დანაშაულის გახსნა;

— კანონით გათვალისწინებული სხვა ამოცანების შესრულება.

პოლიტიკის საქმიანობა ემყარება კანონიერების, პიროვნების პატივისა და ღირსების დაცვის, სოციალური სამართლიანობის, ჰუმანიზმისა და საქვეყნოების პრინციპებს.

პოლიცია მოვალეა პატივი სცეს და დაიცვას პიროვნების უფლებები და თავისუფლებები მისი მოქალაქეობრივი, სოციალური, ქონებრივი მდგომარეობის, რასობრივი და ეროვნული კუთვნილების, სქესის, ასაკის, განათლების, ენისა და სარწმუნოების, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების მიუხედავად.

აკრძალულია პოლიციაში პოლიტიკური ორგანიზაციის შექმნა და მასში მონაწილეობა.

საქართველოს პოლიცია თანამშრომლობს სხვა სახელმწიფო ორგანოებთან, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან, მოქალაქეებთან, სხვა ქვეყნების სამართალდამცავ ორგანოებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად დადებული ხელშეკრულებების საფუძველზე.

დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების მიზნით პოლიცია ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობას ეწევა ღია და ფარული საშუალებებითა და მეთოდებით. აკრძალულია ისეთი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებანი, რომლებიც: საფრთხეს უქმნის პიროვნების სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, პატივსა და ღირსებას, ქონებას; ასევე სახელმწიფო, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, მეწარმეთა ქონებასა და კანონით დაცულ უფლებებსა და თავისუფლებებს.

პოლიციის სისტემა. საქართველოს პოლიცია, რომლის შემადგენლობაში შედიან აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პოლიციები, თავის მოვალეობას ასრულებს საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.

პოლიტიკის სამსახურები საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს პოლიტიკის დეპარტამენტში ფუნქციონირებენ სამმართველოებისა და განყოფილებების სახით. რეგიონებსა და ადგილებზე პოლიტიკის სამსახურები სტრუქტურულად შედიან შინაგან საქმეთა რაიონულ, საქალაქო რეგიონულ სამმართველოებსა და განყოფილებებში.

საქართველოს შინაგან საქმეთა რაიონული (საქალაქო) განყოფილებების (სამმართველოების) უფროსებს თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი, რაიონის (ქალაქის) მმართველობის ორგანოებთან შეთანხმებით.

აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების შინაგან საქმეთა რაიონული (საქალაქო) განყოფილებების (სამმართველოების) უფროსებს თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების შინაგან საქმეთა მინისტრის წარდგინებითა და რაიონის (ქალაქის) მმართველობის ადგილობრივ ორგანოსთან შეთანხმებით.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო:

- განსაზღვრავს პოლიციის საქმიანობის ძირითად მიმართულებებს;
- ახორციელებს პოლიციის საქმიანობის სამართლებრივი უზრუნველყოფის ღონისძიებებს;

- კოორდინაციასა და სამსახურებრივ კონტროლს უწევს პოლიციის ორგანოებსა და ქვედანაყოფების საქმიანობას;

სამეცნიერო-საკონსულტაციო მეთოდური და პრაქტიკულ დახმარებას უწევს პოლიციას:

- პოლიციის თანამშრომლებს გზავნის სამსახურის ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ სტიქიური უბედურების, კატასტროფების, მასობრივი არეულობისა და საგანგებო შემთხვევების დროს მართლწესრიგის დამყარებისა და დახმარების აღმოჩენის მიზნით.

- საგანგებო და საშიშდრო მდგომარეობისას უზრუნველყოფს პოლიციის პირადი შეძაღვრობის გადაყვანას სამსახურის განსაკუთრებულ რეჟიმზე;

- აყალიბებს და განაგებს საცნობარო-საინფორმაციო ბანკს;

- წარმოადგენს პოლიციის ინტერესებს საქართველოს ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლეს ორგანოებში და ახორციელებს კანონით დადგენილ სხვა უფლებამოსილებას.

პოლიციის თანამშრომელი. პოლიციის თანამშრომელი საქართველოს სახელმწიფო მოსამსახურეა, რომელსაც მინიჭებული აქვს სპეციალური წოდება და დადებული აქვს ფიცი.

პოლიციის თანამშრომლის ფიცის ტექსტს ამტკიცებს საქართველოს პარლამენტი.

თავისი კომპეტენციის ფარგლებში სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, პოლიციის თანამშრომელი სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენელია.

პოლიციის თანამშრომელი ვალდებულია დადგენილი წესით გაიაროს ატესტაცია, თანამდებობის შესაბამისად მას ენიჭება სპეციალური წოდება და სპეციალური ფორმის ტანსაცმლისა და სასამსახურო იარაღის ტარების უფლება.

პოლიტიკის სამსახურში მიიღება საქართველოს მოქალაქე არანაკლებ 18 და არა უმეტეს 35 წლისა, რომელმაც იცის სახელმწიფო ენა, პიროვნული თვისებებით, განათლებით (არანაკლებ საშუალო ზოგადსაგანმანათლებლო განათლების), ფიზიკური მომზადებითა და ჯანმრთელობის მდგომარეობით შეძლებს შეასრულოს დაკისრებული მოვალეობანი.

პოლიტიკის სამსახურში მიღებული პირი თავისუფლდება სამხედრო სავალდებულო სამსახურისაგან, იხსნება სამხედრო აღრიცხვიდან და ირიცხება შინაგან საქმეთა სამინისტროს პირად შემადგენლობაში;

პოლიციაში არ მიიღებიან: ნასამართლევი პირი; ალკოჰოლიზმით, ნარკომანიით, ტოქსიკომანიით; შიდსით, ფსიქიკური და სხვა ქრონიკული სნეულებით დაავადებულნი; ასევე პირი, რომელიც სასამართლო წესით ქმედუნაროა.

აკრძალულია პოლიტიკის თანამშრომელთა გაფიცვა ან მასში მონაწილეობა.

თანამშრომელს ეკრძალება სამსახურთან ერთად კომერციულ და სხვა ანაზღაურებად საქმიანობაში მონაწილეობა, სამეცნიერო-პედაგოგიური და შემოქმედებითი საქმიანობის გარდა.

პოლიტიკის თანამშრომელს სამსახურიდან ათავისუფლებენ:

1) განსაზღვრული ასაკის მიღწევისას ან წელთა ნამსახურობის გამო პოლიციაში სამსახურის გავლის წესის მიხედვით.

2) ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების, დასაზიარების ან ქრონიკული დაავადებისას, რომლის გამოც აღარ შეუძლია სამსახურის გაგრძელება;

3) ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვადის გასვლის შემდეგ;

4) ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მოთხოვნების შეუსრულებლობისათვის;

5) სამსახურებრივი შეუსაბამობის გამო;

6) სამსახურებრივი დისციპლინის უხეში ან სისტემატური დარღვევებისათვის;

7) შტატების შემცირებისას;

8) სახელმწიფო ხელისუფლების, მმართველობის, პროკურატურის ორგანოებში, სასამართლოში არჩევის ან დანიშვნისას;

9) საკუთარი სურვილით;

10) ფიცის გატეხის, პოლიტიკის თანამშრომლისათვის შეუფერებელი საქციელისათვის;

11) დანაშაულის ჩადენისათვის – კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე.

პოლიციის თანამშრომლის სამსახურიდან დათხოვნის გადაწყვეტილებას იღებენ საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრი, აუზაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების შინაგან საქმეთა მინისტრები, ქალაქის (რაიონის) შინაგან საქმეთა განყოფილებების (სამმართველოების) უფროსები, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს უმაღლესი და საშუალო სპეციალური სასწავლებლების უფროსები თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში.

პოლიციის კადრების მომზადება საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს უმაღლეს, საშუალო სპეციალურ სასწავლებლებსა და კვალიფიკაციის ამაღლების ცენტრში ხორციელდება.

სამსახურებრივი მოვალეობის სანიმუშოდ შესრულების, ხანგრძლივი უმწიკლო მუშაობისა და სხვა მიღწევებისათვის პოლიციის თანამშრომლის წასახალისებლად გამოიყენება შემდეგი ღონისძიებები:

- 1) მაღლობის გამოცხადება;
- 2) პრემიის მიცემა ან ფასიანი საჩუქრით დაჯილდოება;
- 3) 5 დღე-ღამის დამატებითი შვებულების მიცემა;
- 4) მაღლობის სიგელით დაჯილდოება;
- 5) შინაგან საქმეთა სამინისტროს სამკერდე ნიშნით დაჯილდოება;
- 6) მორიგი სპეციალური წოდების ვადამდე მინიჭება;
- 7) წინათ დადებული დისციპლინური სახდელის ვადამდე მოხსნა;
- 8) სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას გამოჩენილი ვაჟკაცობისა და მამაცობისათვის სახელმწიფო ჯილდოზე წარდგენა.

სამსახურებრივი დისციპლინის დარღვევისათვის პოლიციის თანამშრომლის მიმართ გამოიყენება დისციპლინური სახდელები:

- 1) შენიშვნა;
- 2) საყვედური;
- 3) სასტიკი საყვედური;
- 4) შინაგან საქმეთა სამინისტროს სამკერდე ნიშნის ჩამორთმევა;
- 5) თანამდებობიდან ჩამოქვეითება;
- 6) სპეციალური წოდების ერთი საფეხურით ჩამოქვეითება;
- 7) დისციპლინური პატიმრობა 3-დან 10 დღე-ღამემდე ჰაუტკვახტში მოხდით;
- 8) შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან დათხოვნა.

დისციპლინური სახდელების შეფარდებისა და მოხსნის წესს, ასევე

წახალისების წესს ადგენს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს დისციპლინური წესდება.

მოქალაქეს უფლება აქვს გაასაჩივროს პოლიციელის ქმედება პოლიციის ზემდგომ თანამდებობის პირთან, პროკურორთან ან სასამართლოში.

პოლიციაში შესული განცხადება და საჩივარი განიხილება არა უგვიანეს ერთი თვის ვადაში.

დანაშაულის ან აღმინისტრაციულ სამართალდარღვევის შესახებ პოლიციაში შესული განცხადება ან საჩივარი დაუყოვნებლივ განიხილება.

ანონიმური განცხადება და საჩივარი არ განიხილება.

პოლიციის საქმიანობას თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში აკონტროლებს ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოები;

პოლიციის საქმიანობის მაკონტროლებელი ორგანოები არ ერევიან მის ოპერატიულ-სამძებრო და საპროცესო საქმიანობაში ან აღმინისტრაციულ გადაცდომათა საქმის წარმოებაში.

პოლიციის საქმიანობაში კანონიერების დაცვას ზედამხედველობას უწევენ საქართველოს გენერალური პროკურორი და მისდამი დაქვემდებარებული პროკურორები.

§2. პოლიციის თანამშრომელთა მოვალეობა და უფლებები

1. პოლიციის თანამშრომელთა მოვალეობა.

პოლიცია თავისი ამოცანების შესაბამისად მოვალეა:

– კომპეტენციის ფარგლებში აღმოუჩინოს მოქალაქეს სათანადო დახმარება;

– შესაძლებლობა მისცეს დაკავებულ ან დაპატიმრებულ პირს შეატყობინოს მისი დაკავების შესახებ ოჯახს, საშუალო ან სასწავლო დაწესებულების ხელმძღვანელობას;

– ზუსტად დაიცვას მოქალაქის კანონიერი უფლებები და ეთიკური ნორმები;

– დაადგინოს დანაშაულისა და სხვა სამართალდარღვევების გამომწვევი მიზეზები და პირობები, მიიღოს ზომები მათ აღმოსაფხვრელად;

– გამოავლინოს, გახსნას და აღკვეთოს დანაშაული;

– მიიღოს და რეგისტრაციაში გაატაროს შემოსული ინფორმაცია

დანაშაულის, ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის, საზოგადოებრივ-საშიში სხვა ქმედებისა და უგზო-უკვლოდ დაკარგულ პირთა შესახებ;

– სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და წესით აღძრას სისხლის სამართლის საქმე, ჩაატაროს გადაუდებელი საგამოძიებო მოქმედებები.

– დაუყოვნებლივ მოახდინოს რეაგირება დანაშაულისა და სხვა სამართალდარღვევის შესახებ შემოსულ განცხადებებსა და შეტყობინებებზე;

– შეასრულოს პროკურორისა და გამომძიებლის წერილობითი დავალებები და მითითებები ოპერატიულ-სამძებრო მოქმედების შესახებ, დახმარება აღმოუჩინოს მათ საგამოძიებო მოქმედების წარმოებისას;

– მოძებნოს დანაშაულის ჩამდენი პირი, რომელიც გამოძიებასა და სასამართლოს ემალება, მოძებნოს უგზო-უკვლოდ დაკარგული და სხვა პირები, რომელთა მოძებნაც მას კანონით ევალება;

– მიიღოს გადაუდებელი ზომები ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საფრთხის შექმნისას, ავარიის, კატასტროფის, ხანძრის, სტიქიური უბედურებისა და სხვა საგანგებო შემთხვევების დროს უმეტესწილად დარჩენილი ქონების დასაცავად;

– მოაწესრიგოს საგზაო მოძრაობა, ზედამხედველობა გაუწიოს საგზაო მოძრაობის წესებს;

– უზრუნველყოს ცეცხლსასროლი იარაღის, საბრძოლო მასალის, ძლიერმოქმედ ქიმიურ და შხამიან ნივთიერებათა, თავდაცვის ინდივიდუალურ საშუალებათა შეძენის, შენახვის, ტარების, გადაზიდვის, გადაგზავნის კანონით დადგენილი რეჟიმის წესების დაცვა.

– საპაერო და საზღვაო ტრანსპორტის მგზავრების უსაფრთხოების დაცვის მიზნით შეამოწმოს გადასატანად წარმოდგენილი მგზავრის ხელბარგი და ბარგი, თუ საჭიროა პირადად შეამოწმოს მგზავრი;

– კანონით დადგენილი წესით გასცეს საქართველოს მოქალაქის პასპორტი და პირადობის მოწმობა.

– აღასრულოს სასამართლო გადაწყვეტილებები, მოსამართლის, პროკურორისა და გამომძიებლის დადგენილებები იმ პირთა დაკავების ან დაპატიმრების შესახებ ან იმ პირთა წარმოდგენის შესახებ, რომლებიც თავს არიდებენ სასამართლოში, პროკურატურაში ან საგამოძიებო ორგანოებში გამოცხადებას;

– კანონით გათვალისწინებული წესით სამედიცინო დაწესებულებას აცნობოს და დანიშნულებისამებრ მიიყვანოს ქრონიკული ალკო-

პოლიზმით, ნარკომანიით, ტოქსიკომანიით, ენერგიული სენით ან შიდსით დაავადებული პირი, რომელიც თავს არიდებს სამკურნალო დაწესებულებაში გამოცხადებას;

- აღკვეთის ადმინისტრაციული სამართალდარღვევები;

- სხვა სახელმწიფო ორგანოებსა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან ერთად მონაწილეობა მიიღოს მაწანწალობისა და ბავშვთა უმეტესწილად უმეტესობის თავიდან აცილებაში;

- უზრუნველყოს დაკავებული ან დაპატიმრებული პირის დაცვა და გადაყვანა;

- აღასრულოს მოსამართლის დადგენილებები ადმინისტრაციული დაპატიმრების შესახებ;

- ხელშეკრულების საფუძველზე დაიცვას მესაკუთრის ქონება;

- განახორციელოს გადაუდებელი ღონისძიებები უპატრონო ქონების დასაცავად;

- უზრუნველყოს ნაპოვნი ან პოლიციაში ჩაბარებული დოკუმენტების, ნივთების, ფასეულობებისა და სხვა ქონების დაცვა-შენახვა, მიიღოს ზომები კანონიერი მფლობელისათვის მათი გადაცემისათვის ან დადგენილი წესით რეალიზაციისათვის;

- განახორციელოს დაზარალებულის, მოწმისა და სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილეების, მათი ოჯახის წევრების დაცვის ღონისძიებები, თუ მათი სიცოცხლე, ჯანმრთელობა ან ქონება საფრთხეშია;

- თავისი კომპეტენციის ფარგლებში დაიცვას დეპუტატები, დეპუტატობის კანდიდატები, მათი ნდობით აღჭურვილი პირები;

- დაეხმაროს სახანძრო და მაშველ სამსახურებს ზანძრის თავიდან აცილების, ჩაქრობის, აგრეთვე სამაშველო სამუშაოების დროს;

- დაეხმაროს სამხედრო მმართველობის ორგანოებს დაკარგული და გატაცებული იარაღის, საბრძოლო მასალისა და ტექნიკის, სამხედრო ქონების, აგრეთვე სამხედრო ვალდებულთა მოძებნაში;

- დაეხმაროს ბუნების დაცვისა და საბაჟო სამსახურებს კანონიერი საქმიანობის განხორციელებაში;

- თავისი კომპეტენციის ფარგლებში გააკონტროლოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებული იმ შეზღუდვების შესრულება, რომლებიც დაწესებული აქვთ თავისუფლების აღკვეთის ადგილებიდან გათავისუფლებულ პირებს;

პოლიციის მუშაკი ასრულებს აგრეთვე კანონით გათვალისწინებულ სხვა მოვალეობებსაც.

2. პოლიტიკის თანამშრომელთა უფლებები.

პოლიტიკას დაკისრებული მოვალეობების შესასრულებლად უფლება აქვს:

- მოსთხოვოს მოქალაქეს დაიცვას მართლწესრიგი;
- შეამოწმოს მოქალაქის პირადობის დამადასტურებელი საბუთები, თუ არსებობს საკმარისი მონაცემები მის მიერ დანაშაულის ან ადმინისტრაციული გადაცდომის ჩადენის შესახებ;

- სისხლის სამართლის საქმის ან ადმინისტრაციული გადაცდომის მასალებთან დაკავშირებით პოლიციაში გამოიძახოს მოქალაქე, ჩამოართვას ახსნა-განმარტება, მოსთხოვოს საჭირო ცნობები და დოკუმენტები ან იძულებით წარადგინოს პოლიციაში მოქალაქე, თუ იგი არასაპატიო მიზეზით თავს არიდებს გამოცხადებას;

- შეადგინოს ოქმი ადმინისტრაციულ სამართადარღვევათა შესახებ;
- კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში განახორციელოს ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები;

- დანაშაულის აღკვეთის, დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი პირის დაკავების ან ბრალდებულის დაპატიმრების მიზნით, ან იმ შემთხვევაში, როცა ადამიანის სიცოცხლეს საფრთხე ემუქრება, მობინადრეთა თანხმობის გარეშე დღე-ღამის ნებისმიერ დროს შევიდეს ბინაში, დაწესებულების, საწარმოს, ორგანიზაციისა და კერძო პირის კუთვნილ არასაცხოვრებელ სათავსში, მიწის ნაკვეთში, რის შესახებაც არა უგვიანეს 24 საათისა წერილობით აცნობოს პროკურორს;

- აღკვეთოს უკანონო მიტინგი, დემონსტრაცია, პიკეტირება და სხვაგვარი აქცია, აგრეთვე მიმდინარე მშვიდობიანი აქცია, თუ იგი საფრთხეს შეუქმნის საზოგადოებრივ უშიშროებას, პიროვნების სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, საკუთრებასა და კანონით დაცულ სხვა უფლებებს;

- საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, მოქალაქეთა სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და ქონების დაცვის, ცალკეულ ოპერატიულ-სამძებრო და საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების მიზნით ჩაკეტოს ან შეზღუდოს მოძრაობა გზებსა და ქუჩების მონაკვეთებზე;

- აკრძალოს სატრანსპორტო საშუალებების გამოყენება, თუ მათი კონსტრუქცია და ტექნიკური მდგომარეობა არ აკმაყოფილებს დადგენილ მოთხოვნებს; სამართალდარღვევის ჩადენის შემთხვევაში გააჩეროს და დაათვალიეროს სატრანსპორტო საშუალებები, შეამოწმოს მძღოლის მართვის მოწმობა და სხვა საჭირო დოკუმენტები;

– სატრანსპორტო საშუალების მართვას ჩამოაშოროს პირი, რომელსაც არა აქვს მართვის უფლების დამადასტურებელი მოწმობა, ან თუ იგი ალკოპოლურ, ტოქსიკურ ან ნარკოტიკულ ნივთიერებათა ზემოქმედების ქვეშ იმყოფება;

– დადგენილი წესით, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში მისცეს ნებართვა საწარმოებს, ორგანიზაციებს, დაწესებულებებსა და მოქალაქეებს შეიძინონ, შეინახონ და გადაიტანონ ცეცხლსასროლი იარაღი და სხვა საბრძოლო მასალა;

– დამნაშავის დენის, დაკავებულის პოლიციაში წარსადგენად, აგრეთვე სამკურნალო დაწესებულებაში იმ პირთა მისაყვანად, რომლებიც სასწრაფო სამედიცინო დახმარებას საჭიროებენ – უფასოდ ისარგებლოს სატრანსპორტო საშუალებით (დიპლომატიური ან საკონსულო წარმომადგენლობის, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და სპეციალური ტრანსპორტის გარდა);

– სამხედრო პატრულის არყოფნის შემთხვევაში დააკავოს სამხედრო მოსამსახურე საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევისა და დანაშაულის ჩადენისათვის; გადასცეს დაკავებული სამხედრო მოსამსახურე და მოსაკვლევი მასალები სამხედრო კომენდანტს, სამხედრო ნაწილის მეთაურს ან სამხედრო პროკურატურას;

– საგანგებო, სამხედრო ან საომარი მდგომარეობის პირობებში, აგრეთვე დამნაშავეთა და სამართალდარღვევათა დაკავების მიზნით, პოლიცია დასახლებულ პუნქტებში, საგზაო მაგისტრალებსა და ტერიტორიულ წყლებში აწყობს რეიდებს;

– კანონით დადგენილი წესით ისარგებლოს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით დანაშაულის გარემოებათა და მის ჩამდენ პირთა დასადგენად, გამოძიებისა და სასამართლოსაგან მიმალული, უგზო-უკვლოდ დაკარგული პირის მოსაძებნად, ამოუცნობი გვამის ვინაობის დასადგენად, სამართალდარღვევათა თავიდან ასაცილებლად, მართლწესრიგის განსამტკიცებლად;

– მგზავრების პირადი უსაფრთხოების დაცვის, დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი პირის, ბრალდებულის დაკავების ან დაპატიმრების მიზნით დადგენილი წესით შეაყოვნოს სარკინიგზო, საზღვაო ან საჰაერო ტრანსპორტის გასვლა არა უმეტეს 30 წუთისა;

3. სპეციალური საშუალებებისა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების უფლება. სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას პოლიციის თანამშრომელს უფლება აქვს გამოიყენოს ფიზიკური იძულება, სპე

ციალური საშუალებები და სამსახურებრივი დანიშნულების ცეცხლ-სასროლი იარაღი, რის შესახებაც წინასწარ უნდა გააფრთხილოს პირი, იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც დაყოვნებამ შეიძლება გამოიწვიოს მოქალაქისა და პოლიციის თანამშრომლის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის ხელყოფა, სხვა მძიმე შედეგი, ან თუ შექმნილ სიტუაციაში შეუძლებელია ასეთი გაფრთხილება.

პოლიციის თანამშრომელს უფლება აქვს გამოიყენოს ფიზიკური იძულება, მათ შორის ორთაბრძოლის სპეციალური ხერხები პირადი და მოქალაქეთა უსაფრთხოების დაცვის უზრუნველსაყოფად, დანაშაულისა და ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის აღსაკეთად, დანაშაულის ჩაძლენი პირისა და ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის დასაკავებლად.

სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, საზოგადოებრივი წესრიგისა და უშიშროების დაცვის, დანაშაულთან და საზოგადოებრივად საშიშ ქმედებებთან ბრძოლის მიზნით პოლიციას უფლება აქვს გამოიყენოს სპეციალური საშუალებები: ხელბორკილი ან შებორკვის სხვა საშუალება, რეზინის ხელკეტი, ცრემლსადენი გაზი, ფსიქოლოგიური ზემოქმედების შუქბერიითი მოწყობილობა, დაბრკოლების დამანგრეველი და ტრანსპორტის იძულებითი გაჩერების საშუალება, წყალსატყორცნი, ჯავშანმანქანა და სხვა სპეციალური სატრანსპორტო საშუალება, სპეციალური საღებავი, სასამსახურო ძაღლი და ცხენები, ელექტროშოკური მოწყობილობა.

აკრძალულია ფიზიკური იძულების, სპეციალური საშუალებებისა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება ორსულების, მცირეწლოვნების, ინვალიდების, ხანდაზმულების მიმართ, იმ შემთხვევების გარდა, როცა ისინი შეიარაღებულ ან ჯგუფურ თავდასხმას ახდენენ, შეიარაღებულ წინააღმდეგობას უწევენ პოლიციას, რაც საფრთხეს უქმნის მოქალაქეთა და პოლიციის მუშაკთა სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, თუ სხვაგვარი ხერხებითა და საშუალებებით ასეთი თავდასხმის მოგერიება შეუძლებელია.

პოლიციის თანამშრომელს უფლება აქვს შეინახოს, ატაროს და გამოიყენოს სამსახურებრივი დანიშნულების ცეცხლსასროლი იარაღი.

ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებას წინ უნდა უძღოდეს სიტყვიერი გაფრთხილება მისი გამოყენების შესახებ. აუცილებლობის შემთხვევაში შეიძლება გამაფრთხილებელი გასროლა.

გაფრთხილების გარეშე ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება შეიძლება:

1) შეიარაღებული, საბრძოლო ტექნიკის, ნებისმიერი სახის სატრას-სპორტო ან მექანიკური საშუალებით მოულოდნელი თავდასხმისას;

2) ტრანსპორტის გამოყენებით ან სატრანსპორტო საშუალებიდან დაკავებულის ან პატიმრის გაქცევისას;

3) დაზნაშავის დაკავების ან დაპატიმრების დროს შეიარაღებული წინააღმდეგობის გაწევისას;

4) დაკავებულის ან დაპატიმრებულის შეიარაღებული გაქცევისას;

5) დაკავებულის ან დაპატიმრებულის სატრანსპორტო საშუალებიდან ან შეზღუდული ხილვადობისა და ტყიან ადგილებში გაქცევისას.

პოლიციის თანამშრომელი ვალდებულია ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების შესახებ დაუყოვნებლივ აცნობოს თავის უშუალო უფროსს და პროკურორს.

პოლიციის მუშაკს უფლება აქვს შეასრულოს კანონით გათვალისწინებული სხვა უფლებებიც.

§3. პოლიციის თანამშრომელთა სამართლებრივი და სოციალური დაცვა

სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას პოლიციის თანამშრომელი ემორჩილება თავის უშუალო და ზემდგომ უფროსს. ამჟამად უკანონო ბრძანების ან მითითების მიღებისას პოლიციის თანამშრომელი ხელმძღვანელობს კანონით.

ამჟამად უკანონო ბრძანების ან მითითების შესრულება პოლიციის თანამშრომელს არ ათავისუფლებს პასუხისმგებლობისაგან.

აკრძალულია პოლიციის კანონიერ საქმიანობაში ჩარევა, კანონით გათვალისწინებული შემთხვევების გარდა.

პოლიციის თანამშრომლისა და მისი ოჯახის წევრების ხელშეუხებლობას, ქონებას, პატივსა და ღირსებას იცავს კანონი.

პოლიციის თანამშრომლის შეურაცხყოფა, წინააღმდეგობის გაწევა, მისი სიცოცხლის ხელყოფა ან სხვა ქმედება, რომელიც ხელს უშლის პოლიციის თანამშრომელს სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებაში, ისჯება კანონით.

პოლიციის თანამშრომელს უფლება აქვს სასამართლოში გაასაჩივროს ბრძანება პოლიციიდან მისი დათხოვნის შესახებ.

პოლიციის თანამშრომლის მართლზომიერი მოქმედებით მოქალაქეების,

საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისათვის მიყენებულ ზარალს ანაზღაურებს სახელმწიფო კანონით დადგენილი წესით.

სახელმწიფო უზრუნველყოფს პოლიციის თანამშრომლის სოციალურ დაცვას.

1) პოლიციის თანამშრომლისათვის დადგენილია ორმოცდაერთსაათიანი სამუშაო კვირა და არანორმირებული სამუშაო დღე;

2) პოლიციის თანამშრომელი პოლიციაში სამსახურისთვის იღებს ყოველთვიურ ხელფასს, რომელიც შეიცავს თანამდებობრივი და სპეციალური წოდებისათვის დადგენილ განაკვეთს, წელთა ნამსახურობის დანამატს, რაიონულ კოეფიციენტს, სადაც იგი დაწესებულია; დანამატს დასვენებისა და უქმე დღეებში მუშაობისათვის, ღამის საათებში და ზეგანაკვეთური მუშაობისათვის და სხვა გასამრჯელოს, კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა დანამატებსა და კომპენსაციებს;

3) პოლიციის თანამშრომლის წლიური შვებულების ხანგრძლივობა 30 კალენდარული დღეა, თუ მას აქვს შინაგან საქმეთა ორგანოებში მუშაობის 10 წლამდე სტაჟი; 35 კალენდარული დღე – 10-დან 15 წლამდე; 40 კალენდარული დღე – 15-დან 20 წლამდე; 45 კალენდარული დღე – 20 წელზე მეტი მუშაობის სტაჟისთვის;

4) პოლიციის თანამშრომელი ექვემდებარება საეკლდებულო სახელმწიფო დაზღვევას. პოლიციის თანამშრომლის სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, პოლიციის თანამშრომლის ან მისი ახლობლისთვის მიყენებული ზარალი ანაზღაურდება სრული მოცულობით სახელმწიფო ბიუჯეტიდან;

5) სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას პოლიციის თანამშრომლის დაღუპვის შემთხვევაში, მის ოჯახს სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებიდან უხდიან ერთდროულ კომპენსაციას 10 წლის ხელფასის ოდენობით, დაკრძალვის ხარჯებს სახელმწიფო გაიღებს;

6) პოლიციის თანამშრომელს, რომელიც დაიჭრა ან დასახიჩრდა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, სხეულის დაზიანების სიმძიმის ხარისხის შესაბამისად ეძლევა კომპენსაცია ბიუჯეტის სახსრებიდან 1-დან 5 წლამდე მიღებული ხელფასის ოდენობით.

7) პოლიციის თანამშრომელს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით ეძლევა სახელმწიფო-კომუნალური ფონდიდან საცხოვრებელი ბინა ან სახლი, ურიგოდ ედგმება ტელეფონი, ბინის კომუნალური მომსახურების ქირას, ტელეფონის გადასახადს იგი იხდის ორმოცდაათპროცენტითანი შეღავათით;

8) საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესის შესაბამისად, პოლიციის თანამშრომელი სარგებლობს შეღავათებით მიწის რენტჟის გადასახადის, კოპერაციული ან ინდივიდუალური ბინათმშენებლობისათვის შეღავათიანი სახელმწიფო კრედიტის მიღების უფლებით;

9) პოლიციის თანამშრომელს სახელმწიფო-კომუნალური ჭონდიდან საცხოვრებელი ბინის (სახლის) გამოყოფის შეუძლებლობის შემთხვევაში ეძლევა სრული კომპენსაცია დროებითი საცხოვრებელი ბინის (სახლის) ქირის გადასახდელად;

10) პოლიციის თანამშრომელს უფლება აქვს უფასოდ ისარგებლოს საქალაქო, საგარეუბნო და ადგილობრივი მიმოსვლის ყველა სახეობის სახელმწიფო ტრანსპორტით (ტაქსის გარდა);

11) პოლიციის თანამშრომელს, რომელიც გათავისუფლდა სამსახურიდან ასაკის, ავადმყოფობის, შტატების შემცირების ან ჯანმრთელობის მოშლის გამო, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად აქვს პენსიის მიღების უფლება. მას და მისი ოჯახის წევრებს უნარჩუნდებათ შინაგან საქმეთა სამინისტროს სამედიცინო დაწესებულებებში სამედიცინო მომსახურებათა სარგებლობის უფლება.

სამედიცინო მომსახურებით სარგებლობის ასეთივე უფლება უნარჩუნდებათ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას დაღუპული პოლიციის თანამშრომლის ოჯახის წევრებს;

12) პოლიციის თანამშრომელს პენსია ენიშნება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, წელთა ნამსახურობის ვადის მიღწევის გამო, პენსიაზე გასვლის დროს ან პროფესიული დაავადების შემთხვევაში, აგრეთვე დადგენილი ასაკის შესრულების ან ინვალიდობის გამო, სამსახურიდან გათავისუფლების შემდეგ პოლიციის თანამშრომელს უნარჩუნდება ამ კანონით გათვალისწინებული გარანტიები;

13) პოლიციის თანამშრომელს, რომელიც სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისათვის იყენებს პირად საკუთრებაში არსებულ სატრანსპორტო საშუალებას, სატრანსპორტო საშუალების შენახვის, საწვავი მასალის ხარჯებს უნაზღაურებს სახელმწიფო დადგენილი წესით;

14) საქართველოს ტერიტორიაზე სამსახურებრივ მივლინებაში მყოფ პოლიციის თანამშრომელს უფლება აქვს მივლინების მოწმობის საფუძველზე ურიგოდ შეიძინოს სამგზავრო ბილეთი ყველა სახის ტრანსპორტზე და ურიგოდ შესახლდეს სასტუმროში.

საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის ორგანიზაცია და უფლებამ- ოსილება

§1. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის სტატუსი და უფლებამოსილება

საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს 1997 წლის 22 ოქტომბრის დებულების (დამტკიცებული საქართველოს პრეზიდენტის N 597 ბრძანებულებით) და კანონის „სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის შესახებ“ (მიღებული 1998 წლის 18 თებერვალს) შესაბამისად განსაზღვრულია სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს სტატუსი, მისი საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები, საკადრო საკითხები, მინისტრის უფლებამოსილება, სამინისტროს სტრუქტურა, სახელმწიფო უშიშროების თანამშრომელთა ვალდებულებები და უფლებები, ამ სამინისტროს მუშაკთა სამართლებრივი და სოციალური დაცვისა და სხვა საკითხები.

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტრო აღმასრულებელ სახელმწიფო ხელისუფლებაში შემავალი სამართალდამცავი სპეციალური გასამხედროებული დაწესებულებაა, რომელიც თავისი კომპეტენციის ფარგლებში უზრუნველყოფს პიროვნების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს უშიშროების საშინაო და საგარეო საფრთხისაგან.

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მმართველობას ექვემდებარებიან აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროები, სამხარეო სამმართველოები, საქალაქო, რაიონული განყოფილებები, სპეციალური დანიშნულების რაზმი, სპეციალურ სამეცნიერო-კვლევითი და სასწავლო დაწესებულებები და სამინისტროს სხვა სტრუქტურული ქვედანაყოფები.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურების დაფინანსება ხდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

საერთაშორისო ხელშეკრულების შესაბამისად და საქართველოს კანონმდებლობის საფუძველზე სახელმწიფო უშიშროების სამინისტრო თანამშრომლობს საზღვარგარეთის ქვეყნების შესაბამის სამსახურებთან

საერთაშორისო ნარკობიზნესის, ტერორიზმისა და საერთაშორისო ხა-სიათის დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროში.

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტრო ანგარიშვალდებულია საქართველოს პრეზიდენტის წინაშე, რომელიც ახორციელებს სამსახ-რებრივ ზედამხედველობას კანონით დადგენილი წესით.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის საქმიანობის პრინციპები და მეთოდებია: ა. კანონიერება; ბ. ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლე-ბების, იურიდიული პირის უფლებების დაცვა და პატივისცემა; გ. საქმი-ანობის ღია და ფარული ფორმების ერთობლიობა; დ. პრეზიდენტისად-მი დაქვემდებარება და ანგარიშვალდებულება; ე. ერთიანობა და ცენ-ტრალიზაცია;

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურში აკრძალულია პოლიტიკური პარტიის ან სხვა პოლიტიკური გაერთიანების შექმნა. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელი არ შეიძლება იყოს პოლი-ტიკური პარტიის ან სხვა პოლიტიკური გაერთიანების წევრი.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს ეკრძალება გაფიცვების მოწყობა ან მათში მონაწილეობა, შეთავსებით მუშაობა ანაზღაურებად სახელმწიფო, საზოგადოებრივ ან კერძო საწარმოებში, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში, სამეცნიერო, პედაგოგიური ან შემოქმედებითი საქმიანობის გარდა.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის საქმიანობის სამართლებრივი საფუძვლებია: საქართველოს კონსტიტუცია, საერთაშორისო-სამართ-ლებრივი აქტები, საქართველოს კანონები, საქართველოს პრეზიდენ-ტის, საქართველოს პარლამენტის, საქართველოს სახელმწიფო უშიშ-როების სამინისტროს ნორმატიული აქტები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების კონსტიტუციები და კანონები, რომ-ლებიც არ ეწინააღმდეგებიან საქართველოს კონსტიტუციასა და კანონ-მდებლობას, აგრეთვე ზელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი ორგანოების ნორმატიული აქტები, თუ ისინი არ ეწინააღმდეგება საქართვე-ლოს კანონმდებლობას.

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ძირითად ამოცანებს განეკუთვნება:

ა) საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების, ქვეყნის სუვერენიტე-ტის, ტერიტორიული მთლიანობის, სამეცნიერო, ეკონომიკური და სამ-ხედრო პოტენციალის, დაცვა სხვა ქვეყნების სპეციალური სამსახურე-ბისა და ცალკეულ პირთა მხრიდან კანონსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან;

ბ) თავისი კომპეტენციის ფარგლებში დაზნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლა – საქართველოს კანონმდებლობითა და საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა გამოვლენა, თავიდან აცილება, მოკვლევა და წინასწარი გამოძიება;

გ) სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვა – სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის უზრუნველყოფის ღონისძიებათა განხორციელება სახელმწიფო და არასახელმწიფო სტრუქტურებში და ამ საქმიანობის კოორდინაცია.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის საქმიანობის ძირითად მიმართულებებს შეადგენს:

ა. საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების, ქვეყნის სუვერენიტეტის, ტერიტორიული მთლიანობის, სამეცნიერო-ეკონომიკური და სამხედრო პოტენციალის დაცვა სხვა ქვეყნების სპეციალური სამსახურებისა და ცალკეულ პირთა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან;

ბ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის ორგანოების ქვემდებარე და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით განსაზღვრულ დანაშაულთა გამოვლენა, თავიდან აცილება, მოკვლევა და წინასწარი გამოძიება;

გ. საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის უზრუნველყოფის ღონისძიებების განხორციელება და მათი შესრულების კონტროლი.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახური კანონით დადგენილი წესითა და ფარგლებში ინფორმაციას აწვდის საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტს, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებს, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს, ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურზე საპარლამენტო კონტროლი ხორციელდება საქართველოს პარლამენტის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტის მეშვეობით. საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს ხელმძღვანელობა ანგარიშვალდებულია საქართველოს პრეზიდენტის წინაშე.

იმ საგამოძიებო და საპროცესო მოქმედებათა ჩატარება, რომლებიც ზღუდავენ საქართველოს კონსტიტუციით განსაზღვრულ ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს, დაიშვება სასამართლოს მოტივირებული ბრძანებით საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისად.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის მიერ სახელმწიფო ბიუ-

ჯეტიდან გამოყოფილი სახსრებისა და სახელმწიფოს სხვა მატერიალურ ფასეულობათა გამოყენებასა და ხარჯვას ზედამხედველობის საქართველოს კონტროლის პალატა.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის, როგორც მოკვლევის ორგანოს, საქმიანობისას კანონის ზუსტ და ერიგვაროვან შესრულებაზე ზედამხედველობას კანონით დადგენილი წესით ახორციელებენ საქართველოს გენერალური პროკურორი და მისდამი დაქვემდებარებული პროკურორები.

პროკურატურის სფეროს განეკუთვნება აგრეთვე სახელმწიფო უშიშროების ორგანოებში წინასწარ გამოძიებაზე პროცესუალური ხელმძღვანელობის გასასორციელება და დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლის კოორდინაცია.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლები სამხედრო მოსამსახურეები და ის მოსამსახურეები არიან, რომელთა საქმიანობა უშუალოდაა დაკავშირებული ამ კანონით განსაზღვრული ამოცანების გადაწყვეტასთან.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურში სპეციალური შემოწმების ქმედებე მიიღებიან საქართველოს მოქალაქეები, რომლებსაც თავიანთი პიროვნული და საქმიანი თვისებების, განათლების, ფიზიკური მომზადებისა და ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესაბამისად შეუძლიათ შეასრულონ დაკისრებული ფუნქციები.

სამხედრო სამსახურის გავლის წესთან დაკავშირებული საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, სახელმწიფო უშიშროების სამხედრო სამსახურში ჩაირიცხებიან საქართველოს მოქალაქეები. სახელმწიფო უშიშროების სამხედრო სამსახურში შეიძლება ჩაირიცხო ის მოქალაქეებიც, რომლებიც კანონმდებლობით განთავისუფლებულნი არიან სამხედრო ვალდებულების მოხდისაგან (გარდა ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო), თუ იქნება ამ მოქალაქეების თანხმობა. საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამხედრო სამსახურში საქართველოს მოქალაქეთა მიღების წესი და პირობები განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობით.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურში არ მიიღება პირი, რომელიც: ა. ნასამართლევა; ბ. ალკოჰოლიზმით, ნარკომანიით, ტოქსიკომანიით, სამხედრო სამსახურის მოხდისათვის ხელის შემშლელი სხვა ქრონიკული სნეულებით არის დაავადებული; გ. სასამართლოს წესით ცნობილია ქმედუნაროდ.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის სამხედრო მოსამსახურეები სამხედრო სამსახურს გადიან „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად და სარგებლობენ სამხედრო ძალების სამხედრო მოსამსახურეთათვის გათვალისწინებული უფლებებითა და გარანტიებით.

განსაკუთრებულ შემთხვევებში სახელმწიფო უშიშროების სამსახურში შესაძლებელია სპეციალური კონტრაქტის საფუძველზე მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების მოწვევა.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის სამოქალაქო პერსონალის შრომითი საქმიანობა წესრიგდება საქართველოს შრომის კანონმდებლობით.

§2. სახელმწიფო უშიშროების მინისტრისა და მინისტრის მოადგილეთა უფლებამოსილება

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მეთაურობს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი, რომელსაც პარლამენტის თანხმობით თანამდებობაზე ნიშნავს და ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი.

სახელმწიფო უშიშროების მინისტრი:

ა) აწესრიგებს სამინისტროს გამგებლობის სფეროს მიკუთვნებულ საკითხებს;

ბ) წარმოადგენს სამინისტროს ან განსაზღვრავს სამინისტროს წარმომადგენლობას, თუ კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული;

გ) პასუხისმგებელია საქართველოს კონსტიტუციის, სხვა საკანონმდებლო აქტების, საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებებისა და განკარგულებების შესრულებისათვის იმ სფეროში, რომელიც სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება;

დ) თვალყურს ადევნებს სამინისტროს სტრუქტურული ქვედანაყოფების მიერ თავიანთი მოვალეობის შესრულებას და ახორციელებს სამინისტროს ხელმძღვანელთა გადაწყვეტილებებისა და საქმიანობის სამსახურებრივ ზედამხედველობას. სამსახურებრივი ზედამხედველობის განხორციელებისას გამოსცემს ინდივიდუალურ-სამართლებრივ აქტებს;

ე) თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს სამინისტროს ქვედანაყოფების ხელმძღვანელებსა და სხვა თანამშრომლებს;

ვ) განსაზღვრავს სამინისტროს ქვედანაყოფების უფროსთა უფლებამოსილებას;

ზ) ხელმძღვანელობს სამინისტროს სტრუქტურაში არსებულ სპეციალური დანიშნულების რაზმს;

თ) საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად წაახალისებს და დისციპლინურ პასუხისმგებლობას აკისრებს სამინისტროს თანამშრომლებს;

ი) კანონმდებლობით დადგენილი წესით ანიჭებს სამხედრო წოდებებს;

კ) თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში ახორციელებს სამინისტროს სტრუქტურული ქვედანაყოფების რეორგანიზაციას;

ლ) მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების მოზიდვის მიზნით კონტრაქტის საფუძველზე ცალკეულ შემთხვევაში ადგენს პერსონალურ თანამდებობრივ განაკვეთებს;

მ) კანონით დადგენილი წესით, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, მოქმედი კანონმდებლობის სრულყოფისათვის საქართველოს პრეზიდენტთან განსახილველად წარადგენს საკანონმდებლო აქტების პროექტებსა და წინადადებებს სახელმწიფო უშიშროების საკითხების შესახებ;

ნ) საგანგებო ან საომარი მდგომარეობისას უზრუნველყოფს სამინისტროს პირადი შემადგენლობის გადაყვანას სამსახურის განსაკუთრებულ რეჟიმზე;

ო) საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად გამოსცემს უწყებრივ აქტებს და ახორციელებს სამსახურებრივ ზედამხედველობას;

პ) მმართველობის სფეროში თავისივე ბრძანებით ქმნის საბჭოს სათათბირო უფლებებით, განსაზღვრავს მის მოვალეობასა და საქმიანობის წესს, ხელმძღვანელობს მის მუშაობას;

ჟ) ამტკიცებს სამინისტროს სტრუქტურული ქვედანაყოფების დებულებებს;

რ) საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად თავისივე ბრძანებით ქმნის კომისიებს სათათბირო უფლებით;

ს) კანონმდებლობით დადგენილი წესით სამინისტროს თანამშრომელთათვის გასცემს პირადობის მოწმობებს, ტაბელური ცეცხლსასროლი იარაღის, სპეციალური საშუალებების შენახვისა და ტარების უფლებას;

ტ) „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად გადაწყვეტილებას იღებს ეროვნული უშიშროების საბჭოში წარდგინების თაობაზე სამინისტროს იმ

ცალკეულ მაღალკვალიფიციურ სამხედრო მოსამსახურეთა სამსახურის გაგრძელების შესახებ, რომლებმაც სამხედრო სამსახურში ზღვრულ ასაკს მიაღწიეს;

უ) სათანადო უფლებამოსილებისას წარმოადგენს სამინისტროს საერთაშორისო ორგანიზაციებში;

ფ) მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად ღებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს (შეთანხმებებს);

ქ) დადგენილი წესით განკარგავს ფულად სახსრებსა და მატერიალურ ფასეულობებს;

ღ) ახორციელებს კანონით მინიჭებულ სხვა უფლებამოსილებებს. მინისტრს ჰყავს სამი მოადგილე, მათ შორის ერთი პირველი.

მინისტრის პირველ მოადგილესა და მოადგილეებს მინისტრის წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს საქართველოს პრეზიდენტი.

მინისტრის პირველი მოადგილისა და მოადგილეების უფლებამოსილება განისაზღვრება მინისტრის ბრძანებით.

მინისტრის პირველი მოადგილე ხელმძღვანელობს სამინისტროს საქმიანობას და კოორდინაციას უწევს სამსახურების ურთიერთობას მინისტრის არყოფნისას.

მინისტრის ერთ-ერთი მოადგილე მინისტრის დავალებით ახორციელებს საპარლამენტო მდივნის ფუნქციას.

§3. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურისა და თანამშრომელთა მოვალეობები და უფლებები

1. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურისა და მისი თანამშრომლების მოვალეობები. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურსა და მის თანამშრომლებს ევალებათ:

— აწარმოოს კონტრდაზვერვითი საქმიანობა უცხო ქვეყნების სპეცსამსახურებისა და ორგანიზაციების მიერ საქართველოს წინააღმდეგ მიმართული დაზვერვითი საქმიანობის თავიდან ასაცილებლად, გამოსავლენად და აღსაკეთად.¹

¹ დაზვერვის საქმიანობას ახორციელებს საქართველოს დაზვერვის სახელმწიფო დეპარტამენტი, რომლის დებულებაც დამტკიცებულია საქართველოს პრეზიდენტის 1997 წლის 8 ოქტომბრის №566 ბრძანებულებით.

– კანონით დადგენილი წესით განახორციელოს ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები;

– კანონით დადგენილი წესით აწარმოოს მოკვლევა და წინასწარი გამოძიება, დანაშაულში ეჭვმიტანილ ან დამნაშავე პირთა ძებნა და დაკავება, კანონმდებლობით მის კომპეტენციას მიკუთვნებულ საქმეებზე;

– სახელმწიფო უშიშროების უზრუნველყოფის მიზნით საქართველოს სამხედრო ძალებში განახორციელოს კონტრდაზვერვითი საქმიანობა;

– პროკურატურის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტის, სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურისა და სხვა სახელმწიფო ორგანოებთან ერთად მონაწილეობა მიიღოს ორგანიზებულ დანაშაულთან, კორუფციასა და ნარკობიზნესთან ბრძოლის ღონისძიებებში;

– კანონმდებლობით დადგენილი წესით მონაწილეობა მიიღოს სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის ღონისძიებათა შემუშავებასა და რეალიზაციაში, განახორციელოს კონტროლი მათ დაცვაზე იმ ორგანიზაციებსა და საწარმოებში, სადაც წარმოებს სახელმწიფო საიდუმლობასთან დაკავშირებული საქმიანობა;

– შეამოწმოს პირი სახელმწიფო საიდუმლოების საქმიანობაზე დამკვეთის გასაცემად;

– სათანადო უწყებებთან ერთად განახორციელოს შესაბამისი ღონისძიებები საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის, სასიცოცხლო მნიშვნელობის სტრატეგიული დანიშნულების ობიექტების, ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობის საშუალებების უშიშროების უზრუნველსაყოფად;

– გააფრთხილოს სახელმწიფო ორგანოები, საწარმოები, დაწესებულებები და ორგანიზაციები იმ დარღვევათა შესახებ, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან საქართველოს უშიშროებას.

– აცნობოს საქართველოს პრეზიდენტს, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარეს, სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლეს ორგანოებსა და დაინტერესებულ უწყებებს სახელმწიფოს უშიშროებისათვის მოსალოდნელი საფრთხის შესახებ;

– თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, სახელმწიფო საზღვრის დაცვის სახელმწიფო დეპარტამენტთან და სახელმწიფო დაცვის სპეციალურ სამსახურთან კოორდინაციით, განახორციელოს საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა უმაღლესი

თანამდებობის პირებისა და სტრატეგიული ობიექტების დაცვის ოპერატიული უზრუნველყოფა;

– საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით განახორციელოს დაკვირვების ელექტრონული საშუალებების საქართველოში შემოტანის, გატანის, დამზადებისა და გამოყენების ლიცენზირების კონტროლი;

– თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, სახელმწიფოთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების საფუძველზე, შესაბამის უწყებებთან ერთად მიიღოს ზომები საქართველოს ტერიტორიაზე უცხო ქვეყნებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციათა წარმომადგენლობების პირადი და ქონებრივი უშიშროების, აგრეთვე საქართველოს საზღვრებს გარეთ საქართველოს დაწესებულებებისა და მოქალაქეების უშიშროების უზრუნველყოფისათვის;

– საქართველოს პრეზიდენტის ან პარლამენტის გადაწყვეტილებით მონაწილეობა მიიღოს საერთაშორისო ხასიათის ღონისძიებათა უშიშროების უზრუნველყოფაში;

– საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს უზრუნველყოს სახელმწიფოს სამოხილიზაციო-გამწვევი პუნქტებისა და ოპერატიულ-მმართველობითი შტაბების უშიშროება და მზადყოფნა;

– აწარმოოს სახელმწიფო ხელისუფლების საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ორგანოებთან ურთიერთობის სამართლებრივი უზრუნველყოფა;

– მიიღოს და რეგისტრაციაში გაატაროს ინფორმაცია იმ დანაშაულებზე, რომელთა შესახებ საქმის წარმოება სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება, აწარმოოს ასეთ დანაშაულთა ჩამდენი პირების აღრიცხვა;

– კანონით დადგენილი წესით განახორციელოს იმ დანაშაულთა პროფილაქტიკა, რომლებიც კანონით სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახური ასრულებს აგრეთვე კანონით გათვალისწინებულ სხვა მოვალეობასაც.

2. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურისა და მისი თანამშრომლების უფლებები. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურსა და მის თანამშრომლებს თავის კომპეტენციის ფარგლებში უფლება აქვს:

– კანონით დადგენილი წესით განახორციელოს ოპერატიული, სამძებრო და ოპერატიულ-ტექნიკური ღონისძიებანი და საგამოძიებო მო-

ქმედებანი იმ დანაშაულთა თავიდან აცილების, გამოვლენისა და აღკვეთისათვის, რომელთა გამოძიება კანონმდებლობით სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება;

– გადაუდებელი აუცილებლობისას გამოიყენოს სახელმწიფო ორგანიზაციების, საწარმოებისა და დაწესებულებების, აგრეთვე საზოგადოებრივი გაერთიანებებისა და მოქალაქეების კუთვნილი კავშირგაბმულობის საშუალებები; ამასთან, სახელმწიფო უშიშროების სამსახური ვალდებულია კავშირგაბმულობის საშუალებების მფლობელს აუნაზღაუროს გაწეული ხარჯები;

– გადაუდებელი აუცილებლობისას შემთხვევის ადგილზე მისასვლელად, დანაშაულის აღსაკვეთად ან იმ პირის დასაკავებლად, რომელმაც ჩაიდინა დანაშაული ან ეჭვმიტანილია, გამოიყენოს მოქალაქეთა, საწარმოთა, ორგანიზაციათა, დაწესებულებათა და საზოგადოებრივ გაერთიანებათა კუთვნილი სატრანსპორტო საშუალებები (დიპლომატიური წარმომადგენლობების, საკონსულოებისა და უცხო ქვეყნების სხვა დაწესებულებათა, საერთაშორისო ორგანიზაციათა სატრანსპორტო საშუალებების გარდა); ამასთან, სახელმწიფო უშიშროების სამსახური ვალდებულია სატრანსპორტო საშუალებების მფლობელთ აუნაზღაუროს გაწეული ხარჯები ან მიყენებული ზარალი;

– კანონით განსაზღვრულ გადაუდებელ შემთხვევაში, როდესაც დაყონება საფრთხეს უქმნის პიროვნების სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, დაუბრკოლებლად შევიდეს საცხოვრებელ ბინებსა და მოქალაქეთა კუთვნილ სხვა სათავსოებში, საწარმოთა, დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა ტერიტორიაზე და შენობა-ნაგებობებში (დიპლომატიური წარმომადგენლობების, საკონსულოებისა და იმ საერთაშორისო ორგანიზაციების შენობა-ნაგებობების გარდა, რომლებიც დიპლომატიური ხელშეუხებლობით სარგებლობენ) იმ დანაშაულის აღსაკვეთად, რომელიც კანონმდებლობით სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება და იმ პირის დასაკავებლად, რომელმაც ჩაიდინა ასეთი დანაშაული ან ეჭვმიტანილია მის ჩადენაში.

– პიროვნების დადგენის მიზნით, შეუძოწმოს მოქალაქეს პირადობის დამადასტურებელი საბუთები, თუ არის საკმარისი საფუძველი ეჭვისათვის, რომ მის მიერ ჩადენილია დანაშაული;

– დაკისრებული ამოცანების შესასრულებლად საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისაგან უსასყიდლოდ მიიღოს აუცილებე-

ლი ინფორმაცია, იმ შემთხვევების გარდა, როდესაც კანონით დადგენილია ინფორმაციის მიღების სხვა წესი;

— მისცეს სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლებს სამსახურებრივ-სამშტატო იარაღისა და სპეცსაშუალებების შენახვისა და ტარების ნებართვა.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელი ასრულებს აგრეთვე კანონით გათვალისწინებულ სხვა უფლებებსაც.

3. *ფიზიკური იძულების ღონისძიებათა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების უფლება.* სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს სამსახურებრივი მოვალების შესრულებისას კანონით დადგენილი წესით უფლება აქვს გამოიყენოს ფიზიკური იძულება, სპეციალური საშუალებები და სამსახურებრივ-სამშტატო ცეცხლსასროლი იარაღი. პირადი და მოქალაქეთა უსაფრთხოების დაცვის უზრუნველსაყოფად, დანაშაულის აღსაკვეთად და დამნაშავეის დასაკავებლად, თუ ძალადობითი მეთოდების გამოყენებლობა ვერ უზრუნველყოფს სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლის მიერ კანონით დაკისრებული მოვალეობების შესრულებას.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელი ვალდებულია ფიზიკური იძულების, სპეციალური საშუალებებისა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების შესახებ წინასწარ გააფრთხილოს პირი, მისცეს საკმარისი დრო, სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლის კანონიერი მოთხოვნის შესასრულებლად, იმ შემთხვევის გარდა, როდესაც დაყოვნებამ შეიძლება გამოიწვიოს მოქალაქისა და სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის ზეღოფა, სხვა მძიმე შედეგი, ან თუ შექმნილ სიტუაციაში შეუძლებელია ასეთი გაფრთხილება.

სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს უფლება აქვს გამოიყენოს სპეციალური საშუალებები: ხელბორკილდი ან შებორკვის სხვა საშუალება, რეზინის ხელკეტი, ცრემლსადენი ან საერთაშორისო კონვენციებით დაშვებული განსაკუთრებული ზემოქმედების გაზი, ფსიქოლოგიური ზემოქმედების შუქბერიითი მოწყობილობა, დაბრკოლების დამანგრეველი და ტრანსპორტის იძულებითი გაჩერების საშუალება, წყალმტყორცნი, ჯავშანმანქანა და სხვა სპეციალური სატრანსპორტო საშუალება, სპეციალური საღებავი, ელექტროშოკური მოწყობილობა და სასამსახურო ძაღლი.

აკრძალულია ფიზიკური იძულების ან სპეციალური საშუალების გამოყენება ფეხმძიმობის, მცირეწლოვნობის, ინვალიდობის, ხანდაზმულობის აშკარა ნიშნების მქონე პირთა მიმართ, იმ შემთხვევების გარდა, როდესაც ისინი მონაწილეობენ შეიარაღებულ ან ჯგუფურ თავდასხმაში, ან შეიარაღებულ წინააღმდეგობას უწევენ სახელმწიფო უშიშროების თანამშრომელს.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს უფლება აქვს საჭიროების შემთხვევაში გამოიყენოს სამსახურებრივ-საშტატო ცეცხლსასროლი იარაღი შემდეგ შემთხვევებში:

ა. მოქალაქისა და თავის დასაცავად ისეთი საფრთხისაგან, რომელიც რეალურ საშიშროებას უქმნის მათ სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას;

ბ. ცეცხლსასროლი იარაღის წართმევის აღსაკვეთად;

გ. მძევლის გასათავისუფლებლად;

დ. დაკავების ან პატიმრობის ადგილიდან გაქცევის აღსაკვეთად;

ე. მძიმე დანაშაულის აღსაკვეთად, ასეთი დანაშაულის ჩამდენი პირის დაკავებისას, თუ იგი წინააღმდეგობას უწევს სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს ან ცდილობს გაქცევას;

ვ. მოქალაქეთა ბინებზე, დაცულ ობიექტებზე, სახელმწიფო ორგანოების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, კერძო საკუთრების ობიექტებზე თავდასხმის მოგერიებისას;

ზ. მოქალაქეთა დაცვისას საშიშ ცხოველთა თავდასხმისაგან;

თ. განგაშის სიგნალის მიცემის ან დამხმარე ძალის გამოძახებისას;

ი. სატრანსპორტო საშუალების გაჩერების მიზნით სატრანსპორტო საშუალების დაზიანებისათვის, თუ მძღოლის მოქმედება რეალურ საფრთხეს უქმნის ადამიანის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, ხოლო მძღოლი არ ემორჩილება სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლის არაერთგზის მოთხოვნას სატრანსპორტო საშუალების გაჩერების შესახებ.

ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენებას წინ უნდა უძღოდეს სიტყვიერი გაფრთხილება მისი გამოყენების შესახებ. აუცილებლობის შემთხვევაში შეიძლება გამაფრთხილებელი გასროლა.

გაფრთხილების გარეშე ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება შეიძლება:

ა. შეიარაღებული, საბრძოლო ტექნიკის, ნებისმიერი სხვა სატრანსპორტო ან მექანიკური საშუალებით მოულოდნელი თავდასხმისას;

ბ. ტრანსპორტის გამოყენებით ან სატრანსპორტო საშუალებიდან დაკავებულის ან პატიმრის გაქცევისას;

გ. დამნაშავის დაკავების ან დაპატიმრების დროს შეიარაღებული წინააღმდეგობის გაწევისას;

დ. დაკავებულის ან დაპატიმრებულის შეიარაღებული გაქცევისას.

აკრძალულია ცეცხლსასროლი იარაღის ისეთ ადგილებში გამოყენება, სადაც შესაძლოა სხვა პირთა დაშავება, აგრეთვე ცეცხლსაშიშ ან ფეთქებადსაშიშ ადგილებში ასევე ფეხმძიმობის, მცირეწლოვნობის, ინვალიდობის, ზანდაზმულობის აშკარა ნიშნების მქონე პირთა მიმართ, იმ შემთხვევების გარდა, როდესაც ისინი მონაწილეობენ შეიარაღებულ ან ჯგუფურ თაღდასხმაში, ან შეიარაღებულ წინააღმდეგობას უწევენ სახელმწიფო უშიშროების თანამშრომელს.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელი ვალდებულია ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების შესახებ დაუყოვნებლივ აცნობოს თავის უშუალო უფროსსა და პროკურორს.

§4. სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს სტრუქტურა

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროში დაკისრებულ უფლებამოსილებათა რეალური განხორციელების მიზნით შექმნილია სტრუქტურული დანაყოფები: დეპარტამენტები, სამმართველოები, რაზმები, განყოფილებები, რომელთა ძირითად უფლებამოსილებას განსაზღვრავს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მოქმედი დებულების V თავი. კერძოდ, სახელმწიფო უშიშროების სტრუქტურული დანაყოფებია:

ა) *კონტრდაზვერვის დეპარტამენტი*. დეპარტამენტი ახორციელებს კონტრსადაზვერვო საქმიანობას უცხოეთის სპეცსამსახურებისა და ორგანიზაციების მიერ საქართველოს წინააღმდეგ მიმართული დაზვერვითი საქმიანობის თავიდან ასაცილებლად, გამოსავლენად და აღსაკვეთად;

ბ) *საერთაშორისო დანაშაულობასთან ბრძოლის დეპარტამენტი*. დეპარტამენტის ძირითადი ამოცანაა საქართველოს კანონმდებლობითა და საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლა;

გ) *ადმინისტრაციული დეპარტამენტი*. დეპარტამენტი ახორციელებს სამინისტროს ორგანიზაციული უზრუნველყოფის ფუნქციებს;

დ) *მთავარი ოპერატიულ-ტექნიკური სამმართველო*. სამმართველო

უზრუნველყოფს ოპერატიულ სამსახურებს სპეციალურ ღონისძიებათა განხორციელებით.

ე) *კოორდინაციისა და კონტროლის მთავარი სამმართველო*. სამმართველოს ძირითადი ამოცანაა სამინისტროს ქვედანაყოფების მუშაობის კოორდინაცია და ინსპექტირება;

ვ) *სამხედრო კონტრაზვერვის სამმართველო*. სამმართველო სახელმწიფო უშიშროების უზრუნველყოფის მიზნით ახორციელებს კონტრსადაზვერვო საქმიანობას თავდაცვის სამინისტროს შეიარაღებულ ძალებში, შინაგან საქმეთა სამინისტროს შინაგან ჯარებსა და სასაზღვრო ჯარებში;

ზ) *კონსტიტუციური წყობილების დაცვის სამმართველო*. სამმართველო ახორციელებს კონსტიტუციური წყობილების დამხობისა თუ ძალადური შეცვლისაკენ მიმართული ძალების წინააღმდეგ ბრძოლას, ეროვნულ, ეთნიკურ ან რელიგიურ საფუძველზე ექსტრემიზმისა და სეპარატიზმის, რელიგიური შეუწყნარებლობის გამოვლენას, თავიდან აცილებასა და აღკვეთას;

თ) *საგამოძიებო სამსახური*. სამსახური ახორციელებს სამინისტროს დაქვემდებარებულ დანაშაულებათა გამოძიებას;

ი) *სპეციალური დანიშნულების რაზმი*. რაზმი სამინისტროს დავალებით მონაწილეობს სახელმწიფო უშიშროების უზრუნველყოფის მიზნით განხორციელებულ ღონისძიებებში;

კ) *სამეცნიერო-ტექნიკური ცენტრი*. ცენტრი აწარმოებს სამეცნიერო-გამოყენებითი ხასიათის სამუშაოებს სამინისტროს საქმიანობის ძირითადი მიმართულებებითა და მათ უზრუნველსაყოფად.

ლ) *აკადემია*. აკადემია სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს სასწავლო-სამეცნიერო დანაყოფია.

§5. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელთა სამართლებრივი და სოციალური დაცვა

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას ზელისუფლების წარმომადგენელია, რომელსაც სახელმწიფო იცავს.

სახელმწიფო უშიშროების თანამშრომლის სამსახურებრივ საქმიანობაში ჩარევის უფლება არავის არა აქვს, იმ ორგანოების ან თან-

ამდებობის პირების გარდა, რომელთა ასეთი უფლებამოსილება პირდაპირ გათვალისწინებულია კანონით.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლისათვის სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას ხელის შეშლა, მისი პატივისა და ღირსების ხელყოფა, მუქარა, წინააღმდეგობის გაწევა, ძალადობა ან მისი სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან ქონების ხელყოფა იწვევს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ პასუხისმგებლობას.

აკრძალულია სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლის შესაბამისი სამართალდამცავი ორგანოებისათვის წარდგენა ან აღმინისტრაციული დაკავება, სამუშაო ადგილის პირადი ან მისი ნივთების, პირადი ან მის მიერ გამოყენებული ტრანსპორტის ჩხრეკა სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის უფლებამოსილი წარმომადგენლის გარეშე. გამონაკლისია დანაშაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელი სამსახურებრივი საქმიანობისას ხელმძღვანელობს კანონებით. აშკარად კანონსაწინააღმდეგო ბრძანების ან მითითების მიღებისას სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელი ვალდებულია მიიღოს ზომები კანონის შესასრულებლად.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს უფლება აქვს თავისი უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად უშუალოდ მიმართოს სასამართლოს.

სახელმწიფო უზრუნველყოფს სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლის სოციალურ დაცვას.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელი ექვემდებარება სავალდებულო სახელმწიფო დაზღვევას, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯზე.

ზარალი, რომელიც მიადგა სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს, მის მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, სრულად უნაზღაურდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებიდან. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას დასახიჩრების ან დაინვალიდების შემთხვევაში იღებს ყოველთვიურ კომპენსაციას, ბოლო სამსახურის საშუალო თვიური ანაზღაურებისა და დანიშნული პენსიის სხვაობის სახით, ასევე ერთჯერად დახმარებას ხუთი წლის ფულადი ანაზღაურების სახით სახელმწიფო ბიუჯეტიდან.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლის ოჯახს ან მის კმაყოფაზე მყოფ პირებს, თანამშრომლის სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს დალუპვის, ასევე დასახიჩრების ან დაინვალიდების გამო, სამსახურიდან დათხოვნის შემდეგ ერთი წლის განმავლობაში დალუპვის შემთხვევაში, ეძლევა ერთჯერადი დახმარება დალუპულის (გარდაცვლილის), 10 (ათი) წლის ფულადი ანაზღაურების სახით და უწესდებათ კანონმდებლობით გათვალისწინებული შეღავათები.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლის ბინით უზრუნველყოფაზე ზრუნავს სახელმწიფო. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომლის ბინით უზრუნველყოფის წესი და პირობები კანონმდებლობით განისაზღვრება.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელსა და მისი ოჯახის წევრებს სახელმწიფო უზრუნველყოფს სამედიცინო მომსახურებით.

თუ კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სახსრების ფარგლებში, უფლება აქვს წელიწადში ერთხელ, სახელმწიფო ტრანსპორტით (ტაქსის გარდა) უფასოდ იმგზავროს ოჯახის წევრებთან ერთად საქართველოს ტერიტორიის ფარგლებში.

თუ კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სახსრების ფარგლებში, უფლება აქვს ისარგებლოს საქალაქო, საგარეუბნო და ადგილობრივი მიმოსვლის ყველა სახის სახელმწიფო ტრანსპორტით (ტაქსის გარდა).

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სახსრების ფარგლებში, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით და ვადაში მუდმივ საცხოვრებელ ადგილზე უნდა დაედგას ტელეფონი.

თუ კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის დადგენილი, სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს, საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გამოყოფილი სახსრების ფარგლებში, უფლება აქვს ისარგებლოს სახელმწიფო-საუწყებო აგარაკებით, დასასვენებელი სახლებითა და სამედიცინო-გამაჯანსაღებელი დაწესებულებების მომსახურებით.

სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელს უფლება აქვს კანონმდებლობით დადგენილი წესით მიიღოს მიწის ნაკვეთი და აწარმოოს დამხმარე მეურნეობა.

საქართველოს სახალხო დამცველი

§1. სახალხო დამცველის სტატუსი

სახალხო დამცველის თანამდებობა პირველად საქართველოში კონსტიტუციის 43-ე მუხლის საფუძველზე შემოღებული, რომლის ძალითაც ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვას ზედამხედველობას უწევს სახალხო დამცველი.

სახალხო დამცველი და მისი აპარატი მიეკუთვნება სამართალდამცავ ორგანოებს, რადგანაც მისი მიზანია: უზრუნველყოს მოქალაქეთა თავისუფლების, მათი უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვა; მიიღოს ყველა კანონით გათვალისწინებული ზომა მოქალაქეთა დარღვეული უფლებების აღდგენის მიზნით; მიიღოს ზომები იმ მიზეზებისა და პირობების აღმოსაფხვრელად, რამაც ხელი შეუწყო ან განაპირობა მოქალაქეთა თავისუფლების უკანონო შეზღუდვა, მათი უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების შელახვა.

საქართველოს კონსტიტუციის 43-ე მუხლის საფუძველზე 1996 წლის 16 მაისს მიღებულ იქნა კანონი „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“, რომელიც განსაზღვრავს სახალხო დამცველის სტატუსს, მის არჩევისა და უფლებამოსილების შეწყვეტას, სახალხო დამცველის უფლებამოსილებასა და სახალხო დამცველის აპარატის სტრუქტურას.

საქართველოს სახალხო დამცველი ზედამხედველობას უწევს საქართველოს ტერიტორიაზე ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვას, ავლენს მათი დარღვევის ფაქტებს, ხელს უწყობს დარღვეული უფლებების აღდგენას. ამ მიზნით ზედამხედველობს სახელმწიფო ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების, თანამდებობისა და იურიდიულ პირთა საქმიანობას, აფასებს მათ მიერ მიღებულ აქტებს, აძლევს მათ რეკომენდაციებსა და წინადადებებს.

სახალხო დამცველი თავისი უფლებამოსილების განხორციელებისას დამოუკიდებელია და ემორჩილება მხოლოდ კონსტიტუციასა და კანონს. რაიმე ზემოქმედება საქართველოს სახალხო დამცველზე ან ჩარევა მის საქმიანობაში აკრძალულია და ისჯება კანონით.

სახალხო დამცველი ხელშეუხებელია. დაუშვებელია მისი სისხ-

ლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა, დაკავება ან დაპატიმრება, მისი ბინის, მანქანის, სამუშაო ადგილის ან პირადი გაჩხრეკა საქართველოს პარლამენტის თანხმობის გარეშე. გამონაკლისია დანაშაულზე წასწრების შემთხვევა, რაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს საქართველოს პარლამენტს. თუ იგი არ მისცემს თანხმობას, დაკავებული ან დაპატიმრებული საქართველოს სახალხო დამცველი დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლდეს. საქართველოს პარლამენტი ამ საკითხზე გადაწყვეტილებას იღებს საქართველოს გენერალური პროკურორის მიმართვიდან არა უგვიანეს 14 დღისა.

საქართველოს სახალხო დამცველის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის, დაკავების ან დაპატიმრების შესახებ თანხმობისას საქართველოს სახალხო დამცველის უფლებამოსილება შეჩერდება სასამართლოს მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე.

საქართველოს სახალხო დამცველს უფლება აქვს არ მისცეს ჩვენება იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც საქართველოს სახალხო დამცველს. ეს უფლება მას უნარჩუნდება უფლებამოსილების შეწყვეტის შემდეგაც. არ შეიძლება სახალხო დამცველისათვის განკუთვნილი წერილობითი მასალის დაყადაღება.

კანონით უზრუნველყოფილია სახალხო დამცველის უფლებამოსილებათა შეუფერხებელი განხორციელების პირობები. მისი განცხადების საფუძველზე შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოები უზრუნველყოფენ სახალხო დამცველისა და მისი ოჯახის უსაფრთხოებას.

ყველა სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანო, თანამდებობის თუ იურიდიული პირი ვალდებულია ყოველმხრივ დაეხმაროს სახალხო დამცველს, დაუყოვნებლივ წარუდგინოს მასალები, საბუთები და სხვა ინფორმაცია, რომელიც ესაჭიროება სახალხო დამცველს თავისი უფლებამოსილების განსახორციელებლად და ასევე ახსნა-განმარტება გამოსაკვლევ საკითხზე.

მასალები, საბუთები, სხვა ინფორმაცია და ახსნა-განმარტება საქართველოს სახალხო დამცველს უნდა გადაეცეს მოთხოვნის მიღებიდან 15 დღის ვადაში. აუცილებლობის შემთხვევაში, ეს ვადა შეიძლება გაგრძელდეს საქართველოს სახალხო დამცველის თანხმობით.

სახელმწიფო ორგანო, თანამდებობის ან იურიდიული პირი, რომელიც მიიღებს სახალხო დამცველის რეკომენდაციებს ან წინადადებებს, ვალდებულია ერთი თვის ვადაში განიხილოს და წერილობით აცნობოს სახალხო დამცველს განხილვის შედეგები.

სახალხო დამცველის საქმიანობისათვის ნებისმიერი ფორმით დაბრკოლების შექმნა ისჯება კანონით და აისახება სახალხო დამცველის ყოველწლიურ ანგარიშში, რაც საქართველოს პარლამენტის განსაკუთრებული მსჯელობის საგანი უნდა გახდეს.

საქართველოს სახალხო დამცველისა და მისი სამუშაო აპარატის ორგანიზაციასა და საქმიანობასთან დაკავშირებული ხარჯთაღრიცხვა გათვალისწინებულია საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ცალკე მუხლით.

წლის დამთავრებიდან არა უგვიანეს სამი თვისა, სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტს წარუდგენს დასაბუთებულ ანგარიშს ქვეყანაში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ. წლიური ანგარიში უნდა შეიცავდეს დასკვნებსა და რეკომენდაციებს.

§2. სახალხო დამცველის არჩევა და მისი უფლებამოსილების შეფუძვლა

სახალხო დამცველად აირჩევა საქართველოს მოქალაქე 5 წლის ვადით, რომელსაც ირჩევს საქართველოს პარლამენტი სრული შემადგენლობის ხმების უმრავლესობით. კანდიდატურის წარდგენის უფლება აქვთ საქართველოს პრეზიდენტს, საპარლამენტო ფრაქციას, პარლამენტის წევრთა სულ ცოტა ათაკიან ჯგუფს, რომლებიც არ შედიან არც ერთ ფრაქციაში.

კენჭისყრის წინ საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე საქართველოს პარლამენტს აცნობებს კანდიდატთა სიას და მათ წერილობით თანხმობას სახალხო დამცველის თანამდებობაზე არჩევის შესახებ. ყოველ ასარჩევ კანდიდატს კენჭი ეყრება ცალ-ცალკე. კენჭისყრა ფარულია.

კენჭისყრის შედეგად არჩეულად ჩაითვლება კანდიდატი, რომელიც მეტ ხმას მიიღებს, მაგრამ არანაკლებ საქართველოს პარლამენტის სრული შემადგენლობის უმრავლესობის ხმებისა.

თუ არჩევისათვის საკმარისი ხმები ვერც ერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო, კენჭისყრიდან არა უადრეს 7 და არა უგვიანეს 14 დღისა ტარდება ხელახალი არჩევნები. არჩევნების ერთ ციკლში ერთი და იმავე კანდიდატურის წარდგენა შეიძლება მხოლოდ ორჯერ.

ახლად არჩეული სახალხო დამცველის უფლებამოსილება იწყება თანამდებობაზე მყოფი სახალხო დამცველის უფლებამოსილების ვადის გასვლის მომდევნო დღიდან. სახალხო დამცველის უფლებამოსილება წყდება არჩევიდან 5 წლის თავზე ან მისი უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტისას.

ერთი და იგივე პირი საქართველოს სახალხო დამცველის თანამდებობაზე შეიძლება აირჩეს ზედიზედ მხოლოდ ორჯერ.

სახალხო დამცველის თანამდებობა შეუთავსებელია სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრობასთან, სახელმწიფო სამსახურში ნებისმიერ თანამდებობასა და ანაზღაურებად საქმიანობასთან, სამეცნიერო, პედაგოგიური და სახელოვნებო მოღვაწეობის გარდა, იგი არ შეიძლება იყოს პოლიტიკური პარტიის წევრი ან მონაწილეობდეს პოლიტიკურ საქმიანობაში.

სახალხო დამცველს საქართველოს პარლამენტი ირჩევს თანამდებობაზე მყოფი სახალხო დამცველის უფლებამოსილების ვადის გასვლამდე არა უადრეს 60 და ვადის გასვლიდან არა უგვიანეს 30 დღისა.

სახალხო დამცველის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში პარლამენტის მიერ ახალი სახალხო დამცველის არჩევამდე, მის მოვალეობას ასრულებს სახალხო დამცველის მოადგილე. ასეთ შემთხვევაში სახალხო დამცველის მოადგილე სარგებლობს სახალხო დამცველისათვის მინიჭებული უფლებებით, სამართლებრივი გარანტიებითა და ხელშეუხებლობით.

სახალხო დამცველს უფლებამოსილება ვადამდე შეუწყდება, თუ:

- ა) დაკარგა საქართველოს მოქალაქეობა;
- ბ) ზედიზედ ოთხი თვის განმავლობაში ვერ ასრულებდა თავის მოვალეობას;
- გ) მის მიმართ კანონიერ ძალაში შევიდა სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი;
- დ) სასამართლომ ცნო ქმედუნარიოდ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გარდაცვლილად;
- ე) დაიკავა ან უკავია საქართველოს სახალხო დამცველის სტატუსთან შეუთავსებელი თანამდებობა ან ეწევა შეუთავსებელ საქმიანობას;
- ვ) ნებაყოფლობით გადადგა;
- ზ) გარდაიცვალა.

§3. სახალხო დამცველის უფლებამოსილება

სახალხო დამცველი დამოუკიდებლად ამოწმებს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობას, მათი დარღვევის ფაქტებს, როგორც მიღებული განცხადებისა და საჩივრის საფუძველზე, ასევე საკუთარი ინიციატივით, თუ მისთვის ცნობილი გახდება ეს დარღვევები.

სახალხო დამცველი განიხილავს საქართველოს მოქალაქეთა, საქართველოში მყოფ უცხოელთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა, არასამთავრობო ორგანიზაციათა განცხადებებსა და საჩივრებს, რომლებიც ეხება სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა, სახელმწიფო და არასახელმწიფო ორგანიზაციათა, დაწესებულებათა, საწარმოთა, თანამდებობისა და იურიდიულ პირთა ქმედებებს ან მათ აქტებს, აგრეთვე იმ საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით დადგენილ უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევებს, რომელთა მონაწილეც საქართველოა.

განცხადებასა და საჩივარს სახალხო დამცველი განიხილავს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განმცხადებელი სადავოდ ზღის ზემდგომი ორგანოს, ადმინისტრაციული ორგანოს ან სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესულ გადაწყვეტილებას, და როდესაც განცხადება ან საჩივარი ეხება საკითხის განხილვის დროს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევას.

სახალხო დამცველის მიერ განცხადებისა და საჩივრის განხილვამ არ შეიძლება დააბრკოლოს ანალოგიური განცხადების ან საჩივრის განხილვა შესაბამის საერთაშორისო ორგანიზაციაში.

დაკავების, წინასწარი პატიმრობისა და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში მყოფ პირთა მიერ სახალხო დამცველისათვის გაგზავნილი განცხადებები, საჩივრები და წერილები კონფიდენციალურია. მათი გახსნა და ცენზურა აკრძალულია; ისინი დაუყოვნებლივ უნდა გადაეცეს საქართველოს სახალხო დამცველს.

განცხადება და საჩივარი არ იბეგრება სახელმწიფო გადასახადით.

სახალხო დამცველის მიერ დაინტერესებული პირისათვის გაწეული სამსახური უფასოა. სახალხო დამცველი ვალდებულია აცნობოს განმცხადებელს საჩივრის შემოწმების შედეგები.

შემოწმების ჩატარებისას სახალხო დამცველს უფლება აქვს:

ა) დაუბრკოლებლად შევიდეს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და

ადგილობრივი თვითმმართველობის ხებისმიერ ორგანოში, საწარმოში, ორგანიზაციაში და დაწესებულებაში: მათ შორის სამხედრო ქვედანაყოფში, დაკავების, წინასწარი პატიმრობისა და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში;

ბ) მოსთხოვოს და მიიღოს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების, სახელმწიფო და არასახელმწიფო საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებებისაგან, აგრეთვე თანამდებობისა და იურიდიულ პირთაგან შემოწმებისათვის აუცილებელი ყველა ცნობა, საბუთი და სხვა მასალა;

გ) მიიღოს ახსნა-განმარტება გამოსაკვლევ საკითხებზე ნებისმიერი თანამდებობის პირისაგან;

დ) სახელმწიფო და არასახელმწიფო დაწესებულებების მეშვეობით ჩაატაროს საექსპერტო გამოკვლევები და მოამზადოს დასკვნები; მოიწვიოს სპეციალისტები საექსპერტო და საკონსულტაციო სამუშაოთა შესასრულებლად;

ე) გაეცნოს სისხლის სამართლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საქმეებს, რომელთა თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილებებიც კანონიერ ძალაშია შესული.

საქართველოს სახალხო დამცველი ასევე ამოწმებს დაკავების, წინასწარი პატიმრობისა და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობას. პირადად ხვდება და ესაუბრება დაკავებულებს, წინასწარ პატიმრობაში მყოფთ და მსჯავრდებულებს; ამოწმებს აღნიშნულ დაწესებულებაში მათი ყოფნის დამადასტურებელ დოკუმენტაციას.

შემოწმების შედეგების მიხედვით სახალხო დამცველი უფლებამოსილია:

ა) ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა უზრუნველყოფის მიზნით წინადადებები წარუდგინოს პარლამენტს კანონმდებლობის სრულყოფის შესახებ;

ბ) ადამიანის დარღვეულ უფლებათა და თავისუფლებათა აღსადგენად რეკომენდაციები გაუგზავნოს იმ სახელმწიფო ორგანოს, თანამდებობის ან იურიდიულ პირს, რომლის მოქმედებამაც გამოიწვია ადამიანის უფლებათა დარღვევა;

გ) დანაშაულის ნიშნების გამოვლენის შემთხვევაში მის ხელთ არსებული მასალები გადასცეს შესაბამის ორგანოებს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის რეკომენდაციით;

დ) შეიტანოს წინადადებები შესაბამის ორგანოებში იმ პირთა დისციპლინური ან ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის შესახებ, რომელთა მოქმედებამაც გამოიწვია ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევა;

ე) რეკომენდაციით მიმართოს შესაბამის სასამართლო ინსტანციას ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმების თაობაზე. თუკი შემოწმების შედეგად მიიჩნევა, რომ სასამართლო წარმოების პროცესში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევას შეეძლო არსებითად ემოქმედა სასამართლო გადაწყვეტილების მიღებაზე;

ვ) აცნობოს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევასთან დაკავშირებით ჩატარებული შემოწმების შედეგები;

ზ) შეამოწმოს შედეგების საფუძველზე მიღებული გადაწყვეტილებები გამოაქვეყნოს სპეციალურ მოხსენებებსა და ყოველწლიურ ანგარიშებში;

თ) წერილობით მიმართოს საქართველოს პრეზიდენტს და მოხსენებით წარსდგეს საქართველოს პარლამენტის წინაშე ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა უხეშ და მასობრივ დარღვევათა შემთხვევაში; თუკი მის განკარგულებაში არსებული რეაგირების საშუალებები არასაკმარისი იქნება;

ი) კონსტიტუციური სარჩელით მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს, თუ ამომრჩეველთა მოთხოვნის მიუხედავად არ დაინიშნა რეფერენდუმი; თუ მიიჩნევა, რომ რეფერენდუმის ჩატარება ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას ან თუ ნორმატიული აქტით ან მისი ცალკეული ნორმებით დარღვეულია საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებული ადამიანის უფლებანი და თავისუფლებანი;

კ) განსაკუთრებულ შემთხვევაში მიმართოს საქართველოს პარლამენტს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევის ფაქტთან დაკავშირებით პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის შექმნისა და საქართველოს პარლამენტის მიერ საკითხის განხილვის მოთხოვნით.

§4. სახალხო დამცველის აპარატი

სახალხო დამცველის საქმიანობის უზრუნველყოფისათვის იქმნება სახალხო დამცველის სამუშაო აპარატი, რომლის სტრუქტურას, მუშაობის წესსა და ორგანიზაციას განსაზღვრავს სახალხო დამცველი სამუშაო აპარატის დებულებით.

საქართველოს სახალხო დამცველის სამუშაო აპარატს ხელმძღვანელობს საქართველოს სახალხო დამცველის მოადგილე, რომელსაც თანამდებობაზე ნიშნავს და ათავისუფლებს საქართველოს სახალხო დამცველი.

სახალხო დამცველის მოადგილეზე ვრცელდება სახალხო დამცველისათვის დადგენილი თანამდებობრივი შეუთავსებლობის მოთხოვნები.

საქართველოს სახალხო დამცველის მოადგილე და აპარატის თანამშრომლები გათვალისწინებულ უფლებამოსილებას ახორციელებენ სახალხო დამცველის სპეციალური რწმუნებით. უფლებამოსილების განხორციელებისას სპეციალური რწმუნების მქონე პირს უფლება აქვს ჩვენება მისცეს მხოლოდ საქართველოს სახალხო დამცველის თანხმობით. ეს უფლება ზემოთ დასახელებულ პირს უნარჩუნდება მისი უფლებამოსილების შეწყვეტის შემდეგაც.

ადვოკატურის ორგანიზაცია და უფლებამოსილება

§1. ადვოკატურის ჩამოყალიბება

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ „სასამართლოების შესახებ“ N1 დეკრეტის საფუძველზე გაუქმდა მეფის რუსეთის დროს არსებული ადვოკატურა. დადგინდა, რომ სასამართლოში დამცველის ფუნქციის შესრულება შეეძლო ორივე სქესის მოქალაქეს, რომლებიც მოქალაქის უფლებითა და კარგი რეპუტაციით სარგებლობდნენ.

„სასამართლოების შესახებ“ N2 დეკრეტის საფუძველზე გათვალისწინებული იყო სამართალდამცავი კოლეგიების შექმნა მუშათა, გლეხთა და ჯარისკაცთა საბჭოების შემადგენლობაში, რომლის წევრებიც სასამართლოში საზოგადოებრივი ბრალმდებლისა და საზოგადოებრივი დამცველის ფუნქციებს ახორციელებდნენ.

1918 წლის 30 ნოემბერს „სახალხო მოსამართლის დებულების“ შესაბამისად საგუბერნიო საბჭოების შემადგენლობაში შეიქმნა დამცველთა კოლეგია, რომელთა ძირითად ფუნქციას სასამართლოში საქმის განხილვის დროს დაცვის ფუნქციის განხორციელება შეადგენდა. დებულების საფუძველზე გაუქმდა სამართალდამცავი კოლეგიები და დაცვის ფუნქცია განიხილებოდა, როგორც საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულება, იმ პირების მიერ, ვისაც შეეძლო რეალურად განხორციელებინა დაცვის ფუნქცია. ამ მიზნით დგებოდა იმ პირთა სიები, ვისაც შეეძლო დაცვის ფუნქციის განხორციელება. სიებს თავდაპირველად ადგენდნენ სახალხო მოსამართლეები, რომლებსაც გადასცემდნენ იუსტიციის სამაზრო ბიუროებსა და საგუბერნიო განყოფილებებს. დაცვის ფუნქციის განხორციელების დროს დამცველები თავისუფლდებოდნენ სამსახურიდან და მათ ენახებოდათ ხელფასი. დამცველებად შეიძლება ასევე გამოსულიყვნენ იუსტიციის განყოფილების კონსულტანტებიც.

1922 წლის 26 მაისს დამტკიცდა რუსეთის ფედერაციის „დებულება ადვოკატურის შესახებ“, რომელმაც ადვოკატურა ჩამოაყალიბა როგორც თვითმმართველო ორგანო სასამართლოში დაცვის ფუნ-

ქციის განხორციელების მიზნით. ადვოკატების გარდა სასამართლოში დაცვის ფუნქციის განხორციელება შეეძლო აგრეთვე განსასჯელისა და დაზარალებულის ახლო ნათესავებს, იმ ორგანოებისა და პროფკავშირების წარმომადგენლებს, სადაც მუშაობდა და ირიცხებოდა განსასჯელი ან დაზარალებული.

1936 წელს სსრ კავშირის კონსტიტუციის საფუძველზე მიღებულ იქნა „ღებულება ადვოკატურის შესახებ“ (1939 წლის 16 აგვისტო), რომლის თანახმადაც ადვოკატურის კოლეგიები იქმნებოდა ოლქებში, მხარეებში, ავტონომიურ და მოკავშირე რესპუბლიკებში. ადვოკატთა კოლეგიის წევრად შეიძლება ყოფილიყო პირი, რომელსაც ჰქონდა უმაღლესი იურიდიული ან საშუალო იურიდიული განათლება, ასევე ჰქონდა სასამართლოში, პროკურატურის ან იუსტიციის სხვა ორგანოებში მუშაობის ერთი წლის სტაჟი ან პირი, რომელსაც საერთოდ არ ჰქონდა იურიდიული განათლება, მაგრამ გააჩნდა სამართალდამცავ ორგანოებში მუშაობის არანაკლები სამი წლის სტაჟი.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ბრალდებულთა (განსასჯელთა) დაცვის საკითხში ძალზე უარყოფითი როლი შეასრულა სსრ კავშირის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის 1934 წლის 1 დეკემბრის დადგენილებამ. კერძოდ, ტერორისტული აქტებისა და ტერორისტულ ორგანიზაციათა საქმეებზე სამართალწარმოება ხორციელდებოდა ძალზე გამარტივებულად. სხვა შეზღუდვებთან ერთად სასამართლოში საქმის განხილვა დამცველის მონაწილეობის გარეშე ხდებოდა.

საქართველოში ადვოკატურის ჩამოყალიბება და განვითარება ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ ისეთივე გზით ვითარდებოდა როგორც რუსეთის ფედერაციასა და შემდგომ კი — სსრ კავშირში.

1921 წელს გაუქმდა სამართალდამცავ ვეჟილთა დანაყოფები. ქალაქისა და მაზრების აღმასრულებელი კომიტეტები ადგენდნენ, მოსამართლის წარდგინების საფუძველზე, დამცველთა სიებს. ამ სიებში გათვალისწინებული პირების გარდა, დაცვის უფლების განხორციელება შეეძლო იუსტიციის სახალხო კომისარიატის კონსულტანტებსაც და აგრეთვე იმ ორგანიზაციის წარმომადგენლებსაც, სადაც მუშაობდა განსასჯელი.

1924 წელს საქართველოს ცენტრალურმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა მიიღო დადგენილება სასამართლო წყობილების ღებულებაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ, რომლის საფუძველზეც ჩამოყალიბდა დამცველთა კოლეგია. კოლეგიის წევრი შეი-

ძლება ყოფილიყო უმაღლესი იურიდიული განათლების მქონე პირი ან პირი, ვისაც ჰქონდა სამართალდამცავ ორგანოებში ერთი წლის მუშაობის სტაჟი. შემდგომში უფრო დაზუსტდა და დაიხვეწა იმ პირის სტატუსი, ვინც შეიძლება ყოფილიყო დამცველთა კოლეგიის წევრი. 1934 წელს დამტკიცდა დამცველთა კოლეგიის დებულება, რომლის შესაბამისადაც უფრო გამკაცრდა დამცველთა კოლეგიის წევრად მიღება და მას დამცველთა კოლეგიის პრეზიდიუმი დებულობდა.

1961 წლის 27 დეკემბერს დამტკიცდა დებულება „საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ადვოკატთა კოლეგიის შესახებ“, რომლის თანახმადაც იურიდიული დახმარების გასაწევად მოქმედებდა საქართველოს რესპუბლიკის, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ადვოკატთა კოლეგიები. ადვოკატთა კოლეგიები იყო იმ პირთა ნებაყოფლობითი გაერთიანება, რომლებიც ადვოკატთა საქმიანობას ეწეოდნენ.

შემდეგი დებულება საქართველოს სსრ ადვოკატურის შესახებ მიღებულ იქნა 1980 წლის 12 ნოემბერს. აღნიშნული დებულება განიხილავს და აწესრიგებს ისეთ საკითხებს, როგორიცაა: ზოგადი დებულებანი, ადვოკატთა კოლეგიები და მათი ორგანოები, ადვოკატთა კოლეგიების შემადგენლობა, ადვოკატთა კოლეგიების წევრთა უფლება-მოვალეობანი, იურიდიული კონსულტაციები, ადვოკატთა შრომის რეგულირება და ანაზღაურება, ადვოკატთა კოლეგიის წევრთა წახალისება და დისციპლინური პასუხისმგებლობა, ადვოკატთა კოლეგიის სახსრები, ადვოკატურის ურთიერთობა სახელმწიფო ორგანოებსა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან. ამჟამად მომზადებულია კანონპროექტი ადვოკატურის შესახებ.

დაცვის უფლება ექვემდებარება ბრალდებულის, განსასჯელის, დაზარალებულის, სამოქალაქო მოსარჩლისა და სამოქალაქო მოპასუხისათვის გარანტირებულია საქართველოს კონსტიტუციით, რის შესახებაც კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-3 პუნქტში მითითებულია, რომ „დაცვის უფლება გარანტირებულია“. საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-5 პუნქტში აღნიშნულია, რომ პირს „დაკავების ან დაპატიმრებისთანავე შეუძლია მოითხოვოს დამცველის დახმარება, რაც უნდა დაკმაყოფილდეს“.

§2. ადვოკატურის ორგანიზაციის საკითხები

ადვოკატურის შექმნა და ორგანიზაცია მიზნად ისახავს იურიდიულ დახმარების აღმოჩენას ცალკეული პირებისათვის, სახელმწიფო, საზოგადოებრივი, სხვადასხვა სახის გაერთიანებების, კოოპერატიული ორგანიზაციებისათვის, ასევე დაცვის უფლების განხორციელებას სისხლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საქმეებზე.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ადვოკატურას ეკისრება შემდეგი ძირითადი ფუნქციების განხორციელება:

1. იურიდიული კონსულტაციებისა და დახმარების აღმოჩენა მოქალაქეებისათვის საჭირო ნორმატიული აქტების მოძებნისა და მისი არსის განმარტებისას, ასევე იურიდიულ საკითხებზე განცხადებების, შუამდგომლობისა და საჩივრების შედგენისათვის;

2. ხელშეკრულების საფუძველზე წარმოება-დაწესებულებისათვის, ორგანიზაციებისათვის კოოპერატიულ და სხვადასხვა სახის გაერთიანებებისათვის იურიდიული კონსულტაციების გაწევა და დახმარება;

3. სისხლის სამართლის საქმეების გამოძიებისა და სასამართლოში განხილვის დროს ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელისა და მსჯავრდებულისათვის იურიდიული დახმარების აღმოჩენა დაცვის ფუნქციის განხორციელების საფუძველზე;

4. დაზარალებულის, სამოქალაქო მოსარჩლისა და სამოქალაქო მოპასუხისათვის იურიდიული დახმარების აღმოჩენა წარმომადგენლის ფუნქციის განხორციელების საფუძველზე, როგორც სისხლის, ასევე სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საქმეთა განხილვის დროს.

აღნიშნული ფუნქციების განხორციელების მიზნით საქართველოში იქმნება ადვოკატურა. ადვოკატურის საკითხები შრომაში განხილულია ადვოკატურის შესახებ დებულებისა და მომზადებული კანონპროექტის საფუძველზე.

საქართველოს ადვოკატურა ადვოკატთა დამოუკიდებელი პროფესიული გაერთიანებაა, რომელიც შედგება საქართველოს ადვოკატთა კოლეგიის, აფხაზეთისა და აჭარის ადვოკატთა კოლეგიებისაგან.

ადვოკატი თავისუფალი პროფესიის პირია, რომელიც ემორჩილება მხოლოდ კანონს, პროფესიული ეთიკის ნორმებს და ემსახურება კლიენტის ინტერესებს, საადვოკატო საქმიანობის უფლება აქვს პირს, რომელიც ადვოკატთა კოლეგიის წევრია.

უცხო სახელმწიფოს ადვოკატს საადვოკატო ფუნქციების განხორ-

ციელება სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეთა განხილვის დროს საქართველოში შეუძლია იუსტიციის სამინისტროს თანხმობით.

საადვოკატო საქმიანობის პრინციპებია: საადვოკატო საქმიანობის თავისუფლება და დამოუკიდებლობა; თავისუფალი გაერთიანების უფლება; კანონიერება; ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, იურიდიული პირის უფლებების პატივისცემა და დაცვა; პროფესიული ეთიკის ნორმების დაცვა;

სახელმწიფოს მიერ ადვოკატთა საქმიანობაზე კონტროლი შემოიფარგლება საადვოკატო საქმიანობის საკანონმდებლო მოწესრიგებით.

საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო უზრუნველყოფს ადვოკატთა კოლეგიების წევრთა კვალიფიკაციის ამაღლებას, პროფესიულ სრულყოფას.

ადვოკატურის ორგანიზაციული მოწყობის ფორმა საქართველოს ადვოკატთა კოლეგიაა, ასევე აუხაზეთისა და აჭარის ადვოკატთა კოლეგიები.

ადვოკატთა კოლეგიის წევრი, რომელიც ირიცხება იურიდიულ ბიუროში, იურიდიულ ფირმაში ან იურიდიულ კონსულტაციაში (განყოფილებაში) უფლებამოსილია იმუშაოს ინდივიდუალურად.

ადვოკატთა კოლეგია დამოუკიდებელი პროფესიული გაერთიანებაა, რომელიც იურიდიულ პირად ითვლება.

ადვოკატთა კოლეგიის უმაღლესი ორგანოა ადვოკატთა საერთო კრება. მისი აღმასრულებელი ორგანოა ადვოკატთა კოლეგიის პრეზიდიუმი, ხოლო საკონტროლო ორგანო – სარევიზიო კომისია. ადვოკატთა კოლეგიაში იქმნება აგრეთვე საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვის გამცემი და ეთიკის კომისიები.

ადვოკატთა კოლეგიის საერთო კრება. ადვოკატთა საერთო კრება ადვოკატთა კოლეგიის უმაღლესი ორგანოა. იგი უფლებამოსილია:

- დაამტკიცოს კოლეგიის წესდება და შეიტანოს მასში ცვლილებები;

- დაადგინოს ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის ნორმები;

- დაადგინოს და საჯაროდ გამოაცხადოს საკვალიფიკაციო გამოცდების პერიოდულობა;

- დააწესოს ფიქსირებული საწევრო გადასახადისა და ნებაყოფლობითი მიზნობრივი შენატანების მოცულობა და გადახდის ვადა;

- გამოყოს სახსრები კოლეგიის საერთო პრობლემებისათვის გაწეული ხარჯების დასაფარავად;

– დაადგინოს დაქირავებულ პირთა ხელფასების, პრეზიდუმი-
სა და კომისიის წევრების სამივლინებო, აგრეთვე სხვა ადმინისტრაციუ-
ლი ხარჯების ოდენობა;

– დაამტკიცოს პრეზიდუმის საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის
ანგარიში;

– შეიმუშაოს კრების, კომისიებისა და პრეზიდუმის რეგლამენტები.
კოლეგიის კრება მოიწვევა წელიწადში ერთხელ პრეზიდუმის
მიერ. დასაშვებია კოლეგიის რიგგარეშე კრების მოწვევა;

საერთო კრება უფლებამოსილია თუ მას ესწრება ან წარმოდგე-
ნილია კოლეგიის წევრთა საერთო რაოდენობის ნახევარი მაინც.

პრეზიდუმის თავმჯდომარე წერილობითი ან საჯარო მოწვევით
ატყობინებს კოლეგიის წევრებს კრების თარიღს, დღის წესრიგსა და
ინფორმაციას განსახილველი საკითხების შესახებ.

კრებაზე წევრები ხმას აძლევენ პირადად და უშუალოდ. არ შეი-
ძლება კრებაზე დაუსწრებლად პირის არჩევა რაიმე თანამდებობაზე.
წევრს არა აქვს ხმის უფლება მისი საკითხის განხილვისას, იმ
შემთხვევის გარდა, როცა მას ირჩევენ რაიმე თანამდებობაზე.

კრების გადაწყვეტილებები მიიღება დამსწრეთა ხმების უმრავლეს-
ობით.

კრების გადაწყვეტილებებსა და არჩევნების შედეგებზე დგება ოქმი,
რომელსაც ხელს აწერს პრეზიდუმის თავმჯდომარე და მდივანი.

ადვოკატთა კოლეგიის პრეზიდუმი. ადვოკატთა კოლეგიის პრეზ-
იდუმი აღმასრულებელი ორგანოა.

პრეზიდუმი მოვალეა:

– განახორციელოს საერთო კრების გადაწყვეტილებები;

– საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვის გამცემი და ეთიკის კო-
მისიის დასკვნების შესაბამისად განახორციელოს საადვოკატო საქმი-
ანობაზე ნებართვის გაცემა, ჩამორთმევა და დისციპლინური სახდე-
ლის დადება.

პრეზიდუმის წევრებს ირჩევს კოლეგიის საერთო კრება რეგლამენტით დადგენილი წესით.

პრეზიდუმის წევრებად აირჩევიან კოლეგიის 30 წელს მიღწეული
წევრები, რომლებსაც, როგორც წესი, ადვოკატად მუშაობის სულ
ცოტა 5 წლის გამოცდილება აქვთ.

პრეზიდუმის წევრები საერთო კრებაზე ფარული კენჭისყრით აირჩე-
ვიან 4 წლის ვადით, ხელახლა არჩევა ნებადართულია.

ადვოკატს პრეზიდუმის წევრობა უწყდება: როცა ის აღარ არის კოლეგიის წევრი; როდესაც ის ნებაყოფლობით ტოვებს თავის თანამდებობას. ასეთ შემთხვევაში ადვოკატი მიმართავს პრეზიდუმს წერილობითი განცხადებით.

პრეზიდუმის სხდომები მოიწვევა თავმჯდომარის მიერ თარიღის მითითებით.

პრეზიდუმი უფლებამოსილია მიიღოს გადაწყვეტილება, თუ სხდომას ესწრება წევრების ნახევარი მაინც. გადაწყვეტილებები მიიღება ხმათა უბრალო უმრავლესობით.

პრეზიდუმის გადაწყვეტილებებსა და არჩევნების შედეგებზე უნდა შედგეს ოქმი, რომელსაც ხელს აწერს თავმჯდომარე და მდივანი.

პრეზიდუმი თავისი შემადგენლობიდან ირჩევს თავმჯდომარეს, მოადგილესა და ხაზინადარს.

თავმჯდომარე კოლეგიის წარმომადგენელია, რომელიც არეგულირებს კოლეგიის, პრეზიდუმისა და კომისიების საქმიან ურთიერთობებს, უზრუნველყოფს პრეზიდუმისა და კრების გადაწყვეტილებების შესრულებას, თავმჯდომარეობს პრეზიდუმის სხდომებსა და კოლეგიის საერთო კრებას.

ხაზინადარი განაგებს კოლეგიის ქონებას პრეზიდუმის მითითებით. ის უფლებამოსილია მიიღოს ნებაყოფლობითი მიზნობრივი შენატანები და გააკონტროლოს საწევროს შემოსვლა.

პრეზიდუმის სხდომისა და კოლეგიის საერთო კრების ოქმებს ადგენს მდივანი.

ადვოკატთა კოლეგიის პრეზიდუმში იქმნება საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვის გამცემი კომისია.

საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვის გამცემი კომისიის ძირითადი მოვალეობაა დაადგინოს მოთხოვნები, რომლებიც წარედგინებათ ადვოკატურაში მისაღებ პირებს.

ადვოკატთა კოლეგიის პრეზიდუმში იქმნება ეთიკის კომისია, რომლის წევრებსაც ადვოკატთა კოლეგიის საერთო კრება ირჩევს.

ეთიკის კომისია ამოწმებს ადვოკატზე შემოსულ საჩივარს და წარუდგენს პრეზიდუმს თავის შეფასებით პოზიციას, რომელიც გამოხატავს საჩივრის საფუძვლიანობას და დისციპლინური სახდელის ზომას იძლევა.

ეთიკის კომისია შეიმუშავებს და საერთო კრებას განსახილველად

წარუდგენს ადვოკატის პროფესიულ ეთიკის ნორმებთან დაკავშირებულ საკითხებს.

ადვოკატთა კოლეგიის პრეზიდიუმში იქმნება სარევიზიო კომისია, რომლებიც საერთო კრებაზე აირჩევიან.

სარევიზიო კომისია ამოწმებს პრეზიდიუმის ფინანსურ საქმიანობას, ადგენს საბუღალტრო წიგნების წარმოების სისწორესა და ხარჯების მიზანშეწონილობას. ის ყოველწლიურად წარუდგენს მოხსენებას შემოწმების შედეგების შესახებ.

ქალაქებსა და რაიონებში იქმნება იურიდიული კონსულტაციები (ადვოკატურის იურიდიული განყოფილებები).

ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის კვალიფიციური იურიდიული დახმარების აღმოსაჩენად ქალაქებსა და რაიონებში, დასახლებულ პუნქტებში ადვოკატთა კოლეგიების პრეზიდიუმის მიერ შეიძლება შეიქმნეს იურიდიული კონსულტაციები (ადვოკატურის იურიდიული განყოფილებები).

იურიდიულ კონსულტაციას აქვს ანგარიში ბანკში, ბეჭედი და შტამპი საკუთარი და ადვოკატთა კოლეგიის დასახელებებით.

იურიდიულ კონსულტაციას (ადვოკატურის იურიდიულ განყოფილებას) ხელმძღვანელობს გამგე, რომელიც ფარული კენჭისყრით იურიდიულ კონსულტაციაში მომუშავე ადვოკატების მიერ აირჩევა სამი წლის ვადით ხმათა უბრალო უმრავლესობით და მტკიცდება ადვოკატთა კოლეგიის პრეზიდიუმის მიერ.

ადვოკატთა კოლეგიის წევრები უფლებამოსილი არიან შექმნან საადვოკატო ბიურო და საადვოკატო ფირმა, რომლებიც რეგისტრაციაში ტარდებიან.

ადვოკატები ნებაყოფლობით საწყისებზე შეიძლება გაერთიანდნენ ადვოკატთა სხვა გაერთიანებებში ტერიტორიული ან სხვა ნიშნით.

ადვოკატთა ასოციაციები და ადვოკატთა კავშირები თვითმმართველობითი საზოგადოებრივი ორგანიზაციებია, რომლებსაც საკუთარი ფონდი აქვთ და საკუთარი წესდების ფარგლებში მოქმედებენ.

ადვოკატთა ასოციაციებსა და ადვოკატთა კავშირებს ადვოკატთა კოლეგიების მიმართ ადმინისტრაციული უფლებები არ გააჩნიათ.

ადვოკატებს შეუძლიათ გაერთიანდნენ საერთაშორისო პროფესიულ ორგანიზაციებსა და ასოციაციებში.

§3. საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვის გაცემა და გაუქმება

საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვის მიღების უფლება გააჩნია საქართველოს მოქალაქეს, ვისაც უმაღლესი სასწავლებლის მიერ მინიჭებული აქვს იურისტის კვალიფიკაცია, ფლობს სამართალწარმოების სახელმწიფო ენას, თუნდაც ერთი წელი იმუშავა თანამემწედ ადვოკატთან და ჩააბარა ადვოკატთა კოლეგიის საკვალიფიკაციო გამოცდა. პირები, რომლებიც უკვე არიან ადვოკატთა კოლეგიის წევრები, აგრეთვე პირები, რომლებსაც აქვთ იურისტად მუშაობის სულ ცოტა 2 წლის სტაჟი, აბარებენ მხოლოდ საკვალიფიკაციო გამოცდას. პირები, რომლებსაც იურისპრუდენციის რომელიმე დარგში აქვთ სამეცნიერო ხარისხი, საადვოკატო საქმიანობის ნებართვას იღებენ საკვალიფიკაციო გამოცდის ჩაბარებისა და ადვოკატის თანამემწედ მუშაობის სტაჟის გარეშე.

საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვა გაიცემა ადვოკატთა კოლეგიის პრეზიდიუმის მიერ.

ადვოკატურაში მიღებისთანავე ადვოკატი ვალდებულია პრეზიდიუმის სხდომაზე დადოს ადვოკატის ფიცი.

საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვის გაცემაზე უარი ითქმის შემდეგ შემთხვევებში:

- თუ პრეტენდენტი ნასამართლევა განზრახ დანაშაულისათვის და ნასამართლობა არ მოხსნია ან არ გაქარწყლებია;

- თუ პრეტენდენტი გარიცხულია ადვოკატურიდან და გარიცხვის მომენტიდან არ გასულა ხუთი წელი;

- თუ პრეტენდენტის წინააღმდეგ მიმდინარეობს დისციპლინური წარმოება სამსახურიდან დათხოვნის შესახებ;

- თუ პრეტენდენტი დათხოვნილია სასამართლოდან, პროკურატურიდან, მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოებიდან ან სხვა სახელმწიფო სამსახურიდან მაკომპრომეტირებელი საფუძვლით;

- თუ პრეტენდენტი სასამართლოს გადაწყვეტილებით შეზღუდულია თავისი ქონების განკარგვაში ან ცნობილია არაქმედუნარიანად;

- თუ პრეტენდენტი არის წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრი, მოსამართლე, პროკურორი, გამოძიებელი, მოკვლევითი, ნოტარიუსი, სახელმწიფო მოხელე ან კადრის სამხედრო მოსამსახურე იმ შემთხვევაშიც კი, თუ იგი რომელიმე ამ სამსახურისათვის ანაზღაურებას არ იღებს.

საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვა ჩამოერთმევა შემდეგ შემთხვევებში:

- თუ ცნობილი გახდა მიზეზი, რომლის დროული აღმოჩენა გამოიწვევდა უარის თქმას ნებართვის გაცემაზე;

- თუ ადვოკატს ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო დიდი ხნის განმავლობაში არა აქვს უნარი შეასრულოს თავისი მოვალეობა;

- თუ ადვოკატი წერილობითი ფორმით უარს განაცხადებს საადვოკატო საქმიანობის უფლებაზე;

- თუ ადვოკატი არჩეულია ან დანიშნულია მოსამართლედ, ნოტარიუსად, ან სახელმწიფო მოხელედ; არჩეულია წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრად და არ განაცხადა უარი საადვოკატო საქმიანობის უფლებაზე;

- თუ ადვოკატი გაკოტრდა, რაც ემუქრება კლიენტის ინტერესების დაცვას.

- თუ ადვოკატი საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვის მიღების მომენტიდან სამი თვის განმავლობაში არ დადებს ადვოკატის ფიცს;

- თუ ადვოკატი შეგნებულად არ იხდის სახელმწიფო გადასახადებს და ადვოკატთა გაერთიანების საწევრო გადასახადს.

გადაწყვეტილებას ნებართვის გაცემის ან ნებართვის ჩამორთმევის შესახებ იღებს ადვოკატთა კოლეგიის პრეზიდიუმი.

ადვოკატის დისციპლინური პასუხისმგებლობა და წახალისება. ადვოკატთა კოლეგიის პრეზიდიუმი განიხილავს და წყვეტს ადვოკატისათვის დისციპლინური სახდელის დადებისა და წახალისების საკითხებს.

დისციპლინურ სახდელებს მიეკუთვნება: შენიშვნა; საყვედური; სასტიკი საყვედური; ადვოკატად მუშაობის აკრძალვა გარკვეული ვადით; საადვოკატო საქმიანობის ნებართვის ჩამორთმევა და ადვოკატურიდან გარიცხვა.

დისციპლინური სახდელის დანიშნამდე ადვოკატს უნდა მიეცეს საშუალება გამოთქვას აზრი ზეპირი ან წერილობითი ფორმით.

გადაწყვეტილების მიღებისათვის მომზადებული საქმის მასალები გადაეცემა ეთიკის კომისიას, რომელიც მასალების განხილვის შედეგად ადგენს პროფესიული ვალდებულების დარღვევას და განსაზღვრავს დისციპლინური სახდელის სახეს.

პრეზიდიუმის გადაწყვეტილება დისციპლინური სახდელის გამოყენების შესახებ, უნდა იყოს დასაბუთებული და ეცნობოს ადვოკატს პირადად.

ადვოკატს შეუძლია გაასაჩივროს პრეზიდიუმის გადაწყვეტილება სასამართლოში ერთი თვის განმავლობაში.

ადვოკატის მოვალეობის სანიმუშო შესრულებისათვის, ხანგრძლივი

და უმწიკვლო მუშაობისათვის, აქტიური საზოგადოებრივი საქმიანობისათვის ადვოკატები წახალისდებიან ადვოკატთა კოლეგიის პრეზიდიუმის გადაწყვეტილებით.

წახალისების ზომებს მიეკუთვნება: მადლობის გამოცხადება, პრემიის მიცემა, ფასიანი საჩუქრითა და საპატიო სიგელით დაჯილდოება, ადვოკატის საპატიო წოდებაზე წარდგენა.

§4. ადვოკატის უფლებები და მოვალეობები

ადვოკატის პროფესიული მოღვაწეობა თავისუფალია და მისი ინტენსივობა და ფორმა განისაზღვრება თვით ადვოკატის მიერ.

ადვოკატის პროფესიული მოვალეობების თავისუფალი შესრულება მოიცავს ნებისმიერ იურიდიულ დახმარებას კლიენტისათვის, როგორც საქართველოს ფარგლებში, ისევე მის გარეთ. თავისი ფუნქციების განხორციელების პროცესში ადვოკატს უფლება აქვს:

- წარმოადგინოს საქართველოსა და უცხო ქვეყნის მოქალაქის, მოქალაქეობის არმქონე პირისა და იურიდიული პირის უფლებები და სამართლებრივი ინტერესები;

- დაიცვას მისდამი მინდობილი ინტერესები ნებისმიერ სახელმწიფო, საზოგადოებრივ ორგანიზაციასა და ცალკეულ პირთა ურთიერთობაში;

- მოითხოვოს და მიიღოს იურიდიული საქმიანობისათვის საჭირო მასალები, ცნობები, შეტყობინებები და სხვა საბუთები სახელმწიფო ორგანიზაციებისაგან, სხვა იურიდიული პირების ან მოქალაქეებისაგან საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესითა და ფარგლებში;

- მოითხოვოს ექსპერტთა დასკვნა ნებისმიერი ხასიათის სპეციალური საკითხების გამოკვლევისათვის;

- კონტროლის გარეშე ცალკე ინახულოს პატიმრობას ან თავისუფლების სხვაგვარი შეზღუდვის ადგილებში მყოფი დასაცავი პირი;

- მოიპოვოს და წარადგინოს მტკიცებულებები საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით;

- შეგროვილი მტკიცებულებების დასადასტურებლად გამოიყენოს სხვადასხვა სამეცნიერო და ტექნიკური საშუალებები;

- წარუდგინოს შეგროვილი მასალები სასამართლოსა და სხვა ორგანოებს, რომელთა კომპეტენციაში არის მისი კლიენტის საქმის განხილვა;

– დაესწროს ნებისმიერი სახის კოლეგიური ორგანოების სხდომებს, თუ ამ ორგანოების კომპეტენციაში შედის მისი კლიენტის საქმის განხილვა და გამოხატოს თავისი აზრი.

ადვოკატი თავის უფლებებს ახორციელებს მოქმედი მატერიალური და საპროცესო კანონების ფარგლებში.

ადვოკატის ზოგადი ხასიათის პროფესიული მოვალეობები:

– ადვოკატი ვალდებულია კეთილსინდისიერად შეასრულოს თავისი პროფესიული ფუნქციები, გამოიყენოს იურისპრუდენციისა და საადვოკატო ეთიკის ყველა შესაძლებლობა თავისი კლიენტის დასაცავად;

– ადვოკატმა არ უნდა განახორციელოს ისეთი ქმედება ან დაამყაროს ისეთი ურთიერთობა, რომელიც საფრთხეს შეუქმნის მის დამოუკიდებლობას;

– ადვოკატი ვალდებულია დაიცვას პროფესიული საიდუმლოება, არ გაავრცელოს ის ინფორმაცია, რომელიც კლიენტის ინტერესებიდან გამომდინარე გახმაურებას არ ექვემდებარება. ეს ვრცელდება ნებისმიერ კონსულტაციაზე, მისი წერილობით თუ ზეპირი ფორმის მიუხედავად, რომელიც მან აწარმოა თავისი პროფესიული საქმიანობის განხორციელების დროს;

– ადვოკატმა არ უნდა წარმოადგინოს მხარეები, რომლებსაც საწინააღმდეგო ინტერესები გააჩნიათ;

– ადვოკატს არ შეუძლია შეასრულოს თავისი პროფესიული ფუნქციები, თუ მან იმავე საქმეში უკვე შეასრულა მოსამართლის, გამომძიებლის, პროკურორის, მომკვლევის, ექსპერტის, სპეციალისტის, სახელმწიფო მომსამსახურის, ნოტარიუსის ფუნქციები;

– ადვოკატი ვალდებულია შეასრულოს წარმომადგენლის ან დამცველის მოვალეობები, თუ სახაზინო წესით იგი დაინიშნა ადვოკატად. ამ შემთხვევაში საადვოკატო ხარჯების სრული ანაზღაურება სახელმწიფოს ეკისრება;

– ადვოკატს უნდა შეეძლოს თავისი საქმიანობის ანგარიშის წარმოდგენა მის განკარგულებაში მყოფი საბუთებისა და მასალების საფუძველზე;

– ადვოკატი ვალდებულია დადოს ხელშეკრულება გარანტირებულ პროფესიულ დაზღვევაზე მისი პროფესიული ფუნქციების შესრულებასთან დაკავშირებული მატერიალური ზარალის დასაფარავად.

ადვოკატის ვალდებულებებს უფრო კონკრეტულად განსაზღვრავს სისხლის საპროცესო და სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა.

აშშ-ის შეერთებული შტატების იუსტიციის ორგანოების ორგანიზაცია და ფუნქციები

§1. აშშ-ის შეერთებული შტატების იუსტიციის ორგანოების თავისებურებანი

საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების კურსის ფარგლებში შეუძლებელია გააანალიზო ყველა ან ძირითადი საზღვარგარეთის ქვეყნების სამართალდამცავი ორგანოების ორგანიზაცია და ფუნქციები. რამდენადაც კონტინენტური სახელმწიფოების სისხლისსამართლებრივი იუსტიციის ორგანიზაცია, სტრუქტურა და ფუნქციები შედარებით უფრო ემსგავსება საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების უფლებამოსილებას მიზანშეწონილია ყურადღება გავამახვილოთ ამერიკის სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობაზე, რადგანაც მათ შედარებით უფრო მეტი თავისებურებანი ახასიათებთ.

ტოტალური რეჟიმის პირობებში ამერიკის შეერთებული შტატების სისხლისსამართლებრივი იუსტიციის ფუნქციები უარყოფითად და ტენდენციურად შეუძებოდა. საპროცესო კანონმდებობის მრავალი დემოკრატიული პრინციპი ცალმხრივად იყო გაგებული, როგორც მხოლოდ გაბატონებული კლასის დამცველი და მუშაკთა კლასის წინააღმდეგ მიმართული. თანამედროვე პირობებში საკითხების ობიექტური გაშუქება შედარებით უფრო გაადვილდა, განმტკიცდა კავშირი უცხოეთის სამართალდამცავ ორგანოებთან, მეცნიერ და პრაქტიკოს მუშაკებს შორის. ასეთ პირობებში შესაძლებელი გახდა დისპუტების მოწყობა, სიმპოზიუმების ჩატარება, ამერიკის შეერთებული შტატების კანონმდებლობისა და პრაქტიკის უფრო ღრმა შესწავლა, სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობის დადებითი მხარეებისა და ნაკლოვანებათა ობიექტური ანალიზი.

ამერიკის შეერთებული შტატების სამართალწარმოების კანონმდებლობის ანალიზი საფუძველს გვაძლევს დავადგინოთ ის ზოგადი ხასიათის თავისებურებანი, რაც დამახასიათებელია სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიებისა და სასამართლოში განხილვისათვის.

ა) ამერიკის შეერთებული შტატების კანონმდებლობა შედარებით ზოგადად არეგულირებს სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიებისა და სასამართლოში განხილვის წესს. კანონმდებლობა უფრო დაწვრილებით არეგლამენტირებს ისეთ საკითხებს, რომელიც ხელყოფს პიროვნების, მისი ბინის, ქონების ხელშეუხებლობას. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა წყვეტს მხოლოდ პრინციპულ საკითხებს, რაც დაკავშირებულია საქმის გამოძიებასთან, მის სასამართლოში განხილვასთან. მტკიცებულებათა მოპოვებასთან, ბრალდებულის (განსასჯელის) დაცვის უფლებასთან.

ბ) აშშ კანონმდებლობა და სასამართლო-საგამოძიებო ორგანოთა სისტემა დეცენტრალიზებულია, ფედერაციული კანონმდებლობის გარდა, თითოეულ შტატს თავისი კონსტიტუცია და კანონმდებლობა აქვს, რომელიც, ზოგ შემთხვევაში, არსებითად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. თითოეულ შტატს შეუძლია დამოუკიდებლად განსაზღვროს და დაადგინოს სასამართლოსა და გამოძიების ორგანოთა სისტემა, საქმის გამოძიებისა და განხილვის თავისებურება. საპროცესო კანონმდებლობის ასეთი თავისებურება ისტორიულად ჩამოყალიბებული ტრადიციებიდან, სახელმწიფოს ფედერაციული წყობიდან გამომდინარეობს.

გ) ამერიკის შეერთებული შტატების საპროცესო კანონმდებლობა არ იცნობს საქმის დამატებით გამოძიების ჩასატარებლად დაბრუნების ინსტიტუტს, იმ ნაკლოვანებათა შევსების მიზნით, რაც დაშვებული იყო გამოძიების დროს. ასევე უცნობია პროცესუალური კანონის არსებითი ხასიათისა და არაარსებითი ხასიათის დარღვევა. კანონის ყოველგვარი დარღვევა, რა უმნიშვნელოც უნდა იყოს და რასაც უნდა ეხებოდეს იგი (მტკიცებულებათა მოპოვებას, ფიქსაციას, საპროცესო დოკუმენტების გაფორმებას, პროცედურულ წესს და ა.შ.), ყველა შემთხვევაში იწვევს განსასჯელის გამართლებას.

დ) ამერიკის შეერთებული შტატებისა და ინგლისის სამართალწარმოებისათვის დამახასიათებელია სასამართლო პრეცედენტის ინსტიტუტი, რაც იმაში გამოიხატება, რომ კონკრეტულ საქმეზე გამოტანილი განაჩენი ან გადაწყვეტილება სავალდებულოა შესასრულებლად არა მარტო იმ საქმეზე, არამედ იგი იძენს ზოგადი ნორმის ხასიათს და გამოიყენება სახელმძღვანელოდ სხვა სისხლის სამართლის საქმეზე განაჩენის დასადგენად ან სამოქალაქო სამართლის საქმეზე გადაწყვეტილების გამოსატანად.

ე) ამერიკის კონსტიტუცია (მუხლი I. განყოფილება მე-3) სენატს ანიჭებს უფლებას განახორციელოს სასამართლოს ფუნქციები იმპიჩმენტის წესით, თუ განსასჯელია ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტი. სენატორები, რომლებიც საქმეს იხილავენ იმპიჩმენტის წესით, დებენ ფიცს ან აკეთებენ საჯარო განცხადებას. იმპიჩმენტის სასამართლოს შეუძლია გადააყენოს პრეზიდენტი თანამდებობიდან და აუკრძალოს მას რაიმე თანამდებობის დაკავება. აღსანიშნავია ისიც, რომ იმპიჩმენტის სასამართლოს შემდეგ საქმე გადაეცემა გამოძიების ორგანოს და ჩვეულებრივი წესით ხდება საქმის გამოძიება, ბრალდების წარდგენა, სასამართლოში საქმის განხილვა და განაჩენის გამოტანა.

ვ) ამერიკის შეერთებულ შტატებში სისხლის სამართლის საქმის განხილვა ხდება როგორც ერთპიროვნული მოსამართლის, ასევე ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიერ. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შესახებ პირდაპირ არის მითითებული აშშ კონსტიტუციის მე-3 მუხლის მე-2 განყოფილებაში, სადაც აღნიშნულია, რომ ყველა საქმე, იმპიჩმენტის სასამართლოს გარდა, განსახილველად ექვემდებარება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს. კონსტიტუციის VII შესწორება მიუთითებს, რომ თუ სარჩელი აღებატება ოც დოლარს, საქმის განხილვა შეიძლება მოხდეს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს მიერ.

ზ) საქართველოს სახელმწიფოს კანონმდებლობის მიხედვით პირველ ადგილზეა სახელმწიფო საკუთრების დაცვა, შემდგომ კი მოქალაქეთა პირადი საკუთრების დაცვა (სახელმწიფო საკუთრების გატაცებისათვის უფრო მკაცრი სასჯელია დაწესებული, ვიდრე პირადი ქონების გატაცებისათვის). ამერიკის სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობა ისტორიულად ისე ჩამოყალიბდა, რომ იგი პიროვნების კერძო საკუთრებას უფრო იცავს, ვიდრე – სახელმწიფო საკუთრებას. პირველ შემთხვევაში სასჯელი უფრო მკაცრია, ვიდრე მეორე შემთხვევაში. აშშ კონსტიტუცია რამდენჯერმე აკეთებს აქცენტს პიროვნების კერძო საკუთრების დაცვაზე (იხ. კონსტიტუციის IV, V, XIV შესწორებები).

თ) ამერიკის შეერთებული შტატების კანონმდებლობისათვის ასევე დამახასიათებელია ის, რომ ყველგან და ყოველთვის მტკიცედ და განუხრელად იყოს დაცული მოქალაქეთა კანონიერი ინტერესები და უფლებები. საგამოძიებო ორგანოები და სასამართლო ისტორიულად ისე ჩამოყალიბდა, რომ ისინი მტკიცედ დგანან მოქალაქეთა უფლებე-

ბისა და ინტერესების სადარაჯოზე და ამ უფლებათა შეზღუდვა ან დარღვევა იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. აშშ კონსტიტუციაში მოქალაქეთა უფლებების დაცვის შესახებ აღნიშნულია მთელ რიგ მუხლებში (მე-4 მუხლი, IV, VI, IX, XIV შესწორებები).

ი) ამერიკის შეერთებულ შტატებში წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირები თავსდებიან იზოლატორში, მაგრამ ჩვენი წესისგან განსხვავებით, მათ შეუძლიათ ყოველგვარი ნებართვის გარეშე (ასევე გამომძიებლის ნებართვის გარეშე) ტელეფონით ესაუბრონ ყველას, აწარმოონ მიმოწერა განუსაზღვრელად, შეხედნენ და ესაუბრონ ნათესავებს, მეგობრებს მოკლევადიანი პაემანის სახით. არც ერთ მოყვანილ შემთხვევაში არ არსებობს არავითარი ცენზურა და კონტროლი. წინასწარ პატიმრობაში მყოფ პირს შეუძლია შეიტანოს თავნი (გირაო) და იგი თავისუფლდება განაჩენის გამოტანამდე. საპატიმრო ადგილების მუშაებს არ შეუძლიათ შელაპრონ პატიმართა უფლებები, წინააღმდეგ შემთხვევაში პატიმარს შეაქვს საჩივარი სასამართლოში, რასაც შეიძლება მიიმე შედეგი მოჰყვეს.

კ) ამერიკის შეერთებული შტატების სამართალდამცავი ორგანოების მუშაობისათვის დამახასიათებელია ტექნიკური საშუალებების ფართო დანერგვა და გამოყენება პრაქტიკაში. ყველა სახის ინფორმაცია, რაც საჭიროა საქმის გამომძიება-განხილვისათვის, პიროვნების რეგისტრაციაში გატარებისა და აღრიცხვისათვის გადატანილია კომპიუტერებზე, რაც აადვილებს როგორც ტექნიკური დარგის, ასევე მოსამართლის, გამომძიებლის, პოლიციელისა და საინფორმაციო სამსახურის მუშაობას. ფაქტებისა და გარემოებების ფიქსაციისათვის, სასამართლო ოქმის შედგენისათვის ფართოდ იყენებენ ვიდეოაპარატურასა და მაგნიტოფონს.

ლ) გაცილებით უფრო ეფექტიანია სასამართლო ორგანოების მუშაობაში ორგანიზაციული საკითხების მოგვარება და გადაწყვეტა, სასამართლოების მომარაგება საჭირო ინვენტარით, დანადგარებით, კომპიუტერებითა და სხვა ტექნიკური საშუალებებით. ყველა დონის სასამართლო ორგანოებისათვის (ფედერაციული, საშტატო, ადგილობრივი) გამოყოფილია საუკეთესო შენობები და სასახლეები, ისინი აღჭურვილია ტექნიკის უმაღლეს დონეზე.

მ) ამერიკის შეერთებულ შტატებში სათანადოდ არის დაცული

როგორც სასამართლო შენობა, ისე მოსამართლეები. სასამართლოში შესვლის დროს ყოველი მოქალაქე გაივლის მაგნიტური კელის აპარატს, რომელიც გამორიცხავს სასამართლოში შემსვლელი პირის მიერ იარაღის შეტანას. თვით სასამართლო შენობა საიმედოდ არის დაცული პოლიციის მიერ. პოლიციის თანამშრომელი მიმაგრებულია აგრეთვე მოსამართლის პიროვნების დასაცავად.

ნ) ამერიკის შეერთებულ შტატებში სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკების ანაზღაურება გაცილებით მეტია საშუალო ხელფასზე. აშშ კონსტიტუციის მე-3 მუხლის, 1-ელი განყოფილების საფუძველზე მოსამართლის ხელფასი არ შეიძლება შემცირდეს, ვიდრე იგი მოსამართლის ფუნქციებს ახორციელებს. ამერიკის შეერთებული შტატების ფედერაციული სასამართლოს მოსამართლეები წელიწადში ღებულობენ 100 ათას დოლარს, დამწყები პროკურორი – 30-35 ათას დოლარს, ხოლო ათი წლის მუშაობის შემდეგ – 70-75 ათას დოლარს წლის განმავლობაში.

თ) ამერიკის შეერთებული შტატების სასამართლოებში განსახილველი საკმეების შესახებ ყველა საჭირო ინფორმაცია გადატანილია კომპიუტერზე და სასამართლოს მდივანს შეუძლია პროცესის ყველა მონაწილეს უმაღლეს გაცეს ამომწურავი პასუხი კონკრეტულ სისხლის თუ სამოქალაქო სამართლის საქმის შესახებ. ასეთი ტექნიკური ფუნქციის განხორციელებიდან მოსამართლე თავისუფლდება და შესაბამისად მცირდება მის მიერ მოქალაქეთა მიღება. ასევე ფართოდ გამოიყენება ტექნიკური საშუალება სასამართლო სხდომის ოქმის შედგენისას. სასამართლო პროცესის მსვლელობის ფიქსირება ხდება ერთდროულად მაგნიტოფონის ოთხ ფირზე, რაც სასამართლო სხდომის ოქმის სისრულისა და ობიექტურობის გარანტიაა.

§2. გამომძიების ორგანოთა სისტემა და უფლებამოსილება

ამერიკის შეერთებული შტატების საგამომძიებო ორგანოებისათვის დამახასიათებელია ამ ორგანოების დეცენტრალიზაცია. არ არსებობს საგამომძიებო ორგანოების ერთიანი სისტემა ყველა შტატისათვის და ერთნაირი საპროცესო კანონმდებლობა გამომძიების რეგულირების სა

კითხვებზე. ამერიკაში არ არის ცნობილი აგრეთვე ერთიანი საპროკურორო ზედამხედველობა და პროცესუალური ხელმძღვანელობა გამოძიების ჩატარების პროცესში. დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლა და ამ საკითხში ხელმძღვანელი როლის შესრულება უსდება იუსტიციის დეპარტამენტს.

გამოძიების ჩატარების დროს სავალდებულო სამართლებრივ ნორმებად ითვლება ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუცია, საპროცესო კანონი. უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი და სხვადასხვა სახის კანონქვემდებარე აქტები, რომლებიც გამოძიების ჩატარების საკითხებს ეხება.

გამოძიების პროცესისათვის დამახასიათებელია ბრალდებისა და დაცვის ფუნქციის გამიჯვნა და მათ შორის შეჯიბრებითობის პრინციპი. ბრალდებისა და დაცვის მხარე მტკიცებულებათა მოპოვებისას ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად, მაგრამ კანონის განუხრელი დაცვის საფუძველზე ახორციელებენ თავიანთ ფუნქციებს. ყველა მტკიცებულება შემდგომში წარედგინება სასამართლოს, რომელიც გამოდის არბიტრის როლში და არსებითად წყვეტს სისხლის სამართლის საქმეს.

გამოძიების ორგანოების სისტემა ამერიკაში სამ საფეხურად იყოფა: ფედერაციული, შტატებისა და ადგილობრივი (საოლქო, ქალაქის, საგრაფო, დასახლებული პუნქტების).

1. *ფედერაციული საგამოძიებო ორგანოები.* გამოძიების ძირითად ორგანოს ამერიკის შეერთებულ შტატებში წარმოადგენს პოლიცია, რომელიც ასევე დეცენტრალიზებულია, მაგრამ კონტაქტი მათ შორის არსებობს ცალკეული კატეგორიის საქმეთა გამოძიების პროცესში.

ფედერაციული ორგანოების იურისდიქცია ვრცელდება ამერიკის მთელ ტერიტორიაზე მისდამი ქვემდებარე საქმეების გამოძიების დროს. ფედერაციული საგამოძიებო ორგანოების მუშაობას საბოლოო ჯამში ზოგადად ხელმძღვანელობს და წარმართავს ამერიკის იუსტიციის დეპარტამენტი.

გამოძიების ერთ-ერთ ფედერაციულ მნიშვნელოვან ორგანოს განეკუთვნება ეგრეთ წოდებული პოლიტიკური პოლიცია – გამოძიების ფედერაციული ბიურო. ეს ბიურო თავის ფუნქციებს ახორციელებს როგორც უშუალოდ, ისე მისი ადგილობრივი ორგანოების სახით, რომლებიც ყველა შტატსა და ზოგიერთ დიდ ქალაქშია. ასეთი ორგანო სულ 59-ია (ზოგჯერ ლიტერატურაში მითითებულია 58). სხვა

ქალაქებში არიან სააგენტოები (რეზიდენტები). გამოძიების ფედერაციულ ბიუროებში მუშაობენ მაღალკვალიფიციური სპეციალისტები, მისი სამსახურები აღჭურვილია მეცნიერებისა და ტექნიკის უკანასკნელი მიღწევების აპარატურითა და ხელსაწყოებით, რომელსაც სრულყოფილი საინფორმაციო-სარეგისტრაციო ცენტრი აქვს.

გამოძიების ფედერაციულ ბიუროს გამოსაძიებლად ექვემდებარება ისეთი საქმეები, რომელთა გამოძიება რეგლამენტირებულია ფედერაციული კანონმდებლობით, კერძოდ: ჯაშუშობა, საბოტაჟი, ბანკების გაძარცვა, სამშობლოს ღალატი, ფედერაციული თანამდებობის პირთა ჩადენილი დანაშაული, ისეთი დანაშაული, რომელიც ეხება სხვადასხვა შტატების ინტერესებს და ა.შ. ამავე დროს გამოძიების ფედერაციული ბიურო მოიპოვებს ინფორმაციებს (ახორციელებს ოპერატიულ საქმიანობას) ქვეყნის შინაგანი უშიშროების ხელყოფის დარგში, მასში აგრეთვე შედის შინაგანი დაზვერვის სამმართველო.

გამოძიების მეორე ფედერაციულ ორგანოს მიეკუთვნება საატორნეო სამსახური, რომელიც გარკვეულ წილად ახორციელებს პროკურატურის ფუნქციებს, მაგრამ მისი უფლებამოსილება განსხვავდება ჩვენი პროკურატურის ამოცანებიდან. საატორნეო სამსახური არ ახორციელებს საპროკურორო ზედამხედველობას, იგი არ ხელმძღვანელობს გამოძიებას შტატებში. საატორნეო სამსახურის ძირითადი ფუნქციებია კანონის შესრულების უზრუნველყოფა თავის კომპეტენციის ფარგლებში, დანაშაულის გამოძიება და ბრალდებულის წარდგენა, სასამართლოში სახელმწიფო ბრალდებისათვის მხარის დაჭერა, მთავრობისათვის იურიდიული დახმარების აღმოჩენა (მთავრობის იურისკონსულტი), თავისუფლების აღკვეთის ადგილების მმართველობა.

ამერიკის შეერთებული შტატების გენერალური ატორნეი ინიშნება პრეზიდენტის მიერ სენატის თანხმობით 4 წლის ვადით. ამავე წესით ინიშნება ფედერაციული სამსახურის ყველა ატორნეი და მარშალი, რომელთა რიცხვი ამერიკაში 94-ია. ატორნისა და მარშლის მოადგილეები კი ინიშნება ამერიკის გენერალური ატორნის მიერ.

აშშ გენერალური ატორნეი ხელმძღვანელობს მხოლოდ ამ სამსახურის ფედერაციულ სისტემას და მას იურიდიულად არ ექვემდებარებიან შტატებისა და რაიონული დონის საატორნეო სამსახურები. ამერიკის გენერალური ატორნეი შედის იუსტიციის დეპარტამენტში და თავის კომპეტენციის ფარგლებში ხელმძღვანელობს ამ დეპარტა-

მენტს. გენერალური ატორნეის მუშაობაზე საერთო ზედამხედველობის განხორციელება ეკისრება პრეზიდენტს. აშშ გენერალური ატორნეი წარმოადგენს პრეზიდენტის მთავარ პოლიტიკურ მრჩეველს და მის მრჩეველს იურიდიულ საკითხებში. გენერალური ატორნეი უფლებამოსილია მხარი დაუჭიროს სახელმწიფო ბრალდებას ამერიკის შტატების უზენაეს სასამართლოში ან გამოვიდეს მხარედ სამოქალაქო სამართლის საქმეთა განხილვის დროს.

გენერალურ ატორნეს უფლება აქვს აშშ უზენაეს სასამართლოში და ყველა ფედერაციულ სასამართლოში საქმის განხილვის დროს მონაწილეობის მისაღებად გაგზავნოს გენერალური სოლისიტორი. იგი უფლებამოსილია ფედერაციული სასამართლოების განაჩენი (გადაწყვეტილება) გაასაჩივროს აშშ უზენაეს სასამართლოში განსახილველად. გენერალური სოლისიტორი გამოდის ფედერაციულ სასამართლოში სახელმწიფო ინტერესების დასაცავად როგორც ამ სასამართლოების მოწვევით, ისე თავისი ინიციატივით. გენერალური ატორნეის ფუნქციას შეადგენს აგრეთვე ფედერაციულ კანონპროექტებზე დასკვნის მიცემა და ფედერაციული კანონმდებლობის განმარტება.

აშშ გენერალური ატორნეი და მისდამი დაქვემდებარებული 94 ფედერაციული ატორნეის საგამოძიებო სამსახურები იძიებენ ყველა ისეთ სისხლის სამართლის დანაშაულს, რომლებიც რეგლამენტირებულია ფედერაციული კანონმდებლობით. გამოძიების დროს ისინი მჭიდრო კონტაქტს ამყარებენ ფედერაციული პოლიციის ორგანოებსა და ამერიკის გამოძიების ფედერაციულ ბიუროსთან.

ფედერაციულ სამსახურს მიეკუთვნება აგრეთვე ამერიკის მარშალი, რომლის თანამდებობა შემოღებულია 94 ქალაქში. მარშალი თავისი აპარატითა და ფედერაციული პოლიციის საგამოძიებო სამსახურის დახმარებით, თავის კომპეტენციის ფარგლებში, აწარმოებს დაპატიმრებას, ჩხრეკას, ამოღებას, პროცესის მონაწილეთა (მოწმე, დაზარალებული, მოსამართლე) დაცვას, თუ მათ ემუქრებიან ორგანიზებული დანაშაულის ჩამდენი პირები. ამერიკის მარშლის ძირითად ფუნქციას შეადგენს აგრეთვე ფედერაციული სასამართლოების განკარგულებების, გადაწყვეტილებების აღსრულება და სასამართლოში საქმის განხილვის დროს დისციპლინისა და წესრიგის დაცვის უზრუნველყოფა.

ფედერაციულ დონეზე გამოძიებას აწარმოებენ აგრეთვე სხვადასხვა სამინისტროები, მათ შორის ფინანსთა სამინისტრო – საგადასახ-

ადო კანონმდებლობის დარღვევა, საბაჟო წესების დარღვევა; ხაზინის დაცვის სამსახური – პრეზიდენტისა და მისი ოჯახის წევრების ხელყოფა, ფულადი ნიშნებისა და დოკუმენტების გაყალბება; ფოსტის სამინისტროს ინსპექცია – საფოსტო წესების დანაშაულებრივი დარღვევა; იუსტიციის დეპარტამენტის საიმპერიატო სამსახური; ჯამრთელობის დაცვის სამინისტრო – კვების პროდუქტების ხარისხი და სხვ. მნიშვნელოვანი დანაშაულის გამოსაძიებლად ფედერაციულ დონეზე იქმნება მუდმივი ან დროებითი საგამოძიებო კომისიები.

ფედერაციულ დონეზე განსაკუთრებული როლი ენიჭება ორგანიზებულ დანაშაულებათა წინააღმდეგ ბრძოლას, რომელსაც აწარმოებს აშშ იუსტიციის დეპარტამენტის პროკურორი. თანამედროვე პირობებში, როგორც აღნიშნულია ლიტერატურაში, ამერიკის 26 ქალაქში შექმნილია ორგანიზებულ დანაშაულთა წინააღმდეგ მებრძოლი ფედერაციული დანაყოფი, რომელიც მჭიდრო კონტაქტში მუშაობს არა მარტო პოლიციასთან, არამედ შესაბამის სამინისტროებთან, რომელთა ინტერესებს ეხება აღნიშნული დანაშაულის ჩადენა. ამ კატეგორიის საქმეებზე ფედერაციული განყოფილების პროკურორს უფლება აქვს აღძრას სისხლის სამართლის საქმე, ჩაატაროს გამოძიება, შეადგინოს დასკვნა და წარუდგინოს მასალები სპეციალურად შექმნილ დიდ ჟიურის, რომელიც ადგენს საბრალდებო აქტს პირის ორგანიზებულ დანაშაულში მონაწილეობისათვის ბრალდების ოფიციალურად წარდგენის შესახებ.

2. *შტატების საგამოძიებო ორგანოები.* შტატებში გამოძიების ძირითადი ორგანოა პოლიცია, რომელიც იძიებს სისხლის სამართლის საქმეთა უმრავლესობას; შტატების პოლიციის ორგანოთა შორის არ არსებობს ერთიანი მწყობრი სისტემა, თუმცა გარკვეული კონტაქტი მათ შორის არის. შტატების პოლიციას სათავეში უდგას პოლიციის უფროსი (შეფი), რომელიც ინიშნება შტატის გუბერნატორის მიერ და ემორჩილება უშუალოდ მას. შტატების პოლიცია ფინანსდება შტატების ბიუჯეტიდან. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ შტატების პოლიციისათვის არ არის ერთიანი სპეციალური კანონი, მათი მუშაობა გამომდინარეობს შტატების კონსტიტუციიდან და უნდა შეესაბამებოდეს კონსტიტუციის ყველა მოთხოვნას.

შტატების პოლიციაში იქმნება განყოფილებები კონკრეტულ დანაშაულთან საბრძოლველად (ყაჩაღობა, მკვლელობა, ნარკომაფია, თაღლითობა, აზარტული თამაშობანი და ა.შ.). შტატების პოლიციას

უფლება აქვს აღძრას სისხლის სამართლის საქმე, დაკითხოს ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, მოწმეები, ჩაატაროს საქმეზე ყველა საჭირო პირველდაწყებითი და მომდევნო საგამოძიებო მოქმედებანი. პოლიცია ახორციელებს აგრეთვე ოპერატიულ და სამძებრო საქმიანობას. შტატების პოლიცია მუშაობს მჭიდრო კონტაქტში ადგილობრივ პოლიციასთან და საქმიან დახმარებას უწევს მას.

ყოველ შტატში არსებობს შტატის გენერალ-ატორნეის თანამდებობა, რომელიც ზოგიერთ შტატში ინიშნება შტატის გუბერნატორის მიერ, ხოლო უმრავლეს შტატებში კი – ირჩევა.

შტატის გენერალ-ატორნეი (პროკურორი) სახელმწიფო ბრალდების ორგანოა, რომლის აპარატში შექმნილია განყოფილებები კონკრეტულ დანაშაულთან საბრძოლველად. ამ უწყებას გამოსაძიებლად ექვემდებარება განსაკუთრებით მნიშვნელოვან დანაშაულთა საქმეები (დანაშაული ვაჭრობის სფეროში, კორუფცია და ა.შ.). საატორნეო სამსახური თავის ფუნქციებს ახორციელებს შტატისა და ადგილობრივი პოლიციის ორგანოებთან მჭიდრო კავშირში. გამოძიების დროს საატორნეო სამსახურის გამომძიებლები, როგორც წესი, იყენებენ და ეყრდნობიან პოლიციის მიერ მოპოვებულ მასალებს, მაგრამ მათ შეუძლიათ არ გაიზიარონ ეს მასალები და უშუალოდ ჩაატარონ საქმეზე სხვადასხვა საჭირო საგამოძიებო მოქმედებანი. შტატის გენერალ-ატორნეის ფუნქციას. გამოძიების გარდა, შეადგენს შტატის კანონთა შესრულების უზრუნველყოფა, იურიდიული კონსულტაციისა და დახმარების აღმოჩენა შტატის გუბერნატორისათვის, საბრალდებო ფუნქციების განხორციელება სასამართლოში.

შტატის გენერალ-ატორნეის ადმინისტრაციულად არ ექვემდებარება ადგილობრივი საატორნეო სამსახური და არც ადგილობრივი პოლიცია. იგი არ ახორციელებს ამ ორგანოებისადმი ზედამხედველობის ფუნქციას, როგორც ეს ხდება ჩვენს სახელმწიფოში.

3. *ადგილობრივი საგამოძიებო ორგანოები.* ამ ორგანოებს მიეკუთვნება ადგილობრივი პოლიცია (საოლქო, საქალაქო, საგრაფოებისა და დასახლებული პუნქტების), რომლებიც ახორციელებენ დანაშაულების წინააღმდეგ ბრძოლას, იძიებენ კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეებს და უზრუნველყოფენ ადგილებზე შტატის კანონმდებლობისა და ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების დადგენილებათა ცხოვრებაში გატარებას.

ადგილობრივი პოლიტიკის უფროსი (შეფი, შერიფი) ინიშნება შტატის გუბერნატორის მიერ ან ირჩევა 2-დან 4 წლამდე და შტატის გუბერნატორს, მუნიციპალიტეტს, საგრაფო (საოლქო) საბჭოს ექვემდებარება, რომლებიც ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს წარმოადგენენ. ადგილობრივი პოლიტიკის აპარატის შტატების რიცხვი დამოკიდებულია ქალაქის სიდიდეზე, დანაშაულთა რიცხვსა და ადგილებზე კრიმინოგენულ ვითარებაზე, იგი შეიძლება შედგებოდეს რამდენიმე პოლიციელისაგან (დასახლებულ პუნქტებსა და სოფლებში).

ადგილობრივ პოლიციას, როგორც წესი, სათავეში უდგას შერიფი, რომელიც ხელმძღვანელობს გამოძიებას და იძიებს ისეთ დანაშაულს, რომელიც არ წარმოადგენს დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას (დასახლებული პუნქტებისა და სოფლის პოლიტიკის შერიფები, როგორც წესი არ აწარმოებენ საქმეთა გამოძიებას). შერიფი წყვეტს საკითხს დაპატიმრების, პირის განთავისუფლების შესახებ თავნის შეტანის საფუძველზე. მის ფუნქციებში შედის აგრეთვე ქონებაზე ყადაღის დადება და კონფისკაციის აღსრულება. იგი ახორციელებს განაჩენისა და გადაწყვეტილების სისრულეში მოყვანას (სასამართლო აღმასრულების ფუნქციას). შერიფი კონტროლს უწევს ადგილებზე კანონთა შესრულებას, აგრეთვე საარჩევნო კანონის ცხოვრებაში გატარებას. იგი უშუალო მონაწილეობას ღებულობს ნაფიც მსაჯულთა შერჩევასა და მათი სიების შედგენაში, ახორციელებს კონტროლს მის ტერიტორიაზე მყოფ თავისუფლების აღკვეთის ადგილებზე და მონაწილეობას ღებულობს მოსახლეობიდან გადასახადების აკრეფაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ ამერიკაში გზებსა და ქუჩებში დადგმულია პოლიტიკის გამოსაძახებელი პულტები, რაც საშუალებას აძლევს მოქალაქეებს სასწრაფოდ გამოიძახოს პოლიცია დანაშაულის ან სხვა სამართალდარღვევათა ფაქტებზე ოპერატიული რეაგირებისათვის.

პოლიტიკის მცირერიცხოვან ორგანოებს სოფლებსა და დასახლებულ პუნქტებში, როგორც წესი, სათავეში უდგას კონსტებელი, რომელიც ირჩევა 2-4 წლით ან ინიშნება ადგილობრივი თვითმმართველობის ხელმძღვანელის მიერ, კონსტებელი დამნაშაევების წინააღმდეგ ბრძოლის გარდა, ახორციელებს სხვა ისეთ ფუნქციებს, რომელიც დამახასიათებელია ადგილობრივი ორგანოებისათვის: იცავს საზოგადოებრივ წესრიგს, აღსრულებაში მოჰყავს სასამართლოს განაჩენი და გადაწ-

ქვეტილება, მონაწილეობას ღებულობს მოსახლეობიდან გადასახადების აკრეფაში.

გამომძიების სფეროში გარკვეული როლი ენიჭება ადგილობრივ საატორნეო სამსახურს (ოლქის, ქალაქის, რაიონის), რომელიც დეცენტრალიზებულ ორგანოს წარმოადგენს, იგი დამოუკიდებელი ორგანოა და ადმინისტრაციულად არ ემორჩილება შტატის გენერალურ ატორნეის. ადგილობრივი ატორნეის თანამდებობა არჩევითია 4-6 წლის ვადით ან ისინი ადგილობრივი ხელისუფლების ხელმძღვანელის მიერ ინიშნებიან.

საატორნეო სამსახურში იქმნება განყოფილებები და არსებობს გამომძიებლის შტატები, რომლებსაც სისხლისსამართლებრივი დევნის ფუნქციის განხორციელება და რთულ საქმეთა გამოძიება ეკისრებათ. ადგილობრივი ატორნეი იურიდიულ საკითხებში კონსულტაციას უწევს ადგილობრივ ხელისუფლებას, სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე წარმოადგენს სასამართლოში ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების ინტერესებს, ხოლო სისხლის სამართლის საქმეებზე მხარს უჭერს სახელმწიფო ბრალდებას. ბევრ შემთხვევაში ადგილობრივი ატორნეი (ოლქის, ქალაქის, რაიონის) წყვეტს საკითხს ბრალდებულის სამართალში მიცემის შესახებ. ეს ხდება იმ შტატებში, სადაც არ არსებობს დიდი ჟიური. ამ სამსახურის გამომძიებლებს უფლება აქვთ მთელი მოცულობით ჩაატარონ საქმის გამოძიება.

ამერიკის უმრავლეს შტატში (29 შტატი) არსებობს კორონიორის თანამდებობა, რომელიც, როგორც წესი, ირჩევა ოლქის მოსახლეობის მიერ 2-4 წლამდე ან ინიშნება ადგილობრივი ხელისუფლების ხელმძღვანელის მიერ. იგი დამოუკიდებელი თანამდებობის პირია პოლიტიიდან და ადგილობრივ ატორნეიდან. მის ძირითად ფუნქციას შეადგენს მკვლელობის, თვითმკვლელობის საქმეთა გამოძიება და მოკლულის ქონების დაცვა. იგი ამ კატეგორიის საქმეებზე აღძრავს საქმეს, ატარებს დაკითხვებს, აწარმოებს შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას, სასამართლო სამედიცინო ექსპერტის მონაწილეობით და გამომძიების დამთავრების შედეგად მის დასკვნას აყალიბებს წერილობით (ვერდიქტი). წერილობითი დასკვნა (ვერდიქტი) არ წარმოადგენს საბრალდებო აქტს. იგი გამომძიების მასალებს გადასცემს შტატის, ოლქის ან ქალაქის ატორნეის, რომელიც ადგენს საბრალდებო აქტს და წარუდგენს საქმეს დიდ ჟიურის ბრალდებულის სამართალში მისაცემად.

გამოძიების ფუნქციებს ამერიკაში ახორციელებენ აგრეთვე კერძო დეტექტივები, რომლებიც კლიენტთან ხელშეკრულების საფუძველზე აწარმოებენ სამძებრო და საგამოძიებო მოქმედებებს. გამოძიების ფუნქციებს ასრულებს აგრეთვე ექვშიტანილისა და ბრალდებულის დამცველი, რომელიც მოიპოვებს და ყურადღებას ამახვილებს ისეთ მტკიცებულებებზე, რომლებიც ამართლებენ ბრალდებულს ან ამსუბუქებენ მის ბრალეულობას.

ცალკეული უწყებები შტატის დონეზე აწარმოებენ აგრეთვე გამოძიებას საფინანსო, სავაჭრო, კავშირგაბმულობის სფეროში ჩადენილ დანაშაულთა გამო, მაგრამ მათთვის გამოძიების ფუნქცია დამატებითა და არა ძირითადი.

4. *გამოძიების ძირითადი საკითხები.* ამერიკის შეერთებულ შტატებში პირის დაპატიმრება და ჩხრეკა სასამართლო კონტროლს ექვემდებარება და ამ საკითხზე გაიცემა ორდერი (ბრძანება). პოლიციის ან გამოძიების სხვა ორგანო მაგისტრატების სასამართლოში პირის დაპატიმრების ან მისი ბინის ჩხრეკის შესახებ ადგენს პატაკს (განცხადებას). ამ დოკუმენტებში უნდა დასაბუთდეს დაპატიმრების ან ჩხრეკის აუცილებლობა და დაერთოს პატაკს (განცხადებას) საჭირო და საკმარისი მასალები. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პატაკი (განცხადება) არ წარმოადგენს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის დოკუმენტს. მასში მხოლოდ მოყვანილია არგუმენტები პირის დაპატიმრებაზე ან ჩხრეკაზე ნებართვის გაცემის შესახებ. მოსამართლე პოლიციის მუშაკის ფიცის შემდეგ იხილავს დაპატიმრებისა და ჩხრეკის საკითხს და გასცემს ორდერს (ბრძანებას) ან უარს ეუბნება ორდერის გაცემაზე. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში პირი უნდა განთავისუფლდეს. ორდერის გაცემა კი ფაქტობრივად ნიშნავს საქმის აღძვრასა და გამოძიების დაწყებას.

გადაუდებელ შემთხვევაში პირის დაპატიმრება ან მისი ბინის ჩხრეკა სასამართლო ორდერის (ბრძანების) გარეშე ხდება. ასეთ შემთხვევას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც პოლიციის მუშაკმა პირს წაასწრო დანაშაულის ჩადენის დროს ან მისი ჩადენისთანავე, როდესაც მნახველები მიუთითებენ პირზე, როგორც დანაშაულის ჩამდენზე. ბინის ჩხრეკა ხდება ამავე საფუძველით და იმ შემთხვევაში, როდესაც დანაშაულის ჩამდენი პირი მიიმაღა საცხოვრებელ სახლში ან სხვა სადგომში.

დაკავებულ პირს პოლიციის მუშაკი უშუალოდ წარუდგენს მოსამართლეს ან თუ მას არ ერაყება მძიმე დანაშაულის ჩადენა, ჩამოართმევს ხელწერილს, რომ იგი მეორე დღესვე თვითონ გამოცხადდეს მოსამართლესთან.

დაპატიმრებულს, როგორც წესი, 48 საათის განმავლობაში ათავისუფლებენ თავნის შეტანის საფუძველზე სასამართლოში საქმის განხილვის დაწყებამდე. ამავე დროს, თავნის ოდენობა უნდა იყოს ზომიერი და იგი მძიმე მატერიალურ პირობებში არ უნდა აყენებდეს ბრალდებულს. გათავისუფლებული პირი ემზადება სასამართლოში საქმის განხილვისათვის, იღებს ზომებს გამამართლებელ მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის და კონსულტაციას იღებს დამცველისაგან.

პოლიციის მუშაკი, სანამ იგი წარუდგენს დაკავებულ პირს სასამართლოს დაპატიმრების ორდერს, იგი, როგორც წესი, საკითხს უთანხმებს პროკურორს. ფედერაციული სასამართლოები უფლებამოსილი არიან დაპატიმრების ან ჩხრეკის ორდერი გასცენ ამერიკის მთელი ტერიტორიის ფარგლებში.

ექვმიტანილის ჩხრეკა შეიძლება ჩატარდეს სასამართლო ორდერის გარეშეც გადაუდებელ შემთხვევაში და პირის თანხმობის საფუძველზეც.

პოლიციის დიდ განყოფილებებში საქმის გამოძიებისათვის შექმნილია საგამოძიებო განყოფილება ან ჯგუფი, რომელთაც აკისრიათ გამოძიების ფუნქციები. მას შემდეგ, როდესაც პოლიციის მუშაკმა მიიღო ორდერი დაპატიმრების (ჩხრეკის) შესახებ, გაატარა პირი რეგისტრაციაში, ჩამოართვა მას ახსნა-განმარტება და შეაგროვა საკმარისი მტკიცებულებები, საქმის გამოძიება ფაქტობრივად მთავრდება. თუ დანაშაულის ჩადენის ფაქტი იწვევს ეჭვს და ვერ იქნა მოპოვებული საკმარისი მამხილებელი მტკიცებულებები, პოლიცია ათავისუფლებს პირს. გამოძიების დამთავრების შემდეგ, როგორც წესი, ბრალდებულმა უნდა აღძრას შუამდგომლობა, მაგრამ ყველა შემთხვევაში იგი დადებითად არ წყდება.

გამოძიების პროცესში წამყვან როლს ასრულებს საატორნეო სამსახური (პროკურორი, ბრალმდებელი), რომლებიც რთულ და მნიშვნელოვან სისხლის სამართლის საქმეებს იძიებენ და მჭიდრო კონტაქტს ამყარებენ პოლიციის ორგანოებთან. პროკურორს შეუძლია გამოიყენოს ან არ გამოიყენოს პოლიციის მიერ მოპოვებული მასალები

ან იგი შეავსოს საკუთარი გამოძიების მასალებით. სისხლის სამართლის საქმეზე გამოძიების დაწყება განიხილება, როგორც ბრალმძებლის მონოპოლიური უფლება. პროკურორი ადგენს საბრალდებო აქტს (ინფორმაციას). რომელიც მტკიცდება სასამართლო ხელისუფლების დიდი ჟიურის (მაგისტრატის) მიერ.

თუ ატორნეი (ბრალმძებელი, პროკურორი) ჩათვლის, რომ საქმის გამოძიება უნდა გაგრძელდეს და ბრალდებული მიცემულ იქნეს სამართალში, იგი საქმის მასალებს წარუდგენს დიდ ჟიურის (მაგისტრატს), სადაც ხდება საქმის წინასწარი განხილვა და წყდება საკითხი ბრალდებულის სამართალში მიცემის შესახებ, მაგრამ ამ ფუნქციას ფაქტობრივად სატორნეო სამსახური (ბრალმძებელი) ახორციელებს. მაგისტრატები თითქმის ყოველთვის იზიარებენ ბრალმძებლის მოსაზრებას, რადგან მათ სათანადო იურიდიული მომზადება არა აქვთ და ვერ გადაწყვეტენ საკითხს მტკიცებულებათა საკმარისობის შესახებ.

საბრალდებო დასკვნის (აქტის) პროექტს ადგენს სახელმწიფო ბრალმძებელი და მას ამტკიცებს დიდი ჟიური (მაგისტრატი) და ამ დოკუმენტის საბოლოო რედაქცია შეთანხმებული უნდა იყოს ბრალმძებელთან. ამ პროცედურის შემდეგ პირი ითვლება სამართალში მიცემულად.

საერთო წესის მიხედვით, პირს ბრალდება უნდა წაეყენოს მისი დაპატიმრებიდან 30 დღის ვადაში და საქმის განხილვა სასამართლოში დაიწყოს 70 დღის შემდეგ ბრალდების წაყენების მომენტიდან.

ბრალდებულის ძირითადი უფლებები ფიქსირებულია აშშ კონსტიტუციაში ან გამომდინარეობს ამ ძირითადი კანონის მოთხოვნიდან. გამომძიებელი (სასამართლო) ვალდებულია დაკითხვამდე გააფრთხილოს ბრალდებული (განსასჯელი), რომ მას შეუძლია საერთოდ არ მისცეს ჩვენება, რომ რასაც იგი იტყვის ჩვენების მიცემის დროს, შეიძლება გამოყენებული იყოს მის წინააღმდეგ. არავის არ შეუძლია აიძულოს ბრალდებული, რომ მან საკუთარი თავის წინააღმდეგ მისცეს ჩვენება. ბრალდებულის თხოვნით იგი ყველა შემთხვევაში უნდა დაუპირისპირონ მოწმეებს, რომლებმაც მის საწინააღმდეგოდ მისცეს ჩვენება. ბრალდებულს უფლება აქვს იძულებითი წესით გამოაძახებინოს ის მოწმეები, რომლებიც იძლევიან ჩვენებას მის სასარგებლოდ. ბრალდებულს უნდა ეცნობოს იმ მტკიცებულებათა შესახებ, რომლებიც გახდა

საფუძველი მისი დაპატიმრებისა ან ჩხრეკისათვის. ბრალდებულს ასევე დაკითხვამდე უნდა განემარტოს, რომ მას უფლება აქვს აიყვანოს დამცველი და თუ მას ამისი მატერიალური საშუალება არა აქვს, უფასოდ დაენიშნება დამცველი. ბრალდებულს (განსასჯელს) უფლება აქვს მოითხოვოს ღია, ობიექტური, სამართლიანი სასამართლო და საქმის სწრაფად განხილვა.

იმ შემთხვევაში, როდესაც ბრალდებული პასუხს არ გაცემს შეკითხვებზე და მოითხოვს დამცველის დაშვებას, დაკითხვა უნდა შეწყდეს დამცველის დაშვებამდე. წინააღმდეგ შემთხვევაში მისი ჩვენება არ განიხილება როგორც მტკიცებულება. დამცველის მონაწილეობა საქმეში შეიძლება გამოძიებისა და სასამართლოში საქმის განხილვის ყველა შემთხვევაში: ეჭვმიტანილის პოლიციაში დაკითხვის, ამოცნობის, საქმის გამოძიების, სამართალში მიცემის, საქმის სასამართლოში განხილვის დროს. დამცველის მონაწილეობა დაშვებულია არა მარტო ფელონიის საქმეებზე (მძიმე დანაშაულთა საქმეებზე, როდესაც სასჯელის სახით შეიძლება გამოყენებულ იქნეს თავისუფლების აღკვეთა ერთი წლით და ერთ წელზე მეტი ვადით), არამედ მისდომინორის საქმეებზე (მარტივი საქმეები, როდესაც სასჯელის სახით გათვალისწინებულია ჯარიმა ან თავისუფლების აღკვეთა ერთ წლამდე). ბრალის აღიარება დამცველის დასწრებისას უნდა მოხდეს.

დაბოლოს ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ისეთი ღონისძიების განხორციელება, როგორიცაა ელექტრონული მეთვალყურეობა ანუ სატელეფონო და სხვა სალაპარაკო საშუალებათა მოსმენა. უმრავლეს შტატში (22 შტატის გარდა) არსებული კანონმდებლობისა და აშშ უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილების შესაბამისად დაშვებულია სატელეფონო საუბრების მოსმენა დანაშაულის გახსნასთან დაკავშირებით სასამართლოების მიერ გაცემული ორდერის (ბრძანების) საფუძველზე. ყველა შემთხვევაში გამომძიებლის შუამდგომლობა სატელეფონო საუბრების მოსმენის შესახებ დაწვრილებით უნდა იყოს დასაბუთებული და ასევე უნდა იყოს მოტივირებული სასამართლოს მიერ გაცემული ორდერი (ბრძანება) სატელეფონო საუბრების მოსმენის შესახებ. ორდერი გაიცემა მხოლოდ ერთი თვით და თუ შემდგომში საჭიროა გაგრძელდეს სატელეფონო საუბრის მოსმენა, ხელახლა უნდა გადაწყდეს საკითხი ორდერის გაცემის შესახებ.

სატელეფონო საუბრების მოსმენა გათანაბრებულია ჩხრეკასთან და მისთვის დაწესებულია ისეთივე პროცესუალური რეჟიმი, როგორც ბინის ჩხრეკის ჩატარებისას. სატელეფონო საუბრების მოსმენა გამოიყენება მხოლოდ ფელონიის საქმეებზე, ორგანიზაციული დანაშაულისა და სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა საქმეებზე. ცალკეულ გადაუდებელ შემთხვევაში, სატელეფონო საუბრების მოსმენა შეიძლება მოხდეს ორდერის გაცემის გარეშეც, მაგრამ 48 საათის განმავლობაში სასამართლოს წინაშე უნდა დაისვას საკითხი ორდერის გაცემის შესახებ. ასეთ პრაქტიკას ძირითადად ადგილი აქვს ისეთ დანაშაულზე, რომელიც ხელყოფს სახელმწიფო უშიშროებას, მაგრამ ეს საკითხი შეთანხმებული უნდა იყოს აშშ შტატების გენერალ-ატორნისთან.

§3. სასამართლო სისტემა და უფლებამოსილება

აშშ-ში არ არსებობს ერთიანი სასამართლო სისტემა. ზემდგომი სასამართლოები არავითარ ადმინისტრაციულ კონტროლს არ ახორციელებენ ქვედგომი სასამართლოების მიმართ. თითოეული შტატის ადმინისტრაცია განსაზღვრავს სასამართლო სისტემას და საქმის განხილვის წესს შტატის კონსტიტუციისა და კანონმდებლობის შესაბამისად.

სასამართლო სისტემა ამერიკაში სამ რგოლად იყოფა: ფედერაციული, შტატისა და ადგილობრივი სასამართლოები.

1. *ფედერაციული სასამართლო სისტემა.* ამ სისტემის სასამართლოებს მიეკუთვნება აშშ უზენაესი სასამართლო, სააპელაციო სასამართლოები, ოლქის (რაიონის) სასამართლოები და სპეციალური სასამართლოები.

ამერიკის უზენაესი სასამართლო წარმოადგენს სასამართლო სისტემის უმაღლეს რგოლს. მისი ცხრა წევრი ინიშნება სამუდამოდ (მანამ მათი ქცევა უმწიკვლოა) აშშ პრეზიდენტის მიერ სენატის თანხმობით. ცხრა მოსამართლიდან ერთ-ერთი ინიშნება უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარედ. უზენაეს სასამართლო საქმეებს იხილავს პირველი

ინსტანციის (გამონაკლის შემთხვევებში), სააპელაციო, მის მიერ საქმეების გამოთხოვისა და დამოწმების (დასტურის) წესით.

აშშ კონსტიტუცია (მუხლი მე-3, გაცოფილება მე-2) განსაზღვრავს უზენაესი სასამართლოს განსჯად საქმეებს პირველი ინსტანციის წესით, რომელსაც განეკუთვნება დანაშაულის ჩამდენი ელჩების, სრულუფლებიანი წარმომადგენლების, კონსულების მიერ, აგრეთვე საქმეებს, რომელზედაც ერთ-ერთ მოდავე მხარეს წარმოადგენს შტატები. სააპელაციო წესით აშშ უზენაეს სასამართლოს განსახილველად ექვემდებარება შტატების უზენაესი სასამართლოების მიერ განხილული საქმეები იმ შემთხვევაში, როდესაც შტატის კანონები ან ხელშეკრულებები ცნობილია ფედერაციული ნორმების კანონსაწინააღმდეგოდ; როდესაც სააპელაციო წესით გასაჩივრებულია ქვემდგომი ფედერაციული სასამართლოების გადაწყვეტილებანი; როდესაც შტატის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები ეწინააღმდეგება ფედერაციულ კანონმდებლას. გამოთხოვის წესით უზენაესი სასამართლო იხილავს საქმეებს თავისი ინიციატივით, როდესაც ქვემდგომი სასამართლოების გადაწყვეტილებებით დარღვეული და შელახულია კონსტიტუციით დადგენილი უფლებები. დამოწმების (დასტურის) წესით აშშ უზენაესი სასამართლო იხილავს საქმეებს იმ შემთხვევაში, როდესაც სააპელაციო სასამართლოები მას გადასცემენ საქმეებს იმ მიზნით, რომ დამოწმდეს (დადასტურდეს) უზენაესი სასამართლოს მიერ რომელიმე სამართლებრივი საკითხის სისწორე კონკრეტულ საქმეზე.

აშშ უზენაესი სასამართლო ახორციელებს აგრეთვე საკონსტიტუციო ზედამხედველობას და საქმეთა განხილვის შედეგად წყვეტს საკითხს, თუ რამდენად შეესაბამება ფედერაციულ-კონსტიტუციას პარლამენტის მიერ მიღებული კანონები, ქვემდგომი სასამართლოების მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებები. უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებას ენიჭება პრეცედენტის სტატუსი და მისი გადაწყვეტილება შეიძლება იყოს გამოყენებული სხვა საქმეთა გადაწყვეტის დროს. უზენაეს სასამართლოში საქმის განხილვასთან დაკავშირებით გარკვეული პრივილეგიური მდგომარეობა უკავია აშშ გენერალ-სოლიტორს (იუსტიციის მინისტრის მოადგილე), რომელიც იცავს ამერიკის მთავრობის ინტერესებს უზენაეს სასამართლოში. ამერიკის მთავრობას, როგორც წესი, აპელაციის შეტანა შეუძლია უზენაეს სასამართლოში გენერალ-სოლიტორის თანხმობით.

საკითხის გადაწყვეტა უზენაეს სასამართლოში ხდება ხმის უმრავლესობით. საკითხის გადაწყვეტის დროს კვორუმს შეადგენს 9-დან 6 მოსამართლე. აშშ უზენაესი სასამართლო თავისი ფუნქციების განხორციელებას იწყებს ყოველი წლის ოქტომბრის თვის პირველ ორშაბათს და წყვეტს თავის საქმიანობას ივნისის თვის ბოლოსთვის. უზენაესი სასამართლო მდებარეობს ქ. ვაშინგტონში, აშშ კონგრესის მოპირდაპირე მხარეს.

ფედერაციული სასამართლოების შემდგომ რგოლს წარმოადგენს ფედერაციული სააპელაციო სასამართლოები. აშშ-ში ამ სასამართლოთა რიცხვი 11 იყო, ამჟამად 13-ია. ამერიკის მთელი ტერიტორია დაყოფილია ფედერაციულ ოლქებად. ამ სასამართლოების მოსამართლეებს ნიშნავს პრეზიდენტი მუდმივად სენატის თანხმობის საფუძველზე. ასაკობრივი ცენზის მაქსიმუმი არის 70 წელი. სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეთა რიცხვი დამოკიდებულია ამ სასამართლო ოლქების მოსახლეობის რიცხვსა და დანაშაულთა ჩადენის რაოდენობაზე. სააპელაციო სასამართლოების მთავარ ამოცანას წარმოადგენს ქვემდგომი სასამართლოს გადაწყვეტილების გასაჩივრებულ საქმეთა განხილვა სააპელაციო წესით. ამ სასამართლოთა გადაწყვეტილება, როგორც წესი, საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება (გამონაკლისს შეადგენს შემთხვევები, როდესაც ამ სასამართლოს გადაწყვეტილება საჩივრდება აშშ უზენაეს სასამართლოში).

ფედერაციულ სასამართლოებს განეკუთვნება აგრეთვე საოლქო სასამართლოები (ზოგ შემთხვევაში ამ სასამართლოებს ეწოდება რაიონის სასამართლო). ამ სასამართლოთა მოსამართლეებს ნიშნავს პრეზიდენტი სენატის თანხმობის საფუძველზე. ამჟამად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში არის 95 საოლქო ფედერაციული (რაიონის) სასამართლო, ყოველ შტატში არის ერთი ასეთი სასამართლო მაინც, დიდ შტატებში კი — 3-4 სასამართლო. ეს სასამართლოები იხილავენ საქმეთა დიდ უმრავლესობას, რომლებიც აშშ ფედერაციული კონსტიტუციის, ფედერაციული კანონების, ხელშეკრულების დარღვევასა და სხვა ფედერაციული იურისდიქციის საქმეებს ეხება. ამ სასამართლოებში განიხილება როგორც სისხლის, ისე სამოქალაქო სამართლის საქმეები. როგორც წესი, საქმეები იხილება ერთპიროვნულად მოსამართლის მიერ. ოლქის (რაიონის) სასამართლოს გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს სააპელაციო სასამართლოში.

ფედერაციული სასამართლოების სტატუსით სარგებლობს აგრეთვე სხვა სახის სპეციალიზებული სასამართლოები, რომლებიც განიხილავენ საქმეებს განსაკუთრებული იურისდიქციის საფუძველზე. ამ სასამართლოებს განეკუთვნება: საპრეტენზიო სასამართლო (პალატა), რომელიც იხილავს მოქალაქეთა ქონებრივი სახის პრეტენზიებს კონგრესისა და მთავრობის მიმართ. საბაჟო სასამართლოები, რომლებიც იხილავენ საბაჟო სფეროში ჩადენილ დანაშაულის საქმეებს. საგადასახადო სასამართლოები, რომლებიც იხილავენ ფედერაციული კანონმდებლობით დაწესებულ გადასახადების სფეროში ჩადენილ დანაშაულს. სამხედრო სასამართლოები კი იხილავენ სამხედრო მსახურთა მიერ ჩადენილ დანაშაულს. სამხედრო სასამართლოს ზემდგომ ორგანოს წარმოადგენს სამხედრო-სააპელაციო სასამართლო, რომელიც უმაღლესი ინსტანციაა და თავდაცვის სამინისტროში მოქმედებს.

2. შტატების სასამართლო სისტემა. ამ სისტემას განეკუთვნება შტატების უზენაესი, სააპელაციო, პირველი ინსტანციისა და ქვემდგომი სასამართლოები.

შტატების უზენაესი სასამართლოები (ზოგ შტატში მას სააპელაციო სასამართლო ჰქვია), სასამართლო სისტემის უმაღლეს რგოლს წარმოადგენენ. ამ სასამართლოს მოსამართლეები ინიშნებიან გუბერნატორის მიერ, ირჩევიან სხვადასხვა ვადით სხვადასხვა შტატებში ან ინიშნებიან მუდმივად. მოსამართლეთა რაოდენობა არის მცირე 3-დან 9 მოსამართლემდე; შტატის უზენაესი სასამართლოები იხილავენ სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებს, როგორც მეორე ინსტანციის სასამართლოები, აგრეთვე ცალკეული კატეგორიის საქმეებს – პირველი ინსტანციის წესით. მათ უფლება აქვთ აგრეთვე შეამოწმონ თუ რამდენად შეესაბამება კანონები, ხელშეკრულებები შტატის კონსტიტუციას და შეიმუშაონ სამართალწარმოების წესები.

ცალკეულ შტატებში მოქმედებს აგრეთვე შტატის სააპელაციო სასამართლოები სხვადასხვა სახელწოდებით (სოლქო სასამართლო, რაიონის სასამართლო). სააპელაციო სასამართლოები შექმნილია ყველა შტატში. ზოგიერთ დიდ შტატში იქმნება რამდენიმე სააპელაციო სასამართლო. ეს სასამართლოები ზოგჯერ (იშვიათ შემთხვევაში) იხილავენ სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებს პირველი ინსტანციის წესით, მაგრამ მათი ძირითადი დანიშნულებაა სააპელაციო წესით საქმეების განხილვა ქვემდგომი სასამართლოების მიერ

გამოტანილ განაჩენებსა და გადაწყვეტილებებზე.

3. *ადგილობრივი სასამართლოები.* ადგილობრივი სასამართლოები განეკუთვნებიან სასამართლო სისტემის ძირითად რგოლს და იხილავენ სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეების დიდ უმრავლესობას. ეს სასამართლოები მოქმედებენ გარკვეულ ოლქში (ქალაქში), საგრაფოებში. ზოგჯერ მათი იურისდიქცია ვრცელდება რამდენიმე საგრაფოზე, რომლებიც, როგორც წესი, პირველი ინსტანციის სასამართლოებად გამოდიან; ზოგ შემთხვევაში (ზოგიერთ შტატში) ისინი იხილავენ საქმეებს სააპელაციო წესით ქვემდგომი სასამართლოს მიერ გამოტანილ განაჩენებსა და გადაწყვეტილებებზე. ეს სასამართლოები, როგორც წესი, ინიშნებიან და ფინანსდებიან ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მიერ.

მცირემნიშვნელოვან საქმეთა განხილვას აწარმოებენ ადგილობრივი სასამართლოები (მომრიგებელი მოსამართლე, მუნიციპალიტეტის სასამართლო, პოლიციის სასამართლო). ეს სასამართლოები იხილავენ მისდომინორის საქმეებს (თავისუფლების აღკვეთა ერთ წლამდე ან ჯარიმა ათას დოლარამდე და სამოქალაქო სამართლის საქმეებს, როდესაც სარჩელის თანხა არ აღემატება ათას დოლარს). პოლიციის სასამართლო იხილავს სისხლის სამართლის საქმეებს, ხოლო მომრიგებელი მოსამართლე, როგორც წესი, სამოქალაქო სამართლის საქმეებს. ამ სასამართლოებში საქმეები იხილება მოსამართლის მიერ ერთპიროვნულად.

4. *საქმის სასამართლოში განხილვის ძირითადი საკითხები.* ამერიკის შეერთებულ შტატებში საქმის სასამართლოში განხილვის ორი ფორმა არსებობს: ჯამური (გამარტივებული) წარმოება, როდესაც საქმეს იხილავს მოსამართლე ერთპიროვნულად და ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში საქმის განხილვა (კოლეგიური წესი).

საქმის წარმოება მაგისტრატების სასამართლოში. აშშ მაგისტრატები, როგორც წესი, ირჩევა, ფედერაციული მაგისტრატები კი – ინიშნება 8 წლით საოლქო ფედერაციული სასამართლოს მიერ, მაგრამ მაგისტრატი არ უნდა იყოს ნათესაურ კავშირში საოლქო ფედერაციული სასამართლოს წევრებთან, რაც იძლევა მისი ობიექტურობისა და დამოუკიდებლობის გარანტიას.

მაგისტრატების სასამართლოს განსახილველად ექვემდებარება მარტივი სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეები, თუ ამის თანახმა

არის ბრალდებული და მისი დამცველი. თუ დამცველი წამოაყენებს სასამართლოში დასაბუთებულ მოსაზრებას, საქმე განსახილველად შეიძლება გადაეცეს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს.

საქმის უშუალო განხილვამდე (მტკიცებულებათა გამოკვლევამდე) მაგისტრატი ისმენს პოლიციის მიერ შედგენილ ოქმს (ინფორმაციას), რომელშიც ჩამოყალიბებულია ბრალდების დასაბუთება, ამოწმებს ბრალდების საფუძვლიანობას, ბრალდების მასალების სისრულეს, ყოველმხრივობასა და ობიექტურობას. იმ შემთხვევაში, თუ ბრალდებული აღიარებს დანაშაულს, საქმის განხილვა ფაქტობრივად არ იწყება. მოწმდება მხოლოდ ბრალის აღიარების ნებაყოფლობითი ხასიათი და მოსამართლეს გამოაქვს განაჩენი. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მოსამართლე მოისმენს ბრალდების მხარის ჩვენებებს (პოლიციელი, დაზარალებული, ბრალდების მოწმეები), შემდგომ განსასჯელის ჩვენებას, დაცვის მხარის მოწმეთა ჩვენებებს, დამცველის მოსაზრებას. მოსამართლეს შეუძლია გამოუძახოს და დაკითხოს ახალი მოწმეები, როგორც თავისი ინიციატივით, ისე მხარეთა თხოვნის საფუძველზე. მოსამართლე იკვლევს აგრეთვე საქმეში არსებულ სხვა მტკიცებულებებს. საქმის არსებითად განხილვის შედეგად, მოსამართლეს გამოაქვს განაჩენი.

საქმის წარმოება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში. აშშ კონსტიტუციის V შესწორება ითვალისწინებს საქმის წინასწარ განხილვასა და ბრალდებულის სამართალში მიცემას დიდი ჟიურის მიერ. დიდი ჟიური ანუ ნაფიც მსაჯულთა გაფართოებული კოლეგია 16-23 პირის შემადგენლობით, როგორც კოლეგიური ორგანო, წყვეტს ბრალდებულის სამართალში მიცემის საკითხს, ხოლო მცირე ჟიური ანუ ნაფიცი მსაჯულები 12 პირის შემადგენლობით, მონაწილეობენ საქმის სასამართლოში განხილვის დროს და წყვეტენ ბრალეულობის ან არაბრალეულობის საკითხს (ცალკეულ შტატში ნაფიც მსაჯულთა რიცხვი შეიძლება იყოს ნაკლები. ფლორიდას შტატში, მაგალითად, დაწესებულია 6 ნაფიცი მსაჯულის მონაწილეობა საქმის განხილვაში). აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ცალკეულ შტატებში გაუქმებულია დიდი ჟიურის ინსტიტუტი და ამ ფუნქციას ახორციელებს საოლქო საატორნეო ან რაიონის საატორნეო სამსახური. ამჟამად კი დგას საკითხი იმის შესახებ, რომ საერთოდ გაუქმდეს დიდი ჟიურის ინსტიტუტი.

დიდი ჟიურის წესით ბრალდებულის სამართალში მიცემა ხდება ფელონიის საქმეებზე (ერთ წელზე მეტი თავისუფლების აღკვეთა ან დასჯერება), მაგრამ ბრალდებულსა და მის დამცველს უფლება აქვთ, უარი განაცხადონ ამ წესით საქმის განხილვაზე.

დიდი ჟიური იკრიბება ატორნეის მოთხოვნის ან ბრალდებულისა და მისი დამცველის შუამდგომლობის საფუძველზე. დიდი ჟიურის სხდომები დასურულია, არ დგება სხდომის ოქმი, მოწმეებს არა აქვთ უფლება საქმის მოსმენის დროს კონსულტაციები მიიღონ დამცველისაგან.

სასამართლოს კლერკი (მოსამართლის თანაშემწე) ან ბრალდებელი აქვეყნებს საბრალდებო აქტის პროექტს, რის შემდეგ ბრალდებელი იძლევა განმარტებას ბრალდების დამტკიცების საკითხებზე, ახდენს მტკიცებულებათა ანალიზს. ამ დროს შეიძლება გამოიძახონ მოწმეები მათი დაკითხვის მიზნით. დიდი ჟიურის წინაშე ჩვენებათა მიცემა ხდება ფიცის ქვეშ და ცრუ ჩვენების მიცემის შემთხვევაში, შეიძლება დაისევას საკითხი პასუხისმგებლობის შესახებ. დიდი ჟიურის ამოცანაა გადაწყვიტოს საკითხი ბრალდებულის პასუხისგებაში მიცემის კანონიერების, მტკიცებულებათა საკმარისობისა და გამოძიების ობიექტურობის შესახებ.

დიდი ჟიურის სხდომებზე წამყვანი როლი ეკუთვნის ბრალდებულს, რომელიც უდგენს დიდ ჟიურის მის მიერ შედგენილ საბრალდებო აქტის პროექტს და უმტკიცებს მას წაყენებული ბრალდების საფუძვლიანობას. საკითხის დადებითად გადაწყვეტის შემთხვევაში, დიდი ჟიური ამტკიცებს საბრალდებო აქტს, რომლის საბოლოო ტექსტს უთანხმებს ბრალდებულს. დიდი ჟიური იღებს გადაწყვეტილებას ხმის უბრალო უმრავლესობით და მისი გადაწყვეტილების შედეგებს აფიქსირებს საბრალდებო აქტში. საბრალდებო აქტის დამტკიცება ნიშნავს ბრალდებულის სამართალში მიცემას, რის შემდეგ უკვე იწყება საქმის ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში განხილვისათვის მომზადება.

ნაფიც მსაჯულად შეიძლება იყოს აშშ მოქალაქე, რომელიც მონაწილეობს არჩევნებში და არ არის საქმის შედეგებით დაინტერესებული პირი. მათი არჩევა არ ხდება, არამედ დგება სიები მოსამართლის (მოსამართლის თანაშემწის – კლერკის) უშუალო მონაწილეობის საფუძველზე. ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობა საქმის განხილვაში, გათვალისწინებულია კონსტიტუციის VI შესწორებით.

თანამედროვე პირობებში მთელი სერიოზულობით დგას საკითხი, რომ შემცირდეს ნაფიც მსაჯულთა რაოდენობა ან საერთოდ გაუქმდეს იგი და მის ნაცვლად გაიზარდოს პროფესიულ მოსამართლეთა რიცხვი, რთულ და მნიშვნელოვან საქმეთა განხილვისათვის. საქმეები, რომელსაც იხილავს ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო, ამჟამად 5-6 პროცენტს არ აღემატება.

ნაფიცი მსაჯულების შერჩევის წესი გამოიხატება იმაში, რომ მათ ეგზავნებათ გამოკითხვის ფურცელი და ამ ფურცელში დასმულ საკითხებზე უნდა გაეცეს პასუხები. ნაფიც მსაჯულებად არ უნდა იყვნენ მოწვეულნი სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკები; ისეთი პროფესიის მქონე პირები, რომლებსაც არ შეუძლიათ გარკვეული დროით მიატოვონ თავიანთი სამსახური (რკინიგზის, საზღვაო, საავიაციო დარგის მუშაკები, ექიმი – ქირურგები, მცირეწლოვან ბავშვთა დედები და ა. შ.).

სასამართლოში გამოიძახება მსაჯულთა გაცილებით მეტი რაოდენობა (30-35), რომელთა შორის აირჩევა 12. მსაჯულებს უფლება აქვთ განაცხადონ თვითაცილება, მაგრამ ეს ხდება იშვიათად, რადგან მსაჯულებისათვის საქმის განხილვაში მონაწილეობის მიღება საპატიო მოვალეობად ითვლება.

მსაჯულთა კანდიდატებს შეკითხვას აძლევს ბრალმდებელი, დამცველი, მოსამართლე მათი ობიექტურობის გარკვევის მიზნით. კერძოდ, როგორია მათი ნათესაური კავშირები, მეგობრობა ან მტრობა საქმის განხილვაში მონაწილე პირებთან (მოსამართლე, ბრალმდებელი, განსასჯელი, დამცველი, დაზარალებული და ა. შ.); მათ მიერ განსახილველი საქმის ცოდნა და მათი წინასწარი მოსაზრება საქმის ირგვლივ; მათი სამსახურის ადგილი და თანამდებობა; მათი შეხედულება თავისუფლებაზე, თავისუფლების აღკვეთაზე, სასჯელის უმაღლეს ზომაზე – დახვრეტაზე და ა. შ. მსაჯულისადმი გაცხადებული აცილება, როგორც წესი, უნდა დასაბუთდეს, მაგრამ ბრალდებისა და დაცვის მხარეს უფლება აქვთ ერთ მსაჯულს განუცხადონ აცილება ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე. მსაჯულთა აცილების საკითხს საბოლოოდ წყვეტს მოსამართლე.

მსაჯულები დებენ ფიცს და იკავებენ სასამართლო სხდომის დარბაზში მათთვის განკუთვნილ ადგილს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქმის განხილვის პროცესში, ნაფიცი მსაჯულები ძალზე პასიურნი

არიან, ისინი ფაქტობრივად გამოდიან მაყურებლის როლში და არც კი აძლევენ შეკითხვებს ბრალდებისა და დაცვის მხარეებს.

სასამართლოში საქმის განხილვის დროს, მტკიცედ არის დაცული შეჯიბრებითობის პრინციპი და თვით მოსამართლე ლეზულობს თავის თავზე ამ პრინციპის რეალურ განხორციელებას.

ბრალდების ტვირთი სასამართლოში ბრალმდებელს აწევს, ამიტომ პირველად მას ეძლევა საშუალება წარუდგინოს სასამართლოს ბრალდების მტკიცებულებები, დაკითხოს ბრალდების მოწმეები იმ თანმიმდევრობით, როგორც ამას ჩათვლის ბრალმდებელი. ამავე დროს, ბრალმდებელი ვალდებულია გაამახვილოს ყურადღება იმ მტკიცებულებებზეც, რომელიც მიმართულია განსასჯელის სასარგებლოდ. ბრალმდებელს უფლება აქვს მოსამართლის თანხმობით გამოიძახოს სასამართლოში საქმის განხილვის დროს ახალი მოწმეები, მოახდინოს ნივთიერი მტკიცებულებათა დათვალიერება, მოითხოვოს ექსპერტიზის დაკენის გამოკვეყნება და ა. შ.

დაცვის მხარეს (განსასჯელსა და მის დამცველს) ეძლევა სიტყვა ბრალმდებლის გამოსვლის შემდეგ. დაცვის მხარე ვალდებულია გაამახვილოს ყურადღება ყველა იმ ფაქტობრივ გარემოებასა და მტკიცებულებაზე, რომლებიც მიუთითებს ბრალდებულის უდანაშაულობაზე ან ამსუბუქებს მის ბრალს. ამავე მიზნით, დამცველი ან განსასჯელი მოითხოვს მოწმეთა დაკითხვას და ყველა იმ მტკიცებულებათა დათვალიერებასა და გამოკვეყნებას (ნივთიერი მტკიცებულებები, დოკუმენტები, ექსპერტის დასკვნა, მოწმეთა ჩვენება), რომლებიც მიუთითებენ განსასჯელის სასარგებლოდ.

მოწმეთა დაკითხვის, მტკიცებულებათა გამოთხოვის, მათი გამოკვეყნების უფლებით სარგებლობს მოსამართლე, რომელიც ხელმძღვანელობს და წარმართავს სასამართლო პროცესს, მაგრამ ამ უფლებით იგი სარგებლობს იშვიათ შემთხვევაში. მოსამართლის ძირითადი მოვალეობაა წარმართოს პროცესი, უზრუნველყოს შეჯიბრებითობის პრინციპით დაცვა, დაამყაროს სასამართლო დარბაზში წესრიგი და დისციპლინა.

ბრალდებისა და დაცვის მხარეთა გამოსვლის შემდეგ, მათ უფლება ეძლევათ შეკითხვები მისცენ ერთმანეთს და გაარკვიონ ის საკითხები, რომლებიც არაერთგვარად გაშუქდა ბრალმდებლისა და დაცვის

მხარის მიერ; გამოთქვან თავიანთი მოსაზრება საქმის ირგვლივ. ამავე დროს, ორივე მხარე ინარჩუნებს რეპლიკის უფლებას.

როდესაც მოსამართლე ჩათვლის, რომ სასამართლო პროცესის მსვლელობის დროს გარკვეულია საქმის ფაქტობრივი მდგომარეობა, გამოკვლეულია ყველა მტკიცებულება, იგი წარმოთქვამს სადამრიგებლო (საინსტრუქციო) სიტყვას ნაფიც მსაჯულებისათვის. განუმარტავს ნაფიც მსაჯულებს უფლებებს, მოუწოდებს ობიექტურად და სრულყოფილად შეაფასონ მტკიცებულებები და გამოთქვან თავიანთი მოსაზრება განსასჯელის უდანაშაულობისა თუ დამნაშავეობის შესახებ (გამოიტანონ ამის შესახებ ვერდიქტი).

აშშ-ში მიღებულია, რომ თუ საკითხი ეხება სასჯელის უმაღლესი ზომის, დახვრეტის გამოყენებას, ვერდიქტი უნდა იყოს მიღებული ერთხმად. სხვა შემთხვევაში, როგორც წესი, ნაფიცი მსაჯულების მიერ ვერდიქტის მიღება ხდება კვალიფიციური უმრავლესობით ან ხმის უბრალო უმრავლესობით.

ნაფიც მსაჯულთა მიერ გამოტანილი ვერდიქტი ცხადდება სასამართლო სხდომის დარბაზში, რის შემდეგ მოსამართლეს გამოაქვს (როგორც წესი, ორი კვირის ვადაში) განაჩენი სასჯელის დანიშვნით ან ათავისუფლებს მსჯავრდებულს გამამართლებელი ვერდიქტის გამოტანის შემთხვევაში. თუ მოსამართლე ჩათვლის, რომ მსაჯულთა ვერდიქტი არასწორია ან არაობიექტური, მას შეუძლია მოითხოვოს საქმის ხელახალი განხილვა ახალ ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით.

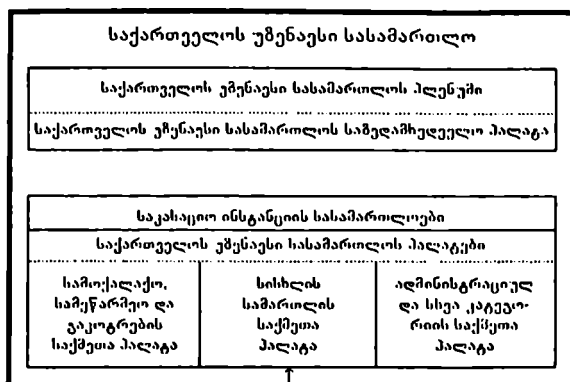
განსაკუთრებულ აღნიშვნას მოითხოვს განსასჯელის მიერ ბრალის აღიარების საკითხი. აშშ ბრალის აღიარების შემთხვევაში, მიმდინარეობს საქმის გამარტივებული განხილვა და ნაფიც მსაჯულთა მიერ ვერდიქტის გამოტანა საჭირო არ არის. ბრალის აღიარება განიხილება, როგორც შემამსუბუქებელი გარემოება. სასამართლოს ვალდებულებას ასეთ შემთხვევაში წარმოადგენს ის, რომ გაარკვიოს, რამდენად ნებაყოფლობითი იყო ბრალის აღიარება, ხომ არ ჰქონდა ამ შემთხვევაში ადგილი იძულებას.

საქმეების განხილვა ბრალის აღიარებით იმდენად გავრცელებულია ამერიკაში, რომ საქმეთა დიდი უმრავლესობა (80-90%) იხილება ბრალის აღიარებით. ამ მიზნით ხდება ბრალმდებლისა და დამცველის წინასწარი შეხვედრები, მათი პოზიციების გარკვევა და შეთანხმების მიღწევა ბრალის აღიარების საკითხზე.

ამერიკის შეერთებული შტატების კანონმდებლობა ითვალისწინებს, განაჩენის გასაჩივრების უფლებას დაინტერესებულ მხარეთა მიერ. საქმის განხილვის სააპელაციო წესი შეიცავს აგრეთვე საკასაციო წესით საქმის განხილვის ელემენტებსაც. სააპელაციო წესით საქმის განხილვა ძირითადად ხდება მსჯავრდებულის ბრალეულობის გარკვევის მიზნით. სააპელაციო წესით განხილვის შედეგად შეიძლება გაუქმდეს ან შეიცვალოს სასამართლოს განაჩენი, ძალაში დარჩეს ან გამოიტანონ ახალი განაჩენი საქმის არსებითი განხილვის საფუძველზე.

დანართი I

საერთო სასამართლოების სისტემა

II (სააპელაციო) ინსტანციის სასამართლოები

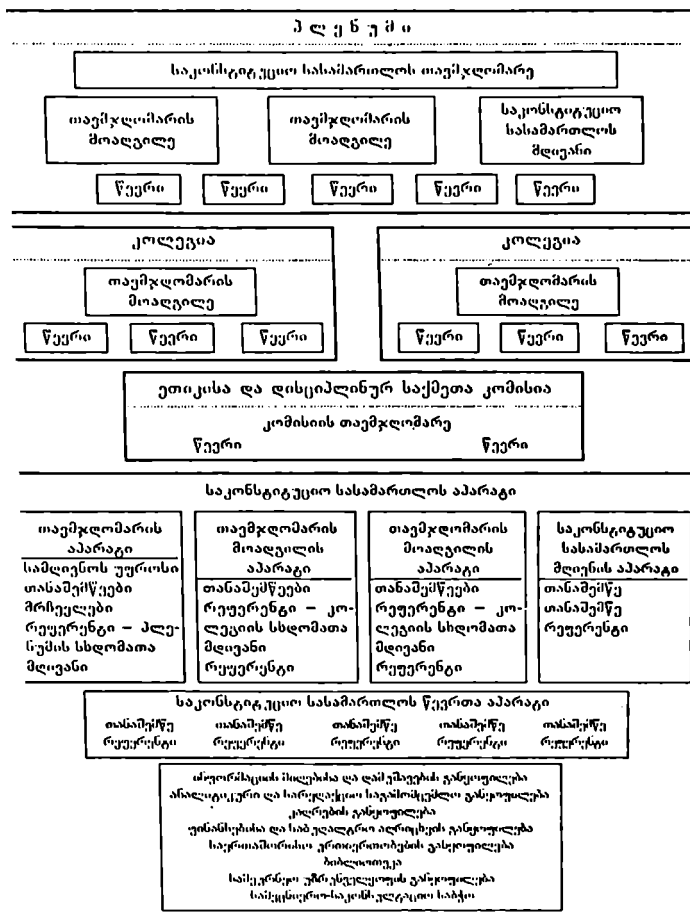
აჭაბუგის ავტ. რესპ. უმაღლესი სასამართლო				აჭარის ავტ. რესპ. უმაღლესი სასამართლო				თბილისის სააპელაციო სასამართლო				ქუთაისის სააპელაციო სასამართლო			
სამოქალაქო, სამეწარმეო, სამხრ. რესპ. საზღვარგარეთი პალატა	სისხლის სამართლის საქმეთა პალატა	აღმოსტრადელ და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატა	საკასაციო ინსტანციის სასამართლოები	სამოქალაქო, სამეწარმეო, სამხრ. რესპ. საზღვარგარეთი პალატა	სისხლის სამართლის საქმეთა პალატა	აღმოსტრადელ და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატა	საკასაციო ინსტანციის სასამართლოები	სამოქალაქო, სამეწარმეო, სამხრ. რესპ. საზღვარგარეთი პალატა	სისხლის სამართლის საქმეთა პალატა	აღმოსტრადელ და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატა	საკასაციო ინსტანციის სასამართლოები	სამოქალაქო, სამეწარმეო, სამხრ. რესპ. საზღვარგარეთი პალატა	სისხლის სამართლის საქმეთა პალატა	აღმოსტრადელ და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატა	საკასაციო ინსტანციის სასამართლოები

I ინსტანციის სასამართლოები

რაიონული (საქალაქო) სასამართლოები	საოლქო სასამართლოები		უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგია
	სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგია	სამოქალაქო სამართლის საქმეთა კოლეგია	

1. დანართში მოცემული სქემები გამოქვეყნდა ჟურნალ „მართლმსაჯულების მაცნეში“, 1997, №4, გვ. 22-26.

საპარამედლოს საკონსტიტუციო სასამართლო

საქართველოს უზენაესი სასამართლო

პ ლ ე ნ უ მ ი

უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე

თავმჯდომარის
I მოადგილე

თავმჯდომარის
მოადგილე

თავმჯდომარის
მოადგილე

თავმჯდომარის
მოადგილე

აუზიშეთსა ღა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების
უმალღუსი სასამართლოების თავმჯდომარეები

უზენაესი სასამართლოს წევრები

სამელამსხედელელო პალატა

თავმჯდომარე

წევრები

უზენაესი სასამართლოს პალატები
(საქასაციო ინსტანციის სასამართლოები)

სამოქალაქო,
სამეწარმეო ღა
ვაკორების
საქმეთა პალატა

პალატის თავმჯდომარე
(უზენაესი სასამართლოს
თავმჯდომარის მოადგილე)

პალატის წევრები

სისხლის სამართლის
საქმეთა პალატა

პალატის თავმჯდომარე
(უზენაესი სასამართლოს
თავმჯდომარის მოადგილე)

პალატის წევრები

აღმისნგრაციული
ღა სხვა კატეგორიის
საქმეთა პალატა

პალატის თავმჯდომარე
(უზენაესი სასამართლოს
თავმჯდომარის მოადგილე)

პალატის წევრები

უზენაესი სასამართლოს კოლეგია

სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგია

კოლეგიის თავმჯდომარე
(უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე)

კოლეგიის წევრები

უზენაესი სასამართლოს აპარატი

უზენაესი სასამართლოს საერთო სასამართლოების
მაგერიალურ-გულსკერი უმრჩეველეოის ღეპარტამენტები

ავტორისაგან	3
-------------------	---

თავი I.

საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების კურსის არსი და წყაროები	5
---	---

§1. სამართალდამცავი ორგანოების კურსი, როგორც იურიდიული დისციპლინა	5
--	---

§2. სამართალდამცავი ორგანოების კურსის სისტემა და ძირითადი მიმართულებები (დარგები)	8
--	---

§3. სამართალდამცავი ორგანოების კურსის ადგილი სხვა მომიჯნავე იურიდიულ დისციპლინებს შორის	10
--	----

§4. სამართალდამცავი ორგანოების კურსის წყაროები	11
--	----

თავი II.

საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების ურთიერთკავშირი და მათი ურთიერთობა სახელმწიფო ორგანოებსა და საზოგადოებრიობასთან	14
---	----

თავი III.

საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოების მოღვაწეობისა და ორგანიზაციის პრინციპები	19
---	----

1. კანონიერების პრინციპი	20
--------------------------------	----

2. მართლმსაჯულების განხორციელება მხოლოდ სასამართლოების მიერ, როგორც პრინციპი	20
---	----

3. მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპი	22
--	----

4. მოსამართლეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპი	24
5. კანონისა და სასამართლოს წინაშე თანასწორუფლებიანობის პრინციპი	25
6. სამართალწარმოების ენის პრინციპი	26
7. საქმეთა ღია განხილვის პრინციპი	27
8. შევჩერებითობისა და მხარეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპი ..	28
9. დაცვის უფლების პრინციპი	29
10. უდანაშაულობის პრეზუმეციის პრინციპი	31
11. პოლიტიკური ნეიტრალიტეტის პრინციპი	32

თავი IV.

საქართველოს მოსამართლეთა კორპუსის ფორმირება და სასამართლო სისტემა	33
§1. სასამართლო სისტემის ჩამოყალიბება	33
§2. სასამართლო სისტემა და სტრუქტურა	39
1. რაიონული (საქლავო) სასამართლო	40
2. საოლქო სასამართლო	43
3. სააპელაციო სასამართლო	44
4. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოები	46
5. საქართველოს უზენაესი სასამართლო	48
§3. მოსამართლეთა დანიშვნა (არჩევა) და პასუხისმგებლობა	52
1. მოსამართლის დანიშვნა და არჩევა	52
2. მოსამართლის თანამდებობიდან განთავისუფლება და პასუხისმგებლობა	54
§4. საქართველოს იუსტიციის საბჭო	57
§5. სასამართლო საქმიანობის ორგანიზაციული საკითხები	64

თავი V.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო	69
§1. საკონსტიტუციო სასამართლოს ჩამოყალიბება	69
§2. საკონსტიტუციო სასამართლოს ორგანიზაცია და კადრები	70
§3. საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების საკითხები	76
§4. საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილება	84
§5. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრთა სოციალური დაცვა	87

თავი VI.

საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ორგანიზაცია და უფლებამოსილება	89
§1. იუსტიციის სამინისტროს ჩამოყალიბება	89
§2. იუსტიციის სამინისტროს კომპეტენცია და ფუნქციები	91
§3. იუსტიციის მინისტრი და მინისტრის აპარატი	95
§4. იუსტიციის სამინისტროს სტრუქტურა	99

თავი VII.

საქართველოს პროკურატურის ორგანიზაცია და უფლებამოსილება	102
§1. პროკურატურის დაარსება და განვითარება	102
§2. პროკურატურის საქმიანობა და პრინციპები	109
§3. პროკურატურის ორგანოთა სისტემა და სტრუქტურა	114
1. საქართველოს გენერალური პროკურატურა	114
2. სამხედრო პროკურატურა	121
3. სატრანსპორტო პროკურატურა	122
4. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურატურები	124
5. ქთბილისის პროკურატურა და საოლქო პროკურატურები	125
6. რაიონისა (ქალაქის) და სასჯელაღსრულებით დაწესებულებათა პროკურატურები	126
§4. პროკურატურის მუშაკების დანიშვნის წესი, პასუხისმგებლობა და სამსახურებრივი წოდებები	127
§5. პროკურატურის საქმიანობის ძირითადი მიმართულებები (დარგები)	132
1. სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელება	132
2. წინასწარი გამოძიება	134
3. ზედამხედველობა კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე მოკლევადიან და ოპერატიულ-სამძებრო ორგანოების საქმიანობაზე	134
4. ზედამხედველობა კანონთა ზუსტ და ერთგვაროვან შესრულებაზე დაკავებულთა მოთავსების, წინასწარი პატიმრობის, თავისუფლების სხვა შეზღუდვის ადგილებში, აგრეთვე სასჯელისა და სასამართლოს მიერ დანიშნული იძულებითი ხასიათის სხვა ღონისძიებათა აღსრულებისას	136
5. პროკურორი, როგორც სახელმწიფო ბრალმძებელი	137
6. დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლის ორგანიზაცია	137

§6. კანონის დარღვევაზე პროკურორის რეაგირების ფორმები (აქტები) ...	138
§7. პროკურატურის მუშაკთა სამართლებრივი და სოციალური დაცვა	142

თავი VIII.

წინასწარი გამოძიებისა და მოკვლევის ორგანოები	144
§1. წინასწარი გამოძიებისა და მოკვლევის ორგანოების ჩამოყალიბება	144
§2. წინასწარი გამოძიების ორგანოები და გამოძიებელი	146
§3. მოკვლევის ორგანოები და მომკვლევნი	149

თავი IX.

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანიზაცია და უფლებამოსილება	152
§1. შინაგან საქმეთა ორგანოების ჩამოყალიბება	152
§2. შინაგან საქმეთა სამინისტროს სტატუსი	153
§3. შინაგან საქმეთა მინისტრის უფლებამოსილება და სამინისტროს საბჭო	155
§4. შინაგან საქმეთა სამინისტროს ძირითადი მიმართულებები	158
§5. შინაგან საქმეთა სამინისტროს სტრუქტურა	161

თავი X.

საქართველოს პოლიციის ორგანიზაცია და უფლებამოსილება	167
§1. პოლიციის ორგანიზაცია და კადრები	167
§2. პოლიციის თანამშრომელთა მოვალეობა და უფლებები	172
1. პოლიციის თანამშრომელთა მოვალეობა	172
2. პოლიციის თანამშრომელთა უფლებები	175
3. სპეციალური საშუალებებისა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების უფლება	176
§3. პოლიციის თანამშრომელთა სამართლებრივი და სოციალური დაცვა ...	178

თავი XI.

საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის ორგანიზაცია და უფლებამოსილება	181
§1. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის სტატუსი და უფლებამოსილება	181

§2. სახელმწიფო უშიშროების მინისტრისა და მინისტრის მოადგილეთა უფლებამოსილება	185
§3. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურისა და თანამშრომელთა მოვალეობები და უფლებები	187
1. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურისა და მისი თანამშრომლების მოვალეობები	187
2. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურისა და მისი თანამშრომლების უფლებები	189
3. ფიზიკური იძულების ღონისძიებათა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების უფლება	191
§4. სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს სტრუქტურა	193
§5. სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის თანამშრომელთა სამართლებრივი და სოციალური დაცვა	194

თავი XII.

საქართველოს სახალხო დამცველი	197
§1. სახალხო დამცველის სტატუსი	197
§2. სახალხო დამცველის არჩევა და მისი უფლებამოსილების შეწყვეტა	199
§3. სახალხო დამცველის უფლებამოსილება	201
§4. სახალხო დამცველის აპარატი	204

თავი XIII.

ადვოკატურის ორგანიზაცია და უფლებამოსილება	205
§1. ადვოკატურის ჩამოყალიბება	205
§2. ადვოკატურის ორგანიზაციის საკითხები	208
§3. საადვოკატო საქმიანობაზე ნებართვის გაცემა და გაუქმება	213
§4. ადვოკატის უფლებები და მოვალეობანი	215

თავი XIV.

ამერიკის შეერთებული შტატების იუსტიციის ორგანოების ორგანიზაციის ორგანიზაცია და ფუნქციები	217
§1. ამერიკის შეერთებული შტატების იუსტიციის ორგანოების თავისებურებანი	217
§2. გამოძიების ორგანოთა სისტემა და უფლებამოსილება	221

1. ფედერაციული საგამოძიებო ორგანოები	222
2. შტატის საგამოძიებო ორგანოები	225
3. ადგილობრივი საგამოძიებო ორგანოები	226
4. გამოძიების ძირითადი საკითხები	229
§3. სასამართლო სისტემა და უფლებამოსილება	233
1. ფედერაციული სასამართლო სისტემა	233
2. შტატების სასამართლო სისტემა	235
3. ადგილობრივი სასამართლოები	236
4. საქმის სასამართლოში განხილვის ძირითადი საკითხები	237
დანიართი	244
საერთო სასამართლოების სისტემა	244
საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო	245
საქართველოს უზენაესი სასამართლო	246
უზენაესი სასამართლოს აპარატი	247
უზენაესი სასამართლოს საერთო სასამართლოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის დეპარტამენტი	248

გამომცემლობის რედაქტორი: მ. ჩიკვილაძე
ტექნიკური რედაქტორი: მ. კრავეიშვილი
კორექტორი: მ. კილაძე

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 08.05.98
პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 16.
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 14,25
ქაღალდი ოფსეტური №1, 60 x 84 $\frac{1}{16}$
შეკვეთა №72 ტირაჟი 3000

ფასი სახელშეკრულებო

გამომცემლობა „მერიდიანი“, „კაბადონი“
თბილისი, გურამიშვილის გამზ. 74.

Палиашвили Аполлон Яковлевич

ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫЕ ОРГАНЫ ГРУЗИИ

(на грузинском языке)

Издательство „Меридиани“

Тбилиси 1998

